

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JÎN

KOVARA KURDÎ—TÎRKÎ * KÜRDÇE—TÜRKÇE DERGİ

1918—1919

Cild IV

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Latin harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

J Î N

WEŞANXANA DENG

Box 3050

750 03 Uppsala

Sweden

DENG YAYINEVİ

Box 3050

750 03 Uppsala

Sweden

Tarîxa çapê:

Çirîya Pêşîn 1987

*

Baskı tarihi:

Ekim 1987

Fyris-Tryck AB

Storgatan 30, Uppsala-Sweden

ISBN 91-970702-3-8

J Î N

KOVARA KURDÎ—TİRKÎ ❁ KÜRDÇE—TÜRKÇE DERGİ
1918—1919

Cild IV

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Latin harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N H A Y A T

Salek 220 qurış e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

Yüksek bir eser-i hamiyet H. Aziz
Karlı yurdun öksüz ve nasibsiz evlâdlarına Kemal Fevzi
Eyyam-ı mahsusamızı tesbit meselesi Memduh Selimbegî
”Mem û Zîn”in tab’ı münasebetiyle Memduh Selimbegî
Bir hikâye-i tarih Law Reşîd

KÜRDÇE KISMI

Gazindek Kurdîyê Bitlîsî
Memê Alan(Kürdçe piyes) E. Rehmî

Nüşhası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

MÜJDE

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin Kürd edebiyatında lâyetmût bir mevki tutan bir şaheserleri olup Kürd lisanının derece-i fasahat ve belâgatını isbat eden "Mem û Zîn" namındaki manzum romanları, inayet-i Barî ile "Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti" tarafından tab'ettirilmektedir. Kâğıdın ve tertibiyenin tereffuu gibi maddî manilere karşı âzamî fedakârlık ihtiyarına ve nefaset-i edebiyesiyle mütenasib bir surette neşrine karar verilmiştir. Kariîn-i kirama tebşîr eyleriz.

MİZGÎNÎ

Kitêba "Mem û Zîn"ê em wê tebi' dikan; mizgînî li hemî Kurdan bit. Ê babetê mezinahîya kitêbê û sûreteke pîr nefîs dê derkevit. Me guhdarî giranîya kaxidî û giranîya heqê murettiban nekir û bi fîdakarîyek mezin em derêtxin.

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabahdan akşama kadar, Galatasaray Mektebi karşısında Hırîstaki ve nam-ı diğêrle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

ELEM ÇİÇEKLERİ(✱)

Bitlis'te kadîmden beri neşr-i irfan ile mâruf Hizanî ailesinin ahfadından hemşehrimiz Kemal Fevzi Bey'in ahîren bu namda 95 sahifelik bir mecmua-i eş'arî intişar etti. İnce ve zarîf hislerin mahsulü olan bu güzel mecmuayı kariîn-i kirama bilhassa tavsiye ederiz.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 qurış e
Nîv sal 130 "

HAYAT

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

YÜKSEK BİR ESER-İ HAMİYET(*)

Martın 30'uncu pazar günü **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nde Kürdçe mevlûd-i şerîf okunacağı gazetelerle ilân olunmuştu. Yevm-i mezkûrde orada bulunamayacak olan mektebli bir Kürd kızı, sureti zîrde mûnderic mektubla pek zarîf çiçeklerin süslediği zarîf bir sepeti ve bir kutuyu göndermişti. Mevlûdün kıraatinden sonra hazırûnun ısrarı üzerine cemiyet menfaatine müzayedeye çıkarılmış ve esmanı beşyüz yetmiş liraya bâliğ olmuştur.

Kalbleri daima hissiyât-ı milliye ile çarpan böyle hanımlara ve müzayedeye iştirak eden hamiyetperverana, Kürdlük namına teşekkürler ederiz.

MEKTUB SURETİ

Muhterem kardeşlerim,

Milletimin tealîsine mâtuf teşebbüsât-ı âliyeyi işitince, büyük bir gurur-ı millî ile meserret yaşları dökmekten kendimi alamıyorum. Bu defa da lisan-ı millî ile mevlûd-i şerîf okutturulacağını kemal-i meserretle gazetelerde okudum. Orada kendim bulunamayacağım. Mektebde yaptığım işbu hediyeciklerin kabulünü rica eder ve her işte muvaffakiyetlerinizi Allah'tan niyaz eylerim.

29 Mart, sene 335(1919)

H. Aziz

[2] HİCRAN SAHİFELERİ
KARLI YURDUN ÖKSÜZ VE NASİBSİZ
EVLÂDLARINA(*)

Zavallılar!

Dört-beş senelik hicran mesafesinin uzun ve dikenli yollarında, ölümle çok güleştığınız oldu. Bu gurbet ve ayrılık yolculuğunun daha hangi çorak ve ıssız çöllere kadar uzayacağını kestiremem. Niyaz için uğradığınız mâbedlerin kapılarını kapalı, kandillerini sönük gördünüz. Kapıları açık olanlarının da mihrabı önünden boş elle döndünüz. Geçtiğiniz ve halen geçmekte olduğunuz geçitlerin ne kadar çetin ve üzüntülü olduğunu, uzaktan olsun işitiyordum.

Hayatın en karanlık, en derin ve mübhem ufuklarında meşaller yakıp gezdim. Her yerde "hiç"nin gürîzan gölgesinden başka bir şey bulamadım. Arkamda senelerin muzlim heyûlâsı, beni, mazî denen ezel ummanına doğru çekip boğmak istedi; boğulmadım. Önümde "âtî"nin aldatıcı nevzadı, her gün sırttan riyakâr çehresiyle gülümseyerek aldatmak istedi; aldanmadım. Adım adım dolaştığım bu saha-i hiçîde nihayet yorgun düştüm; yolumu aydınlatan meşalimi, uzaklardan kopup gelen bir fırtına bulutu söndürdü. Heyhat!! Esrar önünde irkilip kaldım. Artık bütün benliğimi sarsan bir "acz-i mutlak" içinde diz çöküp kime yalvarayım!

En karanlık günlerimde bile dem olmazdı ki, nasıbsız yurdumun tüyler ürperten felâketleri, o acı ve iniltili yoksullukları birer dram sahnesi gibi gözüm önünden geçmiş olmasın! Her biri en ağlatıcı bir yadigâr olan o acıklı vak'aları birer birer gözümle görmediğime veya coşkun bir yürekten, yanık bir lisandan işitmediğime ne kadar müteessifim, bilseniz!

[3] Ben hep sizleri düşünürken, bir "irtibat ve teselsül-i efkâr", o bîçare, sahipsiz memleketin şen bağçelerini, zihnimi "edvar-ı esatîr"e kadar alıp götürün yüksek, yalçın kayalıklarını, en hasta sevdalara en şûh nağmeler terennüm eden gümüş çağlayanlarını, yorgun ümidleri baygın ninnilerle avutan ırmaklarını, kenarlarında yeşil gözlü, vahşî periler yıkanan beyaz menbalarını, bazen serâpâ istihza kesilen, gür siyah kaşlar altında daima gülen koyu siyah gözleri hatırlatır ve zihnimde o penbe, hülyakâr ufukların hayali irtisam eder dururdu.

Sizi çok, pek çok defalar andım, geçen yolculardan çok defalar sordum. Kiminizin Rusya'da esir olduğunuzu ve kiminizin İran topraklarına sığındığınızı, birçoğunuzun da ebediyetin kapılarını çaldığınızı söylerlerdi.

Ben bu tahammül kıran şeylere için için hayli ağladım. Hayatınızı müjdeleyen bir sada, o tesellîsiz ufuklardan uzanıp gelmedi. Siz her gün katre katre yaşarken, hayır belki her gün bir parça daha ölürken yalnız hüsrânınızı ağlayan tarih vardı.

Ademin siyah kanatları gözlerinizi perdelerken, uzaktan mateminizle istihza eden nankör evlâdlarınız da vardı.

Yedi sene evvel "Komanova"nın karlı sahralarından zafer terkederek ayrılırken, bana harbin bir kurban mezbahasına dönen manzarası hiç de tesir etmemişti. Yanımda binlerce şehidin pıhtılaşmış kanları akarken, ölüm benden ürküp kaçıyordu. O vakit bilmem nasıl bir çılgınlıkla eceli tehdid ediyordum. Heyhat!! O kanlı harbin —ferdalara ölümlü bir hicran tevdi eden— inhizamında gördüğüm bir sefalet ağladım:(898)

Evini barkını düşmana bırakan bir aile gördüm. Beli bükük, ak sakallı bir ihtiyar, hasta gelinini bir merkebe bindiriyor, arkada iki üryan mini mini yavru yorgunluktan şikâyetle feryad ediyordu. Gelinin ayakları çıplak [4] ve açıktı; fakat üzerinde taşıdığı siyah atlas çarşafı, ihtiyarın henüz yepyeni mavi çuha paltosu, çocukların boyunlarından asılan al ve ipek kurdelaları ve sonra sîmalarından akan bir vekar, bu bedbaht kitlenin pâk ve asîl bir aile olduğunu îma ediyordu. İşte ölümü tehdid eden yürek, bu manzaraya ağlamıştı.

(899)

Me'yus olmayalım. Yalnız o hicranlı günlerin acı hatıraları, temennî ederim ki hiç bir âciz ferdimizin bile yadından silinmesin; yarınki ahfadın mütecessis kulakları hep o sefalet menkıbeleriyle doldurulsun. Belki o rehakâr nesil, yere düşenleri kaldıracak; belki o rehakâr nesil, ecdadın belirsiz makberleri, aziz yurdun çökük harabeleri üzerinde sarsılmaz âbideler, yıkılmaz saltanatlar kuracaktır.(900)

Kemal Fevzi

(898) Yazarın burada sözünü ettiği savaş, Osmanlı devletinin yenilgisiyle sonuçlanan 1912 Balkan Savaşı idi. Bu savaşta Yunanistan, Bulgaristan ve bugünkü Yugoslavya'nın en büyük cumhuriyeti olan Sırbistan ile yine Yugoslavya'nın bir cumhuriyeti olan ve Batı'da "Montenegro" adıyla bilinen Karadağ, Osmanlılara karşı savaşmışlar ve onları Balkanlar bölgesinden çıkarmayı başarmışlardı.

(899) Yazının yukarıdaki paragrafı ile aşağıdaki paragrafı arasında 7-8 satırlık bir paragrafın yeri, derginin aslında boş çıkmıştır. Bu paragrafın sansür edilerek yayınlanmasının önlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

(900) Saltanat: Bu sözcük Arapça olup şu iki anlama gelmektedir: 1- Sultanlık, hükümdarlık. 2- Bolluk, zenginlik, refah, görkemli yaşam.

[5] EYYAM-I MAHSUSAMIZI TESBÎT MESELESİ(❖)

”Jîn”in 14’üncü nüshasında ”Sersal” tebriki münasebetiyle ortaya şayan-ı tedkik bir mesele atılıyor:

Eyyam-ı mahsusanın tesbiti meselesi.

Bu makalemde bu ”yevm-i mahsus”ları tâyin edecek değilim; bunların tesbiti lüzumunu teyid edeceğim. ”Jîn”, Sersalı tebrik ederken acı günleri de tezkârdan vazgeçmiyor. Filvaki, Kürdler son zamanların lââyüadd meraretlerini en feci suretlerde tattılar. Vazifelerine pek sadık olan bu milletin maddiyâtından ziyade mâneviyâtı sağlam —hem pek sağlam— imiş ki, Anadolu’yu şarktan garba doğru kat’eden bitmez yollarda sayısız ölümler terkettikten, bilinmez sefaletler yaşadktan sonra yine bugün ”hayatdar” milletlere lâyük âsâr-ı kıyam gösteriyor.(901) Böyle ne kadar acı günler görürsek görelim, hiç birisi vazifelerimizi ve parlak âtîmizi dimağlarımızdan uzak bulunduramaz ve milletçe eski zamanlarda yaşanmış büyük, mes’ud günleri de unutturmaz. Bilakis, felâketâmiz günler, saadete ermek lüzumunu bizlere —sûr-ı İsrâfil kuvvetiyle— ihtar eden sebeplerdir.

İnsanlar memerr-i vukuâtı derler. Bir insanın hayatında lezzetle, intibahla anılacak, hayatın geçmiş günleriyle âlâkadar ne tatlı ”an”lar olur! . Hele aile efradından birine ya birkaçına aid bir günün topluca yad-ü tezkâr edilmesi ne inşirahbahş bir tesellî yerini tutar; çekilen ve çekilecek olan acı günlere karşı ruhlara yeni bir kuvvet ve azim aşılayan bir tesellî! .

Birçok insanlardan mürekkeb olan heyet-i ictimaiyeler için de böyledir. Bir heyet-i milliye yoktur ki, yaşadığı müddetçe hayat-ı umumiye-i müşterekesine esaslıca müessir bazı ”an”lar geçirmiş olmasın.

[6] Dinden uzak yaşamayacak olan hey’ât-ı ictimaiye efradı, her günkü vazaif-i diniyelerini îfa ettikleri gibi, dinî yevm-i mahsuslarını da, birbirleri hakkındaki temenniyât-ı hâlisanelerinin —rahmet-i ilâhiyeden istiane suretiyle— izharına birer vesîle sayarlar. Böyle eyyam-ı diniyede nice insanlar eski işbirarları unuturlar, hemcins hakkında hayırhah olmak lüzumunu hissederler. Ruhlarımızda lâhutî ve rahmanî bir incizab uyandıran, en ziyade böyle günlerdir. Eyyam-ı mübarekeyi gayri ihtiyarî bir iştiyakla bekleriz.

İctimaî yevm-i mahsuslarımız bizler için, ailece, arkadaşlarca, komşularca tarlalarda, çayırarda, eğlence yerlerinde gezmek, eğlenmek, sevişmek için ne güzel vesîlelerdir!

*

(901) Yazarın bu cümlede sözünü ettiği ölümlü ve sefaletlerle dolu yolculuk, I. Dünya Savaşı sırasında Kürdistan’ın önemli bir bölümünün Rus işgaline uğraması sonucunda meydana gelmiş olan göçtür.

Milletler için asıl mühim olan, "millî yevm-i mahsus"lardır. Bunlar, hayat-ı milliyede birer durak yeri, birer merhaledir. Böyle günlerde bütün eşvak-ü ıstırabât-ı maziye, acı-tatlı hatırat-ı milliye, vakayı-i tarihiye, ömr-i ec-dad. . . hep göz önüne gelir; acı günlerin tekerrür etmemesi, mes'ud günlerle yaşamak için yeni kuvvetler iktisab olunur. Yevm-i mahsuslar birer ibtihac günüdür. Topluca eğlenmek, sevinmek, gülmek, milletlerin hakkı olduğu kadar vazifesidir de. Bu günlerde milletler için kendi varlığını anlamak fırsatı vardır; başka günler çalışan, hayat-ı ferdiye endişesiyle uğrasan insanlar, "millî gün"de şahsiyet-i âliye-i millîye ile en yüksek derecede alâkadar olur; hayatî dakikalarda —meselâ bir hakkını dinletmek için— kıyam edecek olan "ruh-ı millî" o gün nümayan olur, âdeta bir imtihan saati geçirir.

Yüksek eserler ibda' etmek isteyen şairler nasıl bir heyecana muhtac iseler, milletlerin ruhunda öyle bir "heyecan" yaşamalıdır. Böyle yevm-i mahsuslar, millî heyecanın kudretini "tesciye" eden idmanlardır. Millî günler, geçen vakayii öyle canlı hulasalarıdır ki bu günlerde üfûl etmiş bir tarih yaşanır ve yaşanacak bir tarihten haber alınır.

[7] Samimî görüştüğümüz, muhibb-i millîmiz münevver bir Avrupalı, bir gün bana, "sizin yevm-i mahsuslarınız pek az; iki dinî bayramınız var, bir-ikiyi geçmeyen de millî günleriniz. Bunları da adamakıllı yaşatmıyorsunuz. Eyyam-ı mahsusunuzun azlığı, sizlerin bir defa çalışkan olmadığınızı gösteriyor. Çünkü çok çalışanlar, kendileri için istirahat günleri ararlar. Saniyen, tabiatı iyi tedkik etmediğinize, bedayı-i tabiattan pek zevkyab olmadığınıza delildir. Bundan başka, her vakit teslimiyetle yaşadığınıza, her şeyi olurluna bıraktığınıza, millî hayatınızda mühim anlar geçirmediklerinize de delildir. Bunlar birer kusurdur; tashih etmelisiniz" dedi.(902) Bu sözlerin bazı cihetlerine aklımın yettiği kadar cevap verdim; fakat doğru cihetlerinin çok olduğu da inkâra lâıyk değildir.

*

Millî günleri yaşatmak hakkımız ve vazifemizdir dedik. Tarihin bize bahsettiği bu hakdan istifade ve bu vazifeyi îfa için muhtelif şekillerdeki eyyam-ı mahsusamızı tesbit etmek lâzımdır. Tarihçilere, genclere müsaid bir mevzu-ı tedkik.

Kürdlerin, mâlum olan dinî eyyam-ı mahsusasından maada millî ve ictimaî ne gibi yevm-i mahsusları vardır? Bunlar hangi tarihî menbalardan çıkmış, hangi mecralardan akıp gelmiştir? Meselâ "Sersal"ın İranîlerin Nevruzlarıyla müşterek olduğu anlaşılıyor; bu nedendir veya öyle midir? "Direfş-i Kaweyanî"nin açıldığı günün yevm-i mahsus ittihazı için "Kawe"nin tarihen Kürd olmasından başka sebebler ve bu esbabdan doğmuş neticeler yok

(902) "Tashih etmelisiniz": Düzeltmelisiniz, doğru bir duruma getirmelisiniz, doğru bir biçime koymalısınız.

"Etmelisiniz" sözcüğü derginin aslında "etmemelisiniz" biçiminde çıkmıştır. Bunun bir dizgi hatası olduğu açıktır. Bu nedenle biz doğru biçimini yazdık.

mudur? ”Kürdler için ictimâî, millî eyyam-ı mahsusa şunlardır, tarihen asılları, sebepleri bunlardır” demeli, ortaya koymalıdır. Yevm-i mahsuslarımızı bilmek, tarihî bir kavim olmak haysiyetiyle vazifemizdir. Kendimizi bilmek vazifesini şimdiye kadar ihmal ettik. Hem yevm-i mahsuslarımızı öğrenmek, hem de onları [8] zamanlarında yaşatmak, kendimizi bilmenin yollarından biridir; ”tarih-i medenîmizin asılları”na doğru da bir girizgâhtır.

Demek istiyorum ki yevm-i mahsuslarımızı tâyin edelim, onları hayat-ı milliyemizde yaşatalım; kendilerini pek az tanıyan ve başkalarına da az tanıtan Kürdler de, tarihte ve hâlde ne olduklarını öğrensinler.

Bu uzun sözlerin hulasatulhulasası:

Kendimizi bilmeliyiz ve başkalarına bildirmeliyiz. Çünkü bu ”taarruf” ve ”tarif”, millî vazifemizi takdir etmek ve hakkımızı ağyara teslim ettirmek için bir çaredir. Bu çare de, millet olarak yaşamamız için kat’î bir lâzimedir.

Memduh Selimbegî

”MEM Û ZÎN”İN TAB’I MÛNASEBETİYLE(*)

Menafi-i umumiye ve hademât-ı hayriyeye müteveccih maksadlarla çalışan şahıs ve cemaatlere muavenet etmek, ”millî vazifeler kadrosu”na dahildir. Bir millet yoktur ki, teâlîye mâtuf emellerini ”cemiyet”siz ve bir cemiyet yoktur ki programını ”millet”siz hayyız-ı fiile getirebilsin.

İfade-i diğerle:

Asrımız, hademât-ı umumiye ferddlerden almış, cemiyetlere tevdi etmiştir. Ancak cemiyetlerdir ki, sinelerinde taşıdıkları birçok efradın tanzim edilmiş, muttarıd, müttehid mesaîleriyle bu muazzam işleri başarırlar. Efrad da, ancak izhar edecekleri measir-i teşvik ve ibzal edecekleri maddî-mânevî müzaheretler nisbetinde cemiyetlerin mesaîsinden faydayab olurlar.

*

Nazar-ı şükranla görüyorum ki **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**, mazhar olacağı teveccühü hiç hesaba katmadan ve mâruz kalacağı müşkilâtı [9] kale almadan, muayyen gaye üzerinde durmayıp çalışıyor. Deruhde ettiği vazifeler pek adîd ve mühimdirler. Bunlardan birisi olan ”lisan ve edebiyat” meselesi, başlıbaşına bir ağır iştir. Ben eminim ki bu işlerin ağırlığı, O’nun şevkini kesrecek değil, azmini artıracaktır. Son zamanlarda teşebbüs ettiği bir emr-i azîm, benim dediklerimin ve bu cemiyetin mesaîsinin bariz bir delilidir.

Meşhur Mela Ehmedê Xanî'nin Kürd edebiyatında ebednişan bir kıymeti olan **"Mem û Zîn"** namındaki şaheserinin cemiyet tarafından, kıymet-i edebiyesine lâıyk masarır-ı mühimme ihtiyarıyle ve bir nefaset-i mahsusa ile tab'ettirildiğini istibşar ettim. Bu kitab, bir Kürd lisanının varlığını, hem öyle bâlâter ve ekmel bir varlığını isbat ediyor ki, bu sübut, Kürdlerin iddiasından doğma değil, Şark'ı bilen müdekkik Avrupalıların da tasdikiyle müeyyeddir.(903)

"Mem ü Zîn", şimdiye kadar bütün Kürdistan'da ya hafızalarda, ya elyazısı bir-iki kitabda yaşadı. Bundan sonra da, âtînin müdevven Kürd edebiyatında, haiz olduğu sadr-ı şerefde ebediyyen yaşayacaktır. **"Mem û Zîn"** hakkındaki tedkik-i edebîyi daha salahiyetdar zevâta terkediyorum. Yalnız, gayûr müteşebbislerine arz-ı şükran tezkâr-ı hak sadedinde sunu söylemek isterim:

Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti teşvike arzukeş değil, fakat lâıyktır. Eazımı ne mikdar çok, ne mertebe yüksek dimağlı şahsiyetler olursa olsun, gençlerinden, gençlerinin mesaîsinden müstağnî olarak terakkî etmiş bir millet görmüyoruz. Gençler çalışmaktan yılmazlar; ekseriya çalışmanın yolunu da büyük bir isabet-i nazarla tâyin ederler. İş, "gençlik kuvveti"ne muaraza değil, muavenet etmeye kalır; bu, aynı zamanda bir vecîbe-i milliyedir de.

Memduh Selimbegî

[10] BİR HİKÂYE-İ TARİH(❖)

MUKADDİME

Vakayî-i tarihiyenin neşr-ü tenkidi için hiç olmazsa rubu' asırlık bir zamanın müruru, "ilm-i tarih"çe kabul edilmiş kavaid-i esasiyeden ise de, bu kaideleri vak'anüvislerce tescil edilebilen vukuâta tatbik etmek doğru olabilir. Esasen vak'anüvislerin bile daire-i ittılâından uzak kalan, türlü rivayât ve menkulât ile karışık bulunan vakayî hakkında, tebyîn-i hakaik namına ne kadar söylense ve yazılsa faydadan hâlî değildir. Bu nokta-i nazarı gözeterek, herkesçe az-çok mâlum bulunan Bitlis vak'a-i ahîresi hakkında zevât-ı müteaddiden dinleyerek toplamış olduğum notlarımı, —tarihî bir hizmet fikriyle— enzar-ı kariîne arz, ve tesbit-i vukuâta ibtidar eylerim:

(903) "Şark"tan maksat Doğu ülkeleridir.

Bundan altı sene akdem, Bitlis kasabası oldukça ehemmiyetli bir müsademe sahne olmuştu. Müsadımlar, "Mela Selim"(904) idaresinde kasabaya hücum eden Kürdler ile hükümet-i mahalliye kuvvetlerinden mürekkebdî. Vak'anın tarz-ı cereyanı şöylece nakl-ü hikâye olunuyor:

Hizan kazası ile Karçıkan, Şetek, Sîmek nahiyelerinde Kürdler miyanında propaganda yapılmakta, teşkilât ihdas ve silâh tevzi olunmakta idi. Bu cümleden olmak üzere "Xaçûkanlı Süleyman Ağa", birkaç refîki ile, Şetek Nahiyesi Müdürü tarafından —silâh tevzii maddesinden dolayı— tevkif ve merkez-i vilâyete izam edilmiş idiler. Bu hususta yapılmış olan tahkikat neticesi, "Mela Selim"’in merkeze celbi lüzumunu gösteriyordu. Keyfiyet Hizan Kaymakamına iş’ar ediliyor. Kaymakam, Mela Selim’i alıp Sîmek nahiyesine getiriyor. Oradan da elli jandarma refakatıyla, merkez-i vilâyete iki [11] saatlık mesafede kâin "Aleğ" karyesine geliyorlar. Jandarmaların kesretini müşahade eden Mela Selim, işin içinde bir fevkalâdelik olduğunu hissedince, köylüyü meseleden haberdar ile heyecana sevk ve harekete teşvik eyliyor. Zuhur eden arbede üzerine iki-üç jandarma mecruh oluyor ve Mela tahlîs ediliyor ve oradan doğru, ikamet ettiği "Xumaç" karyesine geliyor; etrafa heberler îsalıyla tertibât-ı aleniyyeye ibtidar ve tevabii cem’ ile merkez-i vilâyeti tehdide kıyam eyliyor. Meselenin fena bir renk ve şekil alacağını anlayan Bitlis Valisi, Mela’nın celbi, keyfiyetin hall-ü te’lifi zımnında, hükümet namına Mela’nın kayınpederi meşayih-ı Kadiriyyeden Şeyh Nasreddin, ahali namına da Küfrevîzade Şeyh Abdulhâlîk,(1) Müftü, Nakîb Efendilerle eşraf ve âyan-ı mahalliyyeden mürekkebdî bir heyet-i mahsusa gönderiyor.

Heyet Xumaç’a muvasalat edince Seyyid Ali’yi de orada buluyorlar. O gece heyetin şerefine bir çay ziyafeti yapılıyor ve mesele münakaşa ediliyor. Heyet erkânı, Mela’ya, tevessül ettiği harekâtından vazgeçip hükümete itaat etmesini, şayet kıyam ve ihtilâfı zarurî kılan esbab var ise, onları metalib-i muayyene suretinde hükümete bildirmesini dermiyan ile, buna kendilerinin de tarafdar olduklarını ilâve eyliyorlar. Seyyid Ali dahi heyetin nokta-i nazarını teyid ederek, Mela Selim’e, fikrinden vazgeçmesini ve teşebbüsâtının esassız, vâhî olduğunu, daha ileri giderek,

—Hoca, ne yapıyorsun? İp benim boğazıma girer!
diyor ve izhar-ı nâhoşnudî eyliyordu. Bütün bu beyanât, Hoca’nın "fıkr-i

(904) Bu ad derginin aslında "Monla Selim" şeklinde çıkmışsa da, bu telâffuz şekli Osmanlı Türkçesine özgüdür; Kürdçede ise bu sözcüğün telâffuz şekli "mela"’dır. Bu nedenle ve bu ad da bir Kürd adı olduğu için biz "Mela Selim" diye yazdık.

(1) Müşarünileyh, Rusların Bitlis’i istilâ-i ahîri şeb-i nabehengâmında, âr-ı firar nefsine ağır gelmekle, tek başına pek celâdetkârane olarak sokak muharebesi yapmış ve cebhânesi bittikten sonra şehid düşmüştür. Aynı suretle hareket etmiş zat hakkında da mevcuttur.

sabit”i üzerinde hiç bir tesir bırakmıyor ve arzusundan biç bir suretle vaz-geçmeyeceğini anlatmak için,(905)

—Vali Bitlis’te ne duruyor, işte Musa Bey bize vali!(906)
diye mukabele [12] ediyor. Bu esnada dışarda toplanmış olan kalabalık arasında, ”Kürdler üzerine iki top ve iki tabur asker sevkolunacağı” şayiası zuhur edince ortalığı heyecan kaplıyor ve heyete tecavüz bile edilmek isteniliyorsa da Seyyid Ali mümanaat ediyor. Heyet avdet ettiği gibi, Seyyid Ali de Mela Selim ile birlikte Bitlis’e geliyor. Muhtelif mahallerde misafireten oturuyorlar. Fakat Mela Selim, meselenin bu türlü bir tarz-ı tesviye ile kapanmasını arzu ve yahut hükümete emniyet etmemiş olacak ki, intizar ve halecan içerisinde bulunan Kürdlere hitaben, Seyyid Ali’nin asıldığından ve kendisinin de asılmak üzere olduğundan bâhis bir mektub yazarak gönderiyor. Rivayete nazaran mektub, kasabayı ihata eden karakollar tarafından tevkif ediliyor.

Vali, teskin-i ezhan ve def’i ıstıbah için o gece Seyyid Ali’yi tekrar Hizan’a gönderiyor; arkası sıra Mela da avdet ediyor. Bunun üzerine Şeyh Şehabeddin dahi Xumaç’a geliyor. Temînen beyan edildiğine göre, orada Mela’nın ısrarı üzerine, Valiye, ”Şeyh Şehabeddin” mührüyle memhûr tehdidâmiz bir mektub yazılarak ”Feqî Mistefa” vesatetiyle gönderiliyor. Şimdiye kadar itilâfkârane hareket eden Vali, bu mektub üzerine kuvvetin lüzumunu hissedince, evvelce kuva-i müsellâha isteyip de Mela’nın kasabaya vürudu üzerine tehirini istemiş iken, şimdi takrar kuvvetin izamını talep ediyorsa da, bu tarz-ı hareket, Van Valisi Tahsin Bey’le beraber, İstanbul’da o vakitki zimamdar-ı umûr nezdinde nâhoş bir tesir bırakarak, Vali azlediliyor; yerine Siird Mutasarrıfı ”Mustafa Abdulhâlık Bey” tâyin kılınıyor.(907)

(Mâbâdı var)

Law Reşîd

-
- (905) ”Anlatmak” sözcüğü derginin aslında ”anlamak” biçiminde çıkmıştır. Bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıktığı ortadadır. Bu nedenle biz doğru biçimi olan ”anlatmak” olarak yazdık.
- (906) Musa Bey’den makst Motkan aşiretinin lideri Hacı Musa Begê Xwêtî olsa gerektir.
- (907) Mutasarrıf: Osmanlılar döneminde valilerle kaymakamlar arasındaki yöneticiler için kullanılan bir unvan. Mutasarrıflar tarafından yönetilen yerler de, illerle ilçeler arasında yer alan ve ”sancak” adıyla bilinen idarî birimlerdi.

[13] KÜRDÇE KISMI⁽⁹⁰⁸⁾

(908) Kürdçe kısmı: Beşê Kurdî.

Ji mi ra dibêjin ke bi Kurmancî meqale binivîsînî. Li ser kîjan zivanê Kurmancî? Zivanê Kurmancî ne yek e ke... Xelkê Silêmanî zivanê Hekarîyan nizane; Dumilî Kurmancî nizane; xîlafê wîya jî rast e. Ez û hemû Kurdan dixwazin ke yek zivanê me hebî, her kes bi wî zivanî bixwînî, binivîsînî. Va şixula li ser pîyê ciwanê Kurdan hîştî ye. Bira wan bişixulin. Ez'ê li vira de bi birayê xwe yê Kurmancî ra gazinda bikim.

Gelî biran!

Ji çar sed salan zêdetir e ke me dewlet û selteneta xwe winda kir, me li bin destê xelkê xulamî kir. Bav û kalê me can û mal, zar û ciwan, xûn û xudanîya xwe li ber xelkê dan, sirf winda kir; pê mal û perê xwe zaryê xelkê mezin kir; ewladê xwe şivan, cotarî, nezanîn hîştin; ji wan ra xulam û qurban şandin. Cîranê me, na na! Fileyê ke li bin dest û konê me da merî bûn, pê nan û ava me mezin bûn, şev û roj sa'y kirin, ciwanê xwe li ser welatan da şandin, xudîyê sen'et û tîcaret gîştandin, şûn da anîn, li ber çavê me bîra me kolandin. Li gora wan me çavê xwe pê desmalek zexm girêda, dest û lingê xwe li zincîran xist, zivanê xwe jêkir. Xwekê Kurdan winda bûn; ji hevdin ra çavê xwe vekirin, qirika hevdin girt, pêşîr û lingê hevdin kişand, kerî û pezê hevdin birr kir, mal û milkê hevdin talan kir.

Îşte îro roj rûyêş, destvala manin. Elbet kes li me ra xudîtî nakî.

Ez dixwazim ke ew rojên tarî û reş em bîr bikin, hişê xwe li serê xwe bigirin, liboyê mileta xwe, liboyê erd û zaryê xwe bişixulin. Ji me ra fesadî û mizawirî ne lazim e; xwendin, zanîn, nivîstin gerek e.

[14] Ez dixwazim ke her merivekî Kurd birayê xwe yê din nas bike; gişk li ser hevdin bireve; hinek bi canê xwe, hinek bi malê xwe, hinek bi zivan û zanîya xwe vê mileta xwe ya esîr ra yalîkarî bike; destê hevdin bigire. Herbê da mileta me, Kurdistan me xêr ci rindîyê çî nedî! Sînga wê da birînek kûr vebû. Nuka jî ew bi wê birîna xwe dinale. Ne yek, ne bîst mirov wê birînê nikanî sax bike. Ez dixwazim ke hemû pîr û ciwanê Kurdan li ser birîndarê xwe bireve, her kes bi destê xwe birînê girê bide. Çavê dinê li wir e. Xwedê neke, paşê ew'ê li destê me biçe; em'ê jî, zaryê me jî, Kurdistan me jî winda bibin. Ez ji hemîyet û mêranîya û comerdîya Kurdan şufe nakim.

Feqet kesê kî mileta min ji xewa dirêj rake tunîne. Îşte ew şixula muhim **"Civata Bilindîya Kurdistan", "Jîn" û "Kurdistan"** û ciwanê wan hilgirtîye.(910)

(909) Di vê nivîsarê da hem ji alîyê rêzimanê ve, hem jî ji alîyê îmlayê ve gelek şaşî hene. Lê belê, ji ber ku me nexwest em tiştek jê biguhêrin, me nivîsar wisa, dige! wan şaşîyên tê da wergerand tîpên Latînî. Her weha, me ew wergerand Kurdîyeka xwerû û rast jî.

(910) Mexsed ji **"Civata Bilindîya Kurdistanê", "Komela Pêşketina Kurdistanê"** (Kürdistan Tealî Cemiyeti) ye; mexsed ji **"Jîn"**ê, ev kovara ha ye; mexsed ji **"Kurdistan"**ê jî kovara **"Kurdistan"** e ku wê demê li Stanbolê ji alîyê **"Komela Pêşketina Kurdistanê"** ve hatîye weşandin.

Gelî Kurmanca!

Ez gazî û hewar dikim û dibêjim ke:

Rîya kî em heya nuka lê çûn, pêşîya wê "zêrzemîn" e.(911) Me, we, gişkan bi çavê xwe dît. Vegerin, vegerin! Ji wê rîya xwar û çepî û mirinê şûn da vegerin! Ji me ra ittîfaq lazim e! Fe'tebîrû, eyyuhel'ixwan!(912)

3 Nîsan 335(1919)

Kurdîyê Siwêrekî(913)

PÎYESA KURDÎ(914) MEMÊ ALAN

Tîyatroya Kurdan Fezîleta Kurdan noşî didit

DU PERDE PÎYES

Esera E. Rehmî

PERDA DUYÊ (915)

(Perde vedibit. Dîsa rayxistina berê. Xezal bi tenê ser doşekê rûniştî ye, milehezan diket û yekcar)

[15] XEZAL

Ah... Ya Rebbî, eve bû salek çu cewab ji Memê nehat. Carek dîtir min Memê dîtiba, bila melekê mewtê hatiba, emanetê xwe ji min girtiba!(Radibit pîyan) Ah... Ah... Eve çi jîn e! Ma mirov jibo derd û eleman hatîye dinyayê!

(911) Zêrzemîn: Ev peyviyeka Farisî ye, bi mana "bin'erd" e; bi mana "tarî" jî tê bi karanîn.

(912) Ev peveka paşîn Erebi ye, mana wê ev e: "Birano, îbret bigirin, ders û tecrube bistînin".

(913) Dî despêka vê jîmareyê, di lîsta têdayîyê(munderecat) da navê nivîskar "Kurdîyê Bitlîsî" hatibû nivîsîn. Li gora bawerîya me ew şaş e, ev rast e. Lewra nivîsar bi devokê hêla Siwêrekê hetîye nivîsîn.

(914) Ev sernivîsar jî, wek sernivîsara perda pêşîn a pîyesê, di eslê kovarê da bi zimanê Tirkî "Kürdçe Piyas" hatibû nivîsîn. Lê belê, ji ber ku pîyes bi Kurdî ye, me sernivîsar jî wergerand Kurdî û Kurdîya wê nivîsî.

(915) Duyê: Diduyan.

ÇAVREŞ

(Ji der da têt) Xezal, Xwedê xêr ket, te çi ye? Dîsa tu wê digirîyan! Ji ber lawê min negirî, negirî! Mizgîna min li te, îroke mirovek ji ordûgahê hatîye, leşkerê me berdaye dijminan, dijmin teslîm bûne, Memê silamet e, van rojan dê bêt...

XEZAL

(Bê xwe)(916) Xwedê guh dengê te bî! (Xwe berhev diket, gotina xwe poşman bû, pêş xesîya xwe şerm kir.)

ÇAVREŞ

Xezal, Xwedê wekî Memê da min, tu jî jibo Memê hatî dinyayê. Şerm neke. Ez îftîxarê bi te dikim ku tu bûka min î. Memê çend law e, tu jî hinde delal î. Memê çend camêr û xwedan mêrînî ye, tu jî hinde xwedan îsmet î.(917) Ez li pêş te nabêjim, Xwedê şahid e, hemî cihan ez dibêjim. Çunkî rastîyê mirov înkâr biket bêînsafî ye. Xwedê we her dukan bo min bihêlit.

(Dengê derî têt, Xezal diçit.)

XEZAL

Ew kî ye?

DENGEK

Ez im.

(Xulamek ji der da têt.)

XULAM

Xaleta Çavreş, xanima min got bila heta l'êre kerem biket.

ÇAVREŞ

(Dibêjite Xezalê) Xezal, ez wê diçim, emanetê te ev der.

(Çavreş diçit, Xezal tenê dimînit.)

XEZAL

Ah... Ah... Xwesîya min mizgînî da min. Eceba rast e, carek dî em dê bigîhîne yek?(918)

(Dengê derî têt, Xezal dibezit.)

XEZAL

Ew kî ye?

(916) Bê xwe: Bê hemdê xwe, bê ku haya wê ji wê hebe, bê ku li xwe veaqile û ji xwe haydar be.

(917) Îsmet: Namûs, paqîjîya exlaqî, şeref.

(918) Bigîhîne yek: Bigîhîne hev.

DENGEK

Mêhvan e.

(Poşîya xwe bi devê xwe digirit,(919) derî vediket.)

[16] XEZAL

Kerem ke!

MÊHVAN

(Temaşe diket nas naket)(920) Selamun aleykum.

XEZAL

Aleykumusselam. Kerem ke, ser serê min hatî.

MÊHVAN

(Rûdinê) Xwedê ji te razî bit.

XEZAL

(Tasek dew tînit, destê xwe didite sînga xwe) Kerem ke.

MÊHVAN

(Dew digirit, dewê xwe vedixut) Min gelek ji te minet e.
(Xezal diçit karê nanî biket.)(921)

MÊHVAN

Zehmetê nekêşe. Vê gavê ez westame, ez neşêm çu bixum.

XEZAL

Mêhvan mêhvanê Xwedê ne, çawan emir bikin em mecbûr in emrê wan bi-cî bînin.

MÊHVAN

Xwedê kêmasî neket. Pirsyar bêeyb in, ez dê tişteki ji te pirs bikim

XEZAL

Emir ke.

MÊHVAN

Hun keça malê ne, yan bûka malê ne?

(919) Bi dîtina me ev pevek şaş hatîye çapkirin, awayê wê yê rast weha ye: "Bi poşîya xwe devê xwe digirit".

(920) Yanî, Mêvan temaşe dike ku Xezal wî nas nake, bala xwe didê ku Xezal wî nanase.

(921) Yanî, Xezal diçe ku nan hazir bike, xurek ji mêvan ra amade bike.

XEZAL

Hun mêhvan neban, miqabilê vê suala te lazim tat ez bi çekan cewab bidim.(922) Hinde qeder heye tu mêhvan î, qedrê mêhvanîyê ser me wacib e û çu Kurdan di mala xwe da deng mêhvanan nekirîye û daîma Kurmancan di rîya mêhvanê xwe da can daye. Dijminê Kurmancan bibite mêhvan, dîsa qebûl dikin û qedr'î digirin û xizmetê bo dikin.

MÊHVAN

Xezala min! Sed aferîn bo îsmeta te! Ez fexrê bi te dikim! Te ez nenasîm, ez Memo me! Şîrê te xwarî li te helal bit(hema radibit, destê Xezalê digirit).

XEZAL

(Yekcar hereketa xwe tebdîl kir, bê îxtîyar) Ah. . . (Her du xwe li stûyê yek didin, ser doşekê dikevin, nehişyar dibin).

(Çavreş derî diqutit. Kes derî naveket. Derî dişikînit, ji der da têt. Bûka xwe di wî halî da dibînit. Temaşe diket, nanasit).

[17] ÇAVREŞ

Ecaîb, qet mimkun e ev jî dê biba! Namûsa kurê min ma mimkun e weha di destê neyaran pamal bibit! Ev çî xaînî ye! Ne xêr, ne xêr! (Carek dî diçit temaşe diket) Lazim e ez bibirrim, yan bikujim! Qet çu Kurd namûsa xwe weha bibînit, nawestit! Belê, ew namûsa min û emanetê min e!

(Carek dî diçit temaşe diket, tete xeleyanê.)

ÇAVREŞ

Belê, belê. . . Kuştin. . . Ji xêrê wê çu dîtir nîne. . . Xwedê jî ji min napirsit. . . Çunkî li ser namûsê ye. . .

(Heman dibezite. Rim anî. Tînit datîne li ser sînga kurê xwe.)

ÇAVREŞ

Han bo te darba namûsê, ey canawerê namûsê!

MEMO

Ah. . . Dadê. . .

XEZAL

(Heman hişyar dibit, rimê di sînga Memo dibînit, dibêjite xesîye xwe) Way te çavê xwe kor kir(li nav serê xwe didit).

(922) Lazim tat: Lazim dihat, divîya, pêwîst bû, lazim bû.

XEZAL Û ÇAVREŞ

(Her du digel yek bi aheng)

Herê Memo, Memê Ebasî, Ebasî!

Birîndaro Memo, dayê kor bit, nenasî!

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
”Jîn” İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, 5’inci nüshamızda merciinin nazar-ı dikkatine vaz’edildiği, el’an hâlâ tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arz etmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını heman idareye bildirmelerini rica eyleriz.

GÖZ HEKİMİ(✱)

DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Mumaileyh, her nevi göz hastalıklarını tedavi ve lâzım gelen ameliyatlarını muvaffakiyetle icra ile, numrolu fennî gözlükler dahi tâyin eder. Her gün Eminönü’nde tramvay mevkîfinda Hüseyin Hüsnü Eczahanesinde bulunur.

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiyesinin 404’üncü nüshası kıymetdar makalelerle intişar etti.

(*) Refîk-i mesaîmiz ”**Kürdistan**” mecmuasının 5’inci nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kira-ma tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JÎMAREYA 16'AN

16'NCI SAYININ ÇEVİRİLERİ

ELEM ÇİÇEKLERİ

Bitlis'te eskiden beri bilim ve kültürü yaymakla tanınan Hizanî ailesinin torunlarından olan hemşehrimiz Kemal Fevzi Bey'in son zamanlarda bu ad altında 95 sayfalık bir şiir kitabı yayınlandı. İnce ve zarif duyguların ürünü olan bu güzel şiir kitabını saygıdeğer okuyuculara özellikle tavsiye ederiz.

YÜKSEK BİR ULUSAL ONUR BELİRTİSİ

30 Mart pazar günü **Kürdistan Tealî Cemiyeti**'nde Kürdçe kutsal mevlit okunacağı, gazetelerde ilân edilmişti. Belirtilen günde orada bulunamayacak olan okul öğrencisi bir Kürd kızı, kopyası aşağıya alınmış bulunan mektupla, çok zarif çiçeklerle süslediği zarif bir sepet ve bir kutu göndermişti. Mevlidin okunmasından sonra, hazır bulunanların ısrarı üzerine bu sepet ve kutu, derneğin yararına açık artırmaya çıkarıldı ve pahası 570 liraya ulaştı.

Yürekleri sürekli olarak ulusal duygularla çarpan böyle hanımlara ve açık artırmaya katılan ulusal onur sahiplerine, Kürdlük adına teşekkürler ederiz.

MEKTUBUN KOPYASI

Saygıdeğer kardeşlerim,

Ulusumun yükselmesine yönelik yüce girişimleri işitince büyük bir ulusal gurur ile sevinç gözyaşları dökmekten kendimi alamıyorum. Bu kez de, ulusal dil ile kutsal mevlit okutturulacağını büyük bir sevinçle gazetelerde okudum. Orada kendim bulunamayacağım. Okulda yaptığım şu hediyeciklerin kabul edilmesini rica eder ve her işte başarılarınızı Allah'tan dilerim.

29 Mart 335(1919)

H. Aziz

KARLI YURDUN ÖKSÜZ VE NASİPSİZ EVLÂTLARINA

Zavallılar,

4-5 yıllık keder yolculuğunun uzun ve dikenli yollarında ölümle çok güreştiğiniz oldu. Bu gurbet ve ayrılık yolculuğunun daha hangi çorak ve ıssız çöllere kadar uzayacağını kestiremem. Yalvarmak için uğradığınız tapınakların kapılarını kapalı, kandillerini sönmük buldunuz; kapıları açık olanlarının da mihraplarının önünden boş elle döndünüz. Geçtiğiniz ve şu anda da geçmekte olduğunuz geçitlerin ne kadar çetin ve üzüntülü olduğunu uzaktan olsun işitiyordum.

Yaşamın en karanlık, en derin ve belirsiz ufuklarında meşaleler yakıp gezdim. Her yerde "hiçlik" in durmadan kaçan gölgesinden başka bir şey bulamadım. Arkamda yılların karanlık varlığı, beni, "geçmiş" denilen başlangıçsızlık denizine doğru çekip boğmak istedi; boğulmadım. Yeni doğmuş bir çocuğa benzeyen "gelecek", sırtan içtenliksiz yüzüyle her gün önümde gülümseyerek beni aldatmak istedi; aldanmadım. Adım adım dolaştığım bu hiçlik alanında sonunda yorgun düştüm; yolumu aydınlatan meşalemi, uzaklardan kopup gelen bir fırtına bulutu söndürdü. Çok yazık ki, bilinmeyen sırların önünde irkilip kaldım. Artık tüm benliğimi sarsan bir "mutlak güçsüzlük" içinde diz çöküp kime yalvarayım?

En karanlık günlerimde bile hiç bir vakit olmazdı ki talihsiz yurdumun tüyler ürperten felâketleri, o acı ve iniltili yoksullukları birer dram sahnesi gibi gözümün önünden geçmiş olmasın. Her biri tarihe en ağlatıcı bir anı olan o acıklı olayları birer birer gözümle görmediğime ya da coşkun bir yürekten, yanık bir dilden işitmediğime ne kadar üzgünüm, bilerseniz!

Ben hep sizleri düşünürken, bir bağlantı ile ve birbirlerine zincirleme bağlanmış olan düşüncelerle, o çaresiz ve sahipsiz ülkenin o bayındır bahçelerinin, zihnimi alıp mitoloji dönemlerine kadar götüren o yüksek ve yalçın kayalıklarının, en hasta sevdalara en neşeli ezgiler şakıyan o gümüş çağlayanlarının, yorgun ümitleri baygın ninnilerle avutan o ırmaklarının, kıyılarında yeşil gözlü vahşi perilerin yıkandığı o ak pınarlarının, kimi zaman baştan başa alaycı kesilen ve fakat güre ve siyah kaşlar altında hep gülen koyu siyah gözleri andıran ve insanı düş kurmaya sürükleyen o penbe ufuklarının hayali, zihnimde hep görüntülenip dururdu.

Sizi çok, pek çok kez andım, gelip geçen yolculardan çok kez sordum; kiminizin Rusya'da esir olduğunu, kiminizin İran topraklarına sığındığını, birçoğunuzun da sonsuzluğun kapılarını çaldığını söylediler.

(923) "Keder" sözcüğü, tarafımızdan "hicran" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır.

Ben, tahammül kıran bu durumlara için için epey ağladım. Yaşamınızı müjdeleyen bir ses, o tesellisiz ufuklardan uzanıp gelmedi. Siz her gün damla damla yaşarken, hayır tersine her gün bir parça daha ölürken, yok oluşunuzun acısıyla ağlayan yalnız tarih vardı.

Ölümün siyah kanatları gözlerinizi perdelerken, uzaktan mateminizle alay eden nankör evlâtlarınız da vardı.

Yedi yıl önce Komanova'nın karlı bozkırlarından zafer bırakarak ayrılırken, savaşın bir kurban mezbahasına dönen manzarası bana hiç de etki yapmamıştı. Yanımda binlerce şehidin pıhtılaşmış kanları akarken, ölüm benden ürüp kaçıyor. O zaman, bilmem nasıl bir çılgınlıkla eceli tehdit ediyordum. Çok yazık ki o kanlı savaşın ondan sonraki döneme ölümlü bir keder bırakan yenilgisinde gördüğüm bir sefaletle ağladım:(924)

Evini barkını düşmana bırakan bir aile gördüm. Beli bükük, ak sakallı bir yaşlı, hasta gelinini bir eşeğe bindiriyordu ve arkada mini mini iki çıplak yavru, yorgunluktan yakınlara acı acı bağıyorlardı. Gelinin ayakları çıplak ve açıktı. Fakat üzerinde taşıdığı siyah atlas çarşafı, yaşlı adamın henüz yepyeni mavi çuha paltosu, çocukların boyunlarından asılan al ve ipek kurdellâları, ve sonra yüzlerinden akan bir ağırbaşlılık, bu talihsiz topluluğun temiz ve soylu bir aile olduğunu belli ediyordu. İşte ölümü tehdit eden yürek, bu manzaraya ağlamıştı.

(925)

Ümitsiz olmayalım. Yalnız, o kederli günlerin acı anılarının, hiç bir güçsüz ferdimizin bile anısından silinmemesini dilerim. Yarınki torunlarımızın kuşkucu kulakları, hep o sefaletin öyküleriyle doldurulsun. Belki o kurtarıcı kuşak, yere düşenleri kaldıracak; belki o kurtarıcı kuşak, ataların belirsiz mezarlıkları, aziz yurdun çökük harabeleri üzerinde sarsılmaz anıtlar, yıkılmaz saltanatlar kuracaktır.(926)

Kemal Fevzi

(924) 898 numaralı dipnota bakınız.

(925) 899 numaralı dipnota bakınız.

(926) 900 numaralı dipnota bakınız.

ÖZEL GÜNLERİMİZİ SAPTAMA SORUNU

”Jîn”in 14’üncü sayısında, yılbaşı kutlaması dolayısıyla, incelenmeye değer bir sorun ortaya atılıyor:

Özel günlerimizi saptama sorunu.

Bu yazımda, bu ”özel günler”i belirleyecek değilim; bunların saptanması gereğini pekiştireceğim. ”Jîn” yılbaşını kutlarken acı günleri de hatırlatmaktan geri kalmıyor. Gerçekten de Kürdler, son zamanların sayısız acılarını en feci biçimlerde tattılar. Ödevlerine pek bağlı olan bu ulusun maddî varlığından çok manevî gücü sağlam, hem de pek sağlam imiş ki, Anadolu’yu doğudan batıya doğru aşan yollarda sayısız ölü bıraktıktan, bilinmez sefaletler yaşadıktan sonra, yine bugün ”diri uluslar” a yaraşır biçimde direnme belirtileri gösteriyor.(927)

Böyle ne kadar acı günler görürsek görelim, hiç birisi, görevlerimizi ve parlak geleceğimizi bilincimizden uzak bulunduramaz ve eski zamanlarda ulusça yaşanmış olan büyük ve mutlu günleri de unutturamaz. Tersine, felâketli günler, mutluluğa ermek gereğini İsrail’in sûru gücüyle bize ihtar eden nedenlerdir.

”İnsanlar olaylar geçididir” derler. Bir insanın yaşamında zevkle, dikkatle anılacak, yaşamın geçmiş günleriyle ilgili ne tatlı ”an”lar olur! . Hele aile fertlerinden birine ya da birkaçına ait bir günün topluca anılması, ne iç açıcı bir teselli yerini tutar; çekilen ve çekilecek olan acı günlere karşı ruhlara yeni bir güç ve azim aşıl原因 bir teselli! .

Birçok insanlardan oluşan toplumlar için de böyledir. Bir ulusal topluluk yoktur ki, yaşadığı sürece genel ortak yaşamına temelden etki yapan bazı ”an”lar geçirmiş olmasın.

Dinden uzak yaşayamayacak olan toplumların fertleri, her günkü dinsel ödevlerini yerine getirdikleri gibi, özel dinsel günlerini de, birbirleri hakkındaki içten dileklerinin Tanrı’nın merhametinden yardım dileyerek gösterilmesine birer vesile sayarlar. Böyle dinsel günlerde nice insanlar, eski kırgınlıkları unuturlar; soydaşları hakkında iyi dileklerde bulunmak gereğini duyarlar. Ruhlarımızda Tanrısal bir çekicilik uyandıran, en çok böyle günlerdir. Kutsal günleri, kendiliğinden gelen bir özlemle bekleriz.

Özel toplumsal günlerimiz, bizler için, ailece, arkadaşlarca, komşularca tarlalarda, çayırarda, eğlence yerlerinde gezmek, eğlenmek, birbirimize sevgilerimizi sunmak için ne güzel vesilelerdir!

*

Uluslar için asıl önemli olan ”özel ulusal günler”dir. Bunlar ulusal yaşamda birer durak yeri, birer aşamadır. Böyle günlerde geçmiş bütün sevinç ve ıstıraplar, acı ve tatlı ulusal anılar, tarihsel olaylar, ataların yaşamları hep göz önüne gelir; acı günlerin yinelenmemesi, mutlu günlerde yaşamak için yeni

(927) 901 numaralı dipnota bakınız.

güç edinilir. Özel günler birer sevinç günüdür. Topluca eğlenmek, sevinmek, gülmek ulusların hakkı olduğu kadar görevidir de. Bu günlerde uluslar için, kendi varlıklarını anlama fırsatı vardır. Başka günler çalışan, kişisel yaşamın kaygıları ile uğraşan insanlar, "ulusal gün"de yüce ulusal kişilik ile en yüksek düzeyde ilişki içinde olurlar. Yaşamsal dakikalarda örneğin bir hakkını dinletmek için yükselecek olan "ulusal ruh" o gün kendini gösterir ve âdeta bir sınav geçirir.

Yüksek eserler yaratmak isteyen şairler nasıl bir heyecana muhtaç iseler, ulusların ruhunda da öyle bir "heyecan" yaşamalıdır; böyle özel günler, ulusal heyecanın gücünü karakter haline getiren idmanlardır. Ulusal günler, geçen olayların öyle canlı özetleridir ki, bu günlerde, güneş gibi batıp gözlerden kaybolmuş bir tarih yaşanır ve yaşanacak bir tarihten haber alınır.

Samimî görüştüğümüz, ulusumuzun dostu aydın bir Avrupalı, bir gün bana şöyle demişti:

"Sizin özel günleriniz pek azdır. İki dinsel bayramınız var, bir-ikiyi de geçmeyen ulusal günleriniz. Bunları da adamakıllı yaşatmıyorsunuz. Özel günlerinizin azlığı, bir kez, sizin çalışkan olmadığınızı gösteriyor; çünkü çok çalışanlar, kendileri için dinlenme günleri ararlar. İkinci olarak da, doğayı iyi incelemediğinizi kanıtlar; bundan başka da, her zaman teslimiyet içinde yaşadığının, her şeyi olurlarına bıraktığının, ulusal yaşamınızda önemli anlar geçirmediğinizi de kanıtıdır. Bunlar birer kusurdur; düzeltmelisiniz".

Bu sözlerin bazı yönlerine aklımın yettiği kadar yanıt verdim. Fakat doğru yönlerinin çok olduğu da inkâr götürmez.

*

"Ulusal günleri yaşatmak hakkımız ve ödevimizdir" dedik. Tarihin bize başısladığı bu haktan yararlanmak ve bu ödevi yerine getirmek için, değişik biçimlerdeki özel günlerimizi "saptamak" gerekir. İşte, tarihçilere ve gençlere elverişli bir inceleme konusu.

Kürdlerin, bilinen dinsel özel günlerinden başka ulusal ve toplumsal ne gibi özel günleri vardır? Bunlar hangi tarihsel kaynaklardan çıkmış, hangi kanallardan akıp gelmiştir? Örneğin yılbaşının İranlıların Nevruzu ile ortak olduğu anlaşılıyor; bu nedendir, ya da öyle midir? "Kawe Bayrağı"nın açıldığı günün özel gün kabul edilmesi için Kawe'nin tarihçe Kürd olmasından başka nedenler ve bu nedenlerden doğmuş sonuçlar yok mudur? "Kürdler için toplumsal ve ulusal özel günler şunlardır, tarihsel kökleri ve nedenleri de bunlardır" demeli, ortaya koymalıdır. Tarihsel bir ulus olmak bakımından, özel günlerimizi bilmek görevimizdir. Kendimizi bilmek görevini şimdiye kadar ihmal ettik. Bu özel günlerimizi öğrenmek, bir de o günlerimizi zamanlarında yaşatmak, kendimizi bilmenin yollarından biridir; "uygarlık tarihimizin kökenleri"ne doğru da bir giriş, bir başlangıçtır.

Demek istiyorum ki, özel günlerimizi belirleyelim ve onları ulusal yaşamımızda yaşatalım. Kendilerini pek az tanıyan ve başkalarına da az tanıtan Kürdler de, tarihte ve günümüzde ne olduklarını öğrensinler.

Bu uzun sözün özünün özü şudur:

Kendimizi bilmeliyiz ve başkalarına bildirmeliyiz. Çünkü bu "kendimizi tanıma ve başkalarına tanıtırma", ulusal görevimizin değerini bilmek ve hakkımızı başkalarına kabul ettirmek için bir çaredir; bu çare de, ulus olarak yaşamamız için kesinlikle gereklidir.

Memduh Selimbegî

"MEM Û ZÎN"IN BASIMI DOLAYISIYLA

Kamu çıkarlarına ve yararlı hizmetlere yönelik amaçlarla çalışan kişilere ve topluluklara yardım etmek, "ulusal görevler dizisi" içindedir. Bir ulus yoktur ki yükselmeye dönük istek ve ümitlerini "örgüt"süz, ve bir örgüt yoktur ki programını "ulus"suz olarak pratik alanına getirebilsin.

Başka bir deyişle, çağımız, kamu hizmetlerini fertlerden almış, örgütlere bırakmıştır. Ancak örgütlerdir ki, bağırılarında taşıdıkları birçok fertlerin örgütlenmiş, düzenli, birleşik çalışmalarıyla bu büyük işleri başarırlar. Fertler de, ancak ortaya koyacakları teşvik edici eserler ve işler, cömertçe sağlayacakları maddî ve manevî destekler oranında örgütlerin çalışmalarından yararlanırlar.

*

Minnettarlıkla görüyorum ki **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**, göreceği ilgiyi hiç hesaba katmadan ve karşılaşacağı güçlükleri önemsemeden, belirlenmiş amaç üzerinde durmadan çalışıyor. Üzerine aldığı görevler pek çok ve önemlidir. Bunlardan biri olan dil ve edebiyat sorunu, başlıbaşına bir ağır ıştır. Ben eminim ki bu işlerin ağırlığı, derneğin şevkini kırarak değil, azmini artıracaktır. Son zamanlarda giriştiği büyük bir iş, benim bu dediklerimin ve bu derneğin çalışmalarının açık bir kanıtıdır:

Ünlü Mela Ehmedê Xanî'nin Kürd edebiyatında sonsuza dek üstün bir değeri olan "**Mem Û Zîn**" adındaki şaheserinin dernek tarafından, edebî değerine yaraşır önemli masraflar göze alınarak ve özel bir güzellik ile bastırıldığıнын müjdesini aldım. Bu kitap, bir Kürd dilinin varlığını, hem de öyle yüksek ve en mükemmel bir düzeyde varlığını kanıtıyor; bu kanıtlama, yalnız Kürdlerin iddiasından doğma değil, Doğu'yu bilen Avrupalı araştırmacıların onaylaması ile de pekiştirilmiştir.(928)

(928) "Doğu"dan maksat Doğu ülkeleridir.

”Mem û Zîn” şimdiye kadar bütün Kürdistan’da ya hafızalarda ya da el-yazması bir-iki kitapta yaşadı. Bundan sonra ise, geleceğin kitap halinde yayınlanmış Kürd edebiyatı arasında sahip olduğu onur başköşesinde sonsuza dek yaşayacaktır. ”Mem û Zîn” hakkındaki edebî incelemeyi daha yetkili zatlara bırakıyorum; yalnız, bu eseri yayınlayan gayretli girişimcilere minnettarlığımı sunma hakkını anımsarken şunu söylemek isterim:

Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti teşvike istekli değil, fakat lâıktır. Büyükleri ve önderleri ne kadar çok, ne ölçüde yüksek beyinli kişiler olurlarsa olsunlar, gençlerine, gençlerinin çalışmalarına gerek duymadan yükselmiş bir ulus görmüyoruz. Gençler çalışmaktan yılmazlar; çoğunlukla çalışmanın yolunu da büyük bir doğru görüşle belirlerler. İş, ”gençlik gücü” ne karşı çıkmak değil, yardım etmeye kalır; bu, aynı zamanda, yerine getirilmesi gerekli olan bir ulusal ödevdir de.

Memduh Selimbegî

BİR TARİH OLAYI

GİRİŞ

Tarih olaylarının yayınlanıp eleştirilmesi için hiç olmazsa çeyrek yüzyıllık bir zamanın geçmesi gerektiği, tarih bilimince kabul edilmiş temel kuraldandır. Ancak bu kuralı, olayları tarihleriyle birlikte kaydetmekle görevli resmî devlet görevlilerince kaydedilmiş olaylara uygulamak doğru olabilir. Aslında bu görevlilerin bile bilgi alanından uzak kalan, türlü söylentilerle ve ağızdan ağıza dolaşan haberlerle karışık olan olaylar hakkında, gerçekleri ortaya çıkarmak için ne kadar söylene ve yazılsa yetersiz değildir.

Bu noktayı göz önüne alarak, herkesçe az-çok bilinen son ”Bitlis Olayı” hakkında birçok kişiyi dinleyerek toplamış olduğum notlarımı, tarihsel bir hizmeti yerine getirmek düşüncesiyle, okuyucuların gözleri önüne sunar ve hemen olayların tespitine geçerim:

OLAYLARIN ANLATILMASI

Bundan 6 yıl önce, Bitlis kasabası oldukça önemli bir çatışmaya sahne olmuştu. Çatışanlar, Mela Selim(929) yönetiminde kasabaya saldıran Kürdler ile, mahallî hükümet güçlerinden oluşmuştu. Olayın oluş şekli şöyle anlatılıyor:

Hizan ilçesi ile Karçıkan, Şetek ve Sîmek nahiyelerinde Kürdler arasında propaganda yapılmakta, örgüt kurulmakta ve silâh dağıtılmakta idi. Bu gelişmelerle ilgili olarak Xaçûkanlı Süleyman Ağa, birkaç arkadaşı ile birlikte,

(929) 904 numaralı dipnota bakınız.

Şetek Nahiye Müdürü tarafından silâh dağıtımı maddesinden dolayı tutuklanarak il merkezine gönderilmişlerdi. Bu konuda yapılan soruşturmanın sonucu, Mela Selim'in merkeze getirilmesi gereğini gösteriyordu. Bu durum Hizan Kaymakamına bildiriliyor ve Kaymakam, Mela Selim'i alıp Sîmek nahiyesine götürüyor; oradan da 50 jandarmanın eşliğinde, il merkezine iki saatlik uzaklıkta bulunan Alek'e kadar geliyorlar.

Jandarmaların çokluğunu gören Mela Selim, işin içinde bir olağanüstülük olduğunu sezinleyince köylülere durumu bildiriyor ve köylüleri heyecana sürükleyerek harekete teşvik ediyor. Başgösteren arbeye üzerine 2-3 jandarma yaralanıyor ve Mela kurtarılıyor; oradan doğru, oturduğu Xumaç köyüne geliyor ve çevreye haberler göndererek, derhal açıkça hazırlıklara başlıyor ve kendisine bağlı olanları toplayıp il merkezini tehdiye kalkışıyor.

Sorunun fena bir renk ve şekil alacağını anlayan Bitlis Valisi, Mela'nın il merkezine getirtilmesi ve bir uzlaşma sağlanarak sorunun çözülmesi için, hükümet adına Mela'nın kayınbabası olan Kadirî şeyhlerinden Şeyh Nasreddin'i, halk adına da Küfrevîzade Şeyh Abdülhâlık Efendi,(1) Müftü Efendi ve tekkelerin yönetimiyle görevli Nakîb Efendi ile yörenin eşraf ve ilerigelenlerinden oluşan 10 kişilik bir özel heyet gönderiyor.

Heyet Xumaç'a varınca Seyyid Ali'yi de orada bulur. O gece heyet onuruna bir çay ziyafeti yapılır ve sorun tartışılır. Heyet üyeleri, Mela'ya, başvurduğu harekâtta vazgeçip hükümete boyun eğmesini, eğer kalkışmayı ve anlaşmazlığa düşmeyi zorunlu kılan nedenler var ise, bu nedenleri belirli istekler şeklinde hükümete bildirmesini anlatarak, kendilerinin de bundan yana olduklarını eklerler. Seyyid Ali de heyetin görüşünü destekleyerek, Mela Selim'e, fikrinden vazgeçmesini ve girişimlerinin temelsiz, boş olduğunu söyler ve daha da ileri giderek memnunsuzluğunu şu sözlerle belirtir:

—Hoca, ne yapıyorsun! İp benim boğazıma girer!

Ne var ki bütün bu açıklamalar ve sözler, Hoca'nın sabit fikri üzerinde hiç bir etki bırakmaz. Mela Selim, arzusundan hiç bir şekilde vazgeçmeyeceğini anlatmak için şu karşılığı verir:

—Vali Bitlis'te ne duruyor! İşte Musa Bey bize vali!(930)

Bu sırada dışarda toplanmış olan kalabalık arasında, "Kürdler üzerine iki top ve iki tabur asker sevkedileceği" söylentisi yayılınca, ortalığı heyecan kaplar ve heyete karşı saldırıya geçilmek bile istenir; ancak Seyyid Ali buna engel olur. Heyet döndüğü gibi, Seyyid Ali de Mela Selim ile birlikte Bitlis'e gelir; değişik yerlerde misafir olarak otururlar. Fakat Mela Selim, sorunun bu türlü bir çözüm yolu ile kapanmasını istememiş ya da hükümete güvenememiş olacak ki, bekleyiş ve heyecan içinde bulunan Kürdlere seslenen bir mektup yazarak gönderir ve bu mektubunda, Seyyid Ali'nin asıldığını,

(1) Adı geçen, Rusların Bitlis'i son işgal ettikleri o baklenmedik gece, kaçma utancını onuruna yediremediği için, tek başına pek yığıtçe bir şekilde sokak çarpışmaları yapmış ve cephanesi tükendikten sonra da şehit düşmüştür. Aynı şekilde hareket etmiş olan öbür kişiler de aynı akıbete uğramışlardır.

(930) 906 numaralı dipnota bakınız.

kendisinin de asılmak üzere olduğundan sözeder. Söylentilere göre bu mektup, kasabayı çevreleyen karakollar tarafından ele geçirilip alıkonur.

Vali, sinirleri yatıştırmak ve kuşkuları gidermek için o gece Seyyid Ali'yi tekrar Hizan'a gönderir; arkası sıra Mela da döner. Bunun üzerine Şeyh Şehabeddin de Xumaç'a gelir. Sağlam kaynaklara dayanılarak belirtildiğine göre orada, Mela'nın ısrarı üzerine, Valiye, Şeyh Şehabeddin'in mührü ile mühürlenmiş ve tehditler içeren bir mektup yazılarak, Feqî Mistefa aracılığıyla gönderilir.

Bu mektup üzerine, o zamana kadar uzlaşıcı davranan Vali, güce gereksinme olduğunu hissederek, ve daha önce silâhlı güç isteyip de Mela'nın kasabaya gelişi üzerine bunun ertelenmesini istemiş iken, yeniden güç gönderilmesini ister. Ancak bu tavır, Van Valisi Tahsin Bey ve İstanbul'daki o zamanın yöneticileri üzerinde olumsuz bir etki bırakır ve Vali görevden alınarak yerine Siirt Mutasarrıfı Mustafa Abdulhâlık Bey atanır.(931)

(Devamı var)

Law Reşîd

GÖZ HEKİMİ

DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Adı geçen, her çeşit göz hastalıklarını tedavi edip, gereken göz ameliyatlarını başarıyla yapar ve fennî gözlükler dahi belirler. Her gün Eminönü'nde tramvay durağındaki Hüseyin Hüsnü Eczanesinde bulunur.

* *
*

Çalışma arkadaşımız "Kürdistan" dergisinin 5'inci sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiye saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

(931) 907 numaralı dipnota bakınız.

Ji min ra dibêjin ku "bi Kurdî nivîsar binivîse". Li ser kîjan ziman? Zimanê Kurdî ne yek e ku. . . Xelkê Silêmanîyê zimanê Hekarîyan nizanê; Dumîlî Kurmancî nizanin; çewtê vê yekê jî rast e. Ez û hemî Kurd, em dixwazin ku yek zimanekî me hebe, her kes bi wî zimanî bixwîne û binivîse. Ev kar jî li ser milê ciwanên Kurdan maye; bila ew bixebitin.

Ez'ê li vir ji birayên xwe yên Kurd hin gazincan bikim:

Gelî biran!

Ji 400 salî zêdetir e ku me dewlet û selteneta xwe winda kirîye û me di binê destê xelkê da xulamî kirîye. Bav û kalên me, can û mal û zarûk û ciwan û xwîn û xweydana xwe di ber xelkê da xerc û winda kirine; bi mal û diravên xwe zarûkên xelkê mezin kirine; lê zarûkên xwe şivan, cotkar û nezan hîştine û ji xelkê ra wek xulaman, wek qurbanan şandine. Ne ku tenê cîranên me, lê fileyên ku li ber destê me û di binê konên me da bûbûn mirov û bi nan û ava me mezin bûbûn, şev û roj xebitîn; ciwanên xwe bi ser welatan ra şandin û ew gîhandin, kirin xwedî sen'et û xwedî tîcaret; paşê jî ew veğerandin û li ber çavên me gorra me bi wan dan kolan.

Li gora wan me çavê xwe bi desmaleka zexm girêda; me dest û lingên xwe li zincîran xistin û me zimanê xwe jêkir. Xwîyên Kurdan winda bûn. Me ji hev ra çavê xwe vekir û me bi qirika hev girt; me pêşîr û lingên hev kişandin; me kerîyên pezê hev birr kirin; me mal û milkê hev talan kir.

Aha îro roj jî em rûreş û destevala man. Elbet kes li me xwedîtî nake.

Ez dixwazim ku em wan rojên reş û tarî ji bîr bikin; em hişê xwe li serê xwe bigirin; em jibo neteweyê xwe, jibo axa xwe û zarûkên xwe bixebitin. Ji me ra fesadî û mizawirî ne lazim e, xwendin û zanîn û nivîsîn lazim e.

Ez dixwazim ku her mirovekî Kurd birayê xwe yê dî nas bike; gişt li ser hev bibezin; hinek bi canê xwe, hinek bi malê xwe, hinek bi ziman û zanîna xwe ji neteweyê xwe yê dîl ra alîkarî bikin; û Kurd hemî bi destê hev bigirin.

Di şer da neteweyê me, Kurdistana me, ji bil başîyê çî nedît ku!. . Di sînga wê da birîneka kûr vebû. Nuha jî ew bi wê birîna xwe dinale. Ne mirovek dikare wê birînê xweş bike, ne jî bîst mirov dikarin. Ez dixwazim ku hemî pîr û ciwanên Kurdan li ser birîndarê xwe bibezin û her kes bi destê xwe wê birînê bipêçe. Çavê dinê li wir e. Xwedê neke, paşê ew'ê ji destê me here; em jî, zarûkên me jî, Kurdistana me jî dê gişt winda bibin.

Ez ji xîret û mêranî û merdîtîya Kurdan guman nakim. Lê belê, kesê ku neteweyê min ji xewa kûr rake jî tune. Aha ev karê giring, **"Civata Bilindîya Kurdistanê", "Jîn", "Kurdistan"** û ciwanên wan girtine destê xwe.(932)

(932) Li jêrenota 910'an binêrin.

Gelî Kurdan!

Ez gazî û hewar dikim û dibêjim ku:

Rîya ku em heta nuha lê çûn, pêşîya wê tarî ye. Me, we, giştan ev yek bi çavê xwe dît. Vegerin, vegerin! Ji wê rîya xwar, ji wê rîya çepîyê û mirinê vegerin! Ji me ra hevgirtin pêwîst e. Birano, îbret bigirin!

3 Nîsan 335(1919)

Kurdîyê Siwêrekî(933)

(933) Li jêrerota 913'an binêrin.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N H A Y A T

Salek 220 qurış e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

Kürdlerde terakkî cereyanları Memduh Selimbegî
Bir hikâye-i tarih Law Reşîd

KÜRDÇE KISMI

Nezanîn..... E. Rehmî
Kürdçe elifba numunesi

Nüshası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

”MEM Û ZÎN”İN TAB’I HİTAM BULDU(*)

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti** tarafından öteden beri tab’ettirilmekte bulunan **”Mem û Zîn”** namındaki kitabı, yakında saha-i intişara çıkacaktır. **”Mem û Zîn”**, cemiyetin neşredeceği külliyyatın birinci kitabıdır. İstanbul’da kâğıd fiyatının ve tertib masarısının pek yüksek olmasına rağmen, **”Mem û Zîn”** mevcut kâğıdların en iyisine ve pek nefis surette tab’ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarılı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyla 50, ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzere 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab’i pek az olduğundan, en evvel Kürdistan’daki kari’lerin arzularını is’af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB’A ”MEM Û ZÎN”Ê TEMAM BÛ(*)

”Mem û Zîn”a Mela Ehmedê Xanî, di sûreteke nefis da hatîye tebi’kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da **”50”**, jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê **”60”** qurîş e.

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabahdan akşama kadar Galatasaray Mektebi karşısında Hristaki ve namı diğerle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

ELEM ÇİÇEKLERİ

Bitlis’te kadîmden beri neşr-i irfan ile mâruf Hizanî ailesinin ahfadından hemşehrimiz Kemal Fevzi Bey’in ahîren bu namda 95 sahifelik bir mecmua-i eş’arı intişar etti. İnce ve zarîf hislerin mahsulü olan bu güzel mecmuayı kariîn-i kirama bilhassa tavsiye ederiz.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N H A Y A T

Salek 220 qurış e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

İCTİMAİYAT KÜRDLÜKTE TERAKKÎ CEREYANLARI(*)

”Jîn”in on dördüncü nüshasındaki ”Kürd Hanımı” makalesini okuyan arkadaşlarımdan birisi dedi ki: ”Kürd hanımı hakikaten iyi tedkik edilmiş, evsaf-ı mümeyyizesi iyi gösterilmiş. Yalnız, Kürd hanımındaki evsaf ve me-zayânın mükteseb olmadığını, hüdayînâbit bir surette yetiştğini îma etmek istiyorsun zannederim. Eğer öyle ise düşüncen doğrudur; Kürdlerin ne iyilikleri, ne kötülükleri varsa hep kendilerine aiddir. Bunların daha iyi bir hale getirilmesi için ne düşünüyorsunuz?”

Arkadaşımın sözleri şayan-ı nazardır. Zannımca demek istiyorlar ki, milletin seciyesinde meknûz hasaili medrûk ve meş’ûr bir kuvvet yapmalı ve nakaisi izale ile, yerine asrî fazaili ikame etmeli.

Ben, sevgili arkadaşımın ifadâtına bu mânayı veriyorum; buna göre de mütalâa yürüteceğim:

Son zamanlarda İstanbul’un Türkçe gazete ve risaleleri de mühim bir mesele ile iştigal ediyorlar; kadınların erkekler gibi tahsil-i marifet edip edemeyeceğinden başlayarak devam eden bu yazılarda, Müslümanların teceddüpperverane bir program dahilinde asrîleşmeleri fikirleri de mündemic bulunuyor.

[2]Bu makalemde bu bahislere dair biraz söz söylemeyi faydalı görüyorum; ta ki Kürdler de, Müslüman olmak haysiyetiyle bu mebahis-i fikriye ve ictimaiye üzerinde kendi hakk-ı tefekkür ve mütalâalarını istimal etmiş olsunlar. Temennî ederim ki daha birçok gençler ve münevverlerimiz, buna dair olan fikirlerini "Jîn" sahifelerine tevdi ederler de, Kürdler için "Mesaî-i İctimaiye Programı"nın esasâtı hazırlanmış olur. Yoksa bu muazzam mebas, bir-iki kalemin iki-üç defa yazıp çizmesiyle halledilecek şey değildir.

Bahse girmezden evvel, bir noktayı herkes nazarında tesbit etmek isterim:

Ben şahsen, dinin efrad ve hey'ât-ı ictimaiye için lüzum-ı kat'îsine ve onların dine olan ihtiyaçlarına o derece kailim ki, bence bir insan havasız, susuz, ekmeksiz yaşayamayacağı gibi, "din"siz de hakk-ı hayata malik olamaz; bâhusus bu din Fahrülenbiya'nın din-i ekmeli olursa. (934) Bu fikri benden evvel düşünen ve ilân eden yüz binlerce âlim ve mütefekkir de vardır. "Ruh-suz insan olamayacağı gibi, dinsiz de hayat olamaz" umdesini kabul ve ilân ettikten sonra terakkîye, teceddüde, tekâmüle müteallik fikirlerimizi serdedelim:

*

Şübheden azadedir ki en dindar insanlar arasında bile, dinin —esasa taalluk etmeyen— suret-i telâkkîsi değişir. Her sofî, her mütedeyyin, her müttakî insan dinden aynı mânâyı, aynı maksadı istihrac etmez. Tarikat-ı Nakşibendîye, tarikat-ı Kadiriye, tarikat-ı Rufaiye ve . . ilh. ile turuk-ı tasavvufiyyenin diğer esnafı ve mezahib-i Sünniye ve Şiiye ve daha birçok şuibât-ı mezhebiye, bunlar hep, esas haricinde kalan ahkâm-ı taliye-i diniyeyi başka başka tefsir etmekten münbais büyük-küçük ihtilâflardır. Dinin ahkâmında böyle olunca, bir din mensupları arasında "terakkî"ye verilen mâna, terakkîden beklenen fayda, terakkînin eşkâl-ı tatbikiyesi, terakkînin gayesi hakkında ihtilâf-ı fikir ve nazar bulunması, bitarîkilevlâ mümkün ve caizdir.

Şurası da kat'îdir ki dindar, sofî, şeyh, hoca, şehirli, köylü, mektebli, çiftçi, herkes terakkî [3] ve tekâmül etmek lüzumunda ekseriyetle müttefikler; fakat tatbikata girildiğinde o derece müşevveş bir muhalefet hâsıl olur ki, hatta terakkînin nasıl olacağından, terakkînin niçin istenildiğinden bile gaflet veya tegafül edenler görülür; zavallı "terakkî" ve mübarek "din" de, birtakım asılsız, sathî şekillere ve cahilâne nazariyelere kurban edilir.

Bari dini kalkan edenler, dinin künh-ü gayesini bilseler; bari o terakkîye meftun olanlar, terakkînin maksadını anlasalar! Dinden bahsedenler içinde, kravat ve yaka takanları ve bıyık kesenleri tekfîr edenler gördüm ki, yirmi dört saat meyhaneden çıkmazlar ve yüzlerce insanların kendi emekleriyle, alınlarının terleriyle kazandıkları, tüyü bitmemiş zavallı çocukların rızklarına tahsis ettikleri semerât-ı mesaîyi bir hazz-i derûnî ile keselerine çekerler.

(934) Fahrülenbiya: "Peygamberlerin övündüğü, kıvanç duyduğu kimse" anlamına gelen bu sözcük, İslâm Peygamberi Hz. Muhammed için kullanılan bir unvandır.

Keza, hayatının on beş senesini medresede geçirenler ve post-ı tarikate namzed olanlar gördüm ki, rüşveti istihlâl ve behre-i ilmîyi millet-i mâsumenin keselerini boşaltmaya alet telâkkî ederler.

Terakkîden bahsedenleri gördüm ki, "el-avam k'el-hevam" (935) diyerek, bir hammal ile görüşmeyi ve bir köylünün derdini dinlemeyi tenezzül ve bütün ananât-ı milliyeyi inkâr veya her ırkdaşını istihfaf etmeyi terakkî muktazası sayarlar.

Halbuki ne din, meselâ başkalarının ked-i yeminleriyle kursak doldurmak veya ilmi vasıta-i teseül etmektir; ne de terakkî, köylüden, hammaldan, köyden kaçmak yahut milletin her türlü muhteremâtını istihfaf eylemektir. Din ve terakkî, birbirleriyle el-ele vererek milletin ruhuna girmelidirler. Zaten din, terakkîden başka ne demektir ki! . Dini ve terakkîyi yanlış anlamak veya bilerek yanlış göstermek, işte böyle kebairden günah ve hataları işlemeye saik ve milletin zararına müncer olur.

*

Her devirde, her millette az-çok teceddüd ve terakkî aleyhdarlığı görülmüştür. Tarihin en kadîm devirlerinden yakın zamanlara kadar, bunun için türlü türlü misaller bulup zikredebiliriz.

Din muhafızlığını daima kendilerine hasredenlerle, her şeyde millet namına idare-i kelâm hakkını kendilerinde görenlerdir ki bu aleyhdarlığı sanat ve iş [4] edinmişlerdir. Onların bu fikir ve harekete temessük etmelerinde endişe-i menfaatten başka bir sebep yoktur. Bu bahiste hulûs-ı ictihad veya sevk-i kanaatle müteharrik olanları tarih, ender kabîlinden kaydediyor. Kitle-i nâsın hiç bir vakitte kendiliğinden terakkî ve teceddüd aleyhine yürüdüğü görülmemiştir. Nâs, alekser en evvel kendisine müracaat edenin ve en ziyade kendisine —herhangi bir sebebden— havf telkîn eyleyenidir. Bu tabaka-i nâsı tahrik edenler, terakkînin teessüsünden menfaatten mutazarrır olanlardır. Onlar muhtelif renk ve şekilde bir sürü mütegalibedir ki, "halkın gözleri açılırsa kendilerine kulluk edenler kalmayacağından, ve hiç bir zahmet çekmeden kazanılan servet-ü saltanatlarının berhava olacağından korkarlar". (1) Garibdir ki kitle-i nâsı ızlal-ü ığra edenler, her vakit samimî, teceddüde tarafdâr, halkın hukukunu düşünür görünerek, O'nun cehaletine acımakla beraber terakkîlerine engel olurlar. Keza, her vakit vaki olmuştur ki, neden sonra kendi hareketlerinin cezasını çeken ve netaicinden müşteki olan, yine zümre-i halk kendisidir.

Tarihte terakkîyi, teceddüdü gürültüsüz ve müşkilâtsız kabul eden milletler görüyoruz. Bunlarda kitle-i milliyeye hakim olan erkân-ı nafize, ya kendi şahıslarına ya haleflerine aid menafi-i âtiyeyi derpiş ettikleri yahut cidden

(935) Arapça olan bu sözün anlamı şudur: "Halkın alt tabakalarından olan insanlar, böcekler gibidir".

(1) Bu hakikati ilk defa bir Kürd köylüsü bana başka bir ifade ile söylemiştir. Daha aşağılarda onun ifadesini zikredeceğim.

hâlis bir muhabbet-i milliye saikasıyla mütehassis oldukları için terakkî cereyanlarına muhalefet değil, teslim-i nefis ve bazen teşvik etmişlerdir. Bu misillu erkân, artık o milletlerin "âbâ-i saadet"i mertebe-i bülendine irka, ve maddemdedeveran hayr-ü şükranla yâd olunurlar.

Daima pek küçük bir ekalliyetin dimağında, hatta çok kere bir dimağda doğan terakkî cereyanları her vakit kolayca akıp gitmezler. Bunun için de biraz tarihe bakalım:

Hazreti İsa(a. s.) (936) o zamanın "din-i hakk"ını ilân ederken kaç kişiyi kendisine tarafdar buldu ve âkıbeti ne oldu! Hazreti Muhammed [5] (s. a.) (937) ne kadar mevania ve müşkilâta hedef oldu ve ilk zamanlar şahs-ı mübareki ve meslek-i celili aleyhinde ne kadar muarızlar vardı! Müttekaddimîn-i ulema-î İslâmiyeden kaç zat, hayatlarında mazhar-ı tasvib olabildi ve ne kadarının ancak irtihallerinden sonra kıymetleri bilindi! İseviyetin edvar-ı tecdüdündeki teşevvüşât, meselâ Engizisyon icraatı, Avrupa'nın o asırda uyanıklığa istidad göstermesi ve bu uyanıklığından limenfaatin zarar görecektir olan sınıf-ı rühbanın endişesi neticesi değil mi idi! Protestanlığı düşünen biriki mütefekkir nelere mâruz kalmadılar!(938)

Osmanlı tarihinin son terakkî cereyanlarında, Sultan Selim-i Salis, Sultan Mahmud devrindeki kıyاملar hangi saiklerle olmuştu! Millete terakkî lezai-zini tattırmak isteyen kaç kişi idi ve bu fikirlerini ne derece ifşa edebiliyorlardı! Bugün hocalarımıza, ulemamıza kadar hulûl eden fes, kolalı yaka, kravat, dar pantolon, o vakit için yegâne sebep-i tekfîr değil mi idi!

Tarihten biraz behreyab olanlar, terakkînin her yerde az-çok birbirine benzeyen safhaları olduğunu bilirler. Benim bu misalleri îraddan maksadım da, ictimaiyatın kavaid-i umumiyesini emsile-i tarihiye ile teyid ve Kürdlük hayatına tatbikan zemin-i mütalâa etmektir.

*

Asrîleşmek mecburiyetinde olan Kürdlük de, bu kavaid-i umumiyeden tabîî haric kalamaz. O da bazı levazım-ı medeniyeyi kabul ederken, şübhesiz ya hırs-ı menfaatten, ya gafletten mütevellid mümanaatlara uğrayacaktır ve bu emelinde en ziyade âmil ve faal olan uzuvlarından ister-istemez kurban verecektir. Ancak, bu kavaid ne kadar umumî olsa, her milletin tabiat ve seciyesine göre ayrıca duçar-ı tebeddül olur ki bu da tabîîdir.

İstanbul'dan uzak kaldığım dört senenin hemen bir buçuk senesini muhtelif muhîtlerin Kürdleri içinde geçirdim, ki bu, bana şu kanaatleri verdi:

(936) Bu iki harf Arapçadaki "aleyhisselâm" sözünün kısaltılmış şeklidir; bu sözün anlamı da "selâm O'nun üzerine olsun" demektir.

(937) Buradaki iki harf Arapçadaki "Sallallahu aleyhi ve sellem" sözünün kısaltılmışıdır; bu sözün anlamı ise, "Allah O'nun üzerine salat ve selâm getirsin" demektir.

(938) Bu cümledeki "mütefekkir" sözcüğü derginin aslında "fikir" olarak çıkmıştır. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıktığı açıktır. Çünkü Protestanlığı düşünen fikir değil, o fikre sahip olan "mütefekkir", yani "düşünür"dür. Bu nedenle biz, sözcüğün doğru biçimi olan "mütefekkir" yazdık.

Kürd "taassub-ı cahilâne"ye bîgâne, fakat "itikad-ı müdrikâne"ye sahibdir; buna müftehirim. Keza, Kürdler, asrın ihtiyacâtını tamamen takdir ve icabâtını telakkî-i [6] bilkabil etmişlerdir; buna müteşekkirim.

Muhtelif yerlerde, muhtelif zamanlarda bana şu mealde pek çok sözler söyleyen Kürdler oldu:

"Efendi, okumak bilmeyen adam hiç bir şeye yaramazmış; hayvandan ne farkı var ki! Okumak bilseydik bir jandarma parçası gelip bizi istediği gibi soyup gidemezdi".

Ya, otomobili gören bir Kürd, "efendi, vallahi şimdi dünyadan hiç haberi-miz olmadığını anladım. Biz bir çift öküzle yük taşıyacağız diye neler çekiyoruz; canımız çıkıyor, öküzümüz ölüyor, ağlıyoruz. Öküzün etine mi, çarık yaptığımız derisine mi acırsın? Herif hiç zahmetsiz, atsız, öküzsüz, iste-diğini götürüyor".

Ve tayyareyi gören bir Kürd, "adamoğlu neler yaparmış! Bunları icad edenlere insan derlerse ya bize ne demeli? Biz doğru yolda yürümeyi bilmiyoruz, onlar göklerde uçuyorlar. Efendi, biz ne vakit böyle olacağız?"

"Sebebkârın gözü kör olsun; bizi vaktinde okutmadı, şimdi koyun sürüsü gibi ne derlerse boyun eğiyoruz. Oğlum okusun, benim gibi kalmasın dedim. Şehirde bir bildik vardı; onunla konuştum; oğlumu mektebe verecekti. Uşağı gönderdim; şehirde beş-on gün kaldı, biraz da okudu. Bizim ağa razı olmadı; 'ille okutmayacaksın, köye getireceksin' dedi. Ben de getirdim; çocuk da adam olmadı".

"Bizim köyün hocasını da akıllı bir şey bilirdik, okumuş diye riayet ederdik. Geçende buraya senin gibi bir efendi geldi, dine dair ne kadar sual sordu ise hiç birisine cevap veremedi. Köylü toplandık, şehirden adamakıllı bir imam getirmeye karar verdik. İnsan okursa tam okumalı. Efendi, büyükle-rin bize baktığı da yok ki. . . Bize ne dediler de yapmadık? Neden bizim gözümüzü açmıyorlar?(939) Çünkü işlerine öyle geliyor. Okumuş olanlar açık gözlü olur, söz söylemek bilir, değil mi!"

Bende bir gazete gören Kürd, "efendi, o Osmanlıca mı yazıyor? Ne çıkar! Bizim de böyle yazılarımız, kitaplarımız olmalı ki okunduğu vakit anlayalım. O şey Osmanlıca bilenlere mahsus. Kürdlerinki nerede? Sizin gibi efendiler de Kürdlere mahsus böyle şeyler yapsanız ne olur!"

[7] İşte size, görüp dinlediğim insanların gizli enînlerinden binlerde biri. Bundan şu netice çıkıyor ki, Kürdler derdlerini anlamışlar, lüzum-ı terakkî-yi teslim etmişlerdir. Hasta var ki hastalığının vücuduna inanmaz ve tabibin vasayâsına aldırmaz. Hasta var ki hastalığını anlar, doktorun her dediğine müraatkâr olur; böyle hastalar kurtulmuş sayılırlar. İşte Kürdler bu tür-lüdür. Avrupa ve Amerika'dan doğan bugünkü cihanşümûl kudretlerin esrarını anlıyoruz ve artık o taraflardan gelen hava cereyanlarının bad-ı sümûm değil, nesîm-i hayat olduğunu biliyoruz.

(939) Buradaki "açmıyorlar" sözcüğü derginin aslında "açıyorlar" şeklinde çıkmıştır. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu olarak böyle çıktığı ortadadır. Bu nedenle biz sözcüğün doğru şekli olan "açmıyorlar" yazdık.

Bugünkü terakkîyât-ı medeniyeyi kabule zihniyeti, zihniyet-i diniye ve fikriyesi bu kadar müsaadebahş olan bu milletin bir de istidad-ı fitrîsini araştıralım:

Bunun için mücerredâtтан bahsetmektense maddî misaller getirmek daha faydalı değil mi! Ben bu misalleri, bugün İstanbul'un her türlü mekteblerinde sıralar işgal eden Kürd talebesinde ve Avrupa'yı görmüş, oralarda tenevvür ve tekemmül etmiş Kürd gençlerinde baliğın ma belâğ(940) buluyorum. O talebenin ve bu gençlerin hiç bir yerde emsalinden geri kalmamaları, Kürd'ün muhîr bir istidad ve kabiliyet-i dimağiyesi bulunduğu delil-i kâfidir. Bundan başka, Kürdlerin nasıl bir sanatkâr ruhuna malik olduklarını, Amerika'nın ötesinde-berisinde yaşadktan sonra zengin ve sanatkâr olarak, birer salâhiyetdar sıfatıyla memleketlerine dönen Kürdler isbat ederler. Ben bunlardan kaç tanesini gözümle gördüm; onlar bana, en şayan-ı hürmet bir insan-ı mükemmel hissini telâkkî ettiler.(941)

İşte kanaatimce ityan eyliyorum ki Kürdler, en yüksek bir medeniyeti kabule ve en mu'dal bir tekâmülü temessüle, nisbeten daha az bir zamanda ve daha gayri müsaid şerait içinde müstaidir.

Mensub oldukları dinin bînihaye ve ebedpeyma iyilikleri ve faziletleriyle beraber, Müslümanlar, bugün galib gelen ve galiba yaşayacak olan bir medeniyetin karşısında muhayyer bırakılmışlardır. Rıza ve taleb-i zatîleriyle kabul etmeyen milletlere kendini cebir [8] ve kahr ile kabul ettirmek, bu medeniyetin bir hassasıdır.

Bu medeniyet, bilmiş olalım ki Müslümanlığa yabancı bir medeniyet —bazılarının yalandan dedikleri gibi bir Hristiyan medeniyeti— değildir; esasen bize mûnis menbalardan gelen ve zaman ile hayat-ı insaniyeye uydurulan bir medeniyettir. Bu medeniyet, bizi dinimizde lâkaydıye değil, ahkâm-ı esasiye-i mübarekesine daha kuvvetle riayete sevkedecektir. Bilmeliyiz ki bu medeniyeti kabul etmezsek, Allah'ın ve Peygamber'in asırlardan beri bize ved'ası olan bu mukaddes müesseseyi bilakis metruk ve mehcür bırakmış oluruz. Düşünmeliyiz ki dinin gayesi, dünyevî ve uhrevî saadettir ve dolayısıyla de dinin itilâsıdır. Dinin itilâsı, salıklarının itilâsıdır. Biz bu halimizle her gün ezilmeye mahkûm ve küçülmeye meyyal olursak, ne dünyevî ve uhrevî saadete, ne de kendimizin ve dinimizin itilâsına hâdim olabiliriz. Kuvvetli olmak için bu medeniyet bir çare ve zaafıtan kurtulmaya çalışmayanlar için de en müdhiş bir dâhiyedir.

Zaten ister-istemez değışeceğiz. On sene evvelki mâlumâtımız bugün için kâfi gelmezse, on sene evvelki kıyafetimiz bugün başka şekle girerse, üç yüz sene evvelki kafada ve kıyafette kalmak veya kalmak için inad etmek nasıl mümkün olur! Kürdistan'dan kabilelerle İstanbul'a dökülen Kürdler, memleketlerinden getirilmiş hangi kıyafeti veya hangi acemî zihniyeti saklıyorlar! Kıyafetlerini değıştiren ve zihniyetlerini tekemmül ettiren bu Kürdlerin,

(940) Baliğın ma belâğ: Arapça olan ve Osmanlıcada bir deyim olarak kullanılan bu sözün anlamı, "bir hayli, epeyce, bol miktarda" demektir.

(941) Doğrusu "verdiler" demek olan "telkin ettiler" olmalıdır.

memleketteki baba, kardeş ve hemşehrilerinden neleri noksandır! Onlardan dindarlıkça ve milliyetçe geri kalır nereleri vardır!

Binaenaleyh ben bu medeniyeti, "zamanın maddî ve mânevî şerait-i hayatiyesine uymak" diye târif ederim. Biz de kendimizi bu şeraite uydurmak mecburiyetindeyiz. Aksî takdirde, bu seylabe-i medeniyeti durdurmak isteyenler, onun dalgaları önünde sürüklenmeye mahkûmdürler.

Millî ruhumuzda her türlü tekâmülü tekabbül ve temessüle en müsaid surette meknûz olan istidadımızı boş boşuna saklarsak, başka milletlerin onu kendi menfaatlerine hizmetkâr etmelerinden korkalım. Ancak, secaya-i tabiiyemizi meş'ûr [9] bir mertebeye ısı'ad ettiğimiz gün, kudretimizin mertebe-i bâlâterînini göreceğiz.

Avrupa ve Amerika terakkiyât-ı medeniyesini kabul ve tatbik etmek, Kürd için hiç de çetin ve yabancı işlerden değildir. Onun için, bugün dünyaya şanlıklarını dağıtan ve mukadderât-ı âlemi tanzim kemal-ü kudretini gösteren büyük milletlerin yetişmiş oldukları gayeye göz dikmekten de kendimizi alamayız.

Kürd milleti yalnız kendi sun'ü taksiriyle değil, tarihin ve muhtelif esbab-ı tarihiyenin de sevk-i şemetiyle pek gec takdir edebildiği levazım-ı asriyeyi olduğu gibi telâkkî-i bilkabul etmiş, hatta o nuranî şehrahda yürümeye başlamıştır denilebilir. Kürdlerin marbutiyet-i mârûfe-i diniyeleri, kendilerini şehrah-ı terakkîde teşvik edecek en birinci sebep de olabilir. Elverir ki, dindarlık kisvesi altında mukadderât-ı millete hakim olmak dâiyesinde bulunanların —tekrar ediyorum— yalnız ve yalnız hırs-ı menfaatten doğan mümanaatlarına mâruz kalınmasın. Mamafih, devamsız ve zayıf bir muhalefetten ibaret olacak olan bu harekkin de bizzat sahiblerine zararı dokunmaktan başka bir netice hâsıl etmek imkânı yoktur.

Çünkü Kürd kitle-i milliyesi, hakikatı ve hakkı anlamıştır. Kürd'ün bir "itikad-ı müdrikâne"ye malik olduğunu yukarılarda söylemiştim. Bu hassa, kademe-i tekâmülü olan kavî bir "idrak-i mu'takıdane veya dindarane" mertebesine suud ettiği gün, "Kürd" cehaletten, esir yaşamak ve esir olmaktan, hakkını kaptırmaktan kurtulmuş, şehrah-ı ikbalde çok yol almış demektir. Bu âtînin çok uzak olmadığına müminlerdenim. İşte o vakit, Kürdlerin mükteseb hiç bir iyiliği olmadığını söyleyen arkadaşım, evet bizzat arkadaşım da, ortada hakkını, vazifesini müdrik, fazilete, insaniyete hâdim bir millet görecektir.

Gencler, Kürd münevverleri! Bu gaye-i tekâmül mefkûremiz ve —Kemal Fevzi'nin tâbiriyle söyleyelim— yürüyeceğimiz "uzun ve dikenli yollarda ölümle ve haksızlıklarla güçleşirken", "Hak" da muînimiz olsun.(942)

14 Nisan

Memduh Selimbegî

(942) Hak: Tanrı'nın bir adı olan bu sözcük, aynı zamanda haklılık, haklı olma, tüze, gerçek, hakkaniyet, adalet, doğruluk anlamlarına da gelir.

[10] BİR HİKÂYE-İ TARİH(❖) —GEÇEN NÜSHADAN MÂBÂD VE HİTAM—

O vakit hükümet mehafiliyle temasda bulunan Ahmed Ağayef nam muharrir, yazmış olduğu bir bendde Mazhar Bey'in aczinden bahsediyor ve kelimât-ı müstehcene ile Kürdleri tavsif ediyordu.

Yeni Vali Bitlis'e muvasalât edince, evvelce mukabele için gönderilen bir taburluk kuvvet, şiddetli bir kar fırtınası esnasında mütaarrızlarla şedid bir muharebeye tutuşmuş ve münhezimen kasabaya ricat etmiş bulunuyordu. Mühacimler, bu kuvveti tâkiben kasabanın şark-ı cenubîsine tesadüf eden "Kanîziwa"(Kuruçeşme) nam Ermeni mahallesi ile "Hersan" nam Kürd mahallesine geliyor ve mahallât-ı mezkûreyi işgal ediyorlardı. Mahallât-ı meşguledeki Ermeniler Kürdleri hüsn-i kabulle karşılıyor; kendilerine yiyecek, içecek ikram ettikleri gibi, hükümet konağı civarındaki mahallâtta bulunan Ermeniler de, murahhasaları vasıtasıyla hükümetten mikdar-ı kâfi silâh alıp silâhlanıyorlar.

Şehirde umumî bir heyecan ve halecan hakim idi. Herkes, vukuâtın tâki-bedeceği seyri merak ve intizarla bekliyordu. Mahallâtın bir kısmı mütaarrızlara tarafdâr olduğu halde, ekseriyet itibarıyla duçar-ı tecavüz olacaklarından korkuyorlardı. Bununla beraber birçok gençler Kürdler tarafına geçmişlerdi.

O gece amîk bir intizar ve tereddüd içerisinde geçti. Şehrin bazı mahallâtında sakin kabail(Zeydanîler, Mermutîler, Komisliler) Kürdler tarafını iltizam ettikleri halde kat'î kararı verememişlerdi. Mütaarrızlar, her nedense şehrin "Hersan" mahallesinden maada, sair mahallâtıyla irtibat ve münasebet peyda etmemişlerdi. Binaenaleyh o gece, ya kuvvetlerine itimad ederek,(943) yahut gayri me'mûl netaicin zuhurü ihtimaline binaen emniyet edemeyerek, şehri tamamıyla işgale teşebbüs etmemişlerdi.

Sabahleyin ortalık ağarır ağarmaz bütün nazarlar mühacimlerin bulundukları canibe doğru dönmüştü. Filhakika kasabanın en hakim noktası bulunan [11] Dîdeban(1) ve Şerîbey(944) tepelerine, üzerlerine kelime-i şehadet yazılı bayrak keşide olunmuştu.

(943) "ederek" sözcüğü derginin aslında böyle çıkmıştır. Bu bir dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıkmış olabilir ve doğrusu "etmeyerek" olabilir. Bu olasılık üzerine, cümlelerin tümünün anlamı şöyle olur: "Bu nedenle, o gece ya güçlerine güvenemeyerek, ya da umulmadık sonuçların ortaya çıkması olasılığına karşı güvenemeyerek, kenti tümüyle işgale girişememişlerdi". Ancak, "ederek" sözcüğü doğru da olabilir. Bu olasılık üzerine de cümlelerin tümünün anlamı şöyle olur: "Bu nedenle, o gece ya güçlerine güvenerek ve güçlü oldukları için nasıl olsa istedikleri zaman kenti işgal edebileceklerini düşünüp acele etmeye gerek görmeyerek, ya da umulmadık sonuçların ortaya çıkması olasılığına karşı güvenemeyerek, kenti tümüyle işgale girişememişlerdi".

(1) Romalılar tarafından inşa edilmiş Bitlis kalesinin yine bu namla mevsûm dağın tepesinde vaki tarassud kulesidir.

(944) Aslında "Şerîbey" olan bu ad, halk arasında "Şerîbey" şekline sokulmuştur.

Hükümet-i mahalliyyenin iki taburluk nizamiye ve jandarma kuvveti ile iki cebeltopu, iki mitralyöz ve külliyyetli eslihası mevcud idi. Yeni Vali, askerî debboyunu açtırıp silâh ve cebhane tevzi ettiği gibi, kasabanın hakim nıkâ-tından kaleye, kışlaya, hükümet konağına, Gökmeidan mezarlığına top ve mitralyözleri tabiye ettirmişti. Sabahleyin başlayan müsademât akşama kadar devam etmiş ve pek heyecanlı olmuştu. Kürdler kemiyeten az oldukları gibi, silâh ve cebhaneleri de hiç mesabesinde idi. Ekserîsi hançer ve değnek ile mücehhez oldukları gibi, kumandadan ve zabt-ü rabttan mahrum idiler. Miyanelerinde rüesadan mâdud olarak kadîm Şirvan beyleri ahfadından Mehmed Emin, Hakan-ı mağfur Sultan Hamid'in tufengçilerinden Hêwrisli Ali Ağa, Xumaçlı Ferso vesaire mevcud idi. Mehmed Emin ile Xumaç ağası Ferso'nun mukabeleleri pek dilirane ve kahramanane idi. Top gürültüsü, mütemadiyen yağın ve etrafı sulayan mitralyöz yağmuru, Kürdlerin teca-vüz-i muhtemelinden ürkererek hükümete yardım eden yerli kuvvetlerin inzimam-ı muaveneti muvacehesinde tedariksiz olan Kürdler, hiç şübhesiz mecbur-ı ricat olacaktı. Mela Selim, gûya maiyeti halkına, kurşun tesirinden masun kalacaklarını söylemiş ise de, aralarında mecruh ve maktul zuhur etmesi üzerine, mühacimîn sahne-i müsademeyi terk ile yerlerine avdet etmişlerdir. Esna-i müsademâtta Kürdlerden 8-9, askerden de bir o kadar maktul ve mecruh düştüğü gibi, ahaliden de eser-i kaza olarak 20 kişi kadar maktul ve mecruh zuhur etmiştir.

NETİCE

En çok mitralyözden şikâyet eden mühacimîn, avdet etmeye başlamışlardı. [12] Mela Selim, 16 kişilik rüfekası ile, yol üzerine tesadüf eden Rus Konsoloshanesine iltica etmiş idi. Şeyh Şehabeddin dahi bu netice üzerine, Van gölü sahiline inerek yelken gemisi ile Erciş'e, oradan da serhade doğru giderken, rivâyât-ı ûlâya göre Ruslara ilticayı nefsine yediremeyip teslim olmuş; rivayet-i ahîreye nazaran da "Zîlan" deresinde tevkif edilerek Bitlis'e gelmiştir.

Vak'anın şekl-i ahîri üzerine Hizan ve Bitlis'e küllî surette asakir-i muntazama izam ve Bitlis'te idare-i örfiye ilân edilerek, bermutad divan-ı harb-ı ör-fî teşekkül ile şedid bir surette icra-i harekâta başladığı gibi, beri taraftan da Hizan üzerine sevkıyat-ı askeriye başlamıştır. Hizan üzerine yürüyüş yapan asakir-i Osmaniye, hiç bir mukavemete mâruz kalmadan doğruca Hizan şeyhlerinin makber ve zaviyelerini ihtiva eyleyen "Gayda"ya muvasalat eylemiş ve Seyyid Ali tarafından fevkalâde izaz ve ikram ile karşılanarak, harekât-ı tâkibkârâne müddetince asakir-i şahaneyi iâşe eylemiştir. Netice-i tâkibat olarak 300'e karîb eşhas tevkif olunduğu gibi, Seyyid Ali dahi ve mahza merkezde bulunması lüzumundan bahis ile Bitlis'e getirtilerek mev-kuf tutulmuştur. Bir ay kadar mevkuf kaldıktan sonra divan-ı harb muhake-mâtını hitama erdirmiş olacak ki, Şeyh Şehabeddin'in Bitlis'e vusulünden

birkaç gün sonra on sekiz kişi hakkında idam emri sadır olarak, üç muhtelif gecede kasabanın muhtelif mahallerinde, Gökmeşdan'da Seyyid Ali, Şeyh Şehabbedin, Feqî Xelîl vesaire, Çarşı Meydanında Şeyh Şirin, Mela Muhyeddin, Feqî Cindî vesaire hakkında salben idam hükmü tatbik olunmuştur. Diğer taraftan 150 kişi de Sinop, Ankara, Sivas, Medine'ye nefy-ü tağrîb kılınmış idi. Menfîler miyanında birkaç tane zevât-ı mârûfe var idi.

*

Gökmeşdan'ın tarihî sinesi üzerine kurulan idam sehpaları altında pek müdhîş, pek elîm bir facia oynanıyordu: Şeyh Şehabbedin, mâsum kalbiyle ipin altına geldiği vakit, o zamana değin muğber bulunduğuş Seyyid Ali [13] ile helâllaşılıyor ve mütehevvirane söylenmek isteyen Feqî Xelîl'e sükût emrettiği gibi, etrafındakilere de me'yus olmamalarını, bunun ancak Cenab-ı Hakk'ın bir emr-i mukadderi bulunduğunu ve mâruz kaldığı zulmün adalet-i ilâhiye ile karşılaştacağını beyandan sonra "Yasin-i şerif" tilâvet eyliyor ve kemal-i metanetle kendisini cellâdlara teslim ediyordu. Asıldığı ip iki defa kopuyor ve "Allah'ın affettiğini siz affetmiyorsunuz, benim için kalın bir ip getiriniz" diyordu. Seyyid Ali dahi, harekâtıyla mâruz kaldığı âkıbet-i fecîa arasında hiç bir münasebet görmediği ve idrakine sığdıramadığı bu zalim netice önünde, "yar eliyle ağyara karşı asılmanın pek ağır geldiğini" söylüyordu.

Bitlis Hanları ile Rojkî ağalarının makberlerini hâvî bulunan kadîm mezarlıkta defnolundular. (945)Yaran ve müridan, on beş gün kadar fevc fevc makberleri üzerine gelerek nevhaker oldular, izhar-ı şîven ve matem ile bu facia için tertil eyledikleri şarkıları söylediler. Ziyarete gelen kabileler tamamıyla kasabadan içeriye bırakılmıyordu; kısım kısım gelerek ziyaret edip gidiyorlardı. Aksî takdirde, vâsi' mikyasda nümayişler tertib edileceği muhakkaktı. Aynı zamanda hükümet, Seyyid Ali'nin küçük mahdumünü rehine makamında Bitlis'te ikamet ettiriyordu.

Şeyh Şehabbedin'in ve Seyyid Ali'nin idamı Bitlis'te, Hizan'da, Kürdistan'ın aksam-ı müteaddidesinde acı tesirler uyandırdı. Müteessir olmadık ferd-i aferîde kalmadı. Hiç kimse, bu anî ve gaddar neticeyi me'mûl etmiyordu. Bâhusus ki Seyyid Ali'nin vak'ada dahlî ve alâka-i samimiyesi yok idi. Şeyh Şehabbedin'in ismet ve münezzehiyeti aşîkâr idi.

Mela Selim, Rus Konsoloshanesinin cevanıb-ı erbaasına nöbetçiler ikamesiyle tarassud olunmakta idi. Vakta ki Harb-i Umumî vesilesiyle hükümet-i Osmaniye ile Rusya arasında hal-i harb tehaddüs ediyordu, Rus Konsolosu Bitlis'i terkedince, Mela dahi tevkif ve iki refîki ile birlikte idam [14] olunuyordu. O sıralarda ilân olunan aff-ı umumîden, mahkûmlar ve menfîler de istifade ediyorlardı.

(945) Bu şehitlerin kemikleri, 1951—1952 yıllarında, gömülmüş oldukları yerlerden çıkarılarak Hizan'ın "Seyidava" köyüne götürülmüş ve oradaki mezarlığa gömülmüştür.

Mela Selim, 55-60 yaşlarında, Genc havalîsi Zazalarından idi. Ulûm-ı şer'îye ve Arabiyeye vâkıf, âlim, mütedeyyin bir zat olup, vak'ada oynadığı role bakılırsa, "nevi şahsına münhasır" eşhastan mâdud olabilir. Azimkâr ve sahib-i mefkûre olduğu anlaşılıyor. Vak'aya tekaddüm eden gönlerde "Karkar"lı Mele Muhyeddin nam zat, Mela Selim'e yeşil yazı ile yazmış olduğu bir mektubda "müncî ve müceddid"(946) olacağını âlem-i mânada müşahade etmiş olduğundan beyan-ı tebşîrât eyliyordu. Mela Selim, Şeyh Şehabeddin'in küçükten beri emr-i tâlim ve terbiyesinde bulunmuş olmakla lâ-lâsı ve hocası olduğu gibi, şeyhlik makamına geldikten sonra da mürşidi, aynı zamanda serhulafası (1) idi.

*

Şeyh Şehabeddin, 30 yaşlarında, beyaz sarıklı, nuranî vecihli, mülâhham bir zat-ı sûtûdesîfat idi. Ulûm-ı şer'îye ve Arabiyeye vâkıf, umûr-ı dünyeviye-den müctenib, mu'tekif, evsaf-ı hasene ile mütehallık ve mütehallî, kâmil bir insan, hakikî bir "şeyh" idi. Hocasına karşı kalbinde zaafa yakın derin bir hürmet ve marbutiyet hissi besler idi. Bu hissiyâtını ölüm karşısında bile izhardan çekinmemiştir. Divan-ı harbin, Valiye mâhud mektubu yazıp yazmamış olduğu sualine, "hocasının arzusunu îfa ettiği" cevabını vermiştir. Hizan'ın "Paknûs" karyesinde ikamet eder, yazın Bitlis'e karîb ormanlarla muhat güzel bir mevkide kâin olan "Seyidava"(Seyyid'in ihyakerdesi) nam sayfiyeye giderdi. Kulûb-ı âmmede perestîş derecesine varan bir hürmet-i fevkalâde ve nüfuz-ı mânevîye mazhar idiler. Beynelihvan "Gaws"(947) unvanıyla tevkîyr edilen cedleri Mela Sebatullah(2) hazretlerinin Celâleddin, Ha-

(946) Arapça olan bu her iki sözcükten birincisi "kurtarıcı", ikincisi ise "yenilikçi, yenileştirici" demektir.

(1) "Mürîd" tarikat-ı Nakşibendiye salikînine ıtlak olunduğu gibi, hulafalık dahi tarikat-ı mezkûre mensubîninden, evsaf-ı matlûbeyi haiz zevâta tefviz olunur bir tevcih-i mahsustur.

(947) Arapça olan "gaws" sözcüğünün sözlük anlamı "yardım, imdad, meded" demektir. Aynı zamanda tasavvufta bir terim olan ve tarikatın belli bir mertebesine ulaşmış tasavvufçular için bir unvan olarak kullanılan "Gaws" sözcüğünün terim olarak anlamı ise "yardımcı, imdada yetişen kimse" demektir.

(2) Mela Sebatullah, tarikat-ı Nakşibendiye'nin neşr-ü tāmimi için "Büyük Seyyid Taha" hazretlerinden mezun olmuşlardı. Esasen Seyyid Taha hazretleri, daha birçok zevât-ı kirama(Siird havalîsinde Fêrsav Şeyhi, Bitlis'te Şeyh Muhammed Küfrevî. . . ye) îta-i mezuniyet buyurmuşlardı ki, bu zevâtın gerek hal-i hayatlarında kendilerinin, gerekse irtihallerinden sonra sülâlelerinin daire-i nüfuz ve mânevîyetleri gayet vâsî'dir. Meselâ Bitlis'te Şeyh Muhammed Küfrevî hazretlerinin merkadlarını, ta Kars havalîsinden ziyarete şîtab eden zairlerin merkadın önünden enîn-i istimdad ve rûkû-ı ihtiramkârane ile geçtikleri vakidir.

Şurasını da bera-i istitrad kaydetmek lâzımdır ki Kürdlerde —müteferrik ekalliyetler müstesna olmak üzere— dinen Müslümanlık, mezheben Şafîîlik, tarikaten Nakşibendlik, sair emsallerine nisbetle haiz-i rüchan ve ekseriyettir.

san, Nur Muhammed [15] ismindeki üç evlâdından Seyyid Nur Muhammed'in büyük mahdumüdür. Seyyid Ali dahi Seyyid Celâleddin'in mahdumu idi. Şeyh, amcası oğlunun alâka-i dünyeviyesinin fazla olmasından, alâıyş ve ihtışamla meşgul bulunmasından dolayı kendisine muğberdi.

*

Seyyid Ali, 30 yaşlarında, esmer benizli, siyah gözlü, çatık kaşlı, kameti vasat derecede, levend tavırlı, kibar bir "bey" idi. Kıyafet itibarıyla birçok beylerden ayırıdı. Başına, "Ahmediye" denilen ipekli yazma sarılı fes iktisa eylediği gibi, kostüm dahi Anadolu kasabalarında müteammim olan şekilde idi. (1) Kürdler arasında ism-i mahsusı ile "Hûtê Gewr" (Boz Ejder) diye anılırdı. İhtışam ve saltanatı pek severdi. Hüküm ve nüfuzu Hizan, Kevas, Şetek, Tatık havalisinde cari olduğu gibi Melazgırd ve Bulanık'a kadar da imtidad etmekte idi. Bütün bu arazide zevaya ve mürîdanı mevcut idi. Yevmiye 200 kişilik ibadullahın tekye ve misafirhanesinde ıt'am ve izaz olunduğu rivayet edilmektedir. Tekyenin varidât-ı esasiyesini, araz-i mevkufe teşkil etmekte idi.

Maiyetinde üç yüze karîb silâhşör mevcut idi. Bu mikdar, seferberî bir vaziyet muvacehesinde binlere baliğ olabilirdi. Yalnız, bir zatın söylediği vechile, silâhşörlerinin —sair aşair süvarilerine nisbetle— kıymet-i askeriyesi, techizât ve tertibât itibarıyla noksandı. Mütemadiyen artan nüfuz ve kuvveti önünde birçok rakıblar peyda olmakta idi. Bu miyanda [16] Ermeni çeteleri dahi mevcut idi. Fakat bu tehlikeli kuvvetle başa çıkamayacaklarını anlayan çete reisleri, (rivayete göre Aram, İşhan ve Remyan) mazîde hempalarının tecrübe etmiş oldukları üzre "Sultan Abdülhamid-i Sanî" evahir-i saltanatına doğru, Kafkasya'dan gelen Ermeni çete rüesası, "Hasanan" aşireti rüesasından Rıza, Musa Bey'in biraderi Kasım Bey ile bir müddet teşrik-i mesaî etmişler idi. Bu defa dahi Karçıkan'da "Çemê Xanê" tekyesinin bulunduğu "Kêsan" nam mahalde Seyyid Ali'ye mülâkî oldukları mervîdir.

Seyyid Ali, hikâyesi sadedinde bulunduğumuz vak'a'ya karşı menfî ve bîtaraf bir vaziyet almıştı. Bu vaziyeti heyet-i tahkikiyenin efkârı teyid ettiği gibi, müsademeye iştirak etmiş olan ve vak'adan iki sene evvel hanesinden tard etmiş olduğu mahdumü Haydar'ın lüzum-ı tecziyesini de hükümete iş'ar ediliyordu. Bu sebebe mebnî olacak ki kendisinden kuşkulanmamakta idi. Ak-sî takdirde gaybubeti muhakkak idi. Aynı zamanda, vak'a âmillerine, kendilerine muîn ve zahîr olduğuna dair haber îsal eylemiş olduğu rivayet edilmekte ise de, bunun vesaik ile teeyyüde ihtiyacı derkârdır.

- (1) Kürdlerde serpûş-ı millî, keçe külâhtır. Eşkâl-ı muhtelifesi vardır. Son zamanlarda Türk muâşeretile me'lûf olmuş bulunan şehirli Kürdler de, giydikleri feslerin etrafına yazma sarmaktadırlar. Kostümler dahi, "welat" denilen manatık-ı coğrafiyaiye göre (Rojkan, Motkan, Garzan, Botan. . . ilh) bir hususiyet arzederler. Bunlardan Motkanlıların tarz-ı telebbüsü gayet sade ve iyidir.

Şeyh Şehabeddin ile miyanelerinde mevcut olan münâferetin izalesi için her ne kadar çalışılmış ise de muvaffakiyet elde edilmemiştir. Esasen Seyyid Ali, vak'anın hudusundan evvel, vaziyetinin her cihetten ehemmiyet ve vehametini derpîş eyleyerek, her şeydan feragatle Şam'a gitmek tasavvurunda bulunuyordu.

HULASA

Suret-i hudus ve cereyanını, daha doğrusu "dış yüzü"nü, eşhas ve avakıbını mütalâa ettiğimiz vak'anın "iç yüzü"ne dair mâlumât-ı sahîhamız mefkud olmakla beraber, mahiyetini ve avamil-i esasiyesini bervech-i âtî üç nokta üzerinde cem'ü telhîs eylemek mümkündür. Şöyle ki:

1- Bu vak'a, hükümet-i İttihadiyenin icraat-ı indiyesine ve ahalinin mâruz kaldıkları zalimane tarz-ı idareye karşı adalet isteyen bir hareket idi.

2- Vak'anın safahat-ı müteaddidesinde nüfuz ve rekabet dâiyelerinin tesiri görülmüştür.

3- Matalıb-ı diniye suretinde tecellî eden âmâl-ı milliye söndürülmüştür.

Law Reşîd

Ey cehl û nezanîn, tu yî dijmin, tu yî xaîn(948)
Zulma te ye hêlan hemî bêsen'et û bêdîn

Qehra te ye wêrane kirî ah. . . wetenê min
Kîna te ye bêlane kirî cîsm û tenê min(949)

Serwet te ji me istandîye bermal û dirav in
Em mayîne belengaz û feqîr, xanebelav in

Derdê te ye ma'lûl kirî, em xwenezan in(950)
Em kî ne? Kurê kê ne? Ma êxsîr û gavan in?

Yan em jî xwedan şan û neseb, qewmê necîb in?(951)
Behra me heyê, em jî xwedan behr û nesîb in?(952)

Dinya wekî çêkir Xwedê, behra me jî dabû
Lakîn ji nezanîn û cehl, kanê? Fîda bû

2 Nîsan 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

(953)

(948) Cehl: nezanî, cehalet.

(949) Bêlane: Bêhêlîn, bêhêwir.

(950) Ma'lûl: Nesax, merezdar, nexweşok.

(951) Neseb: Nejad, kok, reh, esil.

Qewm: Netewe, gel.

Necîb: Esilzade, nejadpak, rehpaqij.

(952) Behr: Par.

(953) Di dûwayîya vê jîmareyê da û di çend jîmareyên hatî da, numûnên alfaba Kurdî bi tîpên Erebi hatine çapkirin. Belam ew gişt ji ber ku bi tîpên Erebi ne, wergerandina wan bo tîpên Latîni ne mimkun e, ne jî pêwîst e. Ji ber vê yekê, me ew numûne wernegerandin tîpên Latîni.

ADRES:

Babıâî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
”Jîn” İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, 5’inci nüshamızda merciinin nazar-ı dikkatine vaz’edildiği, el’an hâlâ tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arz etmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını heman idareye bildirmelerini rica eyleriz.

GÖZ HEKİMİ

DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Mumaileyh, her nevi göz hastalıklarını tedavi ve lâzım gelen ameliyatlarını muvaffakiyetle icra ile, numrolu fennî gözlükler dahi tâyin eder. Her gün Eminönü’nde tramvay mevkîfında Hüseyin Hüsnü Eczahanesinde bulunur.

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiyesinin 406’ncı nüshası kıymetdar makalelerle intişar etti.

(*) Refîk-i mesaîmiz ”**Kürdistan**” mecmuasının 6’ncı nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kira-ma tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JIMAREYA 17'AN

17'NCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

”MEM Û ZÎN”İN BASIMI TAMAMLANDI

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti** tarafından öteden beri basılmakta bulunan **”Mem û Zîn”** adındaki kitabı, yakında yayın alanına çıkacaktır. **”Mem û Zîn”**, derneğin yayınlayacağı dizinin(954) birinci kitabıdır. İstanbul’da kâğıt fiyatının ve dizgi-baskı giderlerinin pek yüksek olmasına rağmen **”Mem û Zîn”**, mevcut kâğıtların en iyisine ve pek nefîs bir biçimde basılmıştır. Dernek hiç bir maddî çıkar gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyatına ve kültürüne hizmet etmek istediğinden, bu denli büyük masraflarla meydana gelen bu kitaba, yönetim yerimizden alınmak şartıyla 50 kuruş, taşraya posta ile taahhütlü olarak gönderilmek üzere de 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın basılmış sayıları pek az olduğundan, en önce Kürdistan’daki okuyucuların isteklerini yerine getirmek istiyoruz. İsteyenlerin yönetim yerimize başvurmaları, taşradakilerin de kitabın bedelini posta ile nakit olarak göndermeleri gereklidir.

ÇAPA ”MEM Û ZÎN”Ê TEMAM BÛ

”Mem û Zîn”a Mela Ehmedê Xanî, bi awayekî gelek spehî hatîye çapkirin. Her kesê ku daxwaza xwendin û kirîna wê bike, ji îro pê ve li cîyê kargêrîya me nerxa wê 50 quriş e, jibo derê Stanbolê jî nerxa wê digel mesrefa postê 60 quriş e.

(954) Buradaki ”dizi” sözcüğü, derginin aslındaki ”külliyat” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

SOSYAL KONULAR

KÜRDÜLÜKTE İLERİCİLİK AKIMLARI⁽⁹⁵⁵⁾

”Jîn”in 14’üncü sayısındaki ”Kürd hanımı” adlı yazıyı okuyan arkadaşlarımdan biri dedi ki:

”Kürd hanımı gerçekten iyi incelenmiş ve belirleyici nitelikleri iyi gösterilmiştir. Yalnız, sanıyorum ki, Kürd hanımındaki niteliklerin ve üstünlüklerin bir çaba sonucunda elde edilmiş bir kazanım olmadığını, kendiliğinden oluştuğunu dolaylı olarak anlatmak istiyorsun. Eğer öyle ise düşüncen doğrudur; Kürdlerin ne kadar iyilikleri ve ne kadar kötülükleri varsa hep kendilerine aittir. Bunların daha iyi bir hale getirilmesi için ne düşünüyorsun?”

Arkadaşımın sözleri, üzerinde durulup düşünölmeye değer. Sanırım demek istiyorlar ki: ”Ulusun karakterinde bir define gibi gizli bulunan nitelikleri, kavranılan ve bilinçli bir güce dönüştürmeli ve eksikliklerini gidererek, yerine çağdaş erdemler koymalı”.

Ben, sevgili arkadaşımın belirttiklerine bu anlamı veriyorum ve buna göre de kendi görüşlerimi belirteceğim:

Son zamanlarda İstanbul’un Türkçe gazete ve dergileri de önemli bir sorunla uğraşıyorlar. Kadınların erkekler gibi bilim ve kültür alanında öğrenim yapıp yapamayacaklarından başlayarak sürüp giden bu yazılarda, Müslümanların yenilikçi bir program içinde çağdaşlaşmaları yolundaki görüşler de yer alıyor.

Bu yazımda bu konulara ilişkin biraz söz söylemeyi yararlı görüyorum; ta ki Kürdler de, Müslüman olmak bakımından, bu düşünsel ve sosyal konular üzerinde kendi düşünme ve görüş belirtme haklarını kullanmış olsunlar. Dilerim ki daha birçok gencimiz ve aydınımız, bu konuya ilişkin görüşlerini ”Jîn”in sayfalarına yansıtırlar da Kürdlük için ”Sosyal Çalışma Programı”nın ana çizgileri hazırlanmış olur. Yoksa, bu büyük konu, bir-iki kalemin iki-üç kez yazıp çizmesiyle çözüme kavuşacak bir şey değildir.

Konuya girmeden önce bir noktayı herkesin gözü önünde saptamak isterim:

Ben, kişi olarak, kişiler ve toplumlar için dinin kesin olarak gerekliliğine ve onların dine olan ihtiyaçlarına o ölçüde inanıyorum ki, bence bir insan havasız, susuz, ekmeksiz yaşayamayacağı gibi, dinsiz olarak da yaşama hakkına sahip olamaz; özellikle bu din, tüm peygamberlerin kıvandığı Hz. Pey-

(955) Buradaki ”ilericilik” sözcüğü, Arapça bir sözcük olan ve Osmanlıcada daha çok siyasal bir terim olarak kullanılan ”terakkî” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Terim olarak ”terakkî” sözcüğünün anlamı, ”yükselme, gelişme ve ilerleme”dir. Ancak bu sözcüklerin hiç biri, bu yazıda ”terakkî” sözcüğü ile verilerek istenen anlamı tam vermemektedir. Ayrıca, ”terakkî” sözcüğünden türetilen ”terakkîperver” sıfatı, Osmanlıcada ”ilerici” anlamına gelmektedir. Bu nedenle biz de bu yazının çevirisinde, hem başlıkta ve hem de metin içinde ”terakkî”nin karşılığı olarak ”ilericilik” sözcüğünü kullandık.

gamber'in en mükemmel dini olursa. . . Bu görüşü benden önce düşünen ve açıklayan yüzbinlerce bilgin ve düşünür de vardı. "Cansız insan olamayacağı gibi dinsiz yaşam da olamaz" ilkesini kabul ve ilân ettikten sonra, ilericiliğe, yeniliğe ve evrimleşmeye ilişkin görüşlerimizi ortaya koyalım:

*

Kuşku götürmez ki, en dindar insanlar arasında bile, dinin, temel ilkelerine ilişkin olmayan anlayış biçimi değişir. Her sofu, her dindar, tüm davranışlarını Tanrı'nın emirlerine uygun biçimde sınırlandırıp kendini sakınan her insan, dinden aynı anlamı, aynı amacı çıkarmaz. Nakşibendî tarikatı, Kadirî tarikatı, Rûfâî tarikatı gibi tarikatlar ile tasavvuf adamlarının benimsedikleri öbür tarikatlar ve Sünnî, Şîî mezhepleri ile daha birçok mezhep kolları, hep temel ilkelerin dışında kalan ikinci derecedeki dinsel hükümleri başka yorumlamanın sonucu olan büyük-küçük anlaşmazlıklardan doğmuşlardır.

Din hükümlerinde böyle olunca, aynı dine bağlı olanlar arasında ilericiliğe verilen anlam, ilericilikten beklenen yarar, ilericiliğin uygulama biçimleri, ilericiliğin amacı hakkında düşünce ve görüş ayrılıkları bulunması, haydi haydi mükün ve yerindedir.

Şurası da kesindir ki dindar, sofu, şeyh, hoca, kentli, köylü, okul öğrencisi, çiftçi, herkes yükselme ve evrimleşme gereğinde çoğunlukla aynı görüşü paylaşmaktadır. Fakat uygulamaya girildiğinde o kadar karmaşık bir görüş ayrılığı başgösterir ki, yükselmenin nasıl olacağından, yükselmenin niçin istenildiğinden bile habersiz olanlar ya da habersizmiş gibi görünenler görülür. Zavallı "yükselme" ve mübarek "din" de, birtakım asılsız, yüzeysel biçimlere ve bilgisizce görüşlere kurban edilir.

Bari o dini kalkan edenler dinin özünü ve amacını bilseler; bari o yükselmeye ve ilericiliğe tutkun olanlar yükselmenin ve ilericiliğin amacını anlasalar! Dinden sözedenler içinde, kravat ve yaka takanları ve bıyıklarını kesenleri gâvur kabul edenler de gördüm; oysa böyleleri 24 saat meyhaneden çıkmazlar ve, yüzlerce insanın kendi emekleriyle, alınterleriyle kazandıkları, tüyü bitmemiş zavallı çocukların rızklarına tahsis ettikleri çalışma ürünlerini içten bir huzur ve memnunlukla keselerine indirirler. Aynı şekilde, yaşamının 15 yılını din okulunda geçirenler ve tarikat postuna aday olanlar gördüm ki, rüşveti helâl kabul ederler ve bilimden edindikleri payı suçsuzgünahtır milletten keselerini boşaltmanın aracı olarak anlarlar.

İlericilikten sözedenler gördüm ki, "halkın alt tabakalarından gelenler böcekler gibidir" diyerek, bir hammal ile görüşmeyi ve bir köylünün derdini dinlemeyi tenezzül meselesi, tüm ulusal gelenekleri inkâr etmeyi ya da her soydaşını küçümsemeyi de ilericiliğin gereği sayarlar.

Oysa ne din, örneğin başkalarının el emeğiyle kursak doldurmak ya da bilimi dilenciliğin aracı yapmaktır; ne de ilericilik köylüden, hammaldan, köyden kaçmak ya da ulusun her türlü saygın değerlerini küçümsemektir.

Din ve ilericilik, birbirleriyle el-ele vererek ulusun ruhuna girmelidirler. Zaten din, ilericilikten başka ne demektir ki! . Dini ve ilericiliği yanlış anlamak ya da bilerek yanlış göstermek, işte böylesine büyük günah ve hataları işlemeye yolaçar ve ulusun zararına sonuçlar doğurur.

*

Her dönemde, her millette az-çok yeniliğe ve ilericiliğe karşıtlık görülmüştür. Tarihin en eski dönemlerinden yakın zamanlara kadar bu konuda çeşitli örnekler bulup anlatabiliriz.

Din koruyuculuğunu her zaman kendi tekellerine alanlarla her konuda ulus adına söz söyleme hakkını kendilerinde görenlerdir ki bu karşıtlığı sanat ve iş edinmişlerdir. Onların bu görüş ve davranışa tutunmalarında, çıkar kaygısından başka bir neden yoktur. Bu konuda kendi samimî görüşleriyle ya da inançlarının iticiliğiyle harekete geçenleri tarih pek az kaydediyor. Halk kitlesinin hiç bir zaman kendiliğinden ilericiliğe ve yeniliğe karşı yürüdüğü görülmemiştir. Halk, çoğunlukla, kendisine ilkönce başvuranın ve en çok da kendisine herhangi bir nedenle korku aşılayanın olur. Bu halk tabakasını kıskırtanlar, ilericiliğin yerleşmesinden çıkar bakımından zarar görenlerdir. Onlar, değişik renk ve şekillerde görünen bir sürü zorbalardır ki, halkın gözleri açılırsa kendilerine kulluk edenler kalmayacağından ve hiç bir zahmet çekmeden kazanılan servet ve saltanatlarının havaya uçacağından korkarlar.(1) Gariptir ki halk kitlelerini saptıran ve kandıranlar, her zaman samimî, yenilikten yana, halkın haklarını düşünür görünerek, onların bilgisizliğine acımakla birlikte yükselmelerine engel olurlar. Yine her zaman görülmüştür ki, neden sonra kendi hareketlerinin cezasını çeken ve sonuçlarından yakınan, yine halk topluluğunun kendisidir.

Tarihte yükselmeyi, yeniliği gürültüsüz ve güçlüksüz kabul eden uluslar da görüyoruz. Bunlarda millet kitlesine egemen olan nüfuzlu ilerigelenler, ya kendilerine ya da kendilerinden sonraki ilerigelenlere ait gelecekteki çıkarları düşündükleri, ya da gerçekten samimî bir ulusal sevginin etkisiyle duygulanmış oldukları için ilericilik akımlarına karşı çıkmak bir yana, bu akımlara kendileri teslim olmuşlar ve bazen de bu akımları teşvik etmişlerdir. Bu gibi yöneticiler, artık o uluslarca "mutluluk babaları" yüksek rütbesine yükseltirler ve dünya döndükçe hayırla ve minnettarlıklar anılırlar.

Her zaman pek küçük bir azınlığın düşüncesinden, hatta çoğu kez tek bir düşünceden doğan ilericilik akımları, her zaman kolayca akıp gitmezler. Bunun için de biraz tarihe bakalım:

Hazreti İsa, o zamanın hak dinini ilân ederken kaç kişiyi kendisinden yana buldu ve âkıbeti ne oldu! Hazreti Muhammed açık dini yayarken ne kadar

(1) Bu gerçeği ilk kez bir Kürd köylüsü bana başka bir anlatımla söylemiştir. Daha aşağılarda onun anlattıklarını belirteceğim.

engellere ve güçlülere hedef oldu ve ilk zamanlarda mübarek kişiliğine ve ulu öğretisine karşı çıkan ne kadar karşıtlar vardı! Geçmiş İslâm bilginlerinden kaç kişi yaşamlarında olumlu karşılanıp onanabildi ve ne kadarının ancak ölümlerinden sonra değerleri bilindi! Hristiyanlığın yenilik dönemlerindeki kargaşalıklar, örneğin Engizisyon uygulamaları, Avrupa'nın o çağda uyanıklığa yüz tutması ve bu uyanıklıktan çıkar bakımından zarar görecektir olan rahipler sınıfının duyduğu kaygı sonucu değil miydi! Protestanlığı düşünen bir-iki düşünür nelere uğramadılar ki!

Osmanlı tarihinin son yükselme akımlarında, Sultan Selim III ve Sultan Mahmut dönemlerindeki ayaklanmalar hangi etkilerle olmuştu! Millete yükselmenin tadını tattırmak isteyenler kaç kişi idi! Ve bu düşüncelerini ne ölçüde açığa vurabiliyorlardı! Bugün hocalarımıza, din bilginlerimize kadar kendini kabul ettirmiş olan fes, kolalı yaka, kravat, dar pantolon, o zamanlarda insanın gâvur sayılması için tek neden değil miydi!

Tarih bilgisinden biraz nasibini almış olanlar, yükselme ve ilericiğin her yerde az-çok birbirine benzeyen safhaları olduğunu bilirler. Benim bu örnekleri getirmekten amacım da, sosyal konuların genel kurallarını tarihsel örneklerle pekiştirmek ve bu kuralları Kürdlük yaşamına uygulamak üzere düşüncelerim için temel dayanak yapmaktır.

*

Çağdaşlaşmak zorunda bulunan Kürdlük de, tabii ki bu genel kuralların dışında kalmaz. Kürdlük de, uygarlığın gerektirdiği yenilikleri kabul ederken, kuşkusuz, ya çıkar hırsından ya da gafletten doğan engellemelere uğrayacaktır ve bu arzusunun amaca ulaşmasında en çok etkili ve aktif olan elemanlarından(956) ister istemez kurban verecektir.

Ancak, bu kurallar ne kadar genel olsa da, her ulusun doğal koşullarına ve karakterine göre ayrıca değişikliğe uğrar. Bu da doğal bir durumdur.

İstanbul'dan uzak kaldığım dört yılın hemen hemen bir buçuk yılını, değişik yörelerin Kürdleri içinde geçirdim. Bu, bana şu kanıyı verdi:

Kürd, körükörüne bağnazlığa yabancısıdır, fakat sağlam bir bilinçli inanca sahiptir; ben bundan kıvanç duyarım. Ayrıca Kürdler, çağın ihtiyaçlarını tümüyle anlamışlar ve bu ihtiyaçların gereklerini anlayışla kabul etmişlerdir; buna da teşekkür ederim.

Değişik yerlerde ve değişik zamanlarda bana şu anlamlarda pek çok sözler söyleyen Kürdler oldu:

"Efendi, okumak bilmeyen adam hiç bir şeye yaramaz; hayvandan ne farkı var ki! Okumak bilseydik, bir jandarma parçası gelip bizi istediği gibi soyup gidemezdi".

(956) Buradaki "eleman" sözcüğü, Arapçadaki "uzuv" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. "Uzuv" sözcüğü "üye" anlamına geldiği gibi, "bir vücudun herhangi bir organı" anlamına da gelmektedir. Yazar bu ikinci anlamı kastetmiştir. Çünkü "Kürdlük"ü bir bütün olarak bir vücuda benzetmiş ve bu bütünün etkin ve aktif elemanlarını da vücudun organlarına benzetmiştir.

Otomobili gören bir Kürd:

”Efendi, vallahi şimdi dünyadan hiç haberimiz olmadığını anladım. Biz bir çift öküzle yük taşıyacağız diye neler çekiyoruz, canımız çıkıyor, öküzümüz ölüyor, ağlıyoruz. Öküzün etine mi, çarık yaptığımız derisine mi acırsın? Herif, hiç güçlük çekmeden, atsız ve öküzsüz, istediğini götürüyor”.

Uçağı gören bir Kürd:

”Adamoğlu neler yaparmış! Bunları icadedenlere insan derlerse ya bize ne demeli? Biz doğru yolda yürümeyi bilmiyoruz, onlar göklerde uçuyorlar. Efendi, biz ne zaman böyle olacağız?”

”Bu durumumuza neden olanların gözü kör olsun. Bizi zamanında okutmadılar; şimdi koyun sürüsü gibi, ne derlerse boyun eğiyoruz. ’Oğlum okusun, benim gibi kalmasın’ dedim. Kentte bir tanıdık vardı; onunla konuştum; oğlumu okula verecekti. Çocuğu gönderdim. Kentte 5-10 gün kaldı, biraz da okudu. Bizim ağa razı olmadı, ille okutmayacaksın, köye getireceksin’ dedi. Ben de getirdim. Çocuk adam olmadı”.

”Bizim köyün hocasını da akıllı bir şey bilirdik, okumuş diye sayardık. Geçenlerde buraya senin gibi bir efendi geldi; din konusunda ne kadar soru sorduysa hocamız hiç birisine yanıt veremedi. Köylü toplandık, kentten adamakıllı bir imam getirmeye karar verdik. İnsan okursa tam okumalı. Efendi, büyüklerin bize baktığı yok ki. Bize ne dediler de yapmadık! Neden bizim gözümüzü açmıyorlar? Çünkü işlerine öyle geliyor. Okumuş olanlar açık-gözlü olurlar, söz söylemesini bilirler, değil mi!”

Bende bir gazete gören bir Kürd:

”Efendi, o Osmanlıca mı yazıyor? Ne çıkar! Bizim de böyle yazılarımız, kitaplarımız olmalı ki, okunduğu zaman anlayalım. O şey, Osmanlıca bilenlere özgüdür. Kürdlerinki nerede? Sizin gibi efendiler de Kürdlere özgü böyle şeyler yapsalar ne olur!”

İşte size, görüp dinlediğim insanların gizli iniltilerinin binde biri.

Bundan şu sonuç çıkıyor ki, Kürdler dertlerini anlamışlar ve yükselmenin gereğini kabul etmişlerdir. Hasta var ki hastalığının varlığına inanmaz ve hekimin tavsiyelerine aldırılmaz. Hasta var ki hastalığını anlar ve doktorun her dediğine uyar; böyle hastalar kurtulmuş sayılırlar. İşte Kürdler bu türdendir. Avrupa ve Amerika’dan doğan bugünkü evrensel güçlerin sırlarını anlıyoruz ve o taraflardan gelen hava akımlarının zehirli rüzgâr değil, yaşam esintisi olduğunu artık biliyoruz.

Bugünkü uygarlık gelişmelerini kabul etmeye dinsel ve düşünsel anlayışı bu kadar elverişli olan bu ulusun bir de doğal yeteneklerini araştıralım:

Bunun için soyut şeylerden söz etmekten maddî örnekler getirmek daha yararlı değil mi! Ben bu örnekleri, bugün İstanbul’un her türlü okullarında sıralar işgal eden Kürd öğrencilerinde ve Avrupa’yı görmüş, oralarda aydınlanıp olgunlaşmış Kürd gençlerinde bol miktarda görüyorum. O öğrencilerin ve bu gençlerin hiç bir yerde emsalinden geri kalmamaları, Kürd’ün geniş kapsamlı bir zekâ ve yeteneğinin bulunduğu yeterli bir kanıttır. Bundan başka, Kürdlerin nasıl bir sanatçılık ruhuna sahip olduklarını, Amerika’nın

ötesinde berisinde yaşadıkdan sonra zengin ve sanatçı ve kendi alanlarında birer otorite olarak ülkelerine dönen Kürdler kanıtlar. Ben bunlardan birkaçını gözümle gördüm; onlar bana, en saygıdeğer birer mükemmel insan izlenimini verdiler.

İşte, kanımca bir gerçek olduğu için emin olarak söylüyorum ki Kürdler, en yüksek bir uygarlığı kabul etmeye ve en karmaşık bir evrimleşmeyi benimseyip özümsemeye, nispeten daha az bir zamanda ve daha elverişsiz koşullar içinde yeteneklidirler.

Müslümanlar, bağlı oldukları dinin sonsuz olan ve sonsuza dek geçerli olan iyilikleri ve erdemleriyle birlikte, bugün galip gelen ve galiba yaşayacak olan bir uygarlığın karşısında seçme yapmak üzere serbest bırakılmışlardır. O'nu kendi öznel onayları ve istekleriyle kabul etmeyen uluslara kendini zorla ve ezme ile kabul ettirmek, bu uygarlığın bir özelliğidir.

Bilmiş olalım ki bu uygarlık, Müslümanlığa yabancı bir uygarlık, bazılarının yalandan dedikleri gibi bir Hristiyan uygarlığı değildir; aslında bizim alışık olduğumuz kaynaklardan gelen ve zamanla insanlık yaşamına uyarlanan bir uygarlıktır. Bu uygarlık, bizi, dinimizde kayıtsızlığa değil, dinimizin kutsal temel hükümlerine daha güçlü bir biçimde uymaya itecektir. Bilmeliyiz ki bu uygarlığı kabul etmezsek, Allah'ın ve Peygamber'in yüzyıllardan beri bize emaneti olan bu kutsal kurumu tam tersine terkedilmiş olarak bırakmış oluruz. Düşünmeliyiz ki dinin amacı dünya ve ahret mutluluğudur ve dolayısıyla dinin yücelmesidir. Dinin yücelmesi ise, ona bağlı olanların yücelmesidir. Biz bu halimizle her gün ezilmeye mahkûm, küçülmeye eğilimli olursak, ne dünya ve ahret mutluluğuna, ne de dinimizin ve kendimizin yücelmesine hizmet edebiliriz. Güçlü olmak için bu uygarlık bir çare, güçsüzlükten kurtulmaya çalışmayanlar için de en müthiş bir felâkettir.

Zaten ister istemez değişeceğiz. 10 yıl önceki bilgilerimiz bugün için yeterli olmadığına göre, 10 yıl önceki kıyafetimiz bugün başka biçime girdiğine göre, 300 yıl önceki kafada ve kıyafette kalmak ya da kalmak için ayak diretme nasıl mümkün olur! Kürdistan'dan kabilelerle İstanbul'a dökülen Kürdler, ülkelerinden getirilmiş hangi kıyafeti ya da hangi acemî anlayışı saklıyorlar! Kıyafetlerini değiştiren ve anlayışlarını olgunlaştıran bu Kürdlerin, ülkelerindeki baba, kardeş ve hemşehrilerinden neleri eksiktir! Onlardan dindarlıkça ve milliyetçe geri kalır neleri vardır!

Bu nedenle, ben bu uygarlığı, "zamanın maddî ve mânevî yaşam koşullarına uymak" diye tanımlarım. Biz de kendimizi bu koşullara uydurmak zorundayız. Yoksa, bu uygarlık selini durdurmak isteyenler onun dalgaları önünde sürüklenmeye mahkûmdürler.

Her türlü evrimi kabullenmeye ve özümsemeye elverişli biçimde ulusal ruhumuzda bir define gibi gizli bulunan yeteneğimizi boşu boşuna saklarsak, başka ulusların o yeteneğimizi kendi çıkarları için kullanmalarından korkalım. Ancak, doğal niteliklerimizi bilinçli bir düzeye yükselttiğimiz gün, gücümüzün en yüksek düzeyine ulaşacağız.

Avrupa ve Amerika'nın uygarlık gelişmelerini kabul edip uygulamak, Kürd için hiç de çetin ve yabancı işlerden değildir. Onun için, bugün dünyaya şanlarını dağıtan ve dünyanın kaderini düzenleme gücünü ve yetkinliğini gösteren büyük ulusların yetişmiş oldukarı amaca göz dikmekten de kendimizi alamayız.

Kürd ulusu, yalnız kendi yolaçması ve kusuru ile değil, tarihin ve değişik tarihsel nedenlerin de uğursuz etkisiyle pek geç takdir edebildiği çağdaş gerekleri olduğu gibi benimsemiş, hatta o ışıklı geniş yolda yürümeye başlamıştır denilebilir. Kürdlerin bilinen din bağlılıkları, gelişmenin bu geniş yolunda kendilerini teşvik edecek en birinci neden de olabilir. Elverir ki dindarlık perdesi altında ulusun kaderine egemen olmak iddiasında bulunanların —yineliyorum— yalnız ve yalnız çıkar hırsından doğan engellemelerine uğranılmasın. Bununla birlikte, sürekli olmayacak ve güçsüz bir muhalefetten ibaret olacak olan bu hareketin de bizzat sahiplerine zararı dokunmaktan başka bir sonuç verme olanağı yoktur.

Çünkü Kürd ulusal kitlesi, gerçeği ve hakkı anlamıştır. Kürd'ün bir "bilinçli inanc" a sahip olduğunu yukarıda söylemiştim. Bu özellik, evrimleşmesinde bir basamak olan bir "inançlı bilinç" ya da "dindarca bilinç" düzeyine yükseldiği gün, "Kürd", bilgisizlikten, esir yaşamak ve esir olmaktan, hakkını kaptırmaktan kurtulmuş ve ikbalin geniş yolunda çok yol almış olmaktadır. Bu geleceğin çok uzak olmadığına inananlardanım.

İşte o zaman, Kürdlerin çaba sonucunda elde edilmiş hiç bir iyiliği olmadığını söyleyen arkadaşım, evet bizzat o arkadaşım da, ortada hakkının, görevinin bilincinde olan, erdeme ve insanlığa hizmet eden bir ulus görecektir.

Gençler, Kürd aydınları!

İdealimiz olan bu evrim amacına doğru yürüyeceğimiz —Kemal Fevzi'nin deyişiyle söyleyeyim— "uzun ve dikenli yollarda ölümle ve haksızlıklarla güreşirken", "Hak" yardımcımız olsun.(957)

14 Nisan

Memduh Selimbegî

(957) 942 numaralı dipnota bakınız.

BİR TARİH OLAYI

—GEÇEN SAYIDAN DEVAM VE SON—

O zamanlarda hükümet çevreleriyle ilişki içinde bulunan Ahmet Ağayef adlı yazar, yazmış olduğu bir yazıda, Mazhar Bey'in beceriksizliğinden söz ediyor ve terbiyesizce sözlerle Kürdleri niteliyordu.

Yeni Vali Bitlis'e ulaştınca, daha önce harekete karşı gönderilen bir taburluk güç, şiddetli bir kar fırtınası sırasında saldırıya geçen Kürdlerle şiddetli bir çarpışmaya tutuşmuş ve yenilgiye uğrayarak kasabaya geri çekilmiş bulunuyordu. Saldırıya geçenler, bu gücü kovalayarak kasabanın güneydoğusuna düşen "Kanîziwa"(Kuruçeşme) adlı Ermeni mahallesi ile "Hersan" adlı Kürd mahallesine gelmişler ve adı geçen mahalleleri işgal etmişlerdi. İşgal edilen mahallelerdeki Ermeniler, Kürdleri iyi karşılamışlar ve kendilerine yiyecek, içecek ikram etmişlerdi. Hükümet konağı yöresindeki mahallelerde bulunan Ermeniler ise, temsilcileri aracılığıyla hükümetten yeterli miktarda silâh alıp silâhlanmışlardı.

Kente genel bir heyecan ve yürek çarpıntısı hüküm sürüyordu; herkes olayların izleyeceği gidişi merak ve beklenti ile bekliyordu. Mahallelerin bir kısmı, saldırıya geçmiş olan Kürdlerden yana oldukları halde, çoğunlukla saldırıya uğrayacaklarından korkuyorlardı. Bununla birlikte birçok genç, Kürdlerden yana geçmişlerdi.

O gece derin bir beklenti ve tereddüt içinde geçti. Kentin bazı mahallelerinde yaşayan aşiretler(Zeydanîler, Mermutîler, Komisililer) Kürdlerin tarafını tuttıkları halde kesin kararlarını verememişlerdi. Saldırıya geçenler ise, her nedense, kentin Hersan mahallesinden başka öbür mahalleleriyle bağlantı ve ilişki kurmamışlardı. Bu nedenle o gece güçlerine güvenerek,(958) ya da umulmadık sonuçların ortaya çıkması olasılığına karşı, güvenemeyerek, kenti tümüyle işgale girişememişlerdi.

Sabahleyin ortalık ağarır ağarmaz, bütün gözler, saldırıya geçmiş olanların bulundukları tarafa doğru dönmüştü. Gerçekte, kasabanın en hakim noktası bulunan Dideban(1) ve Şerîfbey(959) tepelerine, üzerinde "kelime-i şehadet" yazılı bayrak çekilmişti.

Mahallî hükümetin iki taburluk düzenli ve jandarma gücü ile iki dağtopu, iki mitralyöz ve çok miktarda silâhları vardı. Yeni Vali, askerî deposunu açtırtıp silâh ve cephane dağıttığı gibi, kasabanın hakim noktalarından olan kaleye, kışlaya, hükümet konağına ve Gökmeydan mezarlığına top ve mitralyözler mevzilendirmişti.

Sabahleyin başlayan çarpışmalar akşama kadar sürmüş ve pek heyecanlı olmuştu. Kürdler sayıca az oldukları gibi, silâh ve cephaneleri de yok denecek kadar azdı. Çoğunluğu hançer ve değneklerle donatılmış olduğu gibi, komuta-

(958) 943 numaralı dipnota bakınız.

(1) Romalılar tarafından yapılmış olan Bitlis kalesinin yine bu adla bilinen dağın tepesinde bulunan gözetleme kulesidir.

(959) 944 numaralı dipnota bakınız.

dan, disiplinden ve düzenden de yoksun idiler. Aralarında , liderlerden sayılan eski Şirvan beylerinin torunlarından Mehmed Emin, merhum Padişah Sultan Hamid'in tüfekçilerinden Hêwirsli Ali Ağa, Xumaçlı Ferso vb. vardı. Mehmed Emin ile Xumaç ağası Ferso'nun karşı koymaları pek yiğitçe ve kahramanca idi.

Top gürültüsü, sürekli olarak yağın ve çevreyi tarayan(960) mitralyöz yağmuru, Kürdlerin muhtemel bir saldırısından ürkererek hükümete yardım eden yerli güçlerin eklenen yardımı karşısında hazırlıksız olan Kürdler hiç kuşkusuz geri çekilmek zorunda kalacaklardı. Mela Selim, emri altındaki halka, gûya kurşunlardan etkilenmeyeceklerini söylemişse de, aralarında ölü ve yaralıları oluncu salkdırıya geçmiş olanlar çarpışma alanını bırakıp yerlerine dönmüşlerdi.

Çarpışmalar sırasında Kürdlerden 8-9, askerlerden de bir o kadar ölü ve yaralı düştüğü gibi, halktan da kaza sonucu olarak 20 kadar kişi ölmüş ve yaralanmıştı.

SONUÇ

En çok mitralyözlerden yakının saldırıya geçmiş olanlar, dönmeye başlamışlardı. Mela Selim, 16 kişilik arkadaşları ile birlikte, yol üzerinde bulunan Rus Konsolosluğuna iltica etmişti. Şeyh Şehabeddin ise, bu sonuç üzerine Van gölü kıyısına inerek yelken gemisiyle Erciş'e, oradan da sınır bölgesine doğru giderken, ilk söylentilere göre Ruslara iltica etmeyi onuruna yediremeyip teslim olmuş, son söylentilere göre de Zîlan deresinde tutuklanarak Bitlis'e getirilmişti.

Olayın son şekli üzerine, Hizan ve Bitlis'e büyük miktarda düzenli askerler gönderilmiş ve Bitlis'te sıkıyönetim ilân edilerek, böyle durumlarda hep yapıldığı gibi sıkıyönetim askerî mahkemesi kurularak sert bir biçimde harekâtı yürütmeye başladığı gibi, bir yandan da Hizan üzerine asker gönderilmeye başlanmıştı.

Hizan üzerine yürüyen Osmanlı askerleri hiç bir karşı koymaya uğramadan doğruca Hizan şeyhlerinin mezarlıklarının ve tekkelerinin bulunduğu Gayda'ya ulaşmışlar ve Seyyid Ali tarafından olağanüstü bir saygı ile karşılanarak ağırlanmışlar; Seyyid Ali, kovuşturma harekâtı süresince Padişahın askerlerini beslemişti. Kovuşturma sonucu olarak 300'e yakın kişi tutuklandığı gibi, Seyyid Ali de, "sadece merkezde bulunması gerektiği"nden sözedilerek Bitlis'e getirilip tutuklanmıştı. Bir ay kadar tutuklu kaldıktan sonra sıkıyönetim askerî mahkemesi, yargılamalarını sona erdirmiş olacak ki, Şeyh Şehabeddin'in Bitlis'e ulaşmasından birkaç gün sonra 18 kişi hakkında idam emri çıkarak, üç ayrı gecede kasabanın değişik yerlerinde idam hükmü yerine getirilmişti.

(960) "Tarayan" sözcüğü, "sulayan" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

Seyyid Ali, Şeyh Şehabeddin, Feqî Xelîl ve başkaları Gökmeşdan'da; Şeyh Şirin, Mela Muhyeddin, Feqî Cindî ve başkaları da Çarşı meydanında asılmışlardı.

Ayrıca 150 kişi de Sinop, Ankara, Sivas ve Medine'ye sürgün edilmişlerdi. Bu sürgünler arasında tanınmış birkaç kişi de vardı.

*

Gökmeşdan'ın tarihsel bağrı üzerinde kurulan idam sehpaları altında pek müthiş, pek acı bir facia oynanıyordu:

Şeyh Şehabeddin, masum kalbiyle ipin altına geldiğinde, o zamana değin kırgın bulunduğu Seyyid Ali ile helâllaşmış ve öfkeli bir şekilde söylenmek isteyen Feqî Xelîl'e susmasını emrettiği gibi, çevresindekilere de ümitsiz olmamalarını, bunun ancak Tanrı'nın bir kaçınılmaz emri olduğunu ve uğradığı zulmün Tanrı'nın adaleti ile karşılaşacağını belirttikten sonra kutsal "Yasin"i okumuş ve büyük bir dayanıklılıkla kendisini cellâtlara teslim etmişti. Asıldığı ip iki kez kopmuş ve Şeyh Şehabeddin, "Allah'ın affettiğini siz affetmiyorsunuz, benim için kalın bir ip getiriniz" demişti. Seyyid Ali de, davranışları ile uğradığı feci âkıbet arasında hiç bir ilişki göremediğini ve akıl erdiremediği bu zalimce sonuç karşısında "dost eliyle ele karşı asılmanın kendisine pek ağır geldiği"ni söylemişti.

İdam edilenler, Bitlis Hanları ile Rojkan aşireti ağalarının türbelerinin bulunduğu Eski Mezarlıkta toprağa verildiler.(961) Dostlar ve müritler, 15 gün kadar akın akın mezarlarına gelerek ağıt yaktılar ve matemlerini, acılarını belirterek, bu facia için matem usulü ile yaktıkları ağıtları söylediler. Ziyarete gelen kabileler tüm olarak kasabanın içine bırakılmıyorlardı, grup grup gelerek ziyaret edip gidiyorlardı. Aksî takdirde geniş ölçüde gösteriler düzenleneceği kuşkusuzdu. Ayrıca hükümet, Seyyid Ali'nin küçük oğlunu rehın olarak Bitlis'te ikamet ettiriyordu.

Şeyh Şehabeddin'in ve Seyyid Ali'nin idamı Bitlis'te, Hizan'da, Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde acı etkiler uyandırdı; etkilenmedik bir tek yaratık kalmadı. Hiç kimse, bu ansızın ve gaddarca sonucu beklemiyordu. Özellikle Seyyid Ali'nin olayda katkısı ve içten gelen ilişkisi yoktu. Şeyh Şehabeddin'in de suçsuzluğu ve aklığı ortadaydı.

Mela Selim ise, Rus Konsolosluğunun dört tarafına nöbetçiler dikilerek gözetleniyordu. Ne zaman ki Büyük Savaş(962) dolayısıyla Osmanlı hükümeti ile Rusya arasında savaş durumu başgösterince ve Rus Konsolosu Bitlis'i terkedince Mela da tutuklandı ve iki arkadaşı ile birlikte idam edildi. O sıralarda ilân edilen genel aftan hükümlüler ve sürgünler de yararlanıyorlardı.

(961) 945 numaralı dipnota bakınız.

(962) "Büyük Savaş"tan maksat I. Dünya Savaşıdır.

KİŞİLER

Mela Selim, 55-60 yaşlarında, Genç dolayları Zazalarındandı. Dinsel ve Arapça bilimleri bilen, bilgin ve dindar bir zat idi ve olayda oynadığı role bakılırsa, "kendine özgü kişiliği olan" kimselerden sayılabilir. İradeli ve ideal sahibi olduğu anlaşıyor. Olaydan önceki günlerde, Karkarlı Mela Muhyeddin adlı zat, Mela Selim'e yeşil yazı ile yazmış olduğu bir mektupta, "kurtarıcı ve yenilikçi" olacağını mâneviyât âleminde görmüş olduğunu kendisine müjdelemişti. Mela Selim, Şeyh Şehabeddin'in çocukluktan beri eğitim ve öğretimi içinde bulunmuş ve bu nedenle de hem lalası ve hem de hocası olduğu gibi, şeyhlik makamına geldikten sonra da yol göstericisi ve aynı zamanda da "Başhalife"si idi.(1).

*

Şeyh Şehabeddin, 30 yaşlarında, beyaz sarıklı, saygı uyandıran bir yüze sahip, şişman, övülecek nitelikleri olan bir zat idi. Dinsel ve Arapça bilimleri bilen, dünya işlerinden sakınan, kendini ibadete veren, iyi nitelikleri huy edinmiş erdemli bir insan ve gerçek bir şeyh idi. Hocasına karşı, yüreğinde zaafa yakın derin bir saygı ve bağlılık duygusu beslerdi. Bu duygularını ölüm karşısında bile göstermekten çekinmemişti. Sıkıyönetim askerî mahkemesinin, Valiye o bilinen mektubu yazıp yazmadığı sorusuna, "hocasının arzusunun yerine getirdiği" karşılığını vermişti. Hizan'ın "Paknûs" köyünde otururdu. Yazın ise, Bitlis'e yakın, ormanlarla çevrili, güzel bir yerde bulunan "Seyidava"(Seyyid'in yaptırdığı yer) adlı yazlığa giderdi. Halkın gönlünde, tapınma derecesine varan bir olağanüstü saygıya ve mânevî nüfuza sahipti.

Tarikate bağlı olanlar arasında "Gaws"(963) unvanıyla yüceltilen atası Mela Sebatullah hazretlerinin(2) Celâleddin, Hasan ve Nur Muhammed adlarındaki üç oğlundan Seyyid Nur Muhammed'in büyük oğlu idi. Seyyid

(1) "Mürîd", Nakşibendî tarikatına bağlı olanlar için kullanıldığı gibi, "halifelik" de adı geçen tarikate bağlı olanlardan aranan niteliklere sahip olan kimselere verilen özel bir rütbedir.

(963) 947 numaralı dipnota bakınız.

(2) Mela Sebatullah, Nakşibendî tarikatını yaymak için Büyük Seyyid Taha hazretlerinden izin almışlardı. Gerçekte Seyyid Taha hazretleri, daha birçok saygıdeğer zata(örneğin Siirt dolaylarında Fêrsav Şeyhi, Bitlis'te Şeyh Muhammed Küfrevî gibi) izin vermişlerdi. Bu zatların gerek yaşamlarında kendilerinin, gerekse vefatlarından sonra soylarının nüfuz ve maneviyât alanları gayet genişti. Örneğin Bitlis'te Şeyh Muhammed Küfrevî hazretlerinin türbesini ziyaret etmek üzere ta Kars dolaylarından gelen ziyaretçilerin, medet uman iniltiyle ve saygı ile eğilerek türbenin önünden geçtikleri olur.

Yeri gelmişken şunu da söylemek gerekir ki, dağınık ve sayıca az topluluklar dışında Kürdlerde din olarak Müslümanlık, mezhep olarak Şafiîlik ve tarikat olarak da Nakşibendîlik, öteki benzerlerine oranla daha üstün durumda ve çoğunluktadır.

Ali ise, Seyyid Celâleddin'in oğlu idi. Şeyh Şehabeddin, amcası oğlunun dünya işleriyle ilgisinin fazla olmasından ve gösteriş ve debdebe ile uğraşmasından dolayı kendisine kırgındı.

*

Seyyid Ali, 30 yaşlarında, esmer benizli, siyah gözlü, çatık kaşlı, orta boylu, babayiğit tavırlı, kibar bir "bey" idi. Kıyafet bakımından birçok beyden ayrıydı. Başına, kenarlarına "Ahmediye" denilen ipekli yazma sarılı fes giydiği gibi, kostümü de Anadolu kasabalarında yaygın olan şekilde idi.(1) Kürdler arasında, kendisine özgü takma adıyla "Hûtê Gewr"(Boz Ejder) diye anılırdı. Görkemliliği ve varlık içinde yaşamayı pek severdi. Yetkinliği ve nüfuzu Hizan, Kevaş, Şetek, Tatık dolaylarında geçtiği gibi Melazgırd ve Bulanık'a kadar uzanmakta idi; bütün bu alanda tekkeleri ve müritleri vardı. Tanrı'nın kullarından günde 200 kişinin, tekke ve misafirhanesinde yedirilip ağırlanmış olduğu söylenmektedir. Tekkenin esas gelirini, vakıf arazisi oluştuyordu.

Emrinde 300'e yakın savaşçı vardı. Bu miktar, seferber olmayı gerektiren bir durum karşısında binlere ulaşabilirdi. Yalnız, bir kişinin anlattığına göre, savaşçıların askerî açıdan önemleri, öbür aşiretlerin süvarilerine göre, donanım ve düzen bakımından eksikti.

Seyyid Ali'nin sürekli olarak artan nüfuz ve gücü karşısında birçok rakibi de ortaya çıkmaktaydı. Bu arada Ermeni çetleri dahi vardı. Fakat bu tehlikeli güçle başa çıkamayacaklarını anlayan çete liderleri,(söylentiye göre Aram, İshan ve Remyan) geçmişte omuzdaşlarının denemiş oldukları gibi, Sultan Abdülhamid II'nin saltanatının sonlarına doğru Kafkasya'dan gelen Ermeni çete liderleri, Hasan an aşireti liderlerinden Rıza, Musa Bey'in kardeşi Kasım Bey ile bir süre işbirliği yapmışlardı. Bu kez de Karçıkan'da ve Çemê Xanê tekkesinin bulunduğu "Kêsan" adlı yerde Seyyid Ali ile görüştükleri söylenir.

Seyyid Ali, öyküsünü anlatmakta olduğumuz olaya karşı olumsuz ve tarafsız bir durum almıştı. Bu durumu, soruşturma kurulunun görüşü pekiştirdiği gibi, çarpışmalara katılmış olan ve olaydan iki yıl önce evinden kovmuş olduğu oğlu Haydar'ın cezalandırılması gerektiğini de hükümete bildirmişti. Bu nedenle olacak ki, kendisinden kuşkulananmamakta idi. Yoksa ortadan kaybolacağı kuşkusuzdu. Aynı zamanda, olayda etkin olanlara, kendilerine yardımcı ve destek olduğu konusunda haber ulaştırmış olduğu söylenmekte ise de, bunun belgelerle pekiştirilmesi gereği açıktır.

(1) Kürdlerde ulusal başlık giysisi, keçe Külâhtır. Değişik biçimleri vardır. Son zamanlarda Türklerle ilişki kurmaya alışmış bulunan kentli Kürdler de, giydikleri feslerin çevresine yazma sarmaktadırlar. Kostümler de, "welat" denilen coğrafi bölgelere göre(Rojkan, Motkan, Garzan, Botan vb.) bir özellik gösterirler. Bunlardan Motkanlıların giyiniş biçimi gayet sade ve iyidir.

Şeyh Şehabeddin ile aralarında var olan karşılıklı nefretin ortadan kaldırılması için her ne kadar çalışılmış ise de başarı elde edilememiştir. Aslında Seyyid Ali, olayın meydana gelmesinden önce, durumunun her yönden önem ve ağırlık kazandığını önsezi ile görerek, her şeyden vazgeçip Şam'a gitmek düşüncesinde bulunuyordu.

ÖZET OLARAK

Ortaya çıkış biçimi ile akış biçimini, daha doğrusu dış yüzünü, kişilerini ve sonuçlarını gözden geçirdiğimiz olayın "iç yüzü" konusunda doğru bilgilerimiz bulunmamakla birlikte, niteliğini ve temel etkenlerini şu şekilde üç nokta üzerinde toplayıp özetlemek mümkündür. Şöyle ki:

1- Bu olay, İttihad ve Terakkî hükümetinin sübjektif icraatına ve halkın uğradığı zalimce yönetim biçimine karşı adalet isteyen bir hareket idi.

2- Olayın çeşitli aşamalarında nüfuz ve rekabet iddialarının etkisi görülmüştür.

3- Dinsel istekler görünümünde ortaya çıkan ulusal ümitler söndürülmüştür.

Law Reşîd

* *
*

Çalışma arkadaşımız "**Kürdistan**" dergisinin 6'ncı sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

H A Y A T

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

Kürdler ”İranî” değil midir! Kurdîyê Bitlîsî
Kürdler tarihî bir millettir E. S.
Baban Hanedanı Yamûlkîzade Abdülaziz

KÜRDÇE KISMI

Ji ”Zîn”ê(964).....
Mirovînî E. Rehmî
Gazin Fikrî Necdet
Çon bikoşîn Dawer
Kürdçe elifba numunesi(965)

Nüşhası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

(964) Ev parçe ji ”Mem û Zîn”ê hatîye girtin. Ji ber vê yekê, bi gumana me, ev sernivîsar li vir bi şaşî weha derketîye; rastê wê ”Mem û Zîn” e.

(965) Bu bölüm gerçi burada derginin ”Kürdçe kısmı”nda gösterilmişse de, aslında derginin kapığının ikinci sayfasında çıkmıştır.

KÜRDÇE HARFLERİ(966)

(966) Burada, bundan önceki sayının sonunda ve gelecek sayıların bazılarında Kürd alfabesi Arap harfleriyle basılıp yayınlanmış ve bazı örnekler de gösterilmiştir. Ancak bunlar Arap harfleriyle olduğu için Latin harflerine çevrilmesi hem olanaksız, hem de gereksizdir. Bu nedenle biz bu örnekleri Latin harflerine çevirmedi.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 "

H A Y A T

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

KÜRDLER "İRANÎ" DEĞİL MİDİR?!(*)

"Kürdistan" mecmuasının dördüncü nüshasında "Kürdistan ve Kürdler" unvanlı bir makale okudum. Milletimizin en acıklı bir derdine temas eden o makalede bizi sevindirecek güzel tasavvurlar, vaadler var. Kürd"ün tarihini, ictimaiyatını, velhasıl bir millet sıfatıyla O'nun müessesât-ı mevcude ve maziyesini tedkik etmek, milletimizi bugüne kadar yar-ü ağyar nazarından saklayan mechuliyet perdesini yırtıp atmaya çalışmak, büyük bir azm-ü himmet eseridir. Müteşebbisine muvaffakiyet temennî ederim.

Âlem-i medeniyetçe mechuliyetin, fena tanınmış olmanın bu asırda, hele netice-i tasaffîsine titreyerek, inleyerek intizar ettiğimiz bu kıyamet-i ictimaiye zamanında ne yaman bir eser-i bedbahtî ve felâket olduğuna iman eden hizmetkâran-ı vatan, bu gibi ulvî teşebbüsâta karşı rıyasız bir şükran ve minnetdarî ile mütehasis bulunacaklardır.

Ben her an-ü zamanda, bâhusus "Jîn" tarih-i intişarından beri milletimin erbab-ı tedkik, eshab-ı kalemine iltica ederek rica ettim; dedim ki: Bir yandan icabât-ı asriyeye muvafık teşkilât ile Kürd"ün hukuk-ı tarihiye ve menafi-i siyasiye-i haliyesi müdafaa edilsin; diğer taraftan her vasıta-i neşr-ü telkîne tevessül ile ebedî düşmanlarımızın kurdukları asırlık şebeke-i iğfal ve hıyanetin firifte-i dalalı olan [2] ve bugün mukadderât-ı cihana tahakküm

eden milletlerin hakkımızdaki ilm-ü kanaatleri tashih ve tebdile uğraşsın. Günler, aylar berk-i hâtif süratiyle geldi geçti. Hayat-ı milelde belki bir daha tesadüf muhal kıymetdar dakikalar tevalî edip gitti. Bu müddet zarfında, —maatteessür ilân edelim ki— ne doğrudan doğruya milletimizin vikaye-i hukukuna temas eder bir teşebbüse, ne de Kürdleri enzar-ı ecanibde bir parça tenvîr edebilecek neşriyata şahid olmadık; böyle bir şey duymadık.

Bana öyle geliyor ki, kitle-i hazıramız artık mahrum-ı basar ve basirettir. Çünkü, her şey bertaraf, haksızların tatmin-i hırs-ı millîleri uğrunda koparıldıkları tufan-ı tahrif ve iğfalı, icad-ü tevessül ettikleri vesait-i tezvîr ve ıdlalı olsun görmüyor, ibret almıyoruz. Çünkü bâtil, hiç yoktan, bir değil, birçok sahte haklar yaratacak kadar ilerlemişken; bizler, zavallı Müslüman bizler, güneşten parlak haklarımıza rağmen, tarihî, halî hukuk-ı insaniye ve milliyemizin üfûl-ı elîmi muvacehesinde bile, hâlâ bir sükûn-ı miskinane ile bî-hiss-ü hareket duruyoruz. Hayır, durmuyor, didişiyoruz.

On ikinci asrın tayf-ı haili hakim ve mütehekkim, sokaklarımızda, meydanlarımızda cebhe-i hakimiyetimizi darbeler, harâm-i diyanetimiz ayaklarıyla yürüyen bir âsife-i hevlengîz önünde temelinden çatırdarken, biz de uğraşılıyor, hiç dinlenmeden didişiyoruz; ancak biri birimizle, kardeş kardeşle boğuşuyoruz.

*

Ufuk kanlı bulutlarla kaplı, istikbal siyah gölgelerle örtülü, gönüller tevalî eden ye'sengîz hadisâtın tazyik-i baridi altında ölüm ra'şeleriyle titriyor. İtiraf ederim ki böyle bir zamanda, insan bir parça tesliyet bulmak için hali unutmaya çabılıyor, muzlim olsa bile yalnız istikbali tefekkürle onun kasr-ı mübheminde acılarını unutturacak bir nokta-i ümid arıyor.

Ben de, yaşlı gözlerimi âtinin derinliklerine tevcih ederek diyorum:

”Madem ki halin fırsatlarını kaçırdık; bize, ebede kadar yaşamaya namzed milliyetimizi [3] istikbalin, karanlık ve kızıl istikbalin sine-i hırs-ü udvanında sakladığı elem ve ölümlerden sıyanete çalışmak vazifesi kaldı”.

Evet, bugünkü ve yarınki vazifemiz budur, bu olmalıdır.

Cevf-i muzliminde çetin ve kanlı bir cidalı taşıyan bu mefkûrenin istediği şerait-i muvaffakiyeti ihraz edebilmek, Kürd'ün meziyât-ı meftûresine yirminci asrın ekanîm-i sa'y-ü sebatını telkîhe mütevakkıftır. Ancak bu sayededir ki milletimiz, adalet-i naimenin bidarî-i tamına kadar —hakkı gasb olunanlara has bir inad-ı fedakârane ile— her vazifeyi îfa, her manîi imhayı mütekeffil intihanapezîr bir kudret-i mücadele ile techiz olunabilir.

İrfan-ı asra, ihtiyac-ı zamana, bazû-i teşkilâta istinad etmeyen cesaret ve fedakârlıkların ömrü çok az, tesiri hiç yoktur. Binaberîn, Kürd'ü asrî teşkilâta mazhar etmelidir. Kanaatime göre bu teşkilât, mazî-i millî esası üstünde yükselebilir.

Mazî bir hazine-i kuvvettir. Urûk-ı millîsine oradan avuç avuç füyûz-ı zendeğî akıtamayan akvam, mübarezât-ı milliyede pek çabuk duçar-ı ta'b olur-

lar; onların hisse-i cidalı, zincir-i esarettir. Veyl o cemiyete ki mazîsinden uzaklaşmaya temayül eder!

Ef'al-ı ecdad, harekât-ı âliyeyi telkin ve tekvinde, avamil-i haliyenin pek çok fevkında bir mevki-i şümül ve tesire maliktir. Mazî, tarihtir. Tarih-i millînin nazargâh-ı ahfada uzattığı her satr-ı şüûn, istikbal-i millete doğru atılmış birer sırat-ı şevk-ü heyecandır. Gözleri ecdadın tarih-i millî sahaifini dolduran mefahir ve harekât-ı âliyesine müteveccih olmayan ahfadın tarîk-i hayattaki mazhariyeti, mevcudiyet-i seffilesini, —zamanın kendisine ihzar ettiği gavr-ı izmihlâlê doğru— ra'şedar adımlarla sürüklemeye mahkûmiyetten ibaret kalır.

Binaenaleyh, tehacüm-i mesaible uyuşan milletimizi göğsünden tutarak şiddetle sarsmak, O'nun mahmur-ı gaflet gözlerini arkaya, derece derece uzaklara [4] tevcih ederek, kulağına mazî-i ecdadın azamet ve haşmetini bir nâre-i canşikâf kuvvetiyle bağlamak ihtiyacı vardır.

O'na, Trakya sahraları, Adalar denizi, Akdeniz, Sahra-i kebîr, Babil kuleleri, Umman denizi, Sind ve Turan ve Karadeniz'i biri birine bağlayan hattın çerçevelediği hudud-ı vatanı irae etmelidir ki, himmet-i ecdadın yüksekliği ile acz-ü zillet-i ahfada ağlayan meskenet-i hazıranın sıklet-i hicabından bir hisse-i intibah çıkarsın. İşte bu muazzam vazifeyi yapacak kudret, mazî-i millîyi terennüm eden tarih sahifeleri arasında saklıdır. Onu atşan-ı ırfan millete ihda edecek eli bekliyoruz. Bütün millet, öpülmeye şayan bu yegâne ele hararetle bûselerini takdim için tarif edilmez bir sabırsızlık içindedir.

Görüyorum ki Kürd'ü hayat-ı aşiretten saha-i cemiyete geçirmek için atılacak köprünün temelini, O'nun millî tarihini tedvin etmek teşkil ediyor.

Acaba milletimizin bir tarihi yok mudur?

Bunun cevabı pek müşkildir. Onun için ben de bu cevabın münakaşasını, bazı izahât-ı mütemmimeden sonraya tâlik ediyorum.

Mâlumdur ki bir milletin mebd-i tarihîsi, henüz pek genc olan tarihin saha-i rü'yetine duhulü anından başlar. Fakat, yerden biter gibi birdenbire nazar-ı tarihe çarpmak kâfi gelmiyor; bir de mevrid ve menşe vesİKası istiyorlar ki, işte bu, pek karışık bir mesele teşkil ediyor.

Her millet, kablettarihın karanlık yollarında eser-i ecdadı arıyor. Biz de bu kervana karışmak ihtiyacındayız. Bu takdirde işe, bizde de tâyin-i menşeden başlamak icab ediyor. Tarihimize dair söz söylemek isteyen arkadaşların cümleten bu ihtiyaca serfûrû ve bu noktaya temas ettiklerini görüyorum.

*

”Kürdistan” mecmuasının dördüncü nüshasındaki makalelerinde Seyyid Arif Bey, Kürdlerin menşeiini araştırmaya lüzum görüyorlar. Bu maksadla yazdıkları [5] mütalâada, kendileriyle hemkanaat bulunmadığım bazı noktalara tesadüf ettim. Bu sebeble, tarih ve âtî-i millîmizle kaviyyen alâkadar gördüğüm menşe bahsini biraz münakaşa lâzım geldi. Hepimizin muhtac olduğu bazı hakikatlerin tezahürünü temin edebilmek için, bu mevzuun

milletdaşlarımız arasında bir zemin-i münazara ittihaz edildiğini görmek, doğrusu şiddetle arzu olunacak şeylerdendir. Bakalım.

Seyyid Arif Bey, makalelerinde, "evlâd-ı Hazreti Nuh'dan Sam'ın neslin-den inşia eden Kürdler. . .ilh." diyorlar. Bunda bir zühûl var zannediyorum. Biz şimdiye kadar Kürdleri "Yafesî" biliyorduk.(967) Bu kadar Garb muhakkikîn uleması arasında, bâhusus Şark-ı Karîb(968) akvamının tarih-i kadîmi üzerindeki rida-i mechuliyet ve mübhemiyeti ref' eden ve pek kat'î hakaik-i ilmiyenin tezahürünü temin eyleyen tedkikat ve keşfiyat-ı cedideyi, mesâî-i müşkilelerine medyun olduğumuz asr-ı ahîr âlimleri miyanında bir zata tesadüf edilmiyor ki, Kürdlerin Sam nesline mensubiyetine dair hatta zayıf bir rivayet dermiyan etmiş bulunsun. "Albert Male" gibi taraftarları yine kendi şahıslarına inhisar eden bazı müellifin-i taliyenin Asur tasavîr-i metrukesinden çıkardıkları "fizyonomi" müşâbehetlere istinaden meydana attıkları pek indî ve zayıf iddialar, bizatihi mecruldurlar. "Fizyonomi" müşâbeheti, itiraf ederim ki pek çürük bir istinadgâhtır. Urûk-ı beşerin binlerle ifade edilebilecek ihtilâât ve tesâlübâtının bugünkü mahsul-ı uzvîsini, baş ve yüzlerinin veya elbise ve kıyafetlerinin irae ettiği hutût ve eşkâlden istimzacen tasnif etmek, ilim mefhumuyla ne derece itilâf eder, bilmem.

Şark'ın (969) eslâf-ı ulemasıyla onların rehber-i tarihîsi **Tevrat**'ın bu mesele hakkındaki hükümlerini tahkik edersek, görürüz ki onların bir kısmı, hudud-ı mesâîlerini öz vatanlarının hudud-ı siyâsî (970) ile tahdid ederek, diğer milletlerle asla meşgul olmamışlar; kendi milliyetlerini ise, bermutad Nuh oğullarından birine rabt etmekle iktifa eylemişlerdir. Kısım-ı diğeri, Arab ulemasıyla muakkibleri ulema-i İslâmiyenin [6] ekseriyetle yaptığı gibi, kâinata yalnız Arab gözlüğüyle bakarak, saha-i ıtıla'ları dahilindeki akvamın kâffesini —uydurdukları herhangi bir masalın kuvvet-i idlâlîne tevdi ile— milliyet-i Arâbiyeye ilhak etmekten başka bir şey düşünmemişlerdir. İşte, Kürdleri, "Münzir ibni Maissema"(971) masalı vasıtasıyla kavmiyet-i Arabiye camiasına sokan rivayet ve emsalı, bu nevi tasfiât-ı indiyeye istinad eder. Binaberîn tevarih-i Şarkîye menkulâtı, hemen hemen umumiyetle şayeste-i ihticac değildir.

(967) Yafesî: Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'in soyundan olanlar.

(968) Şark-ı Karîb: Yakındoğu.

(969) Buradaki "Şark"tan maksat Şark ülkeleri, Doğu ülkeleridir.

(970) Doğrusu "siyâsîsi" olmalıdır.

(971) "Münzir ibni Maissema"nın Türkçe anlamı "Göksuyu"nın oğlu Münzir" demektir. Sözü edilen Münzir, bugünkü Irak'ın güneyinde hüküm süren ve merkezi "Hîre" olan "Lahmî" Arap devletinin en ünlü hükümdarıydı. 514-554 yılları arasında hükümdarlık yapan Münzir, bu adla anılan hükümdarların üçüncüsüydü. Annesi Maviye, olağanüstü güzel olduğu için "göksuyu" anlamına gelen "Maüssema" sanıyla anılmıştır. Bu nedenle Münzir de "Münzir ibni Maissema" diye tanınmıştır. Öte yandan bu ad, derginin aslında, dizgi yanlışlığı sonucu olarak "Münindir ibni Ma-ilma" biçiminde çıkmıştı. Biz doğru biçimi olan "Münzir ibni Maissema" olarak yazdık.

Tevrat'a gelince; Kürdleri nesl-i Yafes'e mensub göstermekte bizimle mütefik bulunduğu halde, "**Ahd-i Atîk**"(972) efsaneleri, zamanımızda vesaik-i tarihiyeden addedilmek mevkiini artık kaybeylemiş gibidir. Babil, Nineva, Ekbatan tozları altındaki nefais-i menabie malik olduğu günden beri ilm-i tarih, evlâd-ı İsrail'in bir nevi(973) mecmua-i esatîri demek olan bu kitabın ırkların inkisamâtına aid rivayâtından istîgnaya başlamış; beşeriyât ve ulûm-ı muavinesinin terakkiyât-ı ahîresinden feyz alan usul-ı tarihin şekli hazır, nihayet onu kabil-i ihmal bir hale koymuştur.

Pek tabiidir ki tevarih-i atîka ve müverrihîn-i salifeyi çokça işgal eden evlâd-ı Nuh masalı da, bu miyanda saha-i ilmi terke mecbur bulunuyor. Akvam-ı beşeriyeyi uydurma bir silsile-i ensabın zeyl-i ibhamına bağlayarak Nuh'un üç oğluna kadar çıkaran masalları nisyan-ı ebedîye mahkûm etmekle beraber, ulûm-ı cedîde, uzun ve mut'ib senelerin mahsul-ı tettebbuu olan tasnifât-ı irkiyesine —sevki-ı itiyadla— Sam, Ham, Yafes isimlerini alem itti-haz etmekten feragat edememiştir.

Fürs tarihlerine bakarsak, orada hakikî bir kardeş ve kandaşlığın verdiği hararet-i muhabbetle Kürd'ün derağuş edildiğini ve hatta O'nun ayrı bir namla zikrine tahammül edilemediğini ekseriyetle müşahede ederiz.

Görülüyor ki Kürdleri "Sam" ırkı defterine idhal mümkün olmuyor. Hatta Seyyid Arif Bey de, "Sam dâvası"nı tâkib eden satırlarda, "Kürdler herhalde, zannedildiği gibi İranîlerin bir şubesi değil. . .ilh" dedikten sonra, hemen mütâkibi fıkrada, "yalnız, İranîlerle aynı kavmiyete mensub olmak [7] itibarıyla bir karabetin mevcudiyeti inkâr edilemez. Çünkü. . .ilh" demekle aşikâr bir tenakuza düşmekten kurtulamıyor. Samî bir milletin Yafes ırkına mensub İranîlerle aynı kavmiyete mensub olabilmesi, onlarla inkâr edilemeyecek bir rabita-i karabete sahib bulunması, tarihin şimdiki telâkkîsiyle kabil-i telif değildir.

Kürdler ya Sam veyahut Yafes oğludur; ikisi ortası yoktur. Ekseriyet-i müdekkikîn, Kürd'le "Sam" arasında bir münasebet görmüyor. Ben burada, Kürd'ün Yafes neslinden olduğunu kabul ve bu nazariyeyi umumî bir nazarla tedkik edeceğim.

Kürd'ü Yafes ırkından addetmekle meseleyi kestirip atmış olmayız. Bu takdirde dahi, araya, muhtac-ı izah bir âmil girdiğini müşahede ederiz. Mâlumdur ki Yafes ırkı, yalnız Arîlerden ibaret değil, bir de "Turan" unsurunu hâvîdir. Binaenaleyh şimdi de, Kürdler ya "Aryanî" veyahut "Turanî"dirler diyeceğiz. Bu ihtimal size garib gelmesin. İkinci ihtimal, son zaman tedkikatı miyanında büyük bir ehemmiyetle mevzu-i bahs ve makal olmaktadır; keşfiyât-ı ahîreden kuvvet alan ağırbaşlı ve kesîrüladed taraftarlara da maliktir; birçok Alman ve İngiliz neşriyatı, hususîyle "**Encyclopedia Britannica**" gibi kabule mütemayıldır.

(972) **Ahd-i Atîk**: İsa Peygamber'den önceki Yahudi kutsal kitaplarının tümü; **Tevrat**, **Zebur**, **Mezamir** gibi.

(973) "Çeşit" anlamına gelen "nevi" sözcüğü, derginin aslında "nevh" biçiminde çıkmıştı. Ancak bunun bir dizgi yanlışlığı sonucunda böyle çıktığı açıktır. Bu nedenle, biz doğru biçimi olan "nevi" yazdık.

Mösyö "Westergarde", "Operst", "De Saulcy", "Norris"nin mesaî-i âli-manelerinden ahz-ı kuvvet eden yeni tarih, gayri kabil-i itiraz bir iddia ile diyor ki:

"Kürdlerin bugünkü vatani, mühaceret-i İraniyeden evvel hâlis bir unsur-ı Turanî ile meskûn idi. İstilâ-i İraniye rağmen onlar yerlerinde oturdu; şimdi ki Türk'ün yaptığı gibi, sebatsızlık ederek hemen baba yurdunu terk ile muhacir olmadı".

Garb tarihlerini pek çok işgal eden bu mütalââta bakarak biz de, milletimizi akvam-ı Turaniyeden mi addedelim?!

Eğer birçok sarîh delâletlerin nisyani kabil olsa da Kürd'ün "Aryanî" bir millet olduğu kanaat-i müessesesi reddedilebilse, yapılacak ilk iş, filhakika bu suale cevab-ı tasdik vermekten ibaret kalacaktı. Lâkin elimizde üç burhan-ı [8] kavî vardır ki Kürdlerin menşei "Yafes" ırkının Arî kısmına, bize daha yakın bir tâbirle "İranî" şubesine götürüyor.

Şu menşe meselesi, hele tarihin gençliği mahzurunun inzimamıyla, pek karışık bir mahiyete maliktir. Şimdiye kadar hemen hiç bir milletin menşei katiyetle tâyin edilememiştir. Bu mesele her vakit için bir derece mechul, bir parça mübhem olarak erbab-ı ilm-ü tedkik miyanında, daimî bir menba-i kıyl-ü kal olmak mazhariyetini muhafaza edip gitmektedir. Ancak bazı âsâr ve âlâm vardır ki, bu mevzuu saran zılal-ı ibhamı ehemmiyetli bir surette tenvîr ile mazînin karanlıkları arasında taharrî-i hakikate çıkan erbab-ı ilme rehberlik etmektedir. Evet, millî efsaneler, lisan, ahval-ı ictimaiye tedkikatı, bugünkü ve hatta mazîdeki akvamın menşelerine dair tam bir vuzuh ve katiyetle îta-i kararı temin edebiliyor.

Millî efsaneler, zannolunduğu gibi uydurma birer hayal kumkuması olmaktan çok uzaktır. Her efsane, içinde yaşadığı milletin —adedleri mechul asırlardan evvel vukua gelmiş— herhangi bir hadise-i ictimaiyesinin ahlaf elinde alettevalî tahrif-ü tebdil edile edile veya aynen bize kadar vâsıl olmuş bir yadigâr-ı muhtıdır. Onun rivayâtı arasında, nazar-ı tarassudu tenvîr edecek birçok tarih "kırıntı"ları mevcuttur.

Ben, "Jîn"nin ilk nüshalarında münteşir makalelerimde, Kürdlerin millî efsanelerine dair birkaç söz yazmış ve Kürd efsanelerinin menşe-i millîmizi "İranî" şubesine îsal ettiği neticesini istihsal etmiş idim. Bundan ötürü, efsaneler bahsini burada tekrar etmeyeceğim. Lisana bakarak diyeceğim ki "bu da aynı neticeyi tahkim ediyor". Alelhusus Kürd sarf-ü nahvinin(974) tedki-ki, bu hükmü gayri kabil-i itiraz bir derecede teyîd eyler.

Tâyin-i menşede tedkikat-ı lisanıyeye istinadın iyi bir esas olmadığını ilân eden ulema, bu iddialarında mahdudunnazar kalmışlardır.

(Mâbâdı var)

Kurdîye Bitlîsî

(974) Sarf ve nahv: Dilbilgisi kurallarını konu alan iki bilim dalının Arapça adları. Bunlardan sarf, sözcük yapılarını ve fiil çekimlerini konu alır; buna "tasrif" adı da verilir. Nahv ise, sözdizimini ve cümle yapıları ile sözcük türlerini konu alır.

Tarihin sahifeleri karıştırılacak olursa, mil-el-i muhtelif-e arasında mutlaka Kürdlere de tesadüf olunur. Kürdler de kendilerine göre bir devr-i tarihî geçirmişlerdir; Kürdler de ecdadının destan-ı zaferleriyle hayli müddet iftihar etmişler ve bugün de etmektedirler. Dûrbîn bir nazarla bakılırsa, fazilet ve hamasetlerle dolu bir Kürd tarihi görülür.

Kürdlerin tarihî bir millet olduğu, aşağıdaki delâilden anlaşılacaktır.

İşte, Kürdlerin tarihen mevcut olduklarına ve mil-el-i ecnebiyenin merak ve tecessüslerini celbettiklerine dair deliller:

1- 1887 tarihinde Fransalı "Hanri Binder", "Emile Hamlin", (975) daha birkaç Fransız mütehayyizanının Kürdistan'a icra etmiş oldukları seyahat neticesinde, "**Kürdistan'da**" namındaki kitabda seyahat-i vakıanın esbabı, "Hanri Binder" tarafından şöylece tasrih edilmiştir:

"Mösyö Reklos'un kitaplarının birinde şöylece bir ibare gözüme ilişti:

'Asya-i Vusta'nın Büyük Zab havzası, hazm-ü ihtiyatsız tasaddî edilemeyen bir kıtadır.(976) Buraya "Dağlar Memleketi" tesmiye olunur ki sükkânı bahadır, cengâver olan Kürdlerdir'.

İşte şu ibare, bende bu memleketi görmek için bir merak uyandırdı. Hakikaten tecessüsümü izale ettim, seyahati yaptım ve neticede çok memnun oldum".

Anlaşıyor ki Kürdler, tarihen mevcut ve şecaatleriyle iştihar etmiş bir millettir. Maatteessüf, bu hakikatler meydanda iken, Kürdlerin nisyan-ı umumiye [10] duçar olduğuna, tarihen ve lisanen mevcudiyeti nâmâlum bir millet olduğuna dair birçok yaygaralar yağdırılıyor. Bu ihtirasla dolu yaygaraların ne kadar mantıksız bulunduğunu ve bâtil bir hayal ve kâzib bir zehabdan ibaret olduğunu isbat edeceğiz.

2- "**Faste de la Nation Kourde**" tarihinde, "Kürd kelimesi şecaatle müteradiftir. Cihanın şecî', bahadır kahramanlarından birçoğu bu millete mensubdurlar. Vaktiyle Keykubad'ın taht-i tâbiyetinde bulunan ve gazenferane hamasetiyle müstehir Rüstem-i Zal dahi bu millete mensubdu" deniliyor.

Bununla Kürdlerin, bihakkın harika-i muzafferiyetleriyle iftihara şayan bir millet olduğuna bir kanaat hâsıl oluyor.

(975) Burada ve bundan sonraki paragrafta yer alan yabancı adların orijinal yazılış biçimlerini, yani Latin harfleriyle yazılış biçimlerini saptayamadık. Bu nedenle bu adları, Osmanlıcada Arap harfleriyle yazılıp okundukları biçimde yazdık. Bu yazılış biçimi ise, çoğunlukla orijinal yazılıştan farklı olur.

(976) Buradaki "Asya-i Vusta", öyle anlaşıyor ki yanlışlıkla böyle yazılmıştır; doğrusu "Asya-i Suğra"dır. Çünkü "Orta Asya" demek olan "Asya-i Vusta"nın Kürdistan'la ilgisi yoktur; Kürdistan'ın yer aldığı bölgeye ise "Küçük Asya" anlamına gelen "Asya-i Suğra" denirdi. Anlaşıldığına göre dizgi yanlışlığı sonucu, "suğra" sözcüğü "vusta" biçiminde çıkmıştır.

Yine mezkûr tarihin birkaç sahifesini çevirdim; gözüme şöyle bir ibare ilişti:

3- "Kürd milleti Şereffedin ile iftihar eder. Şereffedin, Kürdlerin mezayâ ve seciyelerini yegân yegân tedkik etmiş ve Kürd tarihinde büyük bir nam bırakmıştır" diyor.

*

Bu berahîn ve "Jîn" in hacminin adem-i müsaadesinden yazılamayan daha birçok şeyler, yanlış zehablara karşı yükselen hak sadalarıdır. Ümid ederim ki, Kürd ufkunu kaplayan ihtiras ve gafletle mâli bulutların içlerinden, mütemadiyen hak kışkırcımları sıçrayacak ve Kürd gençlerinin mütemadî faaliyetleriyle, şimdiye kadar muzlim sahalarda gömülen Kürd tarihi tamamen tezahür edecektir.

Fakat heyhat! Bu tarihî millet şimdiye kadar müdhiş felâketlerin kurbanı ve her an hûnîn fecayia mâkes olmuştur.

Bilmem ki bu millet ne zaman bu korkunç siyah gecelerin bir sabahına nail olacak, ne zaman inleyen kalbi, kanayan ruhu rahat bulacaktır.

Zamîme-i makal olarak, Kürdlerin tarihî bir millet olduğunu kabul eden, fakat fart-ı cesaretini barbarlıkla tevil etmek isteyenler için birkaç söz söyleyelim:

Kürdlere isnad olunan bu şeyler, bühtandan ibarettir. Her bir Kürd, hakka [11] karşı boynunu bükerek; lâkin bâtıla karşı kalbinden kopan sayha-i itirazla, son nefesini feda edinceye kadar çarpışır. "Kürd milleti ismet-i vicdan, safiyet-i kalbiyeye malik bir millettir" der, işin içinden çıkarız.

Şîlanlızade
Eyüb Sabri(977)

Hamiş: Gelecek makalemizde Kürdlerin tarihî bir millet olduğuna devam ve Kürd lisanının henüz tanılmamış bir lisan olduğunu iddia eden yanlış zehablara îta-i cevap edeceğiz.(978)

E. S.

(977) Yazarın adı, bu yazının ilk bölümünün yayınlandığı derginin 13'üncü sayısında "Yusuf Sabri" şeklinde çıkmıştı.

(978) Yazarın çıkacağını bildirdiği "gelecek yazı"sı, derginin bundan sonraki sayılarının hiç birinde çıkmamıştır. Bunun nedeni de bilinmemektedir.

BABAN HANEDANI(❖)

(MÂBÂD)

KABRİN BAŞ TARAFINDAKİ TAŞTA:

Huve'l-Hayy'ul-Bakî

Hazihi'l-meşhedü's-şehîdi's-saîdi ve merkadü'l-me'cûri bi'l-ahireti Es-Seyyid yed'ül-valî'l-âlî'l-bazilî'l-hamd ve li masalihi'l-enam, bâni'l-hasenati'l-haddî'l-âsâr aleyhi fi haza'l-emri bi'l-huruci.....
mervî..... ve huve Süleyman Paşa ibni merhum Halid Paşa gaferallah
.....

KABRİN AYAK TARAFINDAKİ TAŞTA:

Vali-yi asr-ü Süleyman-i zaman
An ki gerd-i sitem ez dehr bıruft

V'an ki ta çark be kameş gerdîd
Kâm-ı hîs ez heme a'da bıguruft

[12] Aşikâr ez çı be şuxl-ı dünya
bûd meşgul, velîkin bınuhuft

İhtimameş heme din, dindarî bûd
ne be kâm-ı dil-i hod hurd nehuf

Bûd der adl der în âlem tak
ba keffeş tîğ-i siyaset hem cuft

Çend sal-ı ki be dîn kanun zîst
yaft teşrif-i şehadet ra muft

Muğîr-i hem muştî ba hancer
gevher-i cism-i geramış bısuft

Hud..... çunan.....

.....

.....

..... (1)

(1) Bu yazılar her ne kadar doğru istinsah edilmemiş ise, Süleyman Paşa'nın adl-ü diyane-tine dâll bir âbide-i tarihiye olduğu cihetle, müstensihin yazısını aynen derc ediyoruz.

Hakimlerin merakıdını ihtiva eden cami civarındaki bu kabirlerden sonra, köye giderken iki büyük taşlık daha vardır ki, buranın birisinin medrese, diğerinin hamam olduğu mervîdir. Ağaların merakıdını muhtevî tepe ise, nisbeten iyi bir halde olup, tepenin en üstünde Cafer Ağazade Mehmed Ağa'nın kabri hepsinden daha iyi mahfuz kalmıştır. Tepenin sair aksamı da, kâmilen bu âile efradının kabirleriyle mala-mal olup, ahfadının "Handanzade" namını aldıkları Mehmed Ağa'nın kabrindeki taşlarda başka yazılar okunamıyorsa da, yalnız 1118(979) tarihi mükemmelen seçilmektedir.

Qelaçolan hakkında verdiğim bu mâlumâtın sonra, muhterem Baban ahfadının o mevkii istimlâk edip o âbidât-ı tarihiyeyi ihya ve muhafaza için hiç bir teşebbüste bulunmadıklarını kemal-i elem ile yad etmekten kendimi alamayacağımı şurada yazdıktan sonra sadede rücu edeceğim:

Süleyman Paşa'nın vuku-ı şehadetinde, sandali-i hakimiyete mahdumu İbrahim Paşa kuud etmiş ise de, memleketteki şûriş nihayet hal'ını mucib olmuş ve yerine Hane Paşazade Mehmed Paşa ik'ad edilmiştir.

(Mâbâdı var)(980)

(979) Milâdî takvime göre 1706 yılı.

(980) Burada "devamı var" anlamına gelen "mâbâdı var" diye yazılmışsa da, bu dizi yazının devamı derginin bundan sonraki sayılarının hiç birinde yayınlanmamıştır. Bunun nedeni de bilinmemektedir.

[13] KÜRDÇE KISMI

MUXATÎBÎYA MEMÊ YE DÎGEL ŞETÊ CİZÎRÊ MUCAWÎBÎYA JÎ ÎŞQA BÊNEZÎRÊ⁽⁹⁸¹⁾

Ki ey şubhetê eşkê min rewane!
Bêsebr û sukûn î, aşiqane(982)

Bêsebr û qerar û bêsukûn î
Yan şubhetê min tu jî cunûn î?(983)

Qet nîne jibo te ra qerarek
Xalib di dilê te da ne yarek(984)

Her lehze te jî çi têtê bîrê
sergeşte dibî li rex Cizîrê?(985)

Ev şehre ye ger jibo te mehbûb
hasil gerîyaye bo te metlûb(986)

-
- (981) Muxatibî: Hevpeyvîn, peyvîna du kesan yan jî çend kesan digel hev, ku du kes yan jî çend kes bi hev ra bipeyivin. Ê ku dipeyive gerçi yek e, ew jî Memê ye; lê Xanî di vî beşê **"Mem û Zîn"** de da Dicle şibandîye bi kesek û kirîye berpeyv ji Memê ra, goya ku Memê digel çem dipeyive.
Şetê Cizîrê: Çemê Cizîrê. Mexsed jê Dicle ye, ku di ber Cizîrê ra derbas dibe.
Mucawibî: Hevbersîvî, ku du kes yan jî çend kes bersîva pirsên hev bidin. Li vir jî Xanî Dicle şibandîye bi kesekî ku bersîva pirsên Memê dide.
Îşq: Evîn, eşq.
Bênezîr: Bêhevta, bêemsal, a ku kesek wek wê tune, di rindî û xweşikî û bedewîyê da kes nagîje tenga wê, kes nikare bibe emsal û hevtayê wê. Mexsed ji bênezîrê Zîn e.
Mana sernivîsarê bi tevayî weha ye: "Hevpeyvîna Memê ye digel çemê Cizîrê, hevbersîvîya ji derdê evîna rinda bêhevta".
- (982) Şubhet: Wek, mîna.
Eşk: Histir, histirên çavan, ronik.
Rewane: Tiştê ku diherike, direwe, rewan dibe.
Aşiqane: Aşiqkî, evîndarkî, wek aşiqan, wek evîndaran.
Yanî "ey çemê ku wek histirên çavên min diherike û direwe, tu jî wek aşiqan, wek evîndaran bêsebr û bêsukûn î".
- (983) Cunûn: Dînîti.
- (984) Xalib: Qey, wisa tê zanîn ku, wisa dixuye ku.
Bi gumana me di vê malikê da şaşîyeka çapê heye û rastê wê "xalib di dilê te da ye yarek" e.
- (985) Sergeşte: Bêhiş, serger, gêj, kesê ku serî lê digere û gêj dibe.
- (986) Hasil gerîyaye: Bi dest ketîye, hatîye cî, ketîye dest.
Metlûb: Daxwaz, tiştê ku mirov lê digere, dixwaze.

Daîm di dilê te da ne menzil
Destê te li gerdênê hemail(987)

Hêja ji Xwedê tu fikr-i nakî(988)
Her roj-i hezar-i şîkr-i nakî(989)

Ev çende dikî hewar û gazi(990)
Êdî çi miradekî dixwazî!

Bêhûde çira dikî tu feryad(991)
aware diçî dîyarê Bexdad!(992)

Ger ez bigirîm we ger binalim
wer ez bimirim we ger bikalim(993)

herçî we ku ez bikim rewa ye
Maqûl-i jibo mi ra fena ye(994)

Carek li dilê mi jî guzer ke
Serçeşmeyê çeşmê min nezer ke(995)

Derdê dilê min ku bêdewa ye?
Çeşmê terê min çima cera ye?(996)

-
- (987) Menzil: Xanî, avayîyên bajêr.
Hemai: Hemayil, niviştên ku mirov davêje stûyê xwe.
Yanî "wek hemayila ku mirov davêje stûyê xwe, te destê xwe wisa avêtîye gerdena bajarê Cizîrê".
- (988) Fikr: Fikar, tirs.
- (989) Şîkr nakî: Tu şîkrê Xwedê nakî.
- (990) Ev çende: Ev qas.
- (991) Bêhûde: Bêsemed, bêsebeb.
- (992) Dîyar: Hêl, herêm.
- (993) Wer: Ev payvik ji peyvikên "we" û "eger" hatîye kurtkirin û bi mana "û eger" e.
- (994) Fena: Tunebûn, ku tiştek yan mirovek tune bibe.
Yanî, "tiştê maqûl û awayê maqûl jibo min ew e ku ez tune bibim".
- (995) Guzer ke: Bibûre, derbas bibe.
Serçeşmeyê çeşmê min nezer ke: Li serkanîya çavê min binêre.
- (996) Ku bêdewa ye: Çima bêderman e, çima dermanê wî tune.
Çeşmê terê min çima cera ye: Çavê min ê ter, çavê min ê şil çima diherike, çima histir jê tên.

Dîwane me, min perî bi der da
Ez Dîcle me, zenberî mi berda(997)

Westanî-yû Nêrgizî-yû Seqlan
Derwaze û Ummerî-yû Meydan(998)

Van seyregehan tu lê dikî geşt(999)
Ez mame, jibo mi ra der û deşt

MIROVÎNÎ

Sado! Go hebî kurek kêrîzan(1000)
Gotî "kurê min, tu nabî insan"(1001)

[14] Ew gotine lê qewî giran hat
Rabû enirî, înad bi eyan hat

Derket ji welatî, wî sefer kir
Lewra xeberê di wî eser kir

Ehd kir, biçitin bibit qumandan
yan walîyekî biheşmet û şan(1002)

(997) Zenber: Têleka xelekî pêçayî û qatkirî ye, du tiştan bi hev ve yan jî nêzê hev digire û radigire; jê ra tê gotin "zenberek" jî. Bi Tirkî jê ra tê gotin "yay", bi Înglîzî jî jê ra tê gotin "spring".

Wisa tê zanîn ku Memê bi vê peyvê dixwaze bêje ku "min zenberek xwe berdaye, zenberek min filitîye û ez bûme wek çemê Dîcle, bê ser û ber diçim û digirim".

(998) Ev navên di van her du malikan da, navên wan cîyan in ku Dîcle di wan ra derbas dibe.

(999) Seyregeh: Cîyê meşê, cîyê gerê, cîyê ku mirov lê digere.
Geşt: Ger.

(1000) Sado: Ev navê xwarzayê hozên bûye, çawa ku wî di serê helbesta xwe ya bi navê "Jibo nesla têt" da, ku di jîmareya 8'an da derketîye, ev nav nivîsîye û bi jêrenotek jî daye zanîn ku Sado xwarzayê wî ye. Wisa tê zanîn ku hozên ev helbesta ha wek şîrnameyek ji xwarzayê xwe Sado ra nivîsîye.

Go: Ev peyvik li hin hêlên Kurdistanê ji alîyê çîrokbêjan ve di serê çîrokan da tê gotin. Li hin hêlan jî çîrokbêj di serê çîrokan da dibêjin "dibêjin", li hin hêlan jî dibêjin "dibêje".

Kêrîzan: Kesê ku kêrî caran heqîyê û rastîyê qebûl dike, kesê serhişk û înatkar û heqnenas.

(1001) Ev peyv peyva bavê wî kurê kêrîzan e.

(1002) Biheşmet: Kesê ku bi meqam û karê xwe serbilind dibe.

Ew çû xebitî, di mekteban xwend
Ca paş ve nemînit ehd û pêwend

Lewra nedixwest bibîte alim
Nîyet hebû ew bibîte zalim

Çend mektebeka we girt wesîqe
Tali' kire walî, bêselîqe(1003)

Berkirîye ji zêr cilêd muzeyyen(1004)
Ew hakim û walî ye mueyyen(1005)

Gava zivirî, gîhîşte bajêr
ew cahil û ehmeqê ku bêxêr

emrek ji xwe daye bo qumandan
babê xwe heman havête zindan

Roja dîtir anîye huzûrê
Ew tehlexeber înande bîr'ê:

— Babo! Ne te got "tu nabî însan"
Walî me, di milkî da hukumran

— Haşa. . . Min negot "tu nabî walî
belku ji mirovîyê tu xalî"

5 Nîsan 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

(1003) Bêselîqe: Kesê ku nikare baş bipeyve û binivîse, qabilîyeta peyvîn û nivîsînê tê da tune.

(1004) Berkirîye: Wergirtîye.
Muzeyyen: Xemilandî.

(1005) Mueyyen: Tayînkirî.

Çavê xwe vekin, li dora xwe binêrin
Çer qîrîn e, hawarê wan binêrin

Îro heq e, heqkî li me li pêş e
Ji ezmana nayê xwarê bi kîse

Çîya bilind, deşta fire bêzilam
Newala mezin, hemî tê da bêziman

Serek dibin, axa dibin bêmerî
Roj heq e, dîsa dikevin bêserî

Gîşt ketine bin lihêfên nerm û germ
Kes nabêje çi bû ewil ezm û rezm(1007)

Ziman ji me hatîye birrîn, dev girtî
Reşayî kete ber me, çav girtî

Xwîn nemaye laşê me da, em çi nin!
Mîna mirî tevdigerin, em jîn in(1)

Berî salan ne wisa bû, heq hebû
Jibo heqîyê li her derê şer hebû

Hemî serek heq zanîbûn, nas hebû
Jibo çi firîqet bûn? Heq hebû

Îro jî em kurê mêran, wan şêran
Êdî heyf e li me hildin wan navan

Em gîşt qels bûn, li dinê dar û sar bûn
Em ketine xwe bi xwe, em jî har bûn

(1006) Di vê helbestê da gelek şaşîyên rêzîkirinê û çapîkirinê hebûn. Me pirrên wan şaşîyan rast kirin.

(1007) Ezm: Vîn, îrade, daxwaza qutûbîrr.

Rezm: Mêrxasî, mêranî, şerîkî, fêrîsî.

Peyvîka "rezm" di eslê kovarê da "zerm" derketibû, me awayê wê yê rast nivîsî.

(1) Hayat manasînadîr.(1008)

(1008) Yanî bi mana heyat e. Divîya ku di helbestê da bihata gotin "em jîndar in"; lewra mirov xwedî jîn e, yanî jîndar e, ne ku jîn bi xwe ye.

Ji harbûnê Xwedê ji me hez nekir
Musîbetan li ser me da birr nekir(1009)

Mezin gotin "hezar nushê çêtir e
musîbetkê", jibo millet bêtir e(1010)

Me ne yekê, hezar ji wan me dîtin
Hemî çala kolayî bû, em ketin

Bi ketin jî çav venekir, em kor bûn
Yek nedigirt destê yekê, em kerr bûn

Ji me jî yek serek derneket
rîya heqîyê neda pêşî, ber neket

Çima, ji çi em ditirsin, çi heye!
Ewê ku heq e em dixwazin, çi heye

Çima millet ji dilekî derneket!
Çima şêx û hecî, seyda ber neket!

Li ber heqîyê gişt çîya wê bireşînin
Li ber yekbûnê wê ezmanan bihejînin

1 Mart 335(1919)

Dîyarbekrî
Fikrî Necdî

(1009) Birr nekir: Nebirrî, dûwayîya wan nanî, paşî li wan nanî.

(1010) Ev peyv îşaret e bi alîyê peyveka Osmanî ve ku tê da tê gotin "bir musibet bin nasihat-ten evlâdır"; yanî "musîbetek ji hezar şîretî çêtir e". Daxwaz û mebest ew e ku musîbe-tek ji hezar şîretî pirrtir ders û tecrube dide mirov, hişê mirov tîne serê mirov. Hozanê vê helbestê gotîye ku "mezin weha dibêjin, lê jibo netewe musîbetek pirrtir e jî, zêde ye jî".

[16] ÇON BIKOŞÎN

Le paş pênc sal henase kêşan û bîrsîyî û tînwî, axirî, xom geyanduwe naw biraderanî komelperwer û wetendos! Min le jêr em bare nahemware da hemû çîstêkim le fikir çûbûwe-w hetta le jîyanî xom herasan bûbûm. Emgut: Xudaya, le paş em agire "Kurd" çî lê dêt? Le Mardîn û Mosile we ta weku Estemûl hemû kêw û berd pîrr bûbû le muhacîrî Kurd. Yekê berdî eşikan, yekê xakî hel eken, yekê barî ekêşa. Hemû rût û qût. Her emende nebû. Zorî le bîrsa emird ebûwe xorakî qel û gurg.

Of, kam dil le pêş em menzerey berd berêje da natwêtewe! Kam çaw le beraber em sefalet û reşbextîye da pîrr le firmêsk û agir nabêt! Ax, em bextereşe! Le Pozantî bo jûr, pîrejînekim dî. Sê kiçi wirdî bû, berdyan ekêşa. Xom rane-girt, lêm pîrsî:

"Te ji kêder î, dayê?"

Ke dengî minî bîst, pîrr çawî bû le firmêsk, be îşaret kiçekanî pêşan dam:

"Emane mindalî min in. Bo parûyê 'nan' sibey ta êware ekoşîn, hêştî tîr man nakin. Du kurim le ber mird, bawkiyan emro sibeynê le jêr(kawilî kêwekî pêşan dam) ew berdasa mird, kirdmane jêr xakwe".

Min berçawim tarîk bû, dilim hate lerze, gêj û sir bûm. "Ax, em bextereşe". Bîrrê nan û parem pê bû hemûm daye daye pîre-w rabûrdim.

Pîrejî le "Wan" e-w geşibûwe ewê. Feqet sê qurbanî dabû. Ê ke tesewir bikirit komelî Kurd çî kêşawe, çî mawe l'em hîkayetane eminde zor e. Eger piyaw bêt û hemûy binûsê, umrî "Nuh"î pê lazim e.

Kurdistan hemûy talan kira, heta way lê hatuwe. Zor cêga merêkî, bizinêkî tiya nemawe. Bo emane çî bikeyn? Kurdistan wezîfey zor e, feqet eme le hemû gewretir, le gişt behemmîyettir e.

(Mawyetî)

Erdelanî
Dawer

[17] ”MEM Ū ZÎN”İN TAB’I HİTAM BULDU

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti** tarafında öteden beri tab’ettirilmekte bulunan **”Mem Ū Zîn”** namındaki kitabı, yakında saha-i intişara çıkacaktır. **”Mem Ū Zîn”**, cemiyetin neşre-deceği külliyyatın birinci kitabıdır. İstanbul’da kâğıd fiatının ve tertib masarısının pek yüksek olmasına rağmen, **”Mem Ū Zîn”** mevcut kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab’ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarîf-ı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyla 50, ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzere 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab’ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan’daki kari’lerin arzularını is’af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB’A ”MEM Ū ZÎN”Ê TEMAM BŪ

”Mem Ū Zîn”a Mela Ehmedê Xanî, di sûreteke nefîs da hatîye tebi’kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da **”50”**, jibo xaricê ji İstanbul digel mesarîfa postê **”60”** qurîş e.

EMRAZ-I CİLDÎYE VE EFRENCÎYE MÜTEHASSISI DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada hergün sabahdan akşama kadar Galatasaray Mektebi karşısında Hırîstaki ve nam-ı diğêrle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

ELEM ÇİÇEKLERİ

Bitlis’te kadîmden beri neşr-i irfan ile mâruf Hizanî ailesinin ahfadından hemşehrîmiz Kemal Fevzi Bey’in ahîren bu namda 95 sahifelik bir mecmua-i eş’arî intişar etti. İnce ve zarîf hislerin mahsulü olan bu güzel mecmuayî kariîn-i kirama bilhassa tavsiye ederiz.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
”Jîn” İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE(*)

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, öteden beri merciinin nazar-ı dikkatine vaz’edildiği halde el’an tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arz etmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını heman idareye bildirmelerini rica eyleriz.

GÖZ HEKİMİ

DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Mumaileyh, her nevi göz hastalıklarını tedavi ve lâzım gelen ameliyatlarını muvaffakiyetle icra ile numrolu fennî gözlükler dahi tâyin eder. Her gün Eminönü’nde tramvay mevkîfında Hüseyin Hüsnü Eczahanesinde bulunur.

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiyesinin 411’inci nüshası, kıymetdar makalelerle intişar etti.

(*) Refîk-i mesaîmiz **”Kürdistan”** mecmuasının 7’nci nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kira-ma tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JÎMAREYA 18'AN

18'İNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

KÜRDLER İRANLI DEĞİL MİDİR!

”Kürdistan” dergisinin 4’üncü sayısında ”Kürdistan ve Kürdler” başlıklı bir yazı okudum. Ulusumuzun en acıklı bir derdine değinen o yazıda, bizi sevindirecek güzel tasarılar ve vaatlar vardır. Kürd’ün tarihini, sosyolojisini, özetlersek bir ulus olarak O’nun günümüzde var olan ya da geçmişte kalan kuruluşlarını incelemek, ulusumuzu bugüne kadar dostların ve düşmanların gözünden saklayan bilinmezlik perdesini yırtıp atmaya çalışmak, büyük bir kararlılık ve himmetin ürünüdür. Bu işin girişimcilerine başarılar dilerim.

Uygarlık dünyasınca bilinmemenin ve fena tanınmış olmanın bu çağda, hele durulması sonucunu titreyerek ve inleyerek beklediğimiz bu toplumsal kıyamet(1011) zamanında ne yaman bir talihsizlik ve felâketin verisi olduğuna inanan vatan hizmetçileri, bu gibi yüce girişimler karşısında içten gelen bir şükran ve minnettarlıkla duyulanacaklardır.

Ben her an ve her zaman, özellikle ”Jîn”in yayınlanması tarihinden beri, ulusumun araştırmacılarına ve kalem sahiplerine sığınarak rica ettim ve dedim ki:

Bir yandan, çağdaş gereklere uygun örgütlerle Kürd’ün tarihsel hakları ve şimdiki siyasal çıkarları savunulsun; öte yandan, her çeşit yayın ve anlatım(1012) araçlarına başvurarak, ebedî düşmanlarımızın kurdukları yüzyıllık kandırma ve hıyanetin yarattığı saptırmalarla kandırılmış olan ve bugün dünyanın mukadderatına egemen olan ulusların hakkımızdaki bilgi ve kanı-ları düzeltilip değiştirilmeye uğraşılsın.

Günler, aylar göz kamaştıran şimşek hızıyla geldi geçti. Ulusların yaşamında belki bir daha rastlanılması olanaksız olan değerli dakikalar ardı ardına gitti. Bu süre içinde, üzülererek belirtelim ki, ne doğrudan doğruya ulusumuzun haklarının korunmasına değinen bir girişime, ne de Kürdleri yabancıların gözünde bir parça aydınlığa kavuşturabilecek yayınlara tanık olmadık; böyle bir şey duymadık.

Bana öyle geliyor ki bugünkü kitlemiz hem görme yeteneğinden, hem de sezgiden yoksundur. Çünkü, her şey bir yana, haksız olanların, ulusal hırslarını tatmin etmek uğrunda kopardıkları saptırma ve kandırma tufanı, icade-dip başvurdukları yalan ve saptırmayı olsun görmüyor, ibret almıyoruz. Çünkü, haksız ve çürük olan bir dava, hiç yoktan, bir değil, birçok sahte hak yaratacak kadar ilerlemişken, bizler, Müslüman olan zavallı bizler, güneşten parlak haklarımıza rağmen, tarihsel ve bugünkü insancıl ve ulusal haklarımızın acı bir şekilde ortadan kaybolup güneş gibi batması karşısında bile, hâlâ miskin bir durgunlukla duygusuz ve hareketsiz duruyoruz. Hayır, durmuyor, didişiyoruz.

(1011) ”Toplumsal kıyamet”, I. Dünya Savaşı ve onun yolaçtığı gelişmeler olsa gerektir.

(1012) Buradaki ”anlatım” sözcüğü, Arapça ”telkîn” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. ”Telkîn” sözcüğü, ”bir düşünceyi başkasına aşılama, kafasına yerleştirmeye çalışmak ve kulağına koymak” anlamına gelir.

XII. yüzyılın korkunç çılgınlığı, egemen olarak ve bizimle alay ederek sokaklarımızda, meydanlarımızda egemenlik cephemize darbeler indirirken ve kutsal dindarlık bölgemiz, ayaklarıyla yürüyen ve kendisiyle birlikte korkunçluklar getiren bir kasırganın önünde temelinden çatırdarken, biz de uğraşılıyor, hiç dinlenmeden didişiyoruz ve ancak birbirimizle, kardeş kardeşle boğuşuyoruz.

*

Ufuk kanlı bulutlarla kaplı, gelecek siyah gölgelerle örtülü, gönüller birbirini izleyerek gelen ve kendileriyle birlikte umutsuzluğu da getiren olayların soğuk baskısı altında ölüm titreyişleriyle titriyor. İtiraf edeyim ki böyle bir zamanda, insan bir parça teselli bulmak için bugünkü durumu unutmaya çalışıyor, karanlık olsa bile yalnız geleceği düşünüyor, onun belirsiz sarayında acılarını unutturacak bir parça ümit arıyor.

Ben de yaşlı gözlerimi geleceğin derinliklerine yönelterek diyorum ki:

Madem ki günümüzün fırsatlarını kaçırdık; bize, sonsuza dek yaşamaya aday olan milliyetimizi geleceğin, karanlık ve kızıl geleceğin hırs ve saldırganlık dolu bağrında sakladığı acılardan ve ölümlerden korumaya çalışmak görevi kaldı.

Evet, bugünkü ve yarınki görevimiz budur, bu olmalıdır.

Gözle görülmeyen bağrında çetin ve kanlı bir mücadeleyi taşıyan bu idealin gerektirdiği başarı koşullarını elde edebilmek, Kürd'ün yaratılıştan gelen üstünlüklerine XX. yüzyılın çaba ve kararlılık unsurlarını aşılamaya bağlıdır. Ancak bu sayededir ki ulusumuz, uyuyan adaletin tam uyanmasına kadar, hakkı gasbedilenlere özgü fedakârca bir inatla her görevi yerine getirmeyi, her engeli yok etmeyi garantileyen sonsuz bir mücadele kudreti ile donatılabilir.

Çağın bilgilerine, zamanın ihtiyacına, örgüt pazusuna dayanmayan cesaret ve fedakârlıkların ömrü çok az, etkisi hiç yoktur. Bu nedenle, Kürd'ü çağdaş bir örgüte kavuşturmalıdır. Kanıma göre bu örgüt, ulusal geçmişin temeli üstünde yükselebilir.

Geçmiş, bir güç hazinesidir; ulusal damarlarına oradan avuç avuç yaşam feyizleri akıtamayan halklar, ulusal mücadelelerde pek çabuk yorgunluğa uğrarlar. Onların mücadelelerinden elde edecekleri pay, tutsaklık zinciridir. Vay o toplumun haline ki geçmişinden uzaklaşmaya eğilim gösterir!

Ataların yaptıkları, yüce hareketlerin anlatılmasında ve oluşturulmasında, günümüz etmenlerinin pek çok üstünde bir kapsam ve etki düzeyine sahiptir. Geçmiş, tarihtir; ulusal tarihin olaylar hakkında torunların gözleri önüne uzattığı her satır, ulusun geleceğine doğru atılmış birer şevk ve heyecan köprüsüdür. Ataların ulusal tarihin sayfalarını dolduran övgülerine ve yüce hareketlerine yönelik olmayan torunların yaşam yolunda alacakları sonuç, aşağılık varlıklarını, zamanın kendilerine hazırladığı yok olma çukuru-na doğru titrek adımlarla sürüklemeye mahkûm olmaktan ibaret kalır.

Bu nedenle, felâketlerin toplu saldırmasıyla uyuşan ulusumuzu göğsünden tutarak şiddetle sarsmak, O'nun dalgınlıktan mahmurlaşmış gözlerini arkaya, basamak basamak uzaklara yönelterek, ataların geçmiş büyüklük ve görkemini yırtıcı bir nara gücüyle kulağına bağlamak ihtiyacı vardır.

O'na, Trakya bozkırlarını, Adalar denizini, Akdeniz'i, Büyük Sahra'yı, Babil kulelerini, Umman denizini, Sind'i, Turan'ı ve Karadeniz'i birbirine bağlayan çizginin çerçevelediği vatan sınırlarını göstermelidir ki, ataların himmetinin yüksekliği ile, torunların beceriksizliğine ve alçalmışlığına ağlayan bugünkü miskinliğin utancının ağırlığından bir kendine gelme payı çıkarsın. İşte bu muazzam görevi yapacak kudret, ulusal geçmişi şakiyan tarihin sayfaları arasında saklıdır. Onu, bilgiye susamış olan ulusa armağan edecek eli bekliyoruz. Bütün ulus, öpülmeye değer bu tek ele ateşli öpücüklerini sunmak için anlatılamaz bir sabırsızlık içindedir.

Görüyorum ki Kürd'ü aşiret yaşamından toplum olma alanına geçirmek için atılacak köprünün temelini, O'nun ulusal tarihini derleyip yazmak oluşturuşuyor.

Acaba ulusumuzun bir tarihi yok mudur?

Bunun cevabı pek güçtür. Onun için ben de, bu cevabın tartışmasını bazı tamamlayıcı açıklamalardan sonraya bırakıyorum.

Bilinmektedir ki, bir ulusun tarihselliğinin başlangıcı, henüz pek genç olan tarihin görüş alanına girdiği anda başlar. Ne var ki, yerden biter gibi birdenbire tarihin gözüne çarpmak yeterli olmuyor; bir de gelindiği yer ve köken belgesi istiyorlar ki, işte bu pek karışık bir sorun oluşturuşuyor.

Her ulus, tarihöncesi döneminin karanlık yollarında atalarının izlerini arıyor. Biz de ku kervana katılmak ihtiyacındayız. O halde bizde de, kökenin belirlenmesinden işe başlamak gerekiyor. Tarihimiz konusunda söz söylemek isteyen arkadaşların tümünün bu ihtiyaca eğildiklerini ve bu noktaya değindiklerini görüyorum.

*

"Kürdistan" dergisinin 4'üncü sayısındaki yazılarında Seyyid Arif Bey, Kürdlerin kökenini araştırmaya gerek görüyorlar. Bu amaçla yazdıkları görüşlerde kendileriyle aynı kanıda bulunmadığım bazı noktalara rastladım. Bu nedenle, ulusal tarihimiz ve ulusal geleceğimizle güçlü biçimde ilişkili gördüğüm köken konusunu biraz tartışmak gereği doğdu. Hepimizin gereksindiği bazı gerçeklerin ortaya çıkmasını sağlayabilmek için bu konunun ulustaşlarımız arasında bir tartışma platformu olarak alındığını görmek, doğrusu şiddetle arzu edilecek şeylerdendir. Bakalım.

Seyyid Arif Bey yazılarında, "Hazreti Nuh'un evlâtlarından Sam'ın soyundan gelen Kürdlerin. . ." diyorlar.

Bunda bir yanlış var sanırım. Biz şimdiye kadar Kürdleri Yafes soyundan biliyorduk. Bunca Batılı araştırmacı bilginler arasında, özellikle Yakındoğu halklarının eski tarihi üzerindeki bilinmezlik ve belirsizlik örtüsünü kaldı-

ran ve pek kesin bilimsel gerçeklerin ortaya çıkmasını sağlayan yeni incelemeleri ve bulguları zorlu çalışmalarına borçlu olduğumuz son yüzyılın bilginleri arasına hiç bir zata rastlanılmıyor ki, Kürdlerin Sam soyundan geldiklerine ilişkin hatta zayıf bir söylenti ileri sürmüş olsun.

Albert Male gibi, yandaşları yine kendi şahıslarından ibaret olan bazı alt düzeydeki yazarların, Asurlulardan kalma resimlerden çıkardıkları "fizyonomik benzerlikler"e dayanarak ortaya attıkları pek sübjektif ve zayıf iddialar, kendiliğinden çürüktür. "Fizyonomik benzerlikler", itiraf edeyim ki pek çürük bir dayanaktır. İnsan ırklarının binlerle belirtilebilecek karışım ve melezleşmelerinin bugünkü organik ürününü, baş ve yüzlerinin ya da elbise ve kıyafetlerinin gösterdiği çizgi ve şekilleri yoklayarak sınıflandırmak, "bilim" kavramı ile ne ölçüde bağdaşır, bilmem.

Doğu'nun(1013) eski bilginleri ile onların tarihsel kılavuzu olan **Tevrat**'ın bu konu hakkındaki yargılarını araştırırsak, görürüz ki onların bir bölümü, çalışmalarını kendi öz vatanlarının siyasal sınırları ile sınırlayarak öbür uluslarla hiç uğraşmamışlar; kendi milliyetlerini ise alışkanlıkla Nuh'un oğullarından birine bağlamakla yetinmişlerdir. Öbür bölümü ise, Arap bilginleri ile onları izleyen İslâm bilginlerinin çoğunlukla yaptıkları gibi, evrene yalnız Arap gözlüğüyle bakarak, bilgi alanları içindeki halkların tümünü, uydurdıkları herhangi bir masalın saptırma gücüne havale eden Arap milliyetine katmaktan başka bir şey düşünmemişlerdir. İşte, Kürdleri "Münzir ibni Maissema"(1014) masalı aracılığıyla Arap milliyeti topluluğuna sokan söylenti ve benzerleri de, bu çeşit sübjektif sınıflandırmalara dayanır. Bu nedenle, Doğu tarihlerinden yapılan alıntılar, hemen hemen genellikle kanıt olmaya layık değildir.

Tevrat'a gelince; Kürdleri Yafes soyundan gelme göstermekte bizimle görüş birliği içinde bulunduğu halde, **Ahd-i Atık** (1015) efsaneleri, zamanımızda tarihsel belgelerden sayılmak konumunu artık kaybetmiş gibidir. Tarih bilimi, Babil ve Nineva ile Ekbatan tozları altındaki değerli kaynaklara sahip olduğu günden beri, İsrailoğullarının bir çeşit mitoloji derlemesi olan bu kitabın ırkların sınıflandırılmasına ilişkin öykülerine ihtiyaç duymamaya başlamış; antropoloji ve ona yardımcı olan bilimlerin son gelişmelerinden yarar sağlayan tarih metodolojisinin bugünkü şekli, nihayet bu kitabı, vazgeçilebilir bir duruma koymuştur.

Pek doğaldır ki eski tarihleri ve geçmiş tarihçileri çokça işgal eden Nuh'un çocukları masalı da, bu arada bilim sahnesini terketmeye mahkûm bulunuyor. Yeni bilimler, insan topluluklarını uydurma bir "soylar zinciri"nin belirsiz kuyruğuna bağlayarak Nuh'un üç oğluna kadar çıkaran masalları sonsuza dek unutulmaya mahkûm etmekle birlikte, uzun ve yorucu yılların araştırma ürünü olan ırkların sınıflandırılmasına, alışkanlık güdüsüyle Sam, Ham ve Yafes adlarını belirleme işareti olarak koymaktan da vazgeçememiştir.

(1013) 969 numaralı dipnota bakınız.

(1014) 971 numaralı dipnota bakınız.

(1015) 972 numaralı dipnota bakınız.

Fars tarihlerine bakarsak, orada gerçek bir kardeşlik ve kandaşlığın verdiği ateşli sevgiyle Kürd'ün kucaklandığını ve hatta O'nun ayrı bir adla anılması-na bile tahammül edilmediğini çoğunlukla görürüz.

Görülüyor ki, Kürdleri "Sam ırkı" defterine geçirmek mümkün olmuyor. Hatta Seyyid Arif Bey de, Sam'la ilgili iddiasını izleyen satırlarda, "Kürdler herhalde, sanıldığı gibi İranlıların bir kolu değildir. . ." dedikten sonra, hemen arkasındaki paragrafta, "yalnız, İranlılarla aynı milliyete mensup olmak bakımından bir akrabalığın varlığı inkâr edilemez; çünkü. . ." demekle, açık bir çelişkiye düşmekten kurtulamıyor. Samî bir ulusun, Yafes ırkına mensup İranlılarla aynı milliyete mensup olabilmesi, onlarla inkâr edilemeyecek bir akrabalık bağına sahip bulunması, tarihin şimdiki anlayışıyla bağdaşabilir bir şey değildir.

Kürdler ya Sam'ın, ya da Yafes'in çocuklarıdır; ikisinin ortası yoktur. İncelemecilerin çoğu, Kürd'le Sam arasında bir ilişki görmüyor. Ben burada, Kürd'ün Yafes soyundan olduğunu kabul ederek, bu görüşü genel bir bakışla inceleyeceğim.

Kürd'ü Yafes soyundan saymakla konuyu kestirip atmış olmayız. Bu takdirde dahi, araya, açıklanması gereken bir etmenin girdiğini görürüz. Bilindiği gibi Yafes soyu, yalnız Arîlerden ibaret değildir; bir de "Turan" ırkını içermektedir. Bu nedenle şimdi de "Kürdler ya İranlı, ya da Turanlıdır" diyeceğiz.

Bu olasılık size garip gelmesin. İkinci olasılık, son zamanların incelemele-ri arasında büyük bir önemle söz ve tartışma konusu olmaktadır; son bulgular-
lardan güç alan ağırbaşlı ve çok sayılı yandaşlara da sahiptir. Birçok Alman ve İngiliz yayınları, özellikle "Encyclopedia Britannica" gibi yayınlar da bu görüşü kabul etmeye eğilimlidirler.

Mösyö Westergarde, Operst, De Sauley, Norris'nin bilgince çalışmaların-
dan güç alan yeni tarih, itiraz edilmesi olanaksız bir iddia ile diyor ki:

"Kürdlerin bugünkü vatanında, İran göçlerinden önce saf bir Turan ırkı yaşamaktaydı. İran istilâsına rağmen onlar yerlerinde oturdular; şimdiki Türk'ün yaptığı gibi sebatsızlık ederek hemen baba yurdunu bırakıp göç-
men olmadılar".

Batı tarihlerini pek çok işgal eden bu görüşlere bakarak, biz de ulusumuzu Turanlı kavimlerden mi sayalım?

Eğer birçok açık kanıtın unutulması mümkün olsa ve Kürd'ün "Arî" bir ulus olduğu hakkındaki yerleşmiş inanç reddedilebilse, yapılacak ilk iş, aslında bu soruya "evet" yanıtı vermekten ibaret kalacaktı. Ne var ki, elimizde üç güçlü kanıt vardır ki, Kürdlerin kökenini Yafes ırkının Arî bölümüne, bize daha yakın bir deyimle "İranlı" koluna götürüyor.

Şu köken sorunu, hele tarihin genç olması sakıncasının da eklenmesiyle, pek karışık bir niteliğe-sahiptir. Şimdiye kadar hemen hemen hiç bir ulusun kökeni kesinlikle belirlenememiştir. Bu sorun, her zaman bir ölçüde "bilinmez", bir parça "belirsiz" olarak bilim ve araştırma adamları arasında sürekli bir söylenti ve dedikodu kaynağı olmak başarısını koruyup gitmektedir.

Ancak, bazı izler ve belirtiler vardır ki, bu konuyu saran belirsizlik gölgelerini önemli bir biçimde aydınlatarak, geçmişin karanlıkları arasında gerçeği aramaya çıkan bilim adamlarına kılavuzluk etmektedir; Evet, ulusal efsanelerin, dilin ve sosyal durumların incelenmesi, bugünkü ve hatta geçmişteki kavimlerin kökenlerine ilişkin tam bir açıklık ve kesinlikle karar verilmesini sağlayabiliyor.

Ulusal efsaneler, sanıldığı gibi uydurma birer hayal kumkuması olmaktan çok uzaktır. Her efsane, içinde yaşadığı ulusun kim bilir kaç yüzyıl önce meydana gelmiş herhangi bir sosyal olayının, sonraki kuşakların elinde sürekli olarak bozula bozula ve değiştirile değiştirile, ya da aynen, bize kadar ulaşmış hatırlatıcı birer anısıdır. Onun söylentileri arasında, gözetleme bakışını aydınlatacak birçok "tarih kırıntıları" vardır.

Ben, "Jîn" in ilk sayılarında yayınlanan yazılarımda, Kürdlerin ulusal efsanelerine ilişkin birkaç söz yazmış ve Kürd efsanelerinin ulusal kökenimizi "İranlı" dala ulaştırdığı sonucunu çıkarmıştım. Bundan ötürü, efsaneler konusunu burada yinelemeyeceğim; dile bakarak diyeceğim ki: "Bu da aynı sonucu pekiştirip sağlamlaştırıyor". Özellikle Kürd dilbilgisinin incelenmesi, bu yargıyı, itirazı olanaksız bir düzeyde pekiştirir.

Köken belirlemede dil incelemelerine dayanmanın iyi bir kural olmadığı-nı ilân eden bilginler, bu iddialarında kısa görüşlü kalmışlardır.

(Devamı var)

Kurdîyê Bitlîsê

KÜRDLER TARİHSEL BİR ULUSTUR

— 2 —

Tarihin sayfaları karıştırılacak olursa, çeşitli uluslar arasında mutlaka Kürdlere de rastlanılır. Kürdler de kendilerine göre bir tarih dönemi geçirmişlerdir. Kürdler de atalarının zafer destanları ile uzun süre övünmüşler ve bugün de övünmektedirler. Uzağı gören bir gözle bakılırsa, erdem ve yiğitliklerle dolu bir Kürd tarihi görülür.

Kürdlerin tarihsel bir ulus olduğu, aşağıdaki kanılardan anlaşılacaktır.

İşte, Kürdlerin tarihen var oldukları, yabancı ulusların meraklarını ve gözlem isteklerini çektikleri konusundaki kanıtlar:

1- 1887 tarihinde Fransız Hanry Binder, Emile Hamlin(1016) ve daha birkaç Fransız ilergeleninin Kürdistan'a yapmış oldukları gezi sonucunda, yapılan bu gezinin nedenleri, Hanry Binder tarafından **"Kürdistan'da"** adlı kitapta şöylece açıklanmıştır:

"Mösyö Reklos'un kitaplarının birinde şöylece bir söz gözüme ilişti:

'Orta Asya'nın Büyük Zab bölgesi, kesin kararsız ve ihtiyatsız olarak girilemeyen bir bölgedir.(1017) Buraya "Dağlar Ülkesi" adı verilir ki, insanları, kahraman ve savaşçı olan Kürdlerdir'.

İşte bu sözler, bu ülkeyi görmek için bende bir merak uyandırdı. Gerçekten de bu gözlem isteğimi giderdim, geziyi yaptım ve sonuçtan çok memnun oldum".

Anlaşıyor ki Kürdler, tarihen var olan ve yiğitlikleri ile ün kazanmış olan bir ulustur. Bu gerçekler ortada iken, Kürdlerin genel bir unutulmaya uğradıklarına, tarihen ve dil bakımından varlığı bilinmeyen bir ulus olduklarına ilişkin birçok yaygara koparılıyor. İhtirasla dolu bu yaygaraların ne kadar mantıksız olduğunu, boş bir hayal ve yalancı bir sanıdan ibaret bulunduğunu kanıtlayacağız.

2- **"Faste de la Nation Kourde"** tarihinde şöyle deniliyor:

"Kürd sözcüğü yiğitlikle eşanlamlıdır. Dünyanın cesur ve yiğit kahramanlarından birçoğu bu millete mensupturlar. Bir zamanlar Keykubat'a bağlı bulunan ve aslanlarınkini andıran yiğitliğiyle ün yapmış olan Zaloğlu Rüstüm de bu ulusa mensuptu".

Bununla, Kürdlerin, gerçekten harika zaferleriyle övünmeye lâyık bir ulus olduğuna ilişkin bir inanç doğuyor.

Yine, adı geçen tarihin birkaç sayfasını çevirdim; gözüme şöyle bir söz ilişti:

3- "Kürd ulusu Şerefeddin ile kıvanç duyar. Şerefeddin, Kürdlerin üstünlüklerini ve karakterlerini birer birer incelemiş ve Kürd tarihinde büyük bir ün bırakmıştır".

(1016) 975 numaralı dipnota bakınız.

(1017) 976 numaralı dipnota bakınız.

Bu kanıtlar ve "Jîn" in hacminin elverişsizliğinden ötürü yazılmayan daha birçok şeyler, yanlış sanılara karşı yükselen gerçeğin sesleridir. Umarım ki, Kürd ufkunu kaplayan ihtiras ve gafletle dolu bulutların içinden sürekli olarak gerçeğin kıvılcımları sıçrayacak ve Kürd gençlerinin sürekli faaliyetleriyle, şimdiye kadar karanlık alanlara gömülen Kürd tarihi tümüyle ortaya çıkacaktır.

Fakat, çok yazık ki bu tarihsel ulus, şimdiye kadar müthiş felâketlerin kurbanı olmuş ve O'nun bağrında hep kanlı facialar yansımıştır. Bilmem ki bu ulus ne zaman bu korkunç karanlık gecelerin bir sabahına kavuşacak ve inleyen yüreği, kanayan ruhu ne zaman rahat bulacaktır.

Yazının sonunda şunu da ekleyelim ki, Kürdlerin tarihsel bir ulus olduğunu kabul eden ve fakat aşırı yürekliliklerini barbarlık olarak yorumlamak isteyenler için birkaç söz söyleyelim:

Kürdlere yöneltilen bu sözler iftiradan ibarettir. Her bir Kürd hakka karşı boynunu bükerek, fakat haksızlığa karşı yüreğinden kopan itiraz haykırışı ile son soluğunu feda edinceye kadar çarpışır. "Kürd ulusu vicdan temizliğine ve gönül berraklığına sahip bir ulustur" der, işin içinden çıkarız.

Şîlanlızade
Eyüb Sabri(1018)

Not: Gelecek yazımızda, Kürdlerin tarihsel bir ulus olduğu konusunu sürdüreceğiz ve Kürd dilinin henüz tanınmamış bir dil olduğunu iddia eden yanlış sanılara yanıt vereceğiz.(1019)

E. S.

(1018) 977 numaralı dipnota bakınız.

(1019) 978 numaralı dipnota bakınız.

BABAN HANEDANI

(DEVAM)

MEZARIN BAŞ TARAFINDAKİ TAŞTA:

Huve'l-Hayy'ul-Bakî (1020)

Bu, yaptıklarının karşılığını ahrette alacak olan o mutlu şehidin türbesi ve yattığı yerdir ki, Allah'a çokça hamdederd ve kamunun işlerini yönetmekte Allah'ın bir eli gibiydi ve iyi işlerin kurucusu idi ve eserlerin yapıcısıydı, bu işte çıkmakla.....rivayet edilen.....O da rahmetli Halid Paşa'nın oğlu Süleyman Paşa'dır, Allah mağfiret ede.
.....

MEZARIN AYAK TARAFINDAKİ TAŞTA:

Çağın valisi, zamanın Süleyman'ı
O ki çağdan zulüm tozunu temizledi

O ki gönlünce dönerdi dünya çarkı
O ki tüm düşmanlardan alırdı öcünü

Görünüşte dünya işleriyle meşgul idiyse de
din için saklıyordu tüm ilgisini aslında

Öyle dindardı ki O
ne gönlünce yedi, ne de uyudu

Adaletin çatısıydı O bu dünyada
Ve eşliğindeydi siyaset kılıcı elinin

Yıllarca yaşadı O, bu kuralla
Ve şehitlik rütbesine erdi bedavadan

(1020) Arapça olan bu söz, genellikle baş tarafındaki mezar taşlarına yazılır. Anlamı ise "yaşayan ve ölümsüz olan O'dur"dur. "O"dan maksat Allah'tır. Böylece denilmek isteniyor ki Allah'tan başka herkes için ölüm kaçınılmaz bir sonudur.

Elindeki hançerle saldıran
parçaladı değerli vücudunu

O.....Öyle.....
.....
.....
.....(1)

*

Hükümdarların türbelerini içeren camiin yanındaki bu mezarlardan sonra, köye giderken iki büyük taşlık daha vardır. Bunlardan birinin medrese, öbürünün de hamam olduğu söylenmektedir. Ağaların mezarlarının bulunduğu tepe ise, nisbeten iyi bir durumdadır. Tepenin en üstünde Cafer Ağazade Mehmed Ağa'nın mezarı bulunmaktadır ve bu, hepsinden daha iyi korunmuştur. Tepenin öbür bölümleri de, tümüyle bu aile fertlerinin mezarlarıyla kaplanmıştır. Torunlarının "Handanzade" adını aldıkları Mehmed Ağa'nın mezarındaki taşlarda başka yazılar okunamıyorsa da, yalnız 1118(1021) çok iyi seçilmektedir.

Qelaçolan hakkında verdiğim bu bilgilerden sonra, saygıdeğer Baban torunlarının o yöreyi istimlâk edip o tarihsel anıtları yaşatıp korumak için hiç bir girişimde bulunmadıklarını büyük bir acıyla anımsamaktan kendimi alamayacağımı burada yazdıktan sonra konuya döneceğim:

Süleyman Paşa şehit olduğunda, hükümdarlık sandalyesine oğlu İbrahim Paşa oturmuşsa da, ülkedeki ihtilâl kendisinin tahttan indirilmesine yolaçmış ve yerine Hane Paşazade Mehmed Paşa tahta oturtulmuştur.

(Devamı var)(1022)

(1) Bu yazılar gerçi doğru kopya edilmemişse de, Süleyman Paşa'nın adalet ve dindarlığına tanık bir tarihsel anıt olması dolayısıyla, kopya edenin yazısını aynen koyuyoruz.

(1021) 979 numaralı dipnota bakınız.

(1022) 980 numaralı dipnota bakınız.

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım sayıların ulaşmadığı şikâyeti, öteden beri ilgili makamın dikkati önüne konulduğu halde hâlâ sürüp gidiyor. Bu şikâyeti yine sunmakla birlikte, abonelerimize ulaşmamış sayılar var ise numaralarını hemen yönetim yerimize bildirmelerini rica ederiz.

* *
*

Çalışma arkadaşımız **"Kürdistan"** dergisinin 7'nci sayısı da yayınlanmıştır. Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

HAYAT

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

Hewar— İmdad..... Memduh Selimbegî
Kürdler ”İranî” değil midir!..... Kurdîyê Bitlîsî
Kürdlerde durûb-ı emsal Hilmi

KÜRDÇE KISMI

Dîbace— Mem û Zîn Hemze
Ji bajarîya ra Zaxoyî
Loma ji bilbil E. Rehmî
Kürdçe elifba numunesi.....

Nüşhası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

”MEM Û ZÎN”İN TAB’I HİTAM BULDU

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin **Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti** tarafından öteden beri tab’ettirilmekte bulunan **”Mem û Zîn”** namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. **”Mem û Zîn”**, cemiyetin neşredeceği külliyyatın birinci kitabıdır. İstanbul’da kâğıd fiatının ve tertib masarısının pek yüksek olmasına rağmen, **”Mem û Zîn”** mevcut kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab’ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarılı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden almak şartıyla 50, ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzere 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın adedi tab’ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan’daki kari’lerin arzularını is’af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB’A ”MEM Û ZÎN”Ê TEMAM BÛ

”Mem û Zîn”a Mela Ehmedê Xanî, di sûreteke nefîs da hatîye tebi’kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da **”50”**, jibo xaricê ji İstanbul digel mesarifa postê **”60”** quriş e.

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabahdan akşama kadar Galatasaray Mektebi karşısında Hıristaki ve nam-ı diğerle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mükemmel usullerle tedavi eder

Telefon: Beyoğlu, 1812

ELEM ÇİÇEKLERİ

Bitlis’te kadîmden beri neşr-i irfan ile mâruf Hızanîzade ailesinin ahfadından hemşehrimiz Kemal Fevzi Bey’in ahîren bu namda 95 sahifelik bir mecmua-i eş’arı intişar etti. İnce ve zarîf hislerin mahsulü olan bu güzel mecmuayı kariîn-i kirama bilhassa tavsiye ederiz.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

H A Y A T

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

HEWAR! — İMDAD!

Bu harbde her milletin üzerine çöken yekûn fecayii bir âbide ile tecsîm etmek lâzım gelse, —bilâ tereddüd iddia ederim ki— kucağında çocuğuyla bir Kürd mühacir kadını, maksadı ifade için en ruhlu ve canlı yegâne bir mevzu olur. Dört sene içinde, en zengin muhayyile sahibleri zaleme-i hunharanın bile tasavvur edemeyeceği ıztırabât doğuran harbe herhangi sebeble el'an taraftar olanlar varsa ve el'an herhangi millî mefkûre ve insanî emelin vasıta-i istihsali olmak faziletini harbde tahayyül edenler yaşıyorlarsa, onların bu memlekette "mühacir", bilhassa "Kürd mühaciri" denilen ecsad-ı sefaleti görmediklerine veya —gördükleri halde— bîhis ve bîşuur bir kalb ve dimağ taşıdıklarına kanaat getireceğim. Şair veya musikişinas olsaydım, hicret namı verilen bu, ölüme, yoksuzluğa, her mânasıyla sefalet, inhitata doğru "akın"ın mebdeinden bu satırların yazıldığı zamana kadar sem'ü basarımın muttali olduğu —ne diyeyim bilmem, tâbirlerim bu hakikatleri ifadeye kâfi midir?— feci haileleri beşeriyetin, [2] insaniyetin, insaf ve şefkatin enzar-ü âzânında ağlamak ve ağlatmaktan daha mukaddes bir vazife bilmezdim.

İrzını, hayatını, malını, hususî ve umumî mukaddesâtını kurtarmak için Kürdistan'ın her köşe-i saadetinden kopup gelen bu seylâbe-i mâsumiyetin döküldüğü mansab-ı sefaleti tasavvur etmek bile, —vicdanıyla düşünen— bir insana, hiç olmazsa ağır bir şaşkınlık verir. Ne kadar hissetsem ve çabalasam, Kemal Fevzi'nin sanatkâr kudret-i kalemi olmadıkça bir şey anlatamayacağım. Bugün Ankara'da, Konya'da, Adana'da, hatta yakınlarımızda birer

yetim-i gıda, yetim-i refah, yetim-i hayat olarak sürünen ve sürüklenen Erzurumlu, Vanlı, Bitlisli. . . hicret sürülerinin kalblerine biraz kulak verip dinlemek, çehrelerine biraz yüz çevirip bakmak, insan olanlara, ne acılar ağlayan levhalar arzedecektir.

Yevmiye üç-beş kuruş, isterse yüz kuruş vâdedilip o da verilmemek, yalvaranlar bab-ı âtîfetten koğulmak, —yerini yurdunu ötede, çoluğunu çocuğunu veya atasını, babasını yollarda, bir çift hayvanını canını atabildiği yerde, beş-on parasını fırsatçı bakkallar, fırıncılarda kaybeden— bu musîbetzedeler için ne acı bir ıztırabdır!

Yurdunda in'am-ü ihsanı bir zevk, bir vazife bilenlerin bugün muhtac-ı sadaka olmaları, ne yürek yakıcı bir cilve-i zamandır!

Kime dedik, kime yalvardıksa, nereye, hangi kapıya ağladıksa, kıyafetlerimizin fersûdeliği, nanopare bulamayan midelerimizin çehrelerimize akseden takaza-i sefaleti, karşımızdakilerde irkilen ve iğrenen bir işmi'zaz-ı tehassüs ve ihtisasdenden başka bir hareket hasıl etmedi. Demek ne tahammülsüz ukdedir! Kalbgâh-ı ahfada birer ah-ı medîd-i inkisar gibi uzatan ukdeler!

*

Bu lâyetenâhî mahrumiyetler, bünye-i ictimaiyemizde iltiyamı müşkil ne cerhalar açtı ve açıyor! Nazar-ı merhametinize arzederim. Bu yaraları bizler [3] için özleyenler, bizlere lâıyk görenler, bunlardan menfaat-i hasîseleri namına zevkyab olanlar bulunabilir. Fakat siz, ey "Kürdlerin hâmîsiyiz, fedakârıyız" diven eâlî, fakat sizler de hoş mu görüyorsunuz! Sizler de, bu manzaraların fecaat-ı hazırasını, —mezbuhane olsun— bir taharrük ve teessür eseri gösterebilmek için kâfi bulmuyor musunuz! Eğer böyle ise, çok geçmez, emin olun, bir milleti bu kadar zavallı yapan darbe-i şüün, bizi, sizi, hepimizi de havze-i mahvına alır ve öyle sürükler ki, üzerlerimize yığılacak olan enkaz-ı a'sar, ne tebrîe-i nefis, ne tahlîs-i hayat etmemize imkân bırakır.

Ankara'dan gelen enîn-i ıztırabı hep beraber okuduk, anladık yal(1023) Kürd kızı değil, fakat erkeği rakı, müskirat nedir bilir miydi! İşte yalnız bu, bütün bir batnı kavrayan selâsil-i fecayii gevşetmeye kudretiyab oldukları halde kayıdsız duranların yüzlerine vurulmuş bir tükürük damgasıdır!

Bir ırk böyle esfel-i safilîne —kendi cürm-ü günahı olmadan— sürüklenirken, seyirciliği nefislerine münasib görenler, ondan, zimam-ı mukadderâtını ellerine almak hakkını bilmem ne çehre ile iddia edebilirler!

Gün geçmiyor ki Ankara'dan, Adana'dan, etraf ve . . . mizden(1024) Bitlisli, Vanlı, Erzurumlu. . . mühacirlerin, imzalarıyle, türlü-türlü sefalet-

(1023) Burada Ankara'dan geldiği bildirilen ve "ıstırap iniltisi" anlamına gelen "enîn-i ıztırab", derginin bundan önceki sayılarında yer almamıştı. Anlaşıldığına göre o sıralarda Ankara'daki Kürd göçmenlerinden bazılarının başından geçmiş olan acıklı bir olaya ilişkin haber "Jîn"de yer alması ve fakat o günlerde başka gazetelerde yer almıştır.

(1024) Bu sözcüğün bir bölümü derginin aslında silik çıkmıştır. Sözcüğün tamamının "çevremizden" anlamına gelen "havalîmizden" ya da aynı anlama yakın "civarımızdan" olduğu anlaşılmaktadır.

leri, acıları, cerîhaları hikâye ve müteakiben istimdad eden feryadnameler, birer zahm-ı cehennemî gibi yüreklerimize yapışmasın.

Bugün Kürd mühaciri "acım, üryanım, yurdsuzum, hastayım" diye feryad ediyor. Evliya-i nimetimize düşen büyük borç, —dakika geçmeden— bu derdlere devasaz olmaktır. Kürd mühaciri eski yurduna iade edilecek. Pekâlâ! Lâîf sularına, firdevsî ovalarına, zümrüdîn dağlarına kavuşacak. Çok iyi! Lâkin orada kendini barındıracak bir kulübe, hayatına sedd-i ramak olacak bir siyah arpa olsun bulacak mıdır?

Gözümle gördüm: "Memalik-i müstahlasa" ismi verilen topraklara kavuşmak [4] için şâikane ve mütehasirane koşan bedbahtlar, orada kendilerini karşılayan akûr ve insafsız bir açlık ve yurdsuzluktan başka bir şey bulmadılar. Mechul ufuklara ve muzlim talihlere doğru kaçarken nısfı mahvolan zavallı halk, ona karîb bir mikdarını da ancak duvarlarını gördüğü ve ancak otlarıyla tagaddî edebildiği topraklarına —âtînin mechul midelerine gıdalar yetiştirecek topraklara— gıda olarak karıştırdı.

Peki, Kürd mühacirleri de eski yurtlarına dönmelidirler. Bunu istemek ve yapmak borcumuzdur. Fakat oraya dönen Kürd, orada kendini kışın koruyacak ev, yaz-kış karnını doyuracak gıda bulmalıdır. Bu iki şart olmazsa, Kürd bir parti ölü daha vermek için dönmüş, fazla olarak bir işkence daha görmüş olur.

*

Fakat gençler, Kürd halaskârları! Bilirsiniz ya, Kürdlerde ahlakî, sıhî, ictimaî emraz ne kadar azdı. Bu "harb ve hicret" bizi ne kadar mütevehhin, ictimaan ve sıhhaten mütevehhin bir derekeye indirdi, düşünüyor musunuz! Kürdlerde müskirat hiç yok denilecek kadar enderdi; neûzübillâh, fuhşiyat pek uzaktı; frengi, verem gibi hastalıkların adını bilmezdik.

İşte, büyük ırkdaşlarım, dört sene bunca felâketlerden sonra memleketine dönecek olan Kürd, bu derdlerden birini, bazı kere birkaçını müstahiben yapıyor. Yarınki nesil, yarının Kürdistanı tehlikede!

İyi düşünün! Sizlerin âsabınız kavî, kalbiniz metîn, mefkûreye marbut, hayalden uzak, hakikatle karşı karşıya gelmekten ürkmez olduklarınızı bildiğim için bîperva söylüyorum: Bu harbin işte bize kanlı hediyeleri bu!

Çare düşünelim. Bu çareleri doğuracak "ana", azim, faaliyet ve sebatın terbiye ettiği "teşkilât" denilen şeydir; tâbir-i diğerle, her medenî milletteki "cemiyet teşkilâtı"dır; harb ve sulh Kürdistanlarının her gizli köşesine kadar birer mürşid, birer halâskâr gibi sokulacak, karanlıklarda hayat-ı nur, yokluklarda nur-ı hayat îkad edecek dimağlı ve kalbli uzuvlara kumanda eden "cemiyet teşkilâtı"dır!

Bunun hakkında da inşaallah başka bir vakit konuşuruz.

11 Mayıs

Memduh Selimbegî

[5] KÜRDLER "İRANÎ" DEĞİL MİDİR?!(*)

—GEÇEN NÜSHADAN MÂBÂD—

Dâvalarını teyid makamında îrad ettikleri en mühim itiraz, urûk ve akvam-ı beşeriyenin yekdiğeri üzerine icra eyledikleri namütenahî tesirât-ı ihtilâtkârîden lisanların da masun kalmayarak, esaslı tağayyürâta duçar olduklarıdır. Vehle-i ûlâda kabil-i teslim görünen, avamil-i tağyirden, yani komşu veya hakim milletler lisanının tesirâtından masun kalmış tek bir dile tesadüf mümkün olmuyor. Fakat aynı zamanda bu tağayyürâtın yalnız lisanın lugat kısmına münhasır kalarak, dilin bünye-i asliyesini teşkil eden terkebât-ı sarfiye ve nahviyenin(1025) muhafaza-i bekâret ettiğine, elsine-i mevcude şâhadet eder. Meselâ Türkçeye Osmanlıca'yı doğurtan o müdhîş Arab ve Acem mühaceret-i lugaviye ve hatta nahviyesi,(1026) usul-ı imlâyı sülâsî-i mücerred, rubaî-i mezidünfihi(1027) kapılarına kadar sürüklemeye muvaffak olduğu halde lisanın sarf-ü nahvi(1028) üzerine en küçük bir eser-i tağayyür kondurmaya muvaffak olamamıştır. Kezalik, şimdiki Farisîyi —bugünkü şekliyle— doğuran ve Fürslere en esasgîr ananât-ü âdetlerini terkettirebilecek kadar kuvvetli nüfuzlar, tesirler yapan Arab ve Arabça mühacemât ve tahakkümü, kezalik lisanın bünye-i asliyesine bir zarar vermemiştir.

Bu halde, lisanların teşkilât-ı sarfiye ve nahviyesini, onun mensub olduğu zümrenin gayri kabil-i tağayyür bir kökü gibi kabul ve bahse bu noktadan nazar edildiği takdirde, tedkikat-ı lisanıyeye adem-i itimad beyan edenlerin noksan-ı nazarı ayanen sabit olur.

Bu nazariye Kürdçeye tatbik edilince, görülür ki dilimiz dahi, gerek komşu ve gerekse gelip geçen ve hatta malikâne-i ecdadda uzun boylu müsaferetler veren dillerin zebûn-ı tesiri olmuş, lisan, alay alay kelimât-ı ecnebiyenin meşher-i bukaemununu olmak felâketini tatmış ise de, sarf-ü nahvi en küçük tağayyürâtın masun kalmakla, elli asırlık ecdad-ı baîdenin, Bahterya'nın souk vadilerinden Kürdistan'ın karlı dağlarına intikal eden yadigâr-ı ebedîsini hıfz-ü himaye eylemiştir. İbtidâî bir derece-i tahsilin idare edebileceği ufak bir atf-ı nazar, [6] isbat ve irae eder ki, Kürdçenin sarf-ü nahvi, lisanın lübbü "İranî"dir. Bu sarahata rağmen, bu dili konuşan milletin Samî veya Turanî menşee malikiyetini iddia edebilmek, doğrusu pek gülünç olur.

(1025) Terkebât-ı sarfiye ve nahviye: Dilbilgisi kurallarına uygun biçimde oluşturulan sözcük yapıları ve yapılan cümle kuruluşları.

(1026) Mühaceret-i lugaviye: Bir dilin sözcüklerinin başka bir dile geçmesi ve o dile karışıp konuşulması.

Mühaceret-i nahviye: Bir dilin dilbilgisi kurallarının başka bir dile geçip o dilde uygulanması ve kullanılması.

(1027) Sülâsî-i mücerred: Arap dilbilgisine göre üç harften oluşan fiil kökleri.

Rubaî-i mezidünfihi: Arap dilbilgisine göre dört harften oluşup sonra yeni harfler alan fiil kökleri.

(1028) 974 numaralı dipnota bakınız.

Bir de ahval-ı ictimaiye tedkikatını görelim:

Menşe taharriyatını idare eden kılavuz sehпасının en zayıf ayağını, ahval-ı ictimaiye tedkikatı teşkil eder. Bundan istihsal edeceğimiz mâlumâtı kayd-ı ihtiyatla telâkkî mecburiyeti vardır. Çünkü milletler, hususîyle Şark-ı Karîb akvamı biri birine o kadar girift bir hale gelmiş, asırlarca temadî ve hâlâ devam eden istilâ ve mühaceretler o kadar azîm tesirler îka eylemiştir ki, bu müessirât, âdât-ü ananâtı mezc-ü tevhid ile cihanî bir vaziyete kalb eylemiştir. Zaten âdât-ü ananât, bir parça emraz-ı sariyeye teşbih edilebilir; o, bir taraftan ötekine geçmek için öyle azîm ve cesîm tahavvülâta arz-ı ihtiyac etmez. Akvam arasındaki küçük bir temas ve ittisal, Şark'ta yaşayan bir âdeti Garb'e ve yine Cenub'daki bir itiyadı Şimal'e götürebilir.

Hakikat böyle olmakla beraber, ahval-ı ictimaiye tedkikatı, bazen mühim ve ekseriya muavin hizmetler îfa edebilir. Âdât-ü ananât içinde öyle izlere tesadüf edebiliriz ki, diğerlerinden tecrid ede bizi hedef-i matlûba îsal eder. Birçok ihtilâtlara rağmen, yalnız bir cemaat veya kavim tarafından tanılıp diğerlerinin iltifat etmediği âdâta da tesadüf edilebilir. Pek küçük ve uzun süren iştigâlât ile elde edilebilen bu kabîl mâlumât, diğer iki menbaın verdiği netayicin takviye ve tahkimine bâis olur, kararların kat'iyetini temin eder.

Her ne kadar Kürdlerin ahval-ı ictimaiyesi şerait-i ilmiye dairesinde tedkik ve tertib edilememiş ise de, Kürd teşkilât-ı ictimaiyesiyle âdât-ü ananâtının Samî akvamınıninkilerle gayri kabil-i red bir surette taâruz ettiği, her iki zümrenin hal-i ibtidaiyede yaşayan aksamını gezip görenlerce mâlumdur. Kürd aşiret teşkilâtının bugünkü hutût-ı asliye ve bârizesi, O'nu Samî, Turanî değil, fakat muhakkak surette "İranî" bir asle îsal ediyor. Filhakika, [7] biraz sonra bir nebze bahsedilecek olan kadîm İranî aşiret teşkilâtıyla bugünkü neslimizin muhafaza ettiği eşkâl arasında mevcut mutabakatlar, bu iddiamızı teyid eden berahîn cümlesindendir.

İmdi, anlıyoruz ki Kürdler, ne Sam ırkı, ne de Turan zümresiyle alış-verişi olmayan saf bir "İranî" millettir. Meseleyi buraya kadar getirdikten sonra, yukarıda îrad ettiğim "acaba milletimizin bir tarihi yok mudur?" sualine avdet ediyorum ve cevaben diyorum ki:

Milletimizin tarihi mevcut ve müdevvendir!

*

Avaz-ı bülend ile sana bağırlıyorum, ey bin türlü garezkâr menkulâtın ağır ithamları altında ezilen, inleyen Kürd milleti!

Senin bir tarihin, her milletin fevkında, bir ögle güneşi şa'şaasıyla parlayan muazzam ve muhteşem bir tarihin var!

Hain ve ihanetkâr düşmanların kustuğu çirkâb-ı dalal-ü iğfale aldanma, biraz geriye bak!

Göreceksin ki en muhteşem mazîleri hatırlatan, en büyük şan-ü şerefi taşıyan tarih, senindir!

Kubbe-i sema altında lezzet-i esareti tatmamış yegâne milletin miskin evlâdı!

Bir parça silkin, biraz hale nazar et!

Göreceksin ki malikâne-i vatanın ufuk-ı şarkîsinden gelen rüzgârların mûnis ve lâtif vezanı, sana, bugün dahi o tarih-i muazzamın öz kardeş elinde —ve fakat heyhat, mütereddî adımlarla zalam-ı istikbale doğru— merhale-i mukadderâtını kat'etmekte olduğunu haber veriyor!

*

Kürd'ün menşei ve binaberîn tarihi mâlumdur. O'na başka menşe ve tarih taharrîsi, hasılı tahsil kabîlinden bir sa'y-i bîfaidedir. Bizim bu babda yapacağımız şey, İran kitle-i muazzaması tarihine, bugün "Kürd" namıyla yad olunan büyük ve ilk müessis-i hükümet şubesinin muahharen yarattığı parlak sahaif-i şan [8] ve şerefi, eser-i ecdad üzerinde tekrar eden fütuhâtın tevliid ettiği büyük-küçük hükümetlerin tarihini kayd-ü ilâveden ibaret, basit bir vazifedir.

Hasbelicab oldukça uzun süren temhidâtın bir parça daha tavzihine medar olmak üzere, milletimizin menşe ve tarihe duhulüyle, teşkilât-ı ibtidaiyesinden bir parça mâlumât îtasını münasib gördüm.

İran'ın edvar-ı tarihiye mebde'lerindeki ahval ve mevcudiyeti hakkında mâlumât-ı kat'îye îtası müteassirdir. Fakat ehl-i tarihin himmet-i âliyesi, yed-i şüûnun topraklar altında gizlediği birçok menabın, bâhusus milletlerin efsaneler, lisanlar, dinler vesaire gibi ictimai müesseselerinin tettebbuyle alâ tarîkil-istiklâl bazı hükümlere destres olunmuştur ki, bunlar hemen umum tarafından mazhar-ı kabul olmuşlardır. Fikr-i beşerin cevelângâh-ı tedkiki olmaya başlayan metrukât-ı maddiye ve meselâ şehirler, âbideler enkazı, eski insanların kullandıkları âsâr-ü eşya-i beytiye bakiyeleri mütalâasından istihsal edilen mâlumât, esatîz-i ilmin bu hüküm ve kararlarındaki sıhhat ve isabetini her gün bir parça daha teyid etmektedir. Ensâl-ı beşeriye arasında en çok tettebbu ve tedkik edilen ırk, şübhe yoktur ki "Arî" ırkıdır. Ulema arasında bunun hakkında verilen tafsîlât-ı tarihiyede bir mutabakat-ı nisbiye göze çarpar. İrkımızın ahval-ı sabıkasını izahta ehl-i ilmin hemen ittihad ettiği re'ye nazaran:

Çok eski zamandan beri Bahter kıtası, Yafes ırkının muhtelif şubeleri tarafından vatan ittihaz edilmişti. Aynı kıtada ve bir heyet-i ictimaiye halinde bulunmakla beraber, tesir-i iklim ve sevk-i ihtiyaçla bunlar birtakım inkısamât-ı taliyeye duçar olmuş, her parça ferdî bir hayat imrarına başlamış idi. Mürur-ı zaman, aslen müşterek lisanın da mevziî istihalelere duçar olmasını intac etti. Fakat bütün kabileler kendilerini "Arya" namıyla yad etmekte müşterek kaldılar.

(Mâbâdı var)

Kurdîyê Bitlîsî

[9]KÜRDLERDE DURÛB-I EMSAL(*)

”Hebîbê Nekar, rakev fena her car, Xwede yek e dergeh hezar”.(1029)
Ey marangoz Habib, her defa gibi uyu, Allah birdir kapı bindir.

Habib-i Nekar nam zat, alâ rivayetin, Hazreti İsa’ya iman etmiş ve o zamanda yaşamış mü’min muvahhiddir. Antakya’da marangozlukla geçinmiştir. Hazreti İsa’nın evvelâ iki, sonra bir daha gönderdiği havariyunun irşadâtıyla din-i İsa’yı kabul ettiğinden, Antakya tekfurunun gazabına uğramıştır.(1030) Tekfur, bir gün Habib’i nezdine celbederek, kırk güne kadar, tekellüm etmek şartıyla tahtadan bir insan heykelinin imalını emreder. Habib-i Nekar ise, bittabî’ mukabelede bulunmayarak hanesine avdet eder. Vüs’i beşerin haricinde bulunan bu teklifin gayri kabil-i infaz olduğunu tefekkürle, o gece azîm bir mülâhazaya dalar. Refîk-i hayatın vehimli düşüncesini hissederek sebebini anlayan zevcesi, mevzu-i bahs kelâm-ı hikmetâmîzi söylemekle, Habib’i kırk güne kadar mehma emken teselliye muktedir olur. Filhakika, kırkuncu günü sabahleyin ne suretle tekfurun huzuruna çıkacağını tefekkür ederken kapının vurulduğunu işitir. Bunun üzerine daha ziyade telâş ederse de, kapıyı döğen adamın, tekfurun vefatını ve bir tabutun imalını haber vermesiyle, Habib-i Nekar bir inşirah-ı kalb hissederek secde-i şükrana kapanır. Bilahare Şem’un, o iki refîki ile beraber mutaassıbların hedef-i târ-i gadri olmuşlardır.

Türkçe mukabili: ”Bir kapıyı bend ederse bin kapı eyler küşad”.

”Nabên kî kir, dibên kî go”.

Demezler ”kim yaptı”, ”kim dedi” derler.

Bu darbımeseldeki mâna-i hakikâ: İnsan bir vak’anın şahidi olduğu takdirde, sorulmadıkça o vak’ayı ifşa etmemelidir.

”Ga dimirî çerm dimînî, mêr dimirî nav dimînî”.(1031)

Öküz ölür derisi kalır, erkek ölür ismi kalır.

[10]Türkçe mukabili: ”İnsan ölür eseri kalır, merkeb ölür semeri kalır”.(1032)

(1029) Ev peyva pêşîyan li hin hêlên Kurdistanê weha tê gotin: **”Hebîbê Nekar, razê wek her car, Xwedê yek e dergeh hezar”.**

(1030) Tekfur: Roma ve Bizans imparatorlukları dönemlerinde bazı bölgeleri yöneten otonom valilere ve beylere verilen unvan.

(1031) Ev peyva pêşîyan li piranîya Kurdistanê weha tê gotin: **”Ga dimire çerm dimîne, mêr dimire nav dimîne”.**

(1032) Merkeb: Arapça olan bu sözcüğün sözlük anlamı ”binek”tir. Ancak sözcük, Osmanlıcada ”eşek” anlamında kullanılmıştır.

”Tilîya ku şerîet jêkî jê xwîn nayê”(1033)

Şeriatın kestiği parmaktan kan gelmez.

”Sibe tê, xêr pê ra tê”.

Sabah gelir, hayır beraber gelir.

Türkçe mukabili: ”Sabah gele, hayır gele”.(1034)

”Nan padîşah, goşt wezîr, wayê dinan kizîr-mizîr”(1035)

Ekmek padişah, et vezir, diğerleri mukarrebîn, bendegândır.

Bundan maksad, hayat için hükümette olduğu gibi, ekmek hükümdar, et veziri makamındadır; diğer nevi me’kûlât, derece-i nihayede kalır. Hükümet onlarsız idare olunamadığı gibi, hayat da bunlarsız yaşayamaz.

”Pêşîya Royê nayê girtin”.

Güneş’in önü alınamaz.

Yani hakikat setrolunamaz.(1036)

”Dinya sîya daran e”.

Dünya ağaçların gölgesidir.

Maksad, dünya kimseye mal olamaz.

”Silav li mîyan e, ne li rîyan e”.

Selâm koyunlarıdır, sakallara değil.

Maksad, itibar koyun sahiblerine, yani zenginleredir; sakallılara, şahıslara değildir.

”Derdê dilan hûr i, kûr i, dûr i”.(1037)

Gönüllerin derdi ufaktır, derindir, uzaktır.

”Xelkê ra masîyan digirî, ji xwe ra kûsîyan digirî.(1038)

Halka balık tutar, kendine kaplumbağa tutar.(1039)

(1033) Ev peyv li hin hêlên Kurdistanê weha tê gotin: ”Tilîya ku şerîet jêke xwîn jê nayê”.

(1034) Bu Türkçe atasözünün yaygın söyleniş biçimi ”sabah ola, hayr ola”dır.

(1035) Wayê dinan: Wanên dî, ewên dî, tiştên dî, tiştên ji bil nan û goşt.

(1036) Hakikat setrolunamaz: Gerçek örtülemez, örtbas edilemez.

(1037) Awayê rast ”derdê dilan hûr e, kûr e, dûr e” ye.

(1038) Ev peyva pêşîyan li piranîya Kurdistanê weha tê gotin: ”Ji xelkê ra masîgir e, ji xwe ra kûsîgir e”.

(1039) Buradaki ”halk” sözcüğü ”el, eloğlu, başkaları” demektir.

"Dilê xezeb nagîyî miradan".(1040)
Gazablî yûrek muradına nail olamaz.(1041)

"Xwedê teala li gorê çîyan berf dibarînî.(1042)
Cenab-ı Hak dağlara göre kar yağdırır.

Yani herkes ettiği kadar bulur.

[11] **"Ereb û rez, Dumilî û pez?"**
Araba bağ, Zazaya koyun?

Bu darbimeselde tezaad vardır. Ne Arab hakkıyla bir bağçıvan, ne Zaza cid-diyle bir çoban olabilir. İşin ehline tevdiini mutazammındır.

"Derdê birçîyan tim nan e".
Ac olanların derdi ekmektir.

Türkçe mukabili: Herkesin bir derdi vardır, asiya bîninin de ab.(1043)

"Eger tu kotî min pence, ez tu kena îşkence".(1044)
Eğer sen pençeme düşersen, seni işkenceye koyarım.

Bu söz intikam maksadı ile söylenir.

"Ji gez qoşme nabî".
Süpürge otundan direk olmaz.

"Merîyê pîs ji tiştê pîs hez dike".
Fena adam fena şeyden haz duyar.

(1040) Awayê rast "dilê bixezeb nagîje miradan" e.

(1041) Nail olamaz: Eremez, kavuşamaz.

(1042) Ev peyva pêşîyan li gelek hêlên Kurdistanê weha tê gotin: "Xwedê çîya dibîne, berfê lê dibarîne".

(1043) Asîyabî: Farsça olan bu sözcük "değirmenci" demektir.

Ab: Bu sözcük de Farsçadır ve "su" anlamına gelmektedir.

Yani "değirmencinin derdi de sudur".

(1044) Ev peyva pîşîyan bi zarê Zazakî ye.

Yanî "eger tu ketî pencê min, ez'ê li te îşkence bikim".

"Mêranîya bê birînê, comerd bûna bê zewacê netaw e".(1045)

Yarasız yiğitlik, izdivacsız sahîlik makbul değildir.(1046)

Buradaki maksad oldukça derindir. İlk defa, birisiyle döğüşen bir adam yaralanıp kesb-i âfiyet ettikten sonra, evvelce aldığı yaranın ızdırabâtını derhastır etmeksizin tekrar başkasıyla kavga ederse o yiğittir. Saniyen, tehhül etmeden sahavet dâvasında bulunan bir adam, evlendikten sonra tekrar cömerdliğini muhafaza ederse o sahîdir.

"Ewê ku mêr bû, çi jin bû çi mêr bû".(1047)

Yiğit olduktan sonra ister kadın ister erkek olsun.

"Jin hene, jinek hene".(1048)

Kadın var, kadıncık var.

(Mâbâdı var)

Siverekli

Hilmi

(1045) Ev peyva pêşîyan li hin hêlên Kurdistanê jî weha tê gotin: **"Mêranîya bê birîn, comerdîya bê zewac netêw e"**.

(1046) Doğru çeviri, "geçerli değildir"dir. Çünkü Kürdçedeki "taw" sözcüğü "geçerli" demektir, sözcüğün olumsuz şekli olan "netaw" da "geçersiz" demektir. Öte yandan, "taw" sözcüğünün bu şekli yerel bir telâffuz şeklidir. Kürdistan'ın çoğu bölgelerinde bu sözcük "têw" şeklinde, olumsuz biçimi de "netêw" şeklinde telâffuz edilir.

(1047) Peyvika "mêr" a pêşîn bi mana "egît, mêrxas, fêris, wêrek, qehreman" e, ya paşîn jî bi mana "mêr" e.

(1048) Ev peyva pêşîyan li hêlên Kurdistanê jî weha ye: **"Jin hene, jinkok hene"**.

[12] KÜRDÇE KISMI

DÎBACE — MEM Û ZÎN(*)

EDEBÎYAT Û ASARÊ EDEBÎ

Jibo her qewm û milletekî, edebîyat û asarê edebî wek xîmê qewî ne jibo serayê alî. Milletê xwey edebîyat çi qeder bikevit, serayê selteneta wî yê mad-dî biherivit, dîsa bi hîmmetekê tête tamîrkirin.

Milletê Yunan, digel hindikî û bêqewetîya xwe, çend esran mewcûdîyeta xwe wînda kir, bû wîlayetekê Osmanîyan. Emma edebîyat û asarê Yunanî di Ewropayê da terefîdar peyda kirin, xweyîyê xwe ji destê Osmanîyan derêxistin.

Îran maddeten mehû bû, bû esîrê Ereban; piştê wê kete bin esareta Tirkan. Feqet lîsan û edebîyatê Farisî, dîsa Îran îna wucûdê; digel wî qasî ku Firs wek heyûlayê, navê wî heyê, bi xwe nîne.(1049)

Ereb, heşt-neh esr e selteneta xwe wînda kirîye. Feqet lîsan, edebîyat û asarê Erebi li Şerq û Xerbê hakim e; beheme hal tê sahibê xwe bînite wucûdê, çawan tînitin.

Bîna li vê heqîqetê, her qewm û milletê ku arzûya mewcûdîyet û seltenata xwe ya millî bikin, lazim e ji ewwel emir ve îhtîmamekê qewî bidine edebîyat û asarê xwe yê edebî.

Ev heqîqeta han di berîya çar esran da Hezretê Ehmedê Xanî derk kirîye û jibo wê xebitîye. Dibêjit: Min lîsanê Kurdî înaye nîzam û întîzamê,

Da xelq-i nebêjîtin ku Ekrad bême'rîfet in, bêesl û binyad

Xasma di vê esrê da, di alema medenîyetê da huccet û berata milletan lîsan û edebîyatê wan e. Milletê bêhuccet û bêberat, da'wa wî nayête sehkirin, kes guhê xwe nadet'ê; meger malûm bibit ku berata wî jê hatîye standin. Jibo îsbata vê da'wayê û danîna temel û xîma mîllîyeta xwe, hindek ji xortê me şev û roj serfa hîmmeta xwe dîkin, asarê qedîm neşir û yê taze [13] çêdîkin.(1050) Yek ji wan eserê kevn **"Mem û Zîn"** e ku sertacê îbtîhaca Kurdan Ehmedê

(1049) Heyûla: Maddeyek e ku bîrbîrên materyalist ew pêşemaddeya cîhanê û jînê qebûl kirine û gotine ku "berê ew madde hebûye, her tişt ji wê zêde bûye, ew despêka hemî maddeyên di ye". Lê belê bîrbîrên Îslamê ew fikir qebûl nekirine û gotine ku "di despêka cîhanê û jînê da çu maddeyek tunebûye, Xwedê her tişt ji tuneîyê afirandîye". Bi wî awayî, "heyûla" di nava Musulmanan da bûye sembol û nîşana tiştên tune. Tiştê ku navê wî hebe û ew bi xwe tunebe, jê ra tê gotin "wek heyûlayê ye".

(1050) Peyvika "temel" a ku di vê pevekê da ye, di pêşpeyva **"Mem û Zîn"**ê da ya ku di serê pirtûkê da hatîye weşandin, cî negirtîye. Wisa tê zanîn ku ev peyvika "temel" ku peyvekeka Yunanî ye û ketîye Tirkî jî, bi şaşî li vir derketîye.

Xanî di "1105"(1051) da nivîsîye. Zatekî(1052) mutteqî, mutedeyyin, xwey dehaekê bilind, di ulûmê dînîye, hîkmîye, edebîye da sahibê qudretêkê temam, di mîllîyetperwerîye da wek Fîrdewsî bûye. Di "1061"(1053) da hatîye dinyayê.

**Lewra ku dema ji xeybê fek bû
tarîx-i hezar û şêst û yek bû**

Tarîxa nivîsîna "**Mem û Zîn**"ê "1105" e.(1054) Merhûm mexfûr, piştê nivîsîna wîladeta xwe, di axirê "**Mem û Zîn**"ê da weha dibêjit:

**Îsal-i gîhîşte çill û çaran
wî pêşerewê gunahekan**

Sed esef ku tarîxa wefata wî malûm nîye. Medfena wî li Bayezîdê ye, zîyaret-gaha Kurdan e. Çend eser nivîsîne; hemî Kurdî ne. "**Nûbuhara Biçûkan**" eserekê xayet nefîs e; di "1094"(1055) da nivîsîye. Dibêjit min ev eser nivîsîye,

**Ne jibo sahibrewacan
Belkî jibo biçûkê Kurmancan(1056)**

Tarîxa heyata wî gerçi muntezemen ne malûm e, emma ji asarê wî têtê zanîn ku Ehmedê Xanî, wek Fîrdewsî jibo mîllîyeta xwe xebitîye, temamê mewcûdiyeta xwe di wê rê da serf kirîye. Asarê Ehmedê Xanî di Kurdistanê da xayet mu'teber in. Her kesek bi îhtîram navê wî zikir diket.

Feqet dereca te'sîrê da negîhaye Fîrdewsî. Çunkî Fîrdewsî bi qelesa xwe Îran vejand. Ehmedê Xanî nehîşt ku Kurdistan temam bimirit; ji mewta ebedî xilas kir, emma temam îhya nekir. Çunkî zemanê Fîrdewsî jibo fikra wî musaid bû; zemanê Ehmedê Xanî xayet berbad û çetin bû. Dewleta Osmanî digel hukumeta Îranê muttefîqen Kurdistan di mabeyna xwe da teqşîm kiri-

(1051) Ev tarîxa Hîcrî ye, li gora tarîxa Mîladî dibe 1695. Di eslê kovarê da ev tarîx "1015" derketîye. Tebîî ye ku ew xelet e. Pêşepeyva ku di "**Mem û Zîn**"ê da hatîye weşandin, di wê da ev tarîx "1105" e. Ji ber vê yekê, me li vir ew bi awayê rast "1105" nivîsî.

(1052) Di pêşepeyva "**Mem û Zîn**"ê bi xwe da ev pevek weha dest pê dike: "Xanî zatekî mutteqî. . ." Belam di kovara "**Jîn**" da, her wek ku dixuye, peyvika "Xanî" derneketîye. Wisa têtê zanîn ku ev peyvik di çapkirina kovarê da ketîye.

(1053) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1651.

(1054) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1695. Ev tarîx li vir hem di pêşepeyva pirtûkê da, hem jî di pêşepeyva kovarê da weha rast, "1105" derketîye.

(1055) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1684.

(1056) Ev malik di eslê "**Nûbuhara Biçûkan**" da, ku bi navê "**Nûbara Biçûkan**" jî têtê naskirin, weha ye:

"Belkî jibo biçûkê Kurmancan".

bûn; dest û pîyê wan wisa girêdabûn ku nedikarîn xwe bihejînin. Çunkî maddeten bi her terefan da çawan esker sewqê li ser wan dikirin, bi enwaê hîle û desîsan îxtîlaf û şîqaq êxistibûne nav Kurdan.(1057)

[14] Hezretê Ehmedê Xanî xayet muteessir bûye, hemîyeta wî hatîye xeleyanê, ji ferta hemîytê, ji qelbekî şewitî, bi çehvê giryan, bi vî terzî kirîye hewar:

**Ez mame di hîkmeta Xwedê da
Kurmanc-î di dewleta dinê da**

**aya bi çi wechî mane mehrûm
bîlcumle jibo çi bûne mehkûm!**

Temaşa Kurdistanê û Kurdan kirîye. Şecaet û xîret û hemîyeta di Kurdan da heyî, di milletekî dî da nedîye. Dest bi senayê Kurdan kirîye:

**Her mîrekî wan bi bezlê Hatem
Her mîrekî wan bi rezmê Ristem**

**Bifikir ji Ereb heta ve Gurcan
Kurmacî ye bûye şubhê bircan**

Sebebê felaketa Kurdistanê, şecaeta wan ya mufritane, sexaweta nabeca didite nîşandan û dibêjit:

**Lew pêkve hemîşe bêtîfaq in
daîm bi temerrud û şîqaq in**

Ji ber wî qasî ku lîsanê Kurdî lîsanê resmî nebûye, rewac negirtîye, ax û keser ji dil hatîye:

**Ger dê hebûya me jî xwedanek
alîkeremek, letîfadanek**

*

**Min dê elema kelamê mewzûn
alî bikira li banê gerdûn**

*

(1057) Peyvikên "bi her terefan da" yên ku di vê pevekê da ne, di pêşepeyva "Mem û Zîn"ê bi xwe da tunin.

Çi b'kim ku qewî kesad e bazar
Nînin ji qumaşî ra xerîdar

Heqîqeten bazara xortê me jî wek bazara Ehmedê Xanî kesad e. Çi qeder îzhara hemîyetê dîkin mewcûdîyeta xwe telef dîkin, jî jehrîya mahrêt reş xilas nabin, jî kula welat jorê selametê namînin. (1058) Ya Reb, tu wan mehfûz bidêr û muweffeq bike!

3 Mayıs 335(1919)

Hemze

[15] JÎ BAJARÎYA RA

Bajarîno, fînosorno! (1059)
Hun mezin in, hun maqûl in

Jibo wê ye xwe tevnadin
Jixwe şerm e xwe rehtkirin!

Millet çi ye, çi teba ye!
Wan çepela, guh wan medin!

Em eşraf in, em e'yan in (1060)
Hun rinceber in, cewêlek in

Bixebitin me têr bikin (1061)
Pîrekê me bazinzêr kin

(1058) Peyvika "namînin" li vir jî, di pêşpeyva pirtûkê da bi xwe jî weha derketîye. Bi dîtina me ev peyvik bi şaşî weha hatîye çapkirin û awayê wê yê rast divê ku "nabînin" be.

(1059) Fîno: Kumê ku di dewra Osmanîyan da bajarîyan û kesên resmî dane serê xwe. Di zimanê Tirkî da jê ra tê gotin "fes". Navê "fes" ketîye zimanê Kurdî jî, lê cîyê navê "fîno" negirtîye.

Fînosor: kesê ku fînoya sor daye serê xwe.

(1060) E'yan: Ev peyvikeka erebî ye, piranîya peyvika "eyn" e, ku bi mana "kesê esilza, mal-mezin, giregir û maqûl" tê.

(1061) Peyvika "têr" di eslê kovarê da "şer" derketibû. Lê belê, eşkera ye ku ew bi şaşî wisa hatîye çapkirin. Çawa ku di wergerana helbestê ya Tirkî da jî ev peyvik bi mana "têr" hatîye wergerandin. Ji ber vê yekê, me awayê wê yê rast "têr" nivîsî.

hul û micran li gerden kin (1062)
Livîna germ gelek xweş in(1063)

Me tevmedin, me reht mekin(1064)
Fille tê, çi ji me ye!

Me bihêlin li kêfê xwe
li halê xwe, li zewqê xwe(1065)

Çawa dibe bira bibe(1066)
Bira welat xira bibe

Şûşa ereq li pêş me be
pîrek û keç li reqsê be

Paşila me tijî zêr be
bira şewqe li serê me be

Çawa dibe wisa bibe
Bira dinya xira bibe

Zaxoyî

(1062) Hul: Ev peyviêka Erebi ye. Di Erebi da "hulîy" e. Bi mana "xişir" e.

(1063) Livîn: Nivîn.

(1064) Ev malik di eslê kovarê da bi awayê "Me te dê kin, me reht êkin" derketibû. Lê belê, eşkera ye ku malik bi şaşî wisa hatîye çapkirin. Wergerana malikê ya bi zimanê Tirkî jî, bi mana "Me tevmedin, me reht mekin" e. Ji ber vê yekê, me li gora wergerana Tirkî malik rast kir û bi awayê rast "Me tevmedin, me reht mekin" nivîsî.

(1065) Bi dîtina me, awayê rast ê van her du malikan divê ku weha be:

"Me bihêlin li kêfa me
li halê me, li zewqa me".

(1066) Bira: Bila.

TÜRKÇESİ: ŞEHİRLİLERE(1067)(*)

Şehirliler, kırmızı fesliler!
Siz büyüksünüz, kibarsınız

Bunun içindir kımıldanmıyorsunuz
Zaten kendini yormak ayıptır!

Millet nedir, ne şeydir!
Bu mülevvelere kulak asmayın!

Biz eşrafız, biz âyanız
Siz rencbersiniz, cewêlek(avam)siniz(1068)

Çalışın, bizi doyurun
Kadınlarımıza altın bilezik yapın

gerdanlarına hüliyât ve mercan koyun
Sıcak yataklar gayet hoştur

Bizi kımıldatmayın, yormayın
Düşman geliyormuş, bize nel!(1069)

Bizi kendi keyfimize bırakın
kendi halimize, kendi zevkimize

Nasıl olursa öyle olsun
Vatan da harab olsun

Rakı şişesi önümüzde olsun
kadın ve kız raksan bulunsun

ceblerimiz altun dolu olsun
koy şabka başımızda olsun(1070)

Nasıl olursa öyle olsun
Dünya da harab olsun

(1067) Şiirin Kürdçesi ile Türkçe çevirisi derginin aslında yan yana basılmıştır. Ancak, Latin harflerine çevrilince harfler arttığı için, ikisi aynı sayfaya sığmadı. Bu nedenle önce şiirin Kürdçesini, sonra da Türkçe çevirisini yazmak zorunda kaldık.

(1068) Avam: Toplumun alt sınıflarına mensup, çoğunlukla öğrenim görmemiş insanlardan oluşan topluluk.

(1069) Doğru çeviri "Hristiyan geliyormuş" olmalıdır. Çünkü şiirin Kürdçe orijinalinde burada kullanılan "File" sözcüğü "düşman" anlamına değil, "Hristiyan" anlamına gelmektedir.

(1070) Bu dizedeki "şabka" sözcüğü, derginin aslında okunamayacak kadar silik çıkmıştır. Ancak, şiirin Kürdçe orijinalinde "şewqe" sözcüğü yer aldığı için, biz o sözcüğün Türkçedeki telâffuz biçimi olan "şabka" yazdık.

Bilbil, çi ye nalîya we her dem!
Yan hun jî wekî me bêwelat in?!

Haşa, ne wekî me hun sefîl in
"Hêlûn" we heye, xwedankelat in(1071)

Hun aşiqê sorgulan hebîn in
Dilxwazê me memleket, kelat in

Maşûqê we gul in, me gulistan in(1072)
Gazî we fikir, me dil dipatin(1073)

Eşqa me ne wek a we dîtina gul
Yan talibê jîn, yan memat in(1074)

Hun ger bigirîn, eger bikalîn
hun aşiqê zar, bêsebat in(1075)

Havîn, buhar dîkin fîxanê
Zivistan li we têt, bêsebat in

Lewra ne we gul dima, ne maşûq
wextê we ku berf û sir dihatin

Dilxwazê me her hene, ku gund in
bajêr, rez in, hemî welat in

(1071) Hêlûn: Hêlîn.

Xwedankelat: Kesê ku keleyên wî hene, xwedîyê keleyan e.
Mexsed ji keleyan jî hêlîn in.

(1072) Maşûq: Yar.

(1073) Yanî "we gazî û hewar fikir, lê me dilê xwe dipeht, dilê me li ser welatê me dişewitê û dipijîya".

(1074) Talib: Xwestox, kesê ku tişteke dixwaze.
Memat: Mirin.

(1075) Peyvika "zar" di eslê kovarê da weha derketîye. Belam bi dîtina me ew ji şaşîya rêzkirî-
nê weha hatîye çapkirin, awayê wê yê rast "jar" e.

Yezdan wekî afirandî ew cî(1076)
gotî "hebe", mezherê sîfat in(1077)

Pola we ku ser kezeb disojit(1078)
agir ji evîna welat in

ew navemirin bi berf û serman
Eşqa xwe da em xwedansebat in

15 Gulan 335(1919)

Ji Mala Hekarîyan
E. Rehmî

(1076) Yezdan: Xwedê.

(1077) Mezherê sîfat: Cîyê ku sîfetên Xwedê tê da dixuyin, mirov sîfetên Xwedê di wî cîyê da dibîne, ew sîfetên Xwedê nîşanê moriv dide. Yanî "welatê me wisa xweş û şîrîn e ku mirov mezinatîya Xwedê tê da dibîne û bawer dike ku Xwedê wisa mezin e ku ev qas xweş ew afirandîye".

(1078) Yanî "ew polayê wisa ku kezeb li ser wî dişewite".

[17] KÜRDÇE HARFLERİ⁽¹⁰⁷⁹⁾

(1079) 966 numaralı dipnota bakınız.

ADRES:

Babîâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
”Jîn” İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babîâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, öteden beri merciinin nazar-ı dikkatine vaz’edildiği halde el’an tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arzetmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını heman idareye bildirmelerini rica eyleriz.

GÖZ HEKİMİ

DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Mumaileyh, her nevi göz hastalıklarını tedavi ve lâzım gelen ameliyatlarını muvaffakiyetle icra ile numrolu fennî gözlükler dahi tâyin eder. Her gün Eminönü’nde tramvay mevkısında Hüseyin Hüsnü Eczahanesinde bulunur.

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiyesinin 413’üncü nüshası kıymetdar makalelerle intişar etti.

(*) Refîk mesaîmiz ”**Kürdistan**” mecmuasının 8’inci nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kira-ma tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JIMAREYA 19'AN

19'UNCU SAYININ ÇEVİRİLERİ

Bu savaşta her ulusun üzerine çöken faciaların toplamını bir anıt ile somutlaştırmak gerekse, (1081) tereddütsüz iddia ederim ki, kucağındaki çocuğuyla bir Kürd göçmen kadını, bu amacı belirlemek için en canlı tek konu olur. Herhangi bir nedenle, dört yıl içinde en zengin hayal sahibi kana susamış zalimlerin bile tasavvur edemeyecekleri kadar acılar doğuran savaştan yana olanlar hâlâ varsa, ve herhangi bir ulusal idealin ve insancıl amacın elde edilmesinin erdemli aracını savaşta hayal edenler hâlâ yaşıyorlarsa, onların bu ülkede "göçmen" ve özellikle de "Kürd göçmeni" denilen sefalet içindeki vücutları görmediklerine ya da gördükleri halde duygusuz ve bilinçsiz bir yürek taşıdıklarına kanaat getireceğim.

Şair ya da müzisyen olsaydım, "göç" adı verilen, ölüme, yoksulluğa, tüm anlamıyla sefalete, düşüşe doğru bu akının başlangıcından bu satırların yazıldığı zamana kadar kulağımın duyduğu ve gözümün gördüğü —ne diyeyim, bilmem deyimlerim bu gerçekleri anlatmaya yeterli midir?— feci ve korkunç olayları insanlığın, insaf ve şefkatin gözleri ve kulakları önünde ağlamak ve ağlatmaktan daha kutsal bir görev bilmezdim.

İrzini, yaşamını, malını, özel ve genel kutsal varlıklarını kurtarmak için Kürdistan'ın her mutluluk köşesinden kopup gelen bu masumlar selinin döküldüğü sefalet havuzunu tasavvur etmek bile, vicdanıyla düşünen bir insana hiç olmazsa ağır bir şaşkınlık verir. Ne kadar duysam ve çabalasam, Kemal Fevzi'nin sanatkâr kaleminin gücü olmadıkça bir şey anlatamayacağım. Bugün Ankara'da, Konya'da, Adana'da, hatta yakınlarımızda birer besin öksüzü, birer refah öksüzü, birer yaşam öksüzü olarak sürünen ve sürüklenen Erzurumlu, Vanlı, Bitlisli. . . göç sürülerinin yüreklerine biraz kulak verip dinlemek, yüzlerine biraz yüz çevirip bakmak, insan olanlara ne acılar ağlayan tablolar gösterecektir!

Günde üç-beş kuruş, ister yüz kuruş olsun, söz verilip de ödenmemesi, yalvaranların şefkat kapısından kovulması, yerini yurdunu ötede, çoluğunu çocuğunu ya da anasını babasını yollarda, bir çift hayvanını canını atabildiği yerde, beş-on parasını fırsatçı bakkallar ve fırıncılarda yitiren bu felâketzedeler için ne acı bir ıstıraptır!

Yurdunda yedirip içirmeyi ve iyilik yapmayı bir zevk, bir görev bilenlerin bugün sadakaya muhtaç olmaları, zamanın ne yürek yakıcı bir cilvesidir!

Kime dedikse ve kime yalvardıkça, nerede ve hangi kapıda ağladıkça, kıyafetlerimizin yırtık-pırtık olması, bir ekmek parçası bulamayan midelerimi-

(1080) Kürdçe olan "hewar" sözcüğünün Türkçe karşılığı, Arapçadan Türkçeye geçmiş olan "imdad" sözcüğüdür. Yazar her iki sözcüğü de kullandığı için, biz de çeviride iki sözcüğü birlikte kullandık.

(1081) Buradaki "somutlaştırmak" sözcüğü, Türkçede tam karşılığı bulunmayan ve fakat "somutlaştırmak"a yakın bir anlamı olan "tescîm" in karşılığı olarak kullanılmıştır.

zin yüzümüze yansayan sefaletin baskın çıkması, karşımızdakilerde irkil-
len ve iğrenen bir yüz buruşturması duyulmasından başka bir davranışa
yolaçmadı. Demek ne çekilmez bir düğümmüş! Torunların canevine uzun
birer düşkırıklığı "ah"ı gibi uzanan düğümler!

*

Bitip tükenmeyen bu yoksunluklar sosyal yapımızda onulması güç ne ya-
ralar açtı ve açıyor! Merhametinizin dikkatine sunuyorum. Bu yaraları biz-
ler için özleyenler, bizlere lâıyk görenler, aşağılık çıkarları adına bunlardan
zevk alanlar bulunabilir. Ama siz, ey "Kürdlerin koruyucusuyuz, fedakârı-
yız" diyen ilerigelenler, sizler de hoş mu görüyorsunuz! Sizler de, bu manza-
raların şimdiki feci durumunu, ümitsizce de olsa bir davranma ve üzülmeye be-
lirtisi gösterebilmek için yeterli bulmuyor musunuz! Eğer böyle ise, inanın
ki çok geçmeden, bir ulusu bu kadar zavallılaştıran olayların ve koşulların
darbesi bizi de, sizi de, hepimizi de yok etme sınırları içine alır ve öyle sürük-
ler ki, üzerimize yığılacak olan yüzyılların enkazı, ne kendimizi temize çı-
karmamıza ve ne de yaşamımızı kurtarmamıza olanak bırakır.

Ankara'dan gelen ıstırap iniltilerini hep birlikte okuyup anladık ya!(1082)
Değil Kürd kızı, Kürd erkeği dahi rakı, sarhoş edici maddeler nedir bilir miy-
di! İşte yalnız bu, tüm bir kuşağı kavrayan trajediler zincirini gevşetmeye
güçleri yettiği halde kayıtsız duranların yüzlerine varulmuş bir tükruk
damgasıdır.

Bir ırk, kendi suç ve günahı olmadan böyle alçalmaların en alt düzeyine
sürüklenirken seyirciliği kendilerine uygun görenler, O'nun mukadderatı-
nın dizginlerini ellerine alma hakkını bilmem ne yüzle iddia edebilirler!

Gün geçmiyor ki Ankara'dan, Adana'dan, yöre ve çevremizden Bitlisli,
Vanlı, Erzurumlu. . . göçmenlerin imzalarıyla, türlü türlü sefaletlerin, acıla-
rın, yaraların öykülerini anlatan ve sonra da yardım isteyen feryat mektupla-
rı birer cehennem yarası gibi yüreklerimize yapışmasın.

Bugün Kürd göçmeni "acım, çıplığım, yurtsuzum, hastayım" diye feryat
ediyor. İyilik yapanlarımıza düşen büyük borç, dakika geçmeden bu dertlere
derman bulmaktır. Kürd göçmeni eski yurduna geri gönderilecek. Pekâlâ!
Güzel sularına, cennet gibi ovalarına, zümrüt gibi dağlarına kavuşacak. Çok
iyi! Ne var ki, orada kendisini barındıracak bir kulübe, yaşamını kurtaracak
bir siyah arpa olsun bulacak mıdır?

Gözümle gördüm; "kurtarılmış yerler" adı verilen topraklara kavuşmak
için şevkle ve özlemle koşan talihsizler, orada kendilerini karşılayan kudur-
muş ve insafsız bir açlık ve yurtsuzluktan başka bir şey bulamadılar. Belirsiz
ufuklara ve karanlık talihlere doğru kaçarken yarısı yok olan halk, nüfusu-
nun yarısına yakın bir mikdarını da, ancak duvarlarını gördüğü ve ancak ot-
larıyla beslenebildiği topraklarına, geleceğin bilinmez midelerine besin
maddeleri yetiştirecek o topraklara besin olarak kattı.(1083)

(1082) 1023 numaralı dipnota bakınız.

(1083) "Toprağa gömdü" demek istiyor.

Peki, Kürd göçmenleri de eski yurtlarına dönmelidirler; bunu istemek ve yapmak borcumuzdur. Fakat oraya dönen Kürd, orada kendini kışın koruyacak ev, yaz-kış karnını doyuracak besin bulmalıdır. Bu iki koşul gerçekleşmezse, Kürd bir parti ölü daha vermek için dönmüş, fazla olarak bir işkence daha görmüş olur.

*

Fakat gençler, Kürd kurtarıcıları, bilirsiniz ya, Kürdlerde ahlakî, sağlıksal ve sosyal hastalıklar ne kadar azdı. Bu savaş ve göç, bizi ne kadar güçsüz, gerek sosyal ve gerekse sağlık yönünden güçsüz bir duruma getirerek alçalttı, düşünüyor musunuz! Kürdlerde sarhoş edici maddeler hiç yok denilecek kadar çok azdı; Allah esirgesin fuhuş pek uzaktı; frengi, verem gibi hastalıkların adını bile bilmezdik.

İşte büyük soydaşlarım, dört yıllık bunca felâketlerden sonra ülkesine dönecek olan Kürd, bu dertlerden birini, kimi zaman da birkaçını birlikte taşıyarak gidiyor. Yarınki kuşak, yarının Kürdistan'ı tehlikede!

İyi düşünün! Sizlerin sınırlarınız sağlam, yürekleriniz sağlam ve ideale bağlı, hayalden uzak ve gerçekle karşı karşıya gelmekten ürkmez olduğunuzu bildiğim için pervasızca söylüyorum: Bu savaşın bize kanlı armağanları işte bu!

Çare düşünelim! Bu çareleri doğuracak "ana", kararlılık, eylem ve direncin terbiye ettiği "örgüt" denilen şeydir; başka bir deyişle, her uygar ulustaki "toplumsal örgüt"tür; savaş ve barış Kürdistan'ının her gizli köşesine dek birer yol gösterici, birer kurtarıcı gibi sokulacak, karanlıklarda ışık yaşamını, yokluklarda yaşam ışığını tutuşturacak beyinli ve yürekli organlara komuta eden "toplumsal örgüt"tür.

Bunun hakkında da inşallah başka bir vakit konuşuruz.

11 Mayıs

Memduh Selimbegî

KÜRDLER İRANLI DEĞİL MİDİR!

—GEÇEN SAYIDAN DEVAM—

İddialarını pekiştirmek konusunda getirdikleri en önemli itiraz, halkların ve insan soylarının birbirlerine yaptıkları sonsuz karışım etkilerinden dillerin de koruncalı kalmayarak köklü değişikliklere uğramış olduklarıdır. İlk bakışta kabul edilebilir gibi görünen bu iddia, ufak bir inceleme karşısında biçim değiştirir. Gerçekte, değişiklik etmenlerinden, yani komşu ya da ege-men ulusların dillerinin etkilerinden koruncalı kalmış tek bir dile rastlamak mümkün olmuyor. Ne var ki aynı zamanda, bu değişikliklerin yalnız dilin sözlük bölümüne özgü kaldığına, dilin asıl yapısını oluşturan sözcük yapılarının ve cümle kuruluşlarının dilbilgisi kurallarına göre oluşmalarının bakirliklerini koruduğuna mevcut diller tanıklık etmektedirler.

Örneğin, Türkçeye Osmanlıca'yı doğurtan o müthiş Arapça ve Farsça sözcüklerin ve hatta dilbilgisi kurallarının akını, imlâ kurallarını üç harfli fiillerin ve dört harfli fiillerin kapılarına kadar sürüklemeyi başardığı halde, dilin sözcük ve cümle yapılarına en ufak bir değişiklik izi kondurmayı başaramamıştır. Bunun gibi, şimdiki Farsçayı bugünkü biçimiyle doğuran ve Farslara en temel gelenek ve göreneklerini terk ettirebilecek kadar güçlü nüfuzlar ve etkiler bırakan Arap ve Arapçanın saldırıları ve egemenliği, yine dilin asıl yapısına bir zarar vermemiştir.

Bu durumda, dillerin sözcük ve cümle yapılarının dilbilgisi kurallarına göre oluşması, o dilin bağlı olduğu grubun değişmez bir kökü gibi kabul edildiği ve konuya bu noktadan bakıldığı takdirde, dil incelemelerine güvensizlik bildirenlerin dar görüşlülükleri açıkça ortaya çıkar.

Bu teori Kürdçeye uygulanınca görülür ki bizim dilimiz de, gerek komşu dillerin ve gerekse gelip geçen ve hatta atalar yurdunda uzun süre konuk kalmış olan dillerin etkisinde kalmış ve dil, alay alay yabancı sözcüklerin buka-lemun gibi renk değiştirip boy gösterdikleri bir tablo olmak felâketini tatmış ise de, sözcük ve cümle yapılarını düzenleyen dilbilgisi kuralları en küçük değişikliklerden dahi kendini korumuş ve böylece, 50 yüzyıllık uzak ataların Bahterya'nın soğuk vadilerinden Kürdistan'ın karlı dağlarına taşınan ölümsüz anılarını saklayıp korumuştur.

İlkokul düzeyinde öğrenim görmüş birisi bile dönüp ufak bir göz atınca, Kürdçenin sözcük ve cümle yapılarını düzenleyen dilbilgisinin, yani dilin özünün "İranî" olduğunu görüp anlayacaktır. Bu açıklığa rağmen, bu dili konuşan ulusun Samî ya da Turanlı bir kökene sahip olduğunu iddia edebilmek, doğrusu pek gülünç olur.

*

Bir de sosyal durumlara ilişkin incelemeleri görelim:

Köken araştırmalarını yönlendiren kılavuz uçayaklısının en güçsüz ayağı-nı sosyal durum incelemeleri oluşturur. Bundan elde edeceğimiz bilgileri ih-

tiyatla karşılamak zorunluluğu vardır. Çünkü uluslar, özellikle de Yakındoğu halkları birbirlerine o kadar karışmış ve karmaşık bir hale gelmiş, yüzyıllarca süregelen ve hâlâ da sürmekte olan istilâ ve göçler o kadar büyük etkiler yapmıştır ki, bu etkiler, gelenek ve görenekleri birbirine karıştırıp birleştirmiş ve evrensel bir duruma dönüştürmüştür.(1084) Zaten gelenek ve görenekler, biraz salgın hastalıklara benzetilebilirler; bir taraftan ötekine geçmek için öyle büyük ve kocaman dönüşümlere ihtiyaç göstermezler. Halklar arasındaki küçük bir ilişki ve iletişim, Doğu'da yaşayan bir geleneği Batı'ya, Güney'deki bir alışkanlığı Kuzey'e götürebilir.

Gerçek böyle olmakla birlikte, sosyal durumlara ilişkin incelemeler, kimi zaman önemli ve çoğunlukla da yardımcı hizmetler yerine getirebilir. Gelenek ve görenekler içinde öyle izlere rastlayabiliriz ki, öbürlerinden arındıra arındıra bizi istenilen amaca ulaştırabilir. Birçok karışıklıklara rağmen, yalnız bir topluluk ya da bir halk tarafından tanılıp öbürlerinin aldırış etmediği geleneklere de rastlanılabilir. Pek güç ve uzun süren uğraşlarla elde edilebilen bu tür bilgiler, öteki iki kaynağın verdiği sonuçların pekiştirilmesine ve sağlamlaştırılmasına yolaçar ve kararların kesinlik kazanmasını sağlar.

Gerçi Kürdlerin sosyal durumları bilimsel koşullar çerçevesinde incelenip düzenlenmemiş ise de, Kürd sosyal örgütleri ile gelenek ve göreneklerinin Samî halklarınkilerle reddedilemeyecek biçimde çeliştiği, her iki grubun ilkel durumlarda yaşayan bölümlerini gezip görenlerce bilinmektedir. Kürd aşiret örgütlerinin bugünkü belirgin ve ana çizgileri, O'nu Samî ya da Turanî değil, fakat kesin biçimde "İranî" bir kökene ulaştırmaktadır. Gerçekten, biraz sonra azıcık sözü edilecek olan eski İran usulü aşiret örgütleri ile bugünkü kuşağımızın koruduğu biçimler arasında var olan uygunluklar, bu iddiamızı pekiştiren kanıtlar arasındadır.

İmdi, anlaşıyor ki Kürdler, ne Sam ırkı ve ne de Turan topluluğu ile alışverişi olmayan saf bir "İranî" ulustur. Konuyu buraya kadar getirdikten sonra, yukarıda ortaya attığım "acaba ulusumuzun bir tarihi yok mudur?" sorusuna dönüyorum ve buna cevap olarak diyorum ki:

Ulusumuzun tarihi mevcuttur ve derlenmiş durumdadır.

*

Yüksek sesle sana bağıryorum, ey bin türlü gazezkâr alıntıların ağır suçlamaları altında ezilen, inleyen Kürd ulusu!

Senin bir tarihin, her ulusun üstünde bir öğle güneşi parıltısıyla parlayan muazzam ve görkemli bir tarihin vardır!

İhaneti kendilerine iş edinen hain düşmanların kustuğu saptırma ve aldatma çirkefine aldanma, biraz geriye bak!

Göreceksin ki en görkemli geçmişleri hatırlatan, en büyük şan ve şerefi taşıyan tarih senindir.

(1084) Buradaki "evrensel" sözcüğü, "dünya kapsamında, dünya çapında" anlamına gelen "cihanî" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

Gök kubbesi altında esirliğin tadını tatmamış olan tek ulusun zavallı evlâdı!

Bir parça silkin, biraz şimdiki duruma bak!

Göreceksin ki vatan topraklarının doğu ufkundan gelen rüzgârların cana yakın ve hoş esintisi, bugün dahi o muazzam tarihin öz kardeşinin elinde ve fakat ne yazık ki yozlaşmış adımlarla geleceğin karanlığına doğru, mukadderatının aşamasından geçmekte olduğunu sana haber veriyor.

*

Kürd'ün kökeni ve buna bağlı olarak da tarihi bilinmektedir. O'na başka köken ve tarih aramak, var olan bir şeyi elde etmeye çalışmak gibi yararsız bir çaba olur. Bizim bu konuda yapacağımız şey, muazzam İran kitlesi tarihine, bugün "Kürd" adıyla anılan büyük ve ilk hükümet kurucusu kolunun daha sonra yarattığı parlak şan ve şeref sayfalarını, ataların eserleri üzerinde yinelenen fetihlerin doğurduğu büyüklü-küçüklü hükümetlerin tarihini kaydedip eklemekten ibaret olan basit bir görevdir.

Gerektiği için oldukça uzun süren bu girişin bir parça daha açıklanmasına ilişkin olmak üzere, ulusumuzun kökenine, tarihe girmesine ve ilk örgütlenmelerine ilişkin bir parça bilgi vermeyi uygun gördüm.

İran'ın tarih dönemleri başlangıcındaki durumu ve varlığı hakkında kesin bilgi verilmesi güçtür. Ne var ki tarihçilerin yüce himmeti, olayların toprak altında gizlediği birçok kaynağın, özellikle ulusların efsaneler, diller, dinler ve benzeri gibi sosyal kurumlarının araştırılmasıyla, dolaylı olarak kanıtlama yoluyla bazı yargılara ulaşmıştır; ki bu yargılar hemen hemen herkes tarafından kabul edilmiştir. İnsan fikrinin araştırma alanı olmaya başlayan maddî kalıntıların, örneğin kent ve anıt kalıntılarının, eski insanların kullandıkları ev eşyaları ve eserleri kalıntılarının incelenmesinden elde edilen bilgiler, bilim üstadlarının bu yargı ve kararlarındaki sağlık ve isabeti her gün biraz daha pekiştirmektedir. İnsan soyları arasında en çok araştırılıp incelenen ırk, kuşku yoktur ki "Arî" ırkıdır. Bu ırk hakkında verilen tarih ayrıntıları konusunda da bilginler arasında nisbî bir görüş birliği göze çarpar. Irkımızın geçmiş durumlarını izah etmek konusunda bilim adamlarının hemen hemen birleştiği görüşe göre:

Çok eski zamandan beri Bahter bölgesi, Yafes ırkının değişik kolları tarafından vatan edinilmişti. Bunlar, aynı bölgede ve bir sosyal topluluk durumunda bulunmakla birlikte, iklimin etkisiyle ve ihtiyaçların dürtüsüyle birtakım ikincil bölünmelere uğramışlar ve her parça tek başına bir yaşam sürmeye başlamıştı. Zamanaşımı, aslında ortak olan dilin de sınırlı dönüşümlere uğraması sonucunu doğurdu. Ne var ki bütün kabileler, kendilerini "Arya" adıyla anmak konusunda ortak tutum içinde kaldılar.

(Devamı var)

Kurdîyê Bitlîsî

KÜRDLERDE ATASÖZLERİ(1085)

"Hebîbê Necar, rakev fena her car, Xwedê yek e, derge hezar".

Ey marangoz Habib, her defasındaki gibi uyu, Allah birdir, kapı bindir.

Habib-i Necar (1086) adlı kişi, bir söylentiye göre Hazreti İsa'ya inanmış ve o dönemde yaşamış, Tanrı'nın birliğine inanan bir inançlıydı. Antakya'da marangozlukla geçinirdi. Hazreti İsa'nın önce iki kez, sonra bir kez daha gönderdiği havarilerin(1087) doğru yolu göstermeleriyle İsa'nın dinini kabul ettiğinden, Antakya tekfurunun öfkesine uğramıştı.(1088)

Tekfur, bir gün Habib'i yanına getirterek, 40 güne kadar, konuşmak şartıyla tahtadan bir insan heykeli yapmasını emreder. Habib-i Necar ise, tabîî ki karşılık veremeyerek evine döner ve insan gücünün dışında bulunan bu işteğin yerine getirilmesinin olanaksız olduğunu düşünerek o gece büyük bir düşünceye dalar. Yaşam arkadaşının kaygılı bir biçimde düşündüğünün farına varan ve bunun nedenini anlayan karısı, söz konusu bilgece sözü söyleyerek Habib'i 40 güne kadar elinden geldiğince avutmayı başarır. Gerçekten de, 40'ıncı günü sabahleyin tekfurun huzuruna nasıl çıkacağını düşünürken kapının çalındığını işitir. Bunun üzerine daha çok telâş ederse de, kapıyı çalan adamın tekfurun öldüğünü haber verip bir tabut yapmasını söylemesiyle, Habib-i Necar gönül rahatlığı duyar ve Tanrı'ya şükretmek için secdeye kapanır. Daha sonra Şem'un, o iki arkadaş ile birlikte bağnazların acımasız oklarının kedefi olmuşlar.

Türkçe karşılığı: "Bir kapıyı kapatırsa bin kapı açar".

* *
*

"Nabên kî kir, dibên kî go".

Demezler "kim yaptı", "kim dedi" derler.

Bu atasözündeki gerçek anlam şudur: İnsan bir olaya tanık olduğu takdirde, sorulmadıkça o olayı açığa vurmamalıdır.

* *
*

(1085) Bu yazıda yer alan Kürd atasözlerinin Kürdçe orijinaleri ile Türkçe çevirileri yazının aslında bulunduğu için, biz burada onların hepsini yeniden yazmaya gerek görmedik. Sadece, yazının aslında geçen önemli açıklamaları ve dipnotları bugünkü Türkçeye çevirmekle yetindik.

(1086) "Marangoz Habib" demektir.

(1087) Havari: İsa Peygamber'in dinini yaymakla görevlendirdiği 12 kişiye verilen ortak ad, ortak unvan.

(1088) 1030 numaralı dipnota bakınız.

”Nan padişah, goşt vezîr, wayê dinan kızîr-mizîr”.

Ekmek padişah, et vezir, diğerleri yakın adamlardır.

Bundan maksat şudur: Hükümette olduğu gibi, yaşam için ekmek hükümdar, et de onun veziri yerindedir. Öteki yiyecek türleri ise geri planda kalırlar. Hükümet onlarsız yönetilmediği gibi, yaşam da bunlarsız süremez.

* *

*

”Ereb û rez, Dumilî û pez?”

Araba bağ, Zazaya koyun?

Bu atasözünde karşıtlık vardır. Ne Arap gerçek anlamda bir bahçıvan, ne de Zaza ciddî bir biçimde çoban olabilir. Atasözü, işin ehline bırakılması gerektiğini içermektedir.

* *

*

”Mêranîya bê birînê, comerd bûna bê zewacê netaw e”.(1089)

Yarasız yiğitlik ve evlenmeden gösterilen cömertlik makbul değildir.(1090)

Buradaki maksat oldukça derindir. Bir kez, birisiyle döğüşen bir adam yaranıp iyileştikten sonra, daha önce aldığı yaranın acılarını anımsamaksızın yine başkası ile kavga ederse, o yiğittir. İkincisi de, henüz evlenmeden cömertlik iddiasında bulunan bir adam, evlendikten sonra yine cömertliğini korursa, o cömerttir.

(Devamı var)

Siverekli
Hilmi

(1089) Li jêrenota 1045'an binêrin.

(1090) 1046 numaralı dipnota bakınız.

KENTLİLERE(1091)

Hey kentliler, kırmızı fesliler!
Sizsiniz büyük, sizsiniz ilerigelenler

Ondandır hiç kıpırdamamanız
Zaten ayıp olur kendinizi yormanız!

Millet neymiş, ne menem şey onlar!
Boş verin, kim oluyor o pasaklılar!

Bizler eşrafız diyorsunuz, soyluyuz bizler
Sizlerse cahilsiniz, rençbersiniz sizler

Sizler çalışıp doyurmalısınız bizleri
Ve altın bileziklerle süslemelisiniz karılarımızı

Gerdanlarına da takmalısınız inciler, mercanlar
Ne de hoştur şu sıcacık yataklar

Kıpırdatmayın sakın, yormayın bizi
Hristiyanlar geliyormuş, ırgalamaz bizi

Bırakın bizi keyfimizle başbaşa
Halimizle, zevkimizle başbaşa

Ne olacaksa varsın olsun
İster vatan harab olsun

Yeter ki rakı şişesi önümüzde olsun
Ve kızlar, kadınlar raksededursun

(1091) Şiirin Kürdçe orijinali derginin aslında yayınlandığı için, burada onu yeniden yazmaya gerek görmedik. Sadece Türkçesini bugünkü Türkçeye çevirmekle yetindik.

Kucağımız altınlarla dolu olsun
Varsın şapka da başımızda olsun

Ne olacaksa öyle olsun
İster dünya harab olsun

Zahoyî

* *
*

Çalışma arkadaşımız ”**Kürdistan**” dergisinin 8’inci sayısı da yayınlanmıştır.
Birçok seçkin yazıları içeren adı geçen dergiyi saygıdeğer okuyuculara tavsiye ederiz.

EDEBÎYAT Û ESERÊN EDEBÎ

Jibo her gelek û neteweyek edebîyat û eserên edebî, wek hîmên zexm in jibo koşkên bilind. Neteweyê xwedîedebîyat çi qas bikeve û koşka karîna wî ya maddî biherive jî, dîsa bi hîmmetek tê tamîrkirin.

Neteweyê Yunan, digel hindikî û bêhêziye xwe, çend sedsal hebûna xwe winda kir û bû wîlayeteka Osmanîyan. Lê belê, edebîyat û eserên Yunanî, di Ewropayê da piştgir peyda kirin û xwedîyê xwe ji destê Osmanîyan derxistin.

Îran maddeten tune bû, bû dîlê Ereban; piştê wê jî ket binê yexsîrîya Tirkî. Belam ziman û edebîyata Farisî, dîsa Îran ji tunebûyê anîn heyîyê; digel vê yekê jî ku "Faris" wek heyûlayê ye, navê wî heye, lê ew bi xwe tune.⁽¹⁰⁹³⁾

Ereb heşt-neh sedsal e ku karîna xwe winda kirîye. Lê belê, ziman û edebîyat û eserên Erebi li Rojhilat û Rojava fermanrewa ne; ⁽¹⁰⁹⁴⁾ hemin dê xwedîyê xwe ji tunebûyê binin heyîyê, çawa ku tînin jî.

Li gora vê rastîyê, her gel û neteweyê ku daxwaza heyî û karîna xwe ya neteweyî bike, divê ku ji despêkê ve giringîyeka xurt bide edebîyata xwe û eserên xwe yên edebî.

Hezretê Ehmedê Xanî, berî çar sedsalan bîr bi vê rastîya ha birîye û jibo wê xebitîye. Ew dibêje ku: Min zimanê Kurdî sererast kirîye û xistîye dûzenê,

Da xelq nebêjtin ku Ekrad bême'rîfet in, bêesl û binyad

Xasma di vê sedsalê da, di cîhana medenîyetê da delîl û berata neteweyan ziman û edebîyata wan e. Neteweyê bêdelîl û bêberat, doza wî nayê bihîstin û kes guhê xwe nadê; meger ku bê zanîn ku berata wî jê hatîye standin.

Jibo îsbata vê dozê û jibo danîna bingeh û hîmê mîllîyeta xwe, hinek ji xortên me bi şev û bi roj hîmmeta xwe serf dikin, eserên kevn belav dikin û yên nû diafirînin. Yek ji wan eserên kevn jî "Mem û Zîn" e, ku sertaca kêfxweşî û dilşayîya Kurdan Ehmedê Xanî di sala 1105'an⁽¹⁰⁹⁵⁾ da ew nivîsîye.

(1092) Me payvika "pêşepayv" di şûna peyvika "dîbace" ya Farisî da nivîsî. Peyvika "dîbace" ketîye zimanê Erebi û Tirkî jî.

(1093) Li jêrenota 1049'an binêrin.

(1094) Me peyvika "fermanrewa" di şûna peyvika "hakim" a Erebi da nivîsî.

(1095) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1695.

Xanî, zatekî xweparêz, dîndar, xwedîyê dehayeka bilind, di zanyarîyên dî-nî û felsefî û edebî da xwedîyê şîneka temam, di mîllîyetevînîyê da jî wek Fîr-dewsî bûye.(1096) Di 1061'ê(1097) da hatîye dinyayê.

**Lewra ku dema ji xeybê fek bû
Tarîx-i hezar û şêst û yek bû**

Tarîxa nivîsîna **"Mem û Zîn"**ê 1105 e.(1098) Rehmetî di paşîya **"Mem û Zîn"**ê da, piştê nivîsîna tarîxa welidîna xwe, weha dibêje:

**Îsal-i gîhîşte çill û çaran(1099)
wî pêşerewê gunahekan**

Sed mixabin ku tarîxa wefata wî ne malûm e. Merqeda wî li Bayezîdê ye, zî-yaretgeha Kurdan e.(1100)

Çend eser nivîsîne; hemî Kurdî ne. **"Nûbuhara Biçûkan"** esereka pîrr rû-metgiran e. Wî ev eser di 1094'an(1101) da nivîsîye. Dibêje ku: Min ev eser nivîsîye,

**Ne jibo sahibrewacan
Belkî jibo biçûkê Kurmancan**

Tarîxa jîyana wî gerçi bi awayekî têkûz ne kifş e. Lê belê ji eserên wî tê za-nîn ku Ehmedê Xanî, wek Fîrdewsî jibo mîllîyeta xwe xebitîye, temamê he-bûna xwe di wê rê da serf kirîye. Eserên Ehmedê Xanî di Kurdistanê da pîrr û pîrr birûmet in. Her kes bi rêzdarî navê wî dibêje û bi rêzdarî qala wî dike.

Belam di dereca te'sîrê da negîhaye Fîrdewsî. Lewra Fîrdewsî bi qelesa xwe Îran vejand. Ehmedê Xanî nehîşt ku Kurdistan bi temamî bimire; ew ji mirina ebedî rizgar kir, lê belê bi temamî venejand. Lewra dema Fîrdewsî ji-bo fikra wî bikeys bû û dest dida; dema Ehmedê Xanî pîrr û pîrr berbat û dij-war bû. Dewleta Osmanî digel hukumeta Îranê bi peyman û hevalbendî Kurdistan di navbera xwe da parve kiribûn; dest û pîyên Kurdan wisa girêda-bûn ku nedikarîn xwe bilivînin. Lewra maddeten çawa ji her alî ve esker di-şandin ser wan, bi her tewirê dek û dolaban jî dubendî û parçebûn xistibûn nava wan.

(1096) Me peyvika "xweparêz" di şûna peyvika "mutteqî" ya Erebi da nivîsî. Peyvika "mut-teqî", bi mana "kesê ku ji Xwedê ditirse, li gora fermana Xwedê tevdigere, xwe ji gune-han diparêze" tê.

Me peyvika "zanyarî" di şûna peyvika "ilm" da nivîsî, ku di eslê pêşepeyvê da bi awa-yê piranî "ulûm" hatîye nivîsîn.

Me peyvika "şîn" di şûna peyvika "qudret" da nivîsî.

Me peyvika "mîllîyetevînî" di şûna peyvika "mîllîyetperwerî" da nivîsî.

(1097) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1651.

(1098) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1695.

(1099) Mexsed ji "çil û çaran" umrê Xanî ye. Yanî, Xanî dema ku nivîsîna **"Mem û Zîn"**ê te-mam kirîye umrê wî 44 sal bûye.

(1100) Merqed: Gorr, mezel. Me peyvika "merqed" di şûna peyvika "medfen" da nivîsî.

(1101) Li gora tarîxa Mîladî dibe 1684.

Hezretê Ehmedê Xanî gelek xemgîn bûye; xîreta wî ya welatewînîyê kel daye; ji zêdeyîya keldanê, ji dilekî şewitî, bi çavekî giryan bi vî awayî hewar kirîye:

**Ez mame di hîkmeta Xwedê da
Kurmanc-i di dewleta dinê da**

**aya bi çi wechî mane mehrûm
bîlcumle jibo çi bûne mehkûm!**

Temaşa Kurdistanê û Kurdan kirîye; wêrîn û xîret û şerefa welatewînîyê ya ku di Kurdan da heye, di neteweyekî dî da nedîtîye; dest bi pesnê Kurdan kirîye:

**Her mîrekî wan bi bezlê Hatem
Her mêrekî wan bi rezmê Ristem**

**Bifikir ji Ereb heta ve Gurcan
Kurmancî ye bûye şubhê bircan**

Semedê felaketa Kurdistanê wêrîna Kurdan a dersînor û comerdîya wan a nebicî nîşan dide û dibêje:

**Lew pêkwe hemîşe bêtîfaq in
daîm bi temerrud û şîqaq in**

Ji ber wê yekê ku zimanê Kurdî zimanê resmî nebûye û rûmet nedîtîye, ax û keser ji dilê Xanî hatiye:

**Ger dê hebûya me jî xwedanek
alîkeremek, letîfedanek**

✱

**Min dê elema kelamê mewzûn
alî bikira li banê gerdûn**

✱

**Çi b'kim ku qewî kesad e bazar
Nînin ji qumaşî ra xerîdar**

Bi rastî, bazara xortên me jî wek bazara Ehmedê Xanî kesad e. Çi qas xîreta xwe ya welatewînîyê eşkera dikin hebûna xwe telef dikin, ji jehra marên reş rizgar nabin, ji kula welêt jorê silametîyê nabînin.

Xwedê, tu wan biparêzî û serketî bikî!

3 Gulan 335(1919)

Hemze

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N H A Y A T

Salek 220 quriş e
Nîv sal 130 ”

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

MÜNDERECAT

TÜRKÇE KISMI

Issız köy(Hicret Levhalarından) Kemal Fevzi
İki eser-i mebrur(Kürd Kadınları Tealî
Cemiyeti, Hêvî Talebe Cemiyeti). Memduh Selimbegî
Bir mektub İsfahanî
Kürdler ”İranî” değil midir! Kurdîyê Bitlîsî

KÜRDÇE KISMI

Ayînî Mezdek û Babek Şêx Reza
Îstrana Kurdan Silêman Bohtî

Nüşhası 5 kuruştur
Necm-i İstikbal Matbaası

KARİ'LERİMİZE(*)

Kari'lerimizden bazı zevâtın, "Jîn" kelimesinin medlûlünü bulmakta müşkilâta düştüğünü anlıyoruz. Birtakımları bu tesmiyede, Kürdçe kadın mânasına gelen "jin" mefhumunu görüyorlar. Halbuki unvanın altındaki "Hayat" kelimesi, doğrudan doğruya "Jîn" in tam mukabilidir. Kürdçe "Jîn=Gin"(1102) yaşamak, hayat demektir; imlâsında "j" ve "n" arasında bir "y", yani mahdud bir kesre vardır; Farisî "zen" mukabili olan "jin", "y" siz yazılır, kesre ile okunur.(1103)

Şekl-i hurufumuzun ufak bir iltibasla ne acîb mânasızlıklar tevlîd edebildiğini irae eden bu misal, hakikaten fecîdir. Ne yapalım, Arî bir lisan Samî elifba kisvesiyle ancak bu kadar müfîd olabilir. Fe'tebirû!(1104)

JÎN

"MEM Û ZÎN"İN TAB'I HİTAM BULDU

Mela Ehmedê Xanî hazretlerinin Kürd Tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti tarafından öteden beri tab'ettirilmekte bulunan "Mem û Zîn" namındaki kitabı, şimdiye kadar ilân ettiğimiz vechile saha-i intişara çıktı. "Mem û Zîn", cemiyetin neşredeceği külliyatın birinci kitabıdır. İstanbul'da kâğıd fiatının ve tertib masarısının pek yüksek olmasına rağmen "Mem û Zîn", mevcut kâğıdların en iyisine ve pek nefîs surette tab'ettirilmiştir. Cemiyet hiç bir menfaat-i maddiye gözetmeyerek, yalnız Kürd edebiyat ve irfanına hizmet etmek istediğinden, bu kadar masarîfı azîme ile meydana gelen bu kitaba, idarehaneden alınmak şartıyla 50 ve taşraya taahhüdlü olarak posta ile gönderilmek üzere 60 kuruş fiat konulmuştur. Kitabın aded-i tab'ı pek az olduğundan, en evvel Kürdistan'daki kari'lerin arzularını is'af etmeyi istiyoruz. Arzu edenlerin idarehaneye müracaat etmeleri ve taşradakilerin de kitab bedelini posta ile nakden göndermeleri lâzımdır.

TEB'A "MEM Û ZÎN"Ê TEMAM BÛ

"Mem û Zîn"a Mela Ehmedê Xanî, di sûreteke nefîs da hatîye tebi'kirin. Her kesê arzûya xwendin û kirîna wê biket, ji îro paşê di îdarexana me da "50", jibo xaricê ji İstanbul digel mesarîfa postê "60" quriş e.

(1102) "Jîn" sözcüğünün doğru okunup anlaşılması için burada sözcük hem Arap harfleriyle "Jîn", hem de Latin harfleriyle "Gin" biçiminde yazılmıştır. Buradaki "g" Fransızca-da "j" okunduğu için yazılmıştır.

(1103) Bu cümlede sözü edilen "y", Arap alfabesine özgü ve kimi durumlarda "i" sesini veren bir harftir. "Kesre" de, Arap harflerine özgü bir telâffuz biçimidir ve "i" sesini verir. "Jîn" ve "jin" sözcüklerinin Arap harfleriyle yazılışlarına ilişkin bu açıklama Latin harflerine göre yapılacak olursa şöyle denilebilir: "Hayat" anlamındaki sözcüğün sesli harfi aksanlıdır, uzun okunur ve sözcük "jîn" biçiminde yazılır. "Kadın" anlamındaki sözcüğün sesli harfi ise noktalıdır, kısa okunur ve sözcük "jin" olarak yazılır.

(1104) Fe'tebirû: İbret alınız.

Seneliği 220 kuruştur
Altı aylığı 130 kuruştur

J Î N

Salek 220 qurış e
Nîv sal 130 ”

H A Y A T

Mesleğimize muvafık makalât
maalmemnuniye derc olunur

Derc olunmayan makaleler
iade edilmez

Din, edebiyat, ictimaiyat ve iktisadiyattan bahseder
Türkçe-Kürdçe mecmuadır

ISSIZ KÖY(*)

Bir gündü; bulutlu, siyah bir gün. Veremlilere elem, elemliere verem bahşeden gündü. Ufuklarının mehd-i sevdasında hicran uyuyan o diyar-ı hasanın evlâd-ı perişanını dördüncü mühaceret merhalesinde gördüm. Lohusalar, henüz hayata göz açamayan kundaklarını diri diri karlara gömmüşlerdi; ihtiyar nineler, üryan yetimlerini karlı yollarda bırakmışlardı; genc dullar, nişanlı kızlar, kimsesiz yavrular, bu ac ve yoksul günde birer me'va-i tesliyet arıyor, beş gün devam eden karlı bir yolun uykusuz saatlerini merhametsiz bir gecenin sükûn-ı hailinde dindirmek ümidiyle avare, sergerdan dolaşıyorlardı. Ah, hele o kimsesiz yavrular, hayatı bir parça daha sürükleyebilecek bir lokma için bitmez tükenmez hınçkırıklarla ağlıyorlardı!

Öyle idi. En hasta bir figan, belki bir tesellî-i hicran getirirdi. Ağlamaya elbette hakları vardı: Kenar-ı mest-ü hülyasında beyaz ilâheler yıkanan mavi göllerden ayrılmışlardı; yeşil gölgelerinde nazlı ceylânlar uyuyan zümrüd ormanlardan ayrılmışlardı; dallarında güller biten, bülbüller öten bağlardan, koynunda sevdakâr periler rakseden bağçelerden ayrılmışlardı. Ve işte onun için idi ki, uzun bir seylâbe-i hüsrânla cânândan ayrılan canlar, [2] sâ-mândan ayrılan hanedanlar, binlerce nazlı küheylândan ayrılan ihtiyar kahramanlar da ağlıyorlardı.(1105)

(1105) Sâ-mân: Servet, zenginlik, varlık.

Ah, acaba uğradıkları bu ölümlü, ıssız diyarın sabah-ı iğfalını gözyaşlarıyla karşılayacak kaç yetim vardı!

Gamlı bir kış akşamı dağlardan süzülerek iniyor, köyün hicran ve matem ağlayan havasını gölgeliyordu. Adım adım yaklaşan gecenin sükûnet-i anûdunu, ara sıra uzaklardan gelen kesik, boğuk sesler ve sonra bu kimsesiz, ıssız köyün imdadsız muhîti cınlatan yetim feryadları ihlâl ediyordu.

Kardan, fırtınadan kurtulabilenler, bu kervan konmaz diyarın karanlık dehlizlerinde dolaşıyorlardı. Zavallı köy, hakikaten misafirlerini izaz edebilecek bir halde idi!

Birer köstebek yuvasını andıran evler, korkunç heyulâlara âşîyan idi;(1106) solgun, ölüm yüzü hücrelerin çürük sakıfları, ıssız viraneliklerin ruh-ı lerzanıyla müheyya-i sukut idi. Örümcek ağlarıyla perdelenmiş dar ve küçük pencerelerinden akşam güneşlerinin nigâh-ı ihtizarı süzülmeyen bu diriler makabirinin çatlak, sıvasız duvarlarında, uzak a'sar-ı bedeviyetin şüûn-ı hatırâtı irtisam etmiş zannolunurdu! Uzak-yakın bütün muhît-i hâsırında, binlerce hanüman-ı matemdarın hicran-ı mağmumünü yad ettiren korkunç cinayetlerin nehûfte hayalâtı pûyân oluyordu.

Uzun ve yanık bir niyaz ile beklenen sabahın soluk fecirlerinde fırtınalar gizlenirken, köy, yorgun misafirlerini ıssız matemleriyle teşyî' ediyordu!

Giden gitmiş, kalan kalmıştı. Ta uzakta bir kârban-ı perişan, bîtab adımlarla yıkılarak, kalkarak, sürünerek ilerliyor ve yine düşen düşüyor, kalan kalıyor, giden gidiyordu. Beride, köyün tavansız, yıkık evciklerinde, henüz dilleri açılmayan beşik çocuklarının ağlamaktan kısılmış [3] feryadları, kuru topraklar üzerinde çıplak serilerek dem-i vâpesîn-i hayatını bekleyen sahibsiz hastaların enînleri işitiliyor; şurada viran bir mescidin harab eşîğinde uzanmış beyaz sarıklı bir ihtiyar, cübbesi altında donan bir çift minisimini kucaklayarak ademe yollanmıştı!

Köy, akşamın kıyametler koparan fırtınalarından kurtulmuş, binlerce mâsumun taze, kefensiz, çıplak naaşlarıyla makbersiz bir mezaristanı andırıyordu!

*

Ey kanlı gecelerin eshar-ı tesliyetkârını baykuş kahkahalarıyla bekleyen ölüm yolcuları! O günkü müsaferet-i hirmanınıza, o sefîl hücrelerin vehmâlûd duvarlarından başka matem eden yoktu. Evet, o sefîl, o muzlim hücrelerin heva-i mahsurunda çırpınan leyal-ı kasvetin ebediyet kadar uzayan saât-ı

(1106) Heyulâ: Materyalist düşünürler tarafından dünyanın ve yaşamın ilk maddesi olarak kabul edilen madde. Bu düşünürlere göre her şey bu maddeden türeyerek meydana gelmiştir. İslâm düşünürleri ise bu görüşü reddetmişler ve "Tanrı her şeyi yoktan yaratarak var etmiştir" demişlerdir. Bu nedenle Müslümanlar arasında "heyulâ", var olmayan şeylerin bir simgesi durumuna gelmiştir ve var olmayan, hayalî olan şeyler için kullanılır olmuştur.

vaveylinden âtilere tevdî-i peyam edecek bir sada-i vicdan yükselmedi. O kanlı hücrelerin viran sakıfları altında o gözlerin son şehka-i enîni çırpınırken, yoksul ölümlerinize ağlayan bir kalb bulunmadı!

Zavallı millet! Şark'ı, Garb'ı Cenub'u —tarihin kaydetmediği bir sâire-i hûn-ü kıtal içinde— kasıp kavuran bu harbin en çok nasîbedar-ı hüsrân insanları siz oldunuz. Heyhat!! İnsaniyeti ürperten sergüzeşt-i şikâyetinizi, tarihi utandıran şikâyet-i sergüzeştinizi yad eden yok!

Siz ki, yakın komşunuzun ebedî kin ve zulmüne, kana susayan bir düşmanın devâsa hücumlarına, kahramanlıklarınıza, fedakârlıklarınıza mukabil, senelerden beri kardeş gibi baş başa verdiğiniz(1107)

Buna insaniyet —eğer varsa— utansın ve ağlasın!

Kemal Fevzi

[4] İKİ ESER-İ MEBRUR(*)

KÜRD KADINLARI TEALÎ CEMİYETİ

KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ

Asrın pîş-i intibahımıza serdiği rengâ-renk hadisâtan milletimiz de hisse-i istifadesini almaya başladı. Bu istifadenin pek çok gec kalmış olduğunu itiraf etmek, hakşinaslık ve derdşinaslık olur. Lâkin âtî için bize ziyadar ümidler bahşeden beşaretler az olsaydı, hal için söz söylemek cür'etini de kendimizde bulamazdık. Ümidlerime kuvvet veren âsâr, son zamanlarda muhtelif Kürd tabakalarında en büyük ibtihaclarla gördüğüm faaliyet semereleridir ki, bunları rüşd-i millîmizi isbat eden birer vesîle olarak kabul etmek de pek doğru olur.

*

”Kürd kadınlığının asrî zihniyetle tealî ve inkişafını temin etmek, aile hayatında esasî, ictimai islahâtı istihsal eylemek, tehcir ve taktîl münasebetiyle sefîl bir hale gelen Kürd eytam ve eramiline iş bulmak ve nakdî muavenete mazhar etmek suretiyle sefaletten kurtarmak” maksadları etrafında ve ”Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti” namı altında bir mahfel küşad eden İstanbul'daki hanımlarımıza, Kürdlüğe şeref olan bu tesis-i mübareklerinden dolayı ne kadar medyun-ı şükran olsak yeridir.

(1107) Derginin aslında bu cümle, burada böyle kesik olarak çıkmış ve cümlemin kesildiği bu satır ile yazının son paragrafını oluşturan bundan sonraki satır arasında bir buçuk ya da iki buçuk satırlık bir yer boş çıkmıştır. Buradaki bir buçuk ya da iki buçuk satırın sansür edilerek çıkartılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Asırların bar-ı nisyanı altından kurtulup yükselen milletlerin hayatında kadınların rolünü pek müessir görüyoruz. Onların uyuyan ruhlara, karanlık kafalara zerkettiği nur-ı hareket ve heyecanı hiç bir vasıta temin edemez. "Bir milletin nisvanı, derece-i terakkîsinin mizanıdır" sözü, saha-i medeniyette alemdar olmak isteyen heyetlerin nâzım-ı mesaîsidir. 14 numrolu "Jîn"deki "Kürd Hanımı" makalesinde şu satırları yazıyordum:

"Şurası muhakkaktır ki "Müslümanlıkta kadının haiz olduğu mevki ve hukuk, bugün kendisine gayri lâıyk görülen mevkiden pek yüksek ve huktan pek vesî'dir. Ulema ve ukala-i dinin [5] vazifeleri, hukuk-ı diniyeyi esirgemekte değil, zamanın icabâtıyla tevsîan ve ıslahan istimaline engel olmamaktadır".

Müslümanlığın safvet-i ibtidaiyesini muhafaza etmiş büyük kitlelerine bakarak, oralarda kadın mevkîinin bugün bize telkîn ve tatbik edilmek istenilen şekillerden külliyyen ayrı olduğunu gördükten ve bazı muasırların, Müslüman kadınlığını mazîde bile görülmemiş ve halen gayri mümkün bir zulmete doğru sürüklemek istediklerine kanaat getirdikten sonra o fikri dermiyan etmiştim. Bugün merkez-i Hilâfette her ferd, ya lehte ya aleyhte kadın kıyafetiyle meşguldür.(1108) Bu mesele kendi efkâr-ı şahsiyelerine göre halledilince bütün mesailin halledilmiş olacağını zannetmek hatasında bulunuyorlar. Tesettürün şekl-ü mânası ne olduğunu anlamak isteyenler, Kürdistan'ımıza, hatta biraz da Türk Anadolu'suna kadar ihtiyar-ı zahmet buyursunlar. Bu ana kadar kadının iksasıyla uğraşılacağına, ona bir terbiye-i sahîlha ile salabet-i terbiyeviye verilseydi, mesele çoktan hall ve maksad tahsil olunmuştu.

Yine o makalemde, "işte biz, bu kadar dindar olan bir heyet-i ictimaiyenin vaziyet-i nisvaniyesini asrımızın ihtiyacâtına pek muvafık buluyoruz. Bu vaziyet, asrîleşmek isteyen, başta münevverleri olduğu halde bu gayeye doğru yürüyen Kürdlük için o kadar müsaidir ki, yenileşen bazı milletlerde ve meselâ Türklükte olduğu gibi ayrıca muğlak bir kadın meselesi hâdis olmak imkânı yoktur. Kürd kadını serbesttir; tesettürün şear-i İslâmiye haricindeki lüzumsuz kuyudundan azadedir; erkeklerin de dahil bulunduğu hayat-ı ictimaiyeye, bir mevki-i ihtiramı haiz olarak karışmıştır. Biraz daha yukarı tabakaya bakarsak bir saltanat-ı nisvan da görürüz".

Mesele bu şekil ve mahiyette olunca, hanımlarımızın vazifeleri kolaylaşmış ve milletimizin onlardan istifadesi artmış olur. Her geçen gün, ferde olsun, millete olsun bir fazla ihtiyaç tahmil eder. Fazla ihtiyaç fazla sa'y icabettirir. Fazla sa'y fazla bazuya muhtacdır. İşte medeniyet bunlardan doğar. En medenî milletlerin ihtiyaçları en çoktur. Ancak, medeniyetin bir hassa-i farikası, hissedilen ihtiyacâtı tatmin edebilmektedir.

[6] Yegân yegân her ferdinden âzamî kârı temin eden milletler, ne mağlub olmaktan, ne düşkün kalmaktan korksunlar. Hadisât, rûzümüzde bir güneş ziyası kuvvetiyle gözlerimize sokuluyor ve kafalarımıza sokmak istiyor ki,

(1108) Merkez-i Hilâfet: Halifelîğin merkezi. Bundan maksat, Osmanlı imparatorluğunun başkenti olan İstanbul kentidir.

kadınları da erkekleriyle beraber cidal-ı ictimaîye girmeyen, mesaî-i hayatiyeye iştirak etmeyen milletler, bu hatarâlûd saha-i medeniyette kötürüm gibidirler. Bu Cihan Harbinde görmedik mi! En medenî ve en mücehhez milletler, kadınlarını da aynı nisbette mücadeleye iştirak ettirdiler. Yoksa, nâmesbûk bir mahşer-i cidal olan bu harbde böyle ve bu kadar çarpışmak mümkün mü idi! En basit misal olarak, hastabakıcı hanımların yerlerine erkekler konulduğunu farzetsek, düşmanla çarpışacak kaç kişi kalabilecek ve müdafaa-i vatan ne nisbette mümkün olabilecekti! Bu nevi emsile istenildiği kadar teksir olunabilir.

Ben, hanımlarımızın, milliyetin ve örf-i ictimaînin ruhundan doğan bu hukuka esasen malikiyetlerini, âtîmiz için pek ümidbahş bir sururla telâkkî ederim. Ancak bu hukuktan saha-i medeniyette istifadeye koyulmak, hanımlarımızın bir vazifesidir.

Nizamnamedeki, "Kürd kadınlığının asrî zihniyetle tealî ve inkişafını temin etmek" arzusu, gaye-i tekâmüle doğru tutulmuş bir meşal-i rehadır. "Jîn"deki o makalemden şu satırların da iktibasına müsaade buyurulsun:

"İşte Kürd kadınının vaziyet-i tabiiyesi, muktaza-i hâle bu mertebe uygundur. Eksik olan bir şey varsa, millî itiyadâtan doğan ve millî ananât-ı gayri mektube içinde nema bulan bu seciyedar terbiyenin, münevvirane düsturlarla, asrî kavaid-i talim ile de tekemmül ve tetevvüc edememesidir. Bu desatîr-i terbiyeyi, bu kavaid-i talimi tatbik ettiğimiz gün, Kürd kadınının derece-i faziletini, yetiştirdiği evlâdın nasıl gıtabahş bir "vatan temeli" kuracaklarını göreceğiz. Mü'miniz ki bu âtî pek uzak değildir".

Bu imanımızı bir daha teyid ederiz. Meydan-ı medeniyette sesimizi dinletecek bir kürsüye malik olmasını istiyorsak, Avrupa ve Amerika'dan ilim, sanat, fence her türlü terakkiyatı aynen iktibas etmekle beraber, secaya-i milliyemizle kabil-i tevfiğ olan iyiliklerini almak ve bizde olmayanları da tevfiğ ederek almak zaruretindeyiz. Hanımlarımızın bu lüzumu takdir etmelerinden daha parlak bir azm-i tekâmül olamaz. [7] Hanımlarımız âlâyışa, nümayişe meftun değil, ancak iyi bir aile hanımı, evlâdlarımıza, kardeşlerimize vatan, vazife, fedakârlık hisleri aşılayan tam birer ana oldukları gün, "Kürd kadınlığının asrî zihniyetle tealî ve inkişafı" emeline ermişler demektir.

Benim için biraz mübhem görünen "aile hayatında esasî, ictimaî islahâtı istihsal eylemek" kaydı, —eğer anlayabildiğim mânada ise— Kürdlük ekseriyetinin, bu nizamname etrafında toplanan hanımlar ve bugün âtî-i millet hakkında projeler hazırlayan gençler seviyesine yükselmeleriyle kabil-i husuldür. Kürdistan'da icabât-ı asriyeye doğru peyderpey hâsıl olacak temayül, bu islahâta ihtiyac messettirecektir. Yani bu, bir "zaman ve hayatta inkılab" meselesidir.

"Jîn"den iktibas ettiğim satırlarda, Kürdlükte bir kadınlık meselesinin hâdis olması ihtimali olmadığını söylüyorum. Bir müdekkik-i muhteremimiz diyor ki:

"Kürdlük için yalnız bir irfan ve bir tahsil vardır. Kürdlüğün tealîsi dediğimiz vakit, bunun içinde erkek ve kadın dahildir. Zorla gayri tabiî bir ayrılık çıkarmamalıyız".

Evet, pek doğrudur. Bu fikir, bir hadîs-i şerifle de istişhad edilebilir:

”Taleb’ul-ilmi ferîzatun alâ külli müslimin ve müslimetin”.(1109)

İlim talebi mutlak olarak zikredildiği ve müslim ile müslimenin ondan istifadesi derecesinde fark gözetilmediği için, erkeklerle kadınların tahsil ve talisinde, —ancak cinsiyetin zarurî kıldığı bazı farklar müstesna olmak üzere— başka bir fark gözetilemez. Erkeklerden ayrı bir kadın meselesi ne vakit te-haddüs eder? Ve iş ne vakit tehlikeleşir? Ne vakit ki erkeklerle kadınların seviye-i irfan ve terbiyelerinde —kemmiyeten ve keyfiyeten— bir müvazenesizlik olursa. . . Türklerde kadın meselesinin sebebini bunda buluyorum; erkekler [8] kemmiyeten ve keyfiyeten ne kadar mütekâmil iseler kadınlar her iki cihetten de o kadar az mütekâmindirler. İşte ben bu müvazenesizlikten korkarım.

Kürd eytam ve eramiline iş bulmak ve sefaletten kurtarmak maksadı, her şeyden evvel ”mümkün ve elzem” olan şeylerle uğraşılacak zarurî olan şu zamanda en büyük ve birinci vazifedir. Onların rakîk ve hassas kalbleri, İstanbul’dan itibaren Anadolu’nun en karanlık köşelerinde gıdadan, libasdan ve —diyebileceğim ki— hayattan mahrum olarak sürüklenen erkek, kadın, kız ve kardeşlerimizin âlâmını, şübhesiz bizlerden daha ziyade acılıkla hissederek ve bu sebebledir ki, âtîyi kazanmak için hâlin kurtarılması lüzumunu kemaliyle takdir eylerler.

Günün varlığımıza ve yokluğumuza taalluk eden bu en mühim meselesi hakkında nisbeten az satır tahsis etmem, meselenin daha az şayan-ı nazar olmasından değildir. İnşallah daha çok söz söylenmeden ve çok zaman geçmeden, şu şefkatkâr ve şifaaver ellerle bu yaramızın sarıldığını görürüz. O vakit hanımlarımız, kemallerini isbat etmek itibarıyla, milletimizden kazanacakları şabaşın pek çok fazlasını, harekâtımızı tarassud eden ağyardan milletimize kazandırmış olurlar ki, kendi kalblerinin de en ziyade bu heyecan ile çarp-tığına eminim.

Onlardan her birinin âmâl-ı milliyemiz için birer valide-i hayrat ve muvafakiyât olmasına ez dil-ü can temennahânım.

*

Ümidlerimize kuvvet veren diğer eser-i mebrur, yeniden faaliyete başladı-ğını şükran ve iftiharla gördüğümüz ”**Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti**”dir. ”**Hêvî**, Harb-i Umumînin ihdas ettiği dört buçuk-beş senelik fasıla-i faali-yetten sonra işe başlıyor.

Üç senelik mesaîsiyle Kürdlük âleminde büyük ümidler ve kavî itimadlar uyandıran ”**Hêvî**”, felâket saçan ve felâket toplayan bir hükümetin(1110) icad ettiği bir harbde cihankıymet uzuvlar kaybetti. Dört buçuk sene evvel, memleketin bütün genc bilek ve genc kafaları ateşe sürüklenmek için Mekteb-i Harbiye [9] Meydanında toplanılırken, ”**Hêvî**”yi İstanbul’da ya-

(1109) Türkçe çevirisi: ”Bilimi aramak, her Müslüman erkek ve her Müslüman kadın üzeri-ne farzdır”.

(1110) Osmanlı devletini I. Dünya Savaşına sokan İttihad ve Terakkî hükümetini kasdediyor.

şatan yüzlerce dimağlar da o meydanda, gafil ve muhteris bir militarizmin ağır zincirlerine boyun eğdiler. "Hêvî", iki gencin kucağında Allah'a emanet kaldı. Bir gün oldu ki "Hêvî", yarının ziyadar bir ümidi olarak ancak kalblerde pâyıdar oldu. Evet, "Hêvî", Kürdlük için bir "ümid" idi. Yedi sene evvel bütün ağırbaşlılar, büyük adamlar hep birer köşede uyuklarken, herkes korkak, muhteriz, herkes her şeye hak derken, "Hêvî" gençleri, "ümid"lerini, bugün dillerde yüksek yüksek söylenen, ufak bir gayret ile hakikat olacak olan vakayii birbirlerinin kulaklarına üç sene mütemadiyen fısıldadılar, dertleştiler.

"Hêvî" bir azim idi. Her yere felâket saçan ve her yerden felâket toplayan bir hükümet, O'nu da kendisine bir alet yapmak veya hiç olmazsa hakk-ı sükûtünü vererek kendine minnetdar kılabilmekten nevmîd olunca, "Hêvî"dekileri bir bahane ile polis dairelerine sürükledi; seslerini hapishanelerde boğdu. Suriye'de Arablar asılırken, İstanbul'da kim bilir hangi âkıbetlere uğratılmak için "Hêvî"çiler de aranıyordu. Lâkin harb, İstanbul'da da ihtimal ki darağaçları yapmak veya Anadolu'ya doğru menfalar, bodrumlar hazırlamak zahmetine hacet bırakmıyordu.

Bugün "Hêvî" bayrağını yeniden çekenler arasında eski büyük kardeşlerinden hemen kimse yok gibidir. Demek ki "Hêvî"nin harbden evvel yaptığı ruh-ı azim, ruh-ı devam, zeval değil, kuvvet ve vüs'at bulmuştur. "Hêvî"nin ihya merasiminde beyan-ı takdirât eden muhterem bir mütefekkerimizin pek doğru dediği gibi, "gençlerimiz Şark ruhundan, Şark zihniyetinden külliyan azade ve yüksek olduklarını gösterdiler. Onlar, —Şarklılar gibi— kurulmuş bir eseri yıkmadılar; mevcut bir temel üzerinde bir bina yükselterek devam, sebat, azim hassaları gösterdiler". Onların her gün, her dakika birbirlerine ve vazifelerine [10] sönmez bir hararet-i hubb-ü fedakârî ile marbut olduklarını gördükçe, müfekkiremde Kürdistan'ın parlak ve metin âtîsi yükseliyor.

Dört buçuk-beş sene(1111)

Bu vazifeler, "Hêvî"nin bugünkü evlâdlarına kalmış demektir. Yeter ki bu vazifelerin azameti karşısında onlar ne bedbîn, ne nikbîn, ne me'yus olsunlar; yalnız hakikati görsünler ve bir de şu lâzimeyi takdir etsinler:

Hayal ve ihtirastan uzak, hakikat ve imkân için çalışmak. . . Hayal ve ihtirasın kazandığı görülmemiştir. Kuvvetini hakikat ve imkândan alan ümidlerdir ki er-geç tabîî olan tulû-ı Samedanîsiyle ruhlara metanet ve şevk-i itilâ verir.

Hayal ve ihtirasın sukut-ı hirmanla neticelenecek olan zehirnak acılığını da hiç unutmamalı.

Benden o halaskârlara tuhfe-i ihtiram ve tebcîl. . .

26 Mayıs 919

Memduh Selimbegî

(1111) Burada 3-4 satırlık yer, derginin aslında boş çıkmış ve görüldüğü gibi paragrafın ilk cümlesi de böylece kesik kalmıştır. Bu satırların sansür tarafından dergiden çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır.

BİR MEKTUB(*)

Müdîr Beyefendi,

Bâdesselâm, kendimi kısaca takdim edeyim:

Bir Kürdüm. Oldukça eski bir tarihe malik bir Kürd ailesine mensubum. Uzun zamanlardan beri neşr-i ilimle iştigal eden bir silsile-i ilmiyenin son halkasını teşkil ediyorum. Medrese ve mektebe aşınayım. Arab ve Acem diyarını, bilâd-ı Ekrad ve Etrak'ı, iklim-i Efrenc'i dolaştım.(1112) Halen İstanbul'dayım. Şimdilik mahrum-ı meşy-ü hareket bir halde bulunuyorum. Bu sebeble, şeref-i ziyaretinize mazhariyetten bir müddet için mahrum kalmak ıstırarındayım.

[11] İstanbul'a gelir gelmez ilk işim, Kürdlerin hadisât-ı ahîreye karşı ne vaziyet aldığını tahkik oldu. Milletlere sûr-ı kıyam üfleyen âlicenab Wilson hazretlerinin Kürdler üzerindeki tesirini fiilen görmek istiyordum.(1113) Başkalarına hizmet etmeyi nefislerine hâdim olmaya tercih eyleyen milletimizin bu halet-i fikriyesi, O'nu, ekseriyetle kendi menfaatine muhalif, mütezedat emellerin arkasında koşmaya sevkeder. Bundan dolayı birleşemez; ayrılır ve dağılır. Uzun senelerin tevalî-i müşahedâtı, bana, bermutad bir manzara-i ihtilâf veya gelip geçmiş bir teşebbüs-i mütekaddimin enkaz-ı hatârâtı muvacehesinde bulunacağım korkusunu veriyordu. On senelik bir devre-i seyr-ü seyahatin mevcudiyet-i maddiyeme saldırdığı ıztırabât-ı müz'ice, bizzat tahkik ve tedkike mani oluyordu. Nihayet bu mektubumu takdime tavassut buyuran din ve millet kardeşimizin lütf-i delâlet ve himmetiyle, aradığım mâlumâtı kısmen tedarike muvaffak oldum.

Darülhilâfe'de(1114) biri siyasî, öteki ictimai iki Kürd cemiyeti mevcut bulunuyormuş.(1115) Nüsah-ı münteşirelerini tamamen tedarik ettiğim iki muhtelit mecmua da, bunların vasıta-i neşriyesi olmak gerektir.(1116) Allah

(1112) Bilâd-ı Ekrad ve Etrak: Kürdlerin ve Türklerin ülkeleri.

İklim-i Efrenc: Frenk bölgesi, Frenklerin yaşadığı yer. Frenklerden maksat, Müslüman olmayan Avrupa halklarıdır.

(1113) Sûr: Kıyamette İsrail adındaki melek tarafından üflenecek ve ölülerin dirilmesini sağlayacak olan boru.

Mektubun yazarı, bu sözleriyle, o zamanki Amerakan Cumhurbaşkanı Wilson'ın ünlü prensiplerini İsrail'in sûruna benzetmiştir. Bilindiği gibi o prensipler, Osmanlı egemenliğindeki Türk olmayan halklara kendi geleceklerini belirleme hakkının tanınmasını öngörüyordu.

(1114) Darülhilâfe: Hilâfet merkezi olan İstanbul kenti.

(1115) Burada sözü edilen iki cemiyetten, yani iki dernekten siyasî olanı, "**Kürdistan Tealî Cemiyeti**"dir; ictimai, yani sosyal olanı ise "**Kürd tamim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti**"dir. Aslında bu ikincisi, adından da anlaşılacağı gibi, bir kültür ve yayın derneğiydi. Ama mektubun yazarı onu "ictimai", yani "sosyal" diye nitelemiştir.

(1116) Muhtelit mecmua: Karma dergi, değişik dillerle yayınlanan dergi. Söz konusu olan dergiler Kürdçe-Türkçe olduğu için, mektubun yazarı onları böyle nitelendirmiştir. Sözü edilen iki dergiden biri "**Jîn**", öteki de "**Kürdistan**" dergisidir.

Zülcelâl, mevcudiyetlerini sadamât-ı şikak-ü nifaktan masun ve semerât-ı faaliyet ve mesaîlerinden zavallı milletimizi müstefid buyursun.

Bunlardan ikincisinin hangi hedefe teveccüh ettiğini ”Jîn” münderecatından öğrenmek kabil oldu. Siyasîsine gelince; O’nun programını, mecmuanın şimdiye kadarki neşriyât-ı Türkiyesinden —istidlâl tarîkiyle olsun— öğrenmek mümkün olmadı. Kürdçe kısımlarının buna dair mâlumâtı muhtevî olması varid-i hatırsa da, —maalhicab arzedeyim— pek eski bir Kürd ailesine mensub olmakla beraber, lisan-ı millîmi bilmiyorum. Bu kusur bana aid olduğu kadar ve belki çok fazlasıyla lisanımızı bilenlere racidir. Bizim gibi, hasbelkader milliyetten pek uzaklara düşmüş bedbahtan-ı millet ve bâhusus [12] halen Kürdistan’da yaşayan bir kısım ”Türkzeban” evlâd-ı Ekrad’a(1117) samîm-i candan arzu ettikleri taallüm-i lisanın vesait-i tahsil ve tefhimini idad etmeyen alâkadarın, tarihin kendilerine hazırladığı ta’n-ı muhakkın derecesini düşünsünler. İşte bu mahrumiyetlerdir ki beni, millet-daşlarımla Türkçe anlaşmak ıztırasında bırakıyor.

Müdîr Bey, mecmuanızın yavaş adımlarla tekâmüle doğru gittiğini görmekle beraber, müsaadenizle burada bir şikâyet dermiyan edeyim:

Mecmuanın münderecatında tenevvu yoktur. Bundan maksadım, tenevvu diye bîser-ü bin birtakım kavliyâtla imlâ-i sütunu tavsiye değildir. Ancak, meselâ dinden, iktisadiyattan. . . ilh. bahsedebilecek münderecat miyanında bu gibi mebahise müteallik yazıların da görünmesini arzu ettiğimi halisane ihtardır. Bâhusus dinî yazılar. . . Âlem-i İslâmın bu an-ı teşettüt ve inşikakında âzân-ı Müslimîne, tabi oldukları din-i hanîfin evamir-ü nevahîsini bağırabilmek, ne güzel bir fiil-i sevab teşkil ederdi, bilsek! En çok miktarda ve en muktedir ulema-i dine malikiyeti azade-i ıstibah bir unsur-ı İslâmın, iki dancık mecmuanın matalib-i tahririyelerini tatmin edemeyecek kadar mahrum-ı kalem olduğunu muhakemem kabul etmiyor. Olabilir ki bugüne kadar ihmal edildiğini gördüğüm bu meselede benim anlamadığım sebepler var. Daha salahiyetdar zevât, bir Kürd mecmuasının bu ihtiyacını telâfiye hameran-ı himmet olmamak suretiyle, vazife-i belağı ifa muhatarasına atılmayı bizim gibi aceze-i irfana tahmil etmişler demektir. Bu sebebledir ki mebahis-i diniyeye dair bazı makaleler yazmak hevesine mağlûb oldum.

Küçük yaşımdan beri gördüğüm tam bir terbiye-i İslâmiyenin icabâtı ve medaris-i İslâmiyede geçirdiğim birkaç senelik hayat-ı tahsilin temin edebileceği bir seviye-i irfan ve kudret-i ifham dahilinde bir şeyler yazacağım.

Mevzuumu bugünkü hayatın hatırasûz ve en canlı vâkıaları arasından intihab edeceğim. Onlara ne Ehl-i Salîb dürbünü, ne de eski bir Şarklı [13] gözlü-

(1117) Türkzeban: Türkçe dilli, dili Türkçe olan, Türkçe konuşan.

Evlâd-ı Ekrad: Kürd çocukları, Kürd evlâtları.

Yani ”Kürdistan’da yaşayıp da Türkçe konuşan bazı Kürd evlâtları”.

ğüyle bakmayacak ve yalnız kendi çıplak gözlerimle görmeye çalışacağım.(1118)

Bu hevesimin mecmuaca suret-i telâkkîsine dair bir işarete nailiyet, makalelerin takdimine kâfi bir emirdir.

Cümledenize ihtiramât-ı mahsusa ve muhabbet-i gıyabiyemi takdim ederim efendim.

Etyemez,(1119) 15 Mayıs 335(1919)

İsfahanî

*

Mektubunu bâlâda derc ettiğimiz muhterem muhabirimize:

”Jîn”in gayesi, Kürd irfan ve medeniyetini bugün galib gelen irfan ve medeniyet seviyesine ı’sad etmektir. Bunun için elinden geldiği kadar çalışacaktır. Kürd için en muvafık irfan ve medeniyet, O’nun secaya-i milliyesiyle —kavanîn-i tabîiye ve ictimaiyeye muvafık surette— telif edilmiş Şark ve Garb irfan ve medeniyetinin memzûcesidir. Zannederiz ki ikinci bir çare-i halas ve tealî yoktur. Ve zannederiz ki zatınız da bunu demek istiyorsunuz.

O halde, vâdettiğiniz yolda makalelerinize intizar ile bilvesîle takdim ve hürmet eyleriz.(1120)

(1118) Ehl-i Salîb: Haçlılar, Kudüs’ü Müslümanlardan geri almak için 1096-1291 yılları arasında Müslümanlara saldıran Haçlı orduları. Bu ordulara bağlı Avrupalı askerler, silâhlarında ve giysilerinde haç işareti taşıdıkları için Müslümanlarca ”Haçlılar” anlamına gelen ”Ehl-i Salîb” diye adlandırılmışlardır.

(1119) Etyemez: İstanbul’un bir semti.

(1120) Bu cümlelerin sonu derginin aslında böyle çıkmışsa da, bunun bir dizgi yanlışlığı sonucu olarak böyle çıktığı anlaşılmaktadır; doğrusu, ”saygılar sunarız” anlamına gelen ”takdim-i hürmet eyleriz” olmalıdır.

KÜRDLER "İRANÎ" DEĞİL MİDİR!(*):

—GEÇEN NÜSHADAN MÂBÂD—

"Arya" nam-ı umumîsiyle yad edilen ırkın taksimât-ı taliyesi miyanında belli başlı iki asıl vardır ki, neslin şark ve garbe dağılan yüzlerce kabilesine menşe vazifesini görür. Bunlardan "Arya" ismine tahsisen temellük eden kısım şarkta, Bahterya'nın dağlık manatıkının souk vadilerinde ve "Yavan"(1) ismini taşıyan parça da garbdeki münbit ve mahsuldar ovalarda yerleşmiş idiler. Bu suretle hayat-ı bedavetlerini yaşamaya devam ederken, dağların sîne-i tengine sığamayacak derecede tekessür eden ve mevani-i arziye sebebiyle şarka doğru inkişaf edemeyen "Arya"lar, "Yavan"ları tazyike, onları yavaş [14] yavaş garbe doğru çekilmeye icbar ettiler. Artık kader bu millete ilk sûr-ı(1121) mühacereti çaldırmıştı. "Yavan"lar garbdeki vâsi' ovalara ve daha ötelere müteveccihen harekete başladılar. Uzun süren seyahatlerinin neticesi, "Avrupa" dediğimiz kıtaya vusul ve onun milel-i muhtelifesini teşkil etmek oldu.

Tekessür-i nüfus sebebiyle "Billûrdağ"ın yüksek yaylalarına kadar çıkmaya mecbur olan "Arya"lar, tıkdıkları dar sahalardan, souk dağlardan tedricen inerek, "Yavan"ların boş bıraktığı araziye doldurdular. Bir müddet daha bu malikâne-i pederde oturduktan sonra, bir rivayete nazaran hükümferma olan müdhiş souklar, daha kuvvetli ve sıhhate yakın diğer rivayete göre de aralarında zuhur eden dinî bir ihtilâf, "Arya"ların da vesîle-i iftirak ve mühacereti oldu.

Cenub-ı şarkîdeki Bedahşan havalisinde oturan ve bugün "Hindu-Aryen" ismiyle yad olunan aile, kısmen "Hindu-gûş" dağlarını aşarak, kısmen de silileyi dolaşarak "Hind"e dahil oldu. Oranın sekene-i asliyesiyle asırlar süren bir mücadele-i medîdeden sonra ihraz-ı galibiyetle, hakimiyet-i kat'iyesini tesis ve ahalinin sunuf-ı âliyesini teşkil etti.

"Arya"ların diğer mühim ve büyük parçası, "İran" ismini alır. "İranî"ler mühacerete devamlı, tafsilâtı "Vandîdad" adlı dinî kitabın birinci faslında sarahaten mezkûr tarîki tâkib ile bugünkü vatanlarına dahil oldular.(2) "Vandîdad"ın bu tafsilâtı pek kıymetdar olup, mühaceret-i İraniye üzerindeki perde-i şükûk ve ibhamı ref'eder, "İranî" tarih-i intikalinin mühim bir kısmını tenvîr eyler. O derecede ki bu kitab, esna-i hicretteki tevakkuf merhalelerini ve tekrar bir merhaleden diğerine intikali intac eden belâyayı da sırasıyla tâdad ve beyan eder.(3)

(Mâbâdî var)

Kurdîyê Bitlîsî

(1) Kürdçesi "Ciwan"dır.

(1121) 1113 numaralı dipnota bakınız.

(2) Maspéro, İranîlerin Avrupa'dan Aras ve Kur vadisi tarîkiyle geldiklerini daha sıhhate karîb buluyor.

(3) Bu merahil, alelâde yürüyüş konakları değildir; mühacirlerin temekküne karar verdikleri manatıktır. Fakat zavallılar, nerede yerleşmeye başlamışlarsa, orada, halık-ı şer olan "Ehremen" bir beliyeye icad ve tekrar mühacereti tevîd eylemiştir.

[15] **KAKEYÎ**
(AYÎNÎ MEZDEK Û BABEK)

Şêx Reza

Hetan e her weku bîstûme bezmê
Le salêka şewê, yaranî dîndar

debestin helqeyê wek eqdî Perwîn
le cêgayêkî xalî, leyse dîyar(1122)

Be çok da dê qutey min nêrge-kardû
Nesîmî kose, babay umrî eyyar

Dexwênê mersîyey ”Malos”î mel’ûn
yekaney gunreş û gaholî şaxdar

Weku baran be kilkî pîreseg da
be rîşî da deçorê eşkî xwênbar

Le paş îkmalî resmî matem û sîn
werrîn des pê deka, wek kelbî Hewşar

Meazellah delê ya eyyuhelqewm(1123)
diro ye heşr û neşr û cennet û nar

Xerez l’em cirt û pirt û fak û fîke
îtaey eşqîya ye-w def’î eşrar

Hulûlî mezhebêk e bê girê-w qort
Tenasux rêgeyêk e rast û hemwar

Le gwê megrin qisey axûnî Sunnî
Be aşûb in melay serlingedestar

Bî hemdîllah nema Kak Ehmedî Şêx
Zehawî mird û gorî gum bû Çawmar

(1122) Leyse: Wuşeyêkî Erebi ye, be manay ”na” yan ”ne” ye.

(1123) Meazellah: Pena be Xuda.

Ya eyyuhelqewm: Xelkîne.

Eger bêw Şêx Elîş def'ulbela bê
êtir dinya debête eynî gulzar

Bimênî, ya nemênî çî le des dê
be tenha Şêx Rezakey herzeguftar

Eger mişte-w mişarîş bê zabanî
îlac dekrê be miştê pirr le dînar

Be dînarî îlac ken ya be simtî
bilûrînî kurêkî saderuxsar

Ezîzan mezhebî yaranî cemcem:
Le sirrullah renga ewwel, terkî azar

Duwem îkramî zu'f e-w şertî salis
le herdu umdetir kitmanî esrar

Emane cumle pêşm in, eslî meqsed
çware, pêt bilêm ey pîrî hoşyar

Şikestey cewz û tûlî sewz û kelbey
berazî boz û kelley zûgî mirdar

Eger bimirî le ser em dîne, rohit
deçête qalibî şoxêkî nazdar

Zeîf bê Xwa nexwaste îtîqadit
be ayîn û be erkan û be etwar,

nekey tersê be xêrî xelfe bapîr,
nedey ganê be eşqî Bawe Yadgar,

şîyakey gawe hol negrît le rîşit,
neçîte jêr kulînî Daye Rêzbar

[16] qepozit danepoşê bersimêlit,
be şanta daneyê wek yalî kemtar,

le peşmî rîxinakî bersimêlit,
nerêsin serkele-w desbend û hewsar,

le qîbley Mistefa rû wernegêrî,
be daxî Ka'be we nemrî gunehkar,

ke mirdî rohî napakit be çustî
le îsanî deçête şiklî segsar

Werin yaran, şewî mîad e emşew
Le pê derpê firêden yar û exyar

Şewalî zerd û sûr, wek xermenî gul
le ser mafûrî zêr rokin be xerwar

Şewalî xamek û zêrbeft û xara
le ser yek dabinên wek malî tucçar

Nedîm û noker û axa-w efendî
le dewrî danîşin wek xettî pergar

Le nezmî bezmî Cem, saqî bigêrê
şerab, û lê bida mutrib le mîzmar

Nebîz û şerbet û nuql û meze-w mey
def û tenbûr û çeng û berbet û tar

Debê em bezme her b'em nezme birwa
heta dû hîsse rabûrê le şewgar

Ke dinya bû be rûy Qiyasî zengî
sirey beşkirdinî şelwar e emcar

—Mawyetî—

STRANA KURDAN

Tava xweşîyê li ser me derket
Ferz e ji me ra tefaq û hîmmet
Tava xweşîyê li ser me derket

Bextê me jî wê vebit wekî gul
Namîne wisa wekî dilê kul
Tava xweşîyê li ser me derket

Mêr û jin û keç hemî nezan in
Holê ne xerîb û bêmekan in
Tava xweşîyê li ser me derket

Sê dewletê zalim, weqas har
talan kirine serîr û dîyar(1124)
Tava xweşîyê li ser me derket

Ye'sê ji dilê xwe her derînin(1125)
Taca zaferê em'ê bibînin
Tava xweşîyê li ser me derket

Rûhanîya enbîyan heval e(1126)
Bêxîretî paş nuho webal e(1127)
Tava xweşîyê li ser me derket

Silêman Bohtî

(1124) Serîr: Textê nivistinê, textê razanê.

Dîyar: Welat, hêl, parçek ji axê.

(1125) Ye's: Bêhêvî.

(1126) Enbîya: Pêxemberan.

(1127) Webal: Guneş, sêc.

[17] KÜRDÇE HARFLERİ⁽¹¹²⁸⁾

(1128) 966 numaralı dipnota bakınız.

ADRES:

Babıâlî Civarı Ebussuud Caddesinde
Necm-i İstikbal Matbaasında
”Jîn” İdarehanesi

TEVZİ MAHALLİ:

Babıâlî Caddesinde Yeni Şark Kitabhanesi

ABONELERİMİZE

Abonelerimize gönderdiğimiz birtakım nüshaların vâsıl olmadığı şikâyeti, öteden beri merciinin nazar-ı dikkatine vaz’edildiği halde el’an tevalî ediyor. Bu şikâyeti tekrar arz etmekle beraber, abonelerimize vâsıl olmamış nüshalar var ise numrolarını heman idareye bildirmelerini rica eyleriz.

EMRAZ-I CİLDİYE VE EFRENCİYE MÜTEHASSISI DOKTOR ŞÜKRÜ MEHMED BEY

Hemşehrilerimizden Doktor Şükrü Mehmed Bey, pazardan maada her gün sabhtan akşama kadar, Galatasaray Mektebi Karşısında Hırıstaki ve nam-ı diğerle Said Paşa Hanındaki muayenehanesinde hastaları kabul ve en mü-kemmel usullerle tedavi eder.

Telefon: Beyoğlu, 1812

GÖZ HEKİMİ DOKTOR HÂMİD ŞAKİR

Mumaileyh, her nevi göz hastalıklarını tedavi ve lâzım gelen ameliyatlarını muvaffakiyetle icra ile, numrolu fennî gözlükler dahi tâyin eder. Her gün Eminönü’nde tramvay mevkîfında Hüseyin Hüsnü Eczahanesinde bulunur.

Sebîlürreşad cerîde-i İslâmiyesinin 415’inci nüshası kıymetdar makalelerle intişar etti.

Refîk-i mesaîmiz ”**Kürdistan**” mecmuasının 8’inci nüshası da intişar etmiştir. Birçok güzîde makaleleri hâvî olan mezkûr mecmuayı kariîn-i kirama tavsiye eyleriz.

WERGERANÊN JÎMAREYA 20'Î

20'NCÎ SAYININ ÇEVİRİLERİ

OKUYUCULARIMIZA

Okuyucularımızdan bazı zatların "Jîn" sözcüğünün anlamını bulmakta güçlük çektiklerini anlıyoruz. Birtakımları bu addan, Kürdçede "kadın" demek olan "jin" anlamını çıkarıyorlar. Oysa başlığın altındaki "Hayat" sözcüğü, doğrudan doğruya "Jîn" in tam karşılığıdır. Kürdçede "Jîn=Gin"(1129) yaşamak, hayat demektir; yazılış biçiminde "j" ile "n" arasında bir "y", yani sınırlı bir "kesre" vardır; Farsçadaki "zen" sözcüğünün karşılığı olan "jin" sözcüğü ise "y"siz yazılır ve "kesre" ile okunur. (1130) Harflerimizin biçiminin ufak bir benzeyiş karışıklığı ile ne acayip anlamsızlıklara yolaçabildiğini gösteren bu örnek, gerçekten yürekler acısıdır. Ne yapalım, Arî bir dil Samî bir alfabe kılığında ancak bu kadar yararlı olabilir. İbret alınız.

JÎN

(1129) 1102 numaralı dipnota bakınız.

(1130) 1103 numaralı dipnota bakınız.

ISSIZ KÖY

Bir gündü; bulutlu, siyah bir gün. Veremlilere acı çektiren, acı çekenlere de verem getiren bir gündü. Ufuklarının sevda beşiklerinden kederlerin uyuduğu o güzel yurdun perişan evlâtlarını, göçlerinin dördüncü aşamasında gördüm. Yeni doğum yapmış kadınlar, henüz yaşama gözlerini açamayan yavrularının kundaklarını diri diri karlara gömmüşlerdi; yaşlı nineler, çıplak olan öksüz torunlarını karlı yollarda bırakmışlardı; genç dullar, nişanlı kızlar, kimsesiz yavrular, açlık ve yoksulluk dolu bu günde avunabilecekleri birer barınak arıyor ve beş gündür süren karlı bir yolculuğun uykusuz saatlerini acımasız bir gecenin korkunç sessizliğinde dindirmek ümidiyle, avare avare ve şaşkın şaşkın dolaşıyorlardı. Ah, hele o kimsesiz yavrular, yaşamı bir parça daha sürükleyebilecek bir lokma için bitmez tükenmez hıçkırıklarla ağlıyorlardı!

Öyleydi. En hasta bir çığlık bile, kederleri için belki bir avuntu getirebilirdi. Ağlamaya elbette hakları vardı. Çünkü, insanı mest edip düş dünyalarına götüren kıyılarında beyaz tanrıçaların yıkandığı mavi göllerinden ayrılmışlardı; yeşil gölgelerinde nazlı ceylânların uyuduğu zümrüt dağlarından ayrılmışlardı; dallarında güllerin bittiği ve bülbüllerin öttüğü bağlarından, koynunda sevdalı perilerin halay çektiği bahçelerinden ayrılmışlardı.

Ve işte onun içindi ki, uzun bir hüsrân seline kapılarak cânânlarından ayrılan canlar, servetlerinden ayrılan hanedanlar ve binlerce nazlı küheylân atlarından ayrılan yaşlı kahramanlar da ağlıyorlardı.

Ah, uğradıkları bu ölümlü ve ıssız yerlerin aldatıcı sabahını gözyaşları ile karşılayacak kaç öksüz çocuk vardı acaba!

Kaygılı bir kış akşamı dağlardan süzülerek iniyor, köyün keder ve matem ağlayan havasını gölgeliyordu. Adım adım yaklaşan gecenin inatçı sessizliğini, ara sıra uzaklardan gelen kesik, boğuk sesler, sonra da bu kimsesiz, ıssız köyün imdadsız çevresini çınlatan öksüzlerin çığlıkları bozuyordu.

Kardan, fırtınadan kurtulabilenler, kervan konmaz bu yerlerin karanlık dehlizlerinde dolaşıyorlardı. Zavallı köy, konuklarını gerçekten de ağırlayabilecek durumdaydı!

Birer köstebek yuvasını andıran evler, korkunç heyulâlara yuva olmuştu.(1131) Solgun, ölümcül yüzlü odacıların çürük damları, ıssız viraneliklerin titreşik ruhlarını andırıyor ve çökmek üzere bulunuyorlardı. Örümecek ağlarıyla perdelenmiş dar ve küçük pencerelerinden, batmak üzere olan akşam güneşinin ışınlarının bile süzülmediği bu diri insan mezarlarının çatlak, sıvasız duvarlarında, ilkel yaşamın hüküm sürdüğü çok eski çağların olaylarına ilişkin anılar resimlenmişti sanki! Zarar ve ziyanla dolu tüm yakın ve uzak çevresinde, binlerce matemli ev-barkın kederli ayrılığını anımsatan korkunç cinayetlerin gizli hayaletleri koşuşup duruyorlardı.

Uzun ve yanık bir yakarış ile beklenen sabahın soluk fecirlerinde fırtınalar gizlenirken, köy, yorgun konuklarını ıssız matemlerle uğurluyordu!

Giden gitmiş, kalan kalmıştı.

Ta uzakta perişan bir kervan, yıkılarak, kalkarak, sürünerek, bitkin adımlarla ilerliyor ve yine düşen düşüyor, kalan kalıyor, giden gidiyordu.

Beride, köyün tavansız ve yıkık evciklerinde, henüz dilleri açılmayan beşik çocuklarının ağlamaktan kısılmış çığlıkları, kuru topraklar üzerinde çıplak olarak serilip yaşamlarının en son soluğunu bekleyen sahipsiz hastaların iniltileri işitiliyordu. Şurada, viran bir mescidin yıkık eşliğinde uzanmış beyaz sarıklı bir yaşlı, cübbesinin altında donan bir çift mini-minisini kucaklayarak yokluk dünyasına yollanmıştı.

Köy, akşamın kıyametler koparan fırtınalarından kurtulmuş, binlerce masmunun taze, kefensiz, çıplak cesetleriyle, mezarsız bir mezarlığı andırıyordu.

*

Ey kanlı gecelerin avutucu seherlerini baykuş kahkahalarıyla bekleyen ölüm yolcuları! Yoksunluklarla dolu olan o günkü misafirliğinize, o sefil odacıkların korku ve kuruntu dolu duvarlarından başka matem tutan olmadı. Evet, o sefil, o karanlık odacıkların abluka edilmiş havasında çırpınan kasvetli gecelerin sonsuzluk kadar uzayan çığlıklı saatlerinden geleceğe haber ulaştıracak bir vicdan sesi yükselmedi. O kanlı odacıkların yıkık damları altında o gözlerin son çığlıklı iniltisi çırpınırken, yoksul ölümünüze ağlayan bir yürek bulunmadı.

Zavallı ulus! Doğu'yu, Batı'yı, Güney'i tarihin kaydetmediği bir kan ve öldürme fırtınası içinde kasıp kavuran bu savaşın yolaçtığı hüsrandan en çok payını alan insanlar siz oldunuz. Ne yazık ki insanlığı ürperten şikâyetinizin serüvenini, tarihi utandıran serüveninizin şikâyetini anımsayan yoktur!

Siz ki, yakın komşunuzun ebedî kin ve zulmüne, kana susayan bir düşmanın devasa saldırılarına, kahramanlıklarınıza, fedakârlıklarınıza karşılık, yıllardan beri kardeş gibi baş başa verdiğiniz(1132)

Buna insanlık, eğer varsa, utansın ve ağlasın!

Kemal Fevzi

(1132) 1107 numaralı dipnota bakınız.

İKİ HAYIRLI ESER⁽¹¹³³⁾

KÜRD KADINLARI TEALÎ CEMİYETİ

KÜRD TALEBE HÊVÎ CEMİYETİ

Çağın dikkatimizin önüne serdiği çeşitli olaylardan ulusumuz da yararlanma payını almaya başladı. Bu yararlanmanın pek çok geç kalmış olduğunu itiraf etmek, hem doğruyu ve gerçeği kabul etmek, hem de derdimizi bilmek olur. Ne var ki gelecek için bize ışıklı ümitler veren müjdelere az olsaydı, bugünkü durum için söz söylemek cüretini de kendimizde bulamazdık.

Ümitlerimi güçlendiren belirtiler, son zamanlarda değişik Kürd tabakalarında en büyük sevinçlerle gördüğüm faaliyetlerin ürünleridir. Bunları, ulusal erginliğimizi kanıtlayan birer vesile olarak kabul etmek de pek doğru olur.

*

”Kürd kadınlığının çağdaş anlayışla yükseltilip geliştirilmesini sağlamak, aile yaşamında köklü sosyal reformlar gerçekleştirmek, göç ettirme ve kitle halinde öldürmeler dolayısıyla sefalet içine düşen Kürd öksüz ve dullarına iş bulmak ve nakdî yardımda bulunmak suretiyle onları sefaletten kurtarmak” amaçları çevresinde ”Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti” adı altında bir dernek açan İstanbul’daki hanımlarımıza, Kürdlük için şeref olan bu kutlu kuruluşlarından dolayı ne kadar şükran borçlu olsak yeridir.

Yüzyılların unutkanlık yükünün altından kurtulup yükselen ulusların yaşamında kadınların rolünü pek etkili görüyoruz. Onların uyuyan ruhlarla, karanlık kafalara aşıladığı hareket ve heyecan ışığını başka hiç bir araç sağlayamaz. ”Bir ulusun kadınları, gelişme derecesinin ölçüsüdür” sözü, uygarlık alanında öncülük yapmak isteyen toplumların çalışmalarını düzenleyen bir ilkedir. ”Jîn”in 14’üncü sayısındaki ”Kürd Hanımı” yazısında şu satırları yazıyordum:

”Şurası kuşku götürmez bir gerçektir ki kadının Müslümanlıkta sahip olduğu yer ve haklar, bugün kendisine lâıyk görülmeyen yerden pek yüksek ve bugün kendisine lâıyk görülmeyen haklardan pek geniştir. Din işlerine aklı erenlerin ve din bilginlerinin görevi, dinsel hakları esirgemek değil, bu hakları zamanın gereklerine göre genişleterek ve yeniden düzenleyerek kullanılmasına engel olmaktır”.

Müslümanlığın ilk pak ve temiz biçimini korumuş büyük kitlelerine bakarak, o dönemlerdeki kadın konumunun bugün bize aşılacak ve uygulanmak istenen biçimlerden tümüyle ayrı olduğunu gördükten ve kimi çağdaşlarımızın, Müslüman kadınları geçmişte bile görülmemiş olan ve bugün de olanaksız bulunan bir karanlığa doğru sürüklemek istediklerine inandık-

(1133) Buradaki ”hayırlı” sözcüğü, ”mebrur” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

tan sonra o görüşlerimi belirtmiştim. Bugün, Hilâfet merkezinde(1134) her fert, ya lehte ya da karşı olmak üzere kadın kıyafetiyle uğraşmaktadır. Bu sorun, kendi kişisel görüşlerine göre çözülünce tüm sorunların çözülmüş olacağını sanmak yanlışlığında bulunuyorlar.

Örtünmenin biçim ve anlamının ne olduğunu anlamak isteyenler, Kürdistan'ımıza ve hatta biraz da Türk Anadolu'suna kadar zahmet etmeye katlanırlar. Şimdiye kadar kadının giydirilmesiyle uğraşılacağına, ona doğru dü-rüst bir eğitim ve eğitsel bir güç verilmiş olsaydı, sorun çoktan çözülmüş ve amaç gerçekleşmiş olurdu.

Yine o yazımda demiştim ki:

”İşte biz, bu kadar dindar olan bir toplumun kadınlarının durumunu çağımızın gereklerine pek uygun buluyoruz. Bu durum, çağdaşlaşmak isteyen ve başta aydınları olduğu halde bu amaca doğru yürüyen Kürdlük için o kadar elverişlidir ki, yenileşen bazı uluslarda ve örneğin Türklerde olduğu gibi ayrıca capraşık bir 'kadın sorunu' doğmasına olanak yoktur. Kürd kadını özgürdür; örtünmenin Müslümanlığın belirleyici gelenekleri dışındaki gereksiz bağlarından özgürdür; erkeklerin de içinde bulunduğu sosyal yaşama, saygın bir konuma sahip olarak karışmıştır. Biraz daha yukarı tabakaya baktarsak bir kadınlar saltanatı da görürüz”.

Sorun bu şekilde ve bu nitelikte olunca, hanımlarımızın görevleri kolaylaşmış ve ulusumuzun onlardan elde edeceği yarar artmış olur. Her geçen gün, bireylere olsun, ulusa olsun bir fazla gereksinme yükümler. Fazla gereksinme ise fazla çaba gerektirir; fazla çaba da fazla pazu ister. İşte uygarlık bunlardan doğar. En uygar uluslar, gereksinmeleri en çok olanlardır. Ne var ki, uygarlığın en belirleyici özelliği, duyulan gereksinimleri karşılayabilmektir.

Tek tek her bireyinden âzamî kârı sağlayan uluslar, ne yenilgiye uğramaktan, ne de düşkün kalmaktan korksunlar. Olaylar, günümüzde bir güneş ışı-ğının gücüyle gözlerimize sokuluyor ve kafalarımıza sokmak istiyor ki, kadınları da erkekleriyle birlikte sosyal mücadeleye girmeyen ve yaşamsal çalışmalara katılmayan uluslar, tehlikelerle dolu olan bu uygarlık alanında kötürüm gibidirler. Bu Dünya Savaşında görmedik mi! En uygar ve en hazırlıklı uluslar, kadınlarını da aynı oranda savaşıma kattılar. Yoksa, benzeri görülmemiş bir kavga alanı olan bu savaşta böyle ve bu kadar çarpışmak mümkün müydü! En basit örnek olarak, hastabakıcı hanımların yerine erkeklerin konulduğunu varsayarsak, düşmanla çarpışacak kaç kişi kalabilecek ve yurt savunması ne oranda mümkün olabilecekti? Bu tür örnekler istenildiği kadar çoğaltılabilir.

Ben, kadınlarımızın, milliyetin ve sosyal geleneklerin özünden doğan bu haklara esasen sahip olmalarını, geleceğimiz için pek ümit verici bir sevinçle kabul ediyorum. Ancak bu haklardan uygarlık alanında yararlanmaya kovalanmak, hanımlarımızın bir görevidir.

(1134) 1108 numaralı dipnota bakınız.

Tüzükteki(1135) "Kürd kadınlığının çağdaş anlayışla yükseltilip geliştirilmesini sağlamak" isteği, gelişimin amacına doğru tutulmuş bir kurtuluş meşalesidir. "Jîn"deki o yazımdan şu satırların da alıntı olarak burada yazılmasına müsaade buyurulsun:

"İşte Kürd kadınının doğal durumu, günümüzün gereklerine bu ölçüde uygundur. Eksik olan bir şey varsa, ulusal alışkanlıklardan doğup, yazılı olmayan ulusal gelenekler içinde gelişen karakter belirleyici bu terbiyenin, aydınlatıcı kurallarla ve çağdaş öğretim kuralları ile de olgunlaştırılıp taçlandırılmamış olmasıdır. Bu eğitim kurallarını, bu öğretim kurallarını uyguladığımız gün, Kürd kadınının erdem derecesini, yetiştirdiği çocukların nasıl imrendirici bir vatan temeli kuracaklarını göreceğiz. Bu geleceğin pek uzak olmadığına inanıyoruz".

Bu inancımızı bir daha pekiştiririz. Uygarlık alanında sesimizi dinletecek bir kürsüye sahip olmak istiyorsak, Avrupa ve Amerika'dan bilim, sanat ve teknikçe her türlü gelişmeyi aynen kabul edip almakla birlikte, ulusal niteliklerimizle bağdaşabilir nitelikte olan iyiliklerini almak, bizde olmayanları da bağdaşabilir duruma getirerek almak zorunluluğundayız.

Hanımlarımızın bu gereği takdir etmelerinden daha parlak bir gelişim kararlılığı olamaz. Hanımlarımız gösterişe ve gösteriye düşkün değil, ancak iyi birer aile hanımı, çocuklarımıza ve kardeşlerimize yurtseverlik, görev ve fedakârlık duygularını aşılayan tam birer ana oldukları gün, "Kürd kadınlığının çağdaş anlayışla yükseltilip geliştirilmesi" amacına ulaşmışlar demektir.

Benim için biraz belirsiz görünen "aile yaşamında köklü sosyal reformlar gerçekleştirmek" kaydı, eğer anlayabildiğim anlamda ise, Kürdlük çoğunluğunun, bu tüzük etrafında toplanan hanımların ve bugün ulusun geleceği hakkında projeler hazırlayan gençlerin düzeyine yükselmeleriyle gerçekleştirilebilir. Kürdistan'da çağdaş gereklere doğru yavaş yavaş meydana gelecek olan eğilim, bu reformlara duyulacak gereksinimi meydana getirecektir. Yani bu, bir "zaman ve yaşamda devrim" sorunudur.

"Jîn"den alıntı yaptığım satırlarda, Kürdlükte bir kadınlık sorunu doğması olasılığının bulunmadığını söylüyorum. Saygıdeğer bir incelemecimiz diyor ki:

"Kürdlük için yalnız bir kültür ve öğrenim vardır. Kürdlüğün gelişmesi dediğimiz vakit, bu gelişmeye erkekler de, kadınlar da girerler. Zorla, doğal olmayan bir ayrılık çıkarmamalıyız".

Evet, pek doğrudur. Bu görüşün doğruluğu bir kutsal hadisle de kanıtlanabilir:

"Bilimi aramak, her Müslüman erkek ve her Müslüman kadın üzerine farzdır".

Bilimi aramak mutlak olarak söylendiği ve Müslüman erkek ile Müslüman kadının bilimden yararlanması derecesinde ayrım gözetilmediği için, erkeklerle kadınların öğrenim ve gelişmelerinde, sadece cinsiyetin zorunlu kıldığı bazı farklar dışında, başka bir ayrım gözetilemez.

(1135) Kürd Kadınları Tealî Cemiyeti'nin tüzüğünü kastediyor.

Erkeklerden ayrı bir kadın sorunu ne zaman doğar ve iş ne zaman tehlikeli bir durum alır?

Ne zaman ki erkeklerle kadınların kültür ve eğitim düzeylerinde, nicelik ve nitelik bakımından bir dengesizlik olursa. Ben Türklerde kadın sorununun nedenini bunda buluyorum; erkekler nicelik ve nitelik bakımından ne kadar gelişmiş iseler, kadınlar da her iki yönden o kadar az gelişmişlerdir. İşte ben bu dengesizlikten korkarım.

Kürd öksüz ve dullarına iş bulmak ve onları sefaletten kurtarmak amacı, her şeyden önce, "olanaklı ve gerekli" olan şeylerle uğraşılmanın zorunlu olduğu şu zamanda en büyük ve birinci görevdir. Kadınların yufka ve duyarlı yürekleri, İstanbul'dan başlayarak Anadolu'nun en karanlık köşelerinde besinden, giysiden, hatta diyebilirim ki yaşamdan yoksun olarak sürünen erkek, kadın, kız ve kardeşlerimizin acılarını, kuşkusuz ki bizlerden daha çok acılıkla duyarlar. Bu nedenledir ki, geleceği kazanmak için bugünkü durumun kurtarılması gereğini tümüyle takdir ederler.

Günün varlığımıza ve yokluğumuza ilişkin bu en önemli sorunu hakkında nispeten az satırlar ayırmam, sorunun daha az üzerinde düşünölmeye değer olmasından değildir. İnşallah daha çok söz söylenmeden ve çok zaman geçmeden, bu şefkatli ve şifa taşıyan ellerle, bu yaramızın sarıldığını görürüz. O vakit hanımlarımız yetkinliklerini kanıtlamış olurlar ve böylece ulusumuzdan kazanacakları beğenin pek çok fazlasını, hareketlerimizi kollayan yabancılardan ulusumuz için kazanmış olurlar; kendi yüreklerinin de en çok bu heyecanla çarptığına eminim.

Onlardan her birinin, ulusal özlemlerimiz için birer iyiliksever ve başarılı ana olmasını candan ve yürekten dilerim.

*

Ümitlerimize güç katan öteki hayırlı eser, yeniden faaliyete başladığını şükran ve kıvançla gördüğümüz "**Kürd Talebe Hêvî Cemiyeti**"dir. "**Hêvî**", Büyük Savaşın(1136) faaliyetlerinde yolaçtığı dört buçuk-beş yıllık bir aradan sonra işe başlıyor.

Üç yıllık çalışmalarıyla Kürdlük dünyasında büyük ümitler ve güçlü güvenler uyandıran "**Hêvî**", felâket saçan ve felâket toplayan bir hükümetin(1137) icad ettiği bir savaşta, dünya çapında değeri olan üyeler yitirdi. Dört buçuk yıl önce, ülkenin bütün genç bilekleri ile genç kafaları ateşe sürüklenmek için Harbokulu Meydanında toplanılırken, "**Hêvî**"yi İstanbul'da yaşatan yüzlerce beyin de o maydanda, gafil ve hırslı bir militarizmin ağır zincirlerine boyun eğdiler. "**Hêvî**", iki gencin kucağında Allah'a emanet kaldı. Bir gün oldu ki "**Hêvî**", yarının ışıklı bir ümidi olarak ancak gönüllerde yaşadı.

(1136) "Büyük Savaş" adı, Osmanlıcada "Genel Savaş" anlamına gelen "Harb-i Umumî" adının karşılığı olarak kullanılmıştır.

(1137) 1110 numaralı dipnota bakınız.

Evet, "Hêvî", Kürdlük için bir "ümit" idi. Yedi yıl önce tüm ağırbaşlılar, büyük adamlar hep birer köşede uyuklarken, herkes korkak ve çekingen, hekes her şeye "doğru" derken, "Hêvî" gençleri, "ümit"lerini, bugün dil-lerde yüksek yüksek söylenen ve ufak bir gayretle gerçek olacak olan olayları birbirlerinin kulağına üç yıl sürekli olarak fısıldadılar, dertleştiler.

"Hêvî" bir irade idi. Her yere felâket saçan ve her yerden felâket toplayan bir hükümet, O'nu da kendine bir araç durumuna getirmekten ya da hiç değilse sus payını vererek kendine minnettar kılabilmekten ümitsiz olunca, "Hêvî"dekileri bir bahane ile polis dairelerine sürükledi; seslerini tutukevlerinde boğdu. Suriye'de Araplar asılırken, İstanbul'da da "Hêvî"çiler kim bilir hangi akıbetlere uğratılmak için aranıyorlardı. Ne var ki savaş, İstanbul'da da ihtimal ki sehpalar kurmak ya da Anadolu'ya doğru sürgünler, bodrumlar hazırlamak zahmetine gereksinme bırakmadı.

Bugün Hêvî" bayrağını yeniden çekenler arasında eski ağabeylerinden hemen hemen kimse yok gibidir. Demek ki "Hêvî"nin savaştan önce yarattığı kararlılık ruhu, süreklilik ruhu, değil ortadan kalkmış olmak, tersine güç ve yaygınlık kazanmıştır. "Hêvî"nin diriliş töreninde takdirlerini açıklayan saygıdeğer bir düşünürümüzün de pek doğru olarak dediği gibi, "gençlerimiz Doğu ruhundan, Doğu anlayışından tümüyle kurtulmuş olduklarını ve o ruhtan, o anlayıştan yüksek olduklarını gösterdiler. Onlar, Doğulular gibi kurulmuş bir eseri yıkmadılar; var olan bir temelin üzerinde bir bina yükselterek süreklilik, direnç ve irade özelliklerini gösterdiler".

Onların her gün, her dakika birbirlerine ve görevlerine sönmez bir sevgi ve fedakârlık ateşiyle bağlı olduklarını gördükçe, düşüncemde Kürdistan'ın parlak ve sağlam geleceği yükseliyor.

Dört buçuk-beş yıl(1138)

Bu görevler, "Hêvî"nin bugünkü evlâtlarına kalmış demektir. Yeter ki bu görevlerin büyüklüğü karşısında onlar ne kötümser, ne iyimser ve ne de ümitsiz olsunlar; yalnız gerçekleri görsünler ve bir de şu vazgeçilmez gerekliliği takdir etsinler:

Hayal ve ihtirastan uzak, gerçek ve olanak için çalışmak. . . Hayal ve ihtirasın kazandığı görülmemiştir. Gücünü gerçeklerden ve olanaklardan alan ümitlerdir ki, er-geç doğal olan kutsal doğuşları ile ruhlara dayanıklılık ve yücelme şevki verirler.

Hayal ve ihtirasın yoksunluk içinde kalarak çökmekle sonuçlanacak olan zehirli acılığını da hiç unutmamalı.

Benden o kurtarıcılara armağan olarak saygılar ve yüceltmeler.

26 Mayıs 1919

Memduh Selimbegî

(1138) 1111 numaralı dipnota bakınız.

BİR MEKTUP

Müdür Beyefendi,

Selâmdan sonra, kendimi kısaca tanıtayım:

Bir Kürdüm. Oldukça eski bir tarihe sahip bir Kürd ailesinden gelmeyim. Uzun zamanlardan beri bilimi yaymakla uğraşan bir bilginler zincirinin son halkasını oluşturuyorum. Medrese ve okuldan anlayan bir kimseyim. Arap ve Acem diyarını, Kürd ve Türk ülkelerini, Frenklerin yaşadığı yerleri dolaştım. Halen İstanbul'dayım. Şimdilik, yürümekten ve hareket etmekten yoksun bir durumda bulunuyorum. Bu nedenle, sizi ziyaret etmek onuruna kavuşmaktan bir süre için yoksun kalmak zorundayım.

İstanbul'a gelir gelmez ilk işim, Kürdlerin son olaylara karşı nasıl bir tavır aldıklarını araştırmak oldu. Uluslara ayaklanma sûrunu(1139) üfleyen yüce gönüllü Wilson hazretlerinin Kürdler üzerindeki etkisini pratikte görmek istiyordum. Başkalarına hizmet etmeyi kendi kendisine hizmet etmeye tercih eden ulusumuzun bu düşünce tarzı, O'nu, çoğunlukla kendi çıkarlarına ters düşen ve kendi çıkarlarıyla çelişen amaçların ardından koşmaya sevkeder. Bundan dolayı birleşemez; ayrılır ve dağılır. Uzun yıllar boyunca süregelen gözlemler, bana, alışlagelen bir anlaşmazlık manzarasıyla ya da gelip geçmiş bir eski girişimin anılarının enkazıyla karşı karşıya bulunacağım korkusunu veriyordu.

On yıllık bir seyahat döneminin maddî varlığıma saldırttığı bunaltıcı acılar, durumu bizzat araştırıp incelememe engel oluyordu. Sonunda, lütfedip bu mektubumu sunmaya aracılık eden din ve ulus kardeşimizin iyiliksever kılavuzluğu ve himmetiyle, aradığım bilgilerin bir bölümünü elde etmeyi başardım.

Hilâfet merkezinde(1140) biri siyasal, ötekisi de sosyal olmak üzere iki Kürd derneği varmış.(1141) Yayınlanmış sayılarının hepsini elde ettiğim iki karma dergi de, bu derneklerin yayın organları olsa gerektir.(1142) Ulu Tanrı, varlıklarını bölünme ve nifak darbelerinden korusun ve çalışmalarının, faaliyetlerinin ürünlerinden zavallı ulusumuzu yararlandırınsın.

Bu derneklerden ikincisinin hangi amaca yönelik olduğunu "Jîn"ın içerdiğinden öğrenmek mümkün oldu. Siyasal olan derneğe gelince; O'nun programını, derginin şimdiye kadarki Türkçe yayınlarından, dolaylı yollarla olsun öğrenmek mümkün olmadı. Kürdçe bölümlerinin buna ilişkin bilgileri içeriyor olması akla gelirse de, utanarak bilgilerinize sunayım ki, pek eski bir Kürd ailesine mensup olmakla birlikte, ulusal dilimi bilmiyorum. Bu kusur bana ait olduğu kadar ve belki de çok fazlasıyla, dilimizi bilenlere aittir. Kaderin bir cilvesi olarak milliyetten pek uzaklara düşmüş bizim gibi ulus talih-

(1139) 1113 numaralı dipnota bakınız.

(1140) 1114 numaralı dipnota bakınız.

(1141) 1115 numaralı dipnota bakınız.

(1142) 1116 numaralı dipnota bakınız.

sizlerine, özellikle de halen Kürdistan'da yaşayıp da Türkçe konuşan bazı Kürd evlâtlarına, yürekten istedikleri dil öğreniminin olanak ve araçlarını hazırlamayan ilgililer, tarihin kendileri için hazırladığı haklı kınamanın derecesini düşünsünler.

İşte bu yoksunluklardır ki beni, ulustaşlarımla Türkçe konuşmak zorunda bırakıyor.

Müdür Bey,

Derginizin yavaş adımlarla gelişmeye doğru gittiğini görmekle birlikte, müsaadenizle burada bir şikâyeti ortaya koyayım:

Derginin içeriğinde çeşitlilik yoktur. Bundan maksadım, çeşitlilik diye ipe-sapa gelmez birtakım kuru lâflarla sütunları doldurma tavsiyesi değildir; ancak, örneğin din, ekonomi. . . gibi konulardan sözedebilecek içerik arasında bu gibi konulara ilişkin yazıların da görünmesini dilediğimi içtenlikli bir biçimde hatırlatmaktır. Özellikle dinsel konulara ilişkin yazılar! İslâm dünyasının bu darmadağınklık ve bölünmüşlük anında, Müslümanların kulaklarına, bağlı oldukları doğru dinin emirlerini ve yasaklarını bağırabilmek, ne güzel bir sevaplı iş oluşturunca, bilsek!

En çok miktarda ve en güçlü din bilginlerine sahip olduğu kuşku götürmeyen bir İslâm unsurunun,(1143) iki tanecik derginin yazı isteklerini karşılamayacak kadar kalem yoksunu olduğunu aklım kabul etmiyor. Olabilir ki, bugüne kadar ihmal edildiğini gördüğüm bu sorunda benim anlamadığım nedenler vardır. Daha yetkili zatlar, bir Kürd dergisinin bu ihtiyacını karşılamak için kalemlerini işletmemekle, dinin emirlerini bildirme görevini yerine getirme tehlikesine atılmayı bizim gibi kültür ve bilgi alanında güçsüz olanlara yüklemişler demektir. Bu nedenledir ki dinsel konulara ilişkin bazı yazılar yazmak hevesine yenildim.

Küçük yaşımdan beri gördüğüm tam bir İslâm terbiyesinin gerekleri ve İslâm medreselerinde geçirdiğim birkaç yıllık öğrencilik yaşamının sağlayabileceği bir bilgi düzeyi ve anlatım gücü sınırları içinde bir şeyler yazacağım.

Konularımı, bugünkü yaşamın akıl ve zihinleri yakıp tutuşturan en canlı olayları arasından seçeceğim. Olaylara ne Haçlıların dürbünüyle ve ne de eski bir Doğulu gözüyle bakacağım.(1144) Olayları, yalnız kendi çıplak gözlerimle görmeye çalışacağım.

Bu isteğimin dergi tarafından ne şekilde karşılanacağına ilişkin bir işaret elde etmek, yazıların sunulması için yeterli bir emir olacaktır.

Hepinize özel saygılarımı ve gıyabî sevgilerimi sunarım efendim.

Etyemez, (1145) 15 Mayıs 335(1919)

İsfahânî

(1143) Kürd toplumunu kasdediyor.

(1144) 1118 numaralı dipnota bakınız.

(1145) 1119 numaralı dipnota bakınız.

Mektubunu yukarıya aldığımız sayın muhabirimize:

"Jîn" in amacı, Kürd kültür ve uygarlığını, bugün galip gelen kültür ve uygarlığın düzeyine yükseltmektir. Bunun için elinden geldiği kadar çalışacaktır. Kürd için en uygun kültür ve uygarlık, O'nun ulusal nitelikleriyle doğal ve sosyal kurallara uygun biçimde bağdaştırılmış Doğu ve Batı kültürü ve uygarlığının karışımıdır. Sanırız ki ikinci bir kurtuluş ve gelişme yolu yoktur. Ve sanırız ki zatınız da bunu demek istiyorsunuz.

O halde, söz verdiğiniz yolda yazılarınızı bekler, bu vesileyle saygılar sunarız.

KÜRDLER İRANLI DEĞİL MİDİR!

—GEÇEN SAYIDAN DEVAM—

"Arya" genel adıyla anılan ırkın ikincil sınıflandırılması ve sınıflara ayrılması içinde iki köken vardır ki, soyun doğuya ve batıya dağılan yüzlerce kabilesine köken görevi görürler. Bunlardan "Arya" adına özellikle sahip çıkan bölüm doğuya, Bahterya'nın dağlık bölgesinin soğuk vadilerine, "Yavan"(1) adını taşıyan parça da batıdaki verimli ovalara yerleşmişlerdi. Bu şekilde göçebe yaşamlarını sürdürürken dağların dar bağrına sığamayacak ölçüde çoğalan ve coğrafi engeller nedeniyle doğuya doğru gelişmeyen "Arya"lar, "Yavan"ları sıkıştırmaya başladılar ve onları yavaş yavaş batıya doğru çekilmeye zorladılar. Artık kader bu ulusa göç sürunu(1146) çaldırmıştı. "Yavan"lar, doğudaki geniş ovalara ve daha ötelere yönelerek harekete başladılar. Uzun süren yolculuklarının sonucu, "Avrupa" dediğimiz kıtaya ulaşmaları ve bu kıtanın değişik uluslarını oluşturmaları oldu.

Nüfus artışı nedeniyle "Billûrdağ"ın yüksek yaylalarına kadar çıkmak zorunda kalan "Arya"lar, tıkdıkları dar alanlardan ve soğuk dağlardan yavaş yavaş inerek, "Yavan"ların boş bıraktığı araziye doldurdular. Bu baba yurdunda bir süre daha oturduktan sonra, bir söylentiye göre hüküm süren müthiş soğuklar, daha güçlü ve doğruya yakın öteki söylentiye göre de, aralarında başgösteren dinsel bir anlaşmazlık, "Arya"ların da bölünmelerine ve göç etmelerine yolaçtı.

(1) Kürdçesi "Ciwan"dır.

(1146) 1113 numaralı dipnota bakınız.

Güneydoğudaki Bedahşan dolaylarında oturan ve bugün "Hindu-Aryen" adıyla anılan boyun bir bölümü "Hindu-gûş" dağlarını aşarak, bir bölümü de bu sıradağları dolaşarak "Hinde"e girdi ve oranın asıl sakinleriyle yüzyıllar süren uzun bir mücadeleden sonra galip gelerek kesin egemenliğini kurdu ve toplumun üst sınıflarını oluşturdu.

"Arya"ların öbür önemli ve büyük bölümü, "İran" adını alır. İranlılar göçe devam ederek, ayrıntıları "**Vandîdad**" adlı dinsel kitabın birinci bölümünde açıkça anlatılan yolu izleyip bugünkü yurtlarına girdiler.(2) "**Vandîdad**"'ın bu ayrıntıları anlatan bölümü pek değerlidir ve İranlıların göçü üzerindeki kuşku ve belirsizlik perdesini kaldırarak, İranlıların tarihsel yer değiştirmelerinin önemli bir bölümünü aydınlatır. O kadar ki, bu kitap, göç sırasındaki duraklama aşamalarını ve yine bir aşamadan ötekine geçmeye yolaçan belâları da sırasıyla sayıp açıklar.(3)

(Devamı var)

Kurdîyê Bitlîsî

(2) Maspéro, İranlıların Avrupa'dan Aras ve Kur vadisi yoluyla geldiklerini doğruya daha yakın buluyor.

(3) Bu aşamalar normal yürüyüş konakları değildir, göçmenlerin yerleşmeye karar verdikleri bölgelerdir. Fakat zavallılar, nerede yerleşmeye başlamışlarsa, orada, kötülük Tanrısı olan "Ehremen" bir belâ yaratarak yine göç etmelerine neden olmuştur.

TÊDAYÎYA CİLDÊ ÇARAN

*

DÖRDÜNCÜ CİLDİN İÇİNDEKİLER

JİMARE 16 * SAYI 16

RÛPEL(SAYFA)(1147)

Yüksek bir eser-i hamiyet	713
Karlı yurdun öksüz ve nasipsiz evlâdlarına	714
Eyyam-ı mahsusamızı tesbit meselesi	716
”Mem û Zîn”in tab’ı münasebetiyle	718
Bir hikâye-i tarih	719

*

Gazindek	724
Pîyesa Kurdî Memê Alan	725

WERGERAN*ÇEVİRİLER

Yüksek bir ulusal onur belirtisi	732
Karlı yurdun öksüz ve nasipsiz evlâtlarına	733
Özel günlerimizi saptama sorunu	735
”Mem û Zîn”in basımı dolayısıyla	737
Bir tarih olayı	738

*

Gazindek	741
--------------------	-----

(1147) Jîmareyên rûpelan ên ”Têdayî”yê li gora jîmareyên rûpelan ên zincîrkirî yên li goşeyên rûpelan hatine nivîsîn; ne ku li gora jîmareyên li nivê rûpelan (İçindekiler’in sayfa numaraları, sayfaların ortalarındaki sayfa numaralarına göre değil, sayfaların köşelerindeki zincirleme numaralara göre yazılmıştır).

JİMARE 17 * SAYI 17

Kürdlükte terakkî cereyanları	745
Bir hikâye-i tarih	752

*

Nezanîn	758
---------------	-----

WERGERAN*ÇEVİRİLER

Kürdlükte ilericilik akımları	763
Bir tarih olayı	770

JİMARE 18 * SAYI 18

Kürdler "İranî" değil midir!	779
Kürdler tarihî bir millettir	785
Baban hanedanı	787

*

Muxatibîya Memê ye digel şetê Cizîrê mucawibîya ji işqa bênezîrê	790
Mirovînî	792
Gazî	794
Çon bikoşîn	796

WERGERAN*ÇEVİRİLER

Kürdler İranlı değil midir!	800
Kürdler tarihsel bir ulustur	806
Baban hanedanı	808

JİMARE 19 * SAYI 19

Hewar! — İmdad!	813
Kürdler ”İranî” değil midir!	816
Kürdlerde durûb-ı emsal	819

*

Dîbace — Mem û Zîn	824
Ji bajarîya ra	827
Loma ji bilbil	830

WERGERAN*ÇEVİRİLER

Hewar! — İmdad!	836
Kürdler İranlı değil midir!	839
Kürdlerde atasözleri	842
Kentlilere	844

*

Pêşepeyv — Mem û Zîn	846
--------------------------------	-----

JİMARE 20 * SAYI 20

Issız köy	851
İki eser-i mebrur	853
Bir mektub	858
Kürdler "İranî" değil midir!	861

*

Kakeyî	862
Strana Kurdan	865

WERGERAN*ÇEVİRİLER

Issız köy	871
İki hayırlı eser	873
Bir mektup	878
Kürdler İranlı değil midir!	880

آندى :

باب مالی جواری ابوالسمود جاده‌سندہ نجم استقبال مضبہ‌سندہ (زن)
ادارہ خانہ سی توزیع محلی

باب مالی جاده‌سندہ یکی شرق کتابخانہ سی

آبونه‌لریمزه

آبونه‌لریمزه کوندردیکمز بر طاقم نسخہ‌لک واصل اولمدینی شکافی
اوتہدن بری مرجعک نظر دقتہ وضع ایدلدیکی حالده الآن توالی ایدیورہ
بو شکافی تکرار عرض ایتکه برابر آبونه‌لریمزه واصل اولماش نسخہ‌لر
وار ایسه نومرولرینی همان اداره به بیلدیرملرینی رجا ایلرز .
امراض جلدیه وافر نیجه منحصمی

دوقتور شکری محمد بک

مشریرلرمزدی دوقتور شکری محمد بک یازاردن ماعدنا هر کون صباحی
آفہامہ قدر غلطہ سرایی مکتبه قارشوسندہ خرسناکی ونامدیکرله سیدباشا
خانندہ کی معاینه خاتمہ‌سندہ خستہ‌لری قبول واکمکله اصولرله تداوی ایدر .
تفرون بک اوغلی : ۱۸۱۲

کوز هکیمی

دوقتور حامد شا کر

مومی الیه هر نوع کوزخستہ‌لقلرینی تداوی ولایمکن عملیاتلرینی موقتیه
اجرا ایله نومرولی فی کوزلکله دخی تعین ایدر . هر کون امین اوکنده
تراموای موقفندہ حسین حسنی اجزاخانہ‌سندہ بولتور .

سیدالرشاد جریده اسلامیه سنک ۴۱۵ نجی نسخہ‌سی قیمتدار مقاله‌لرله
انتشار ایتدی .

رفیق مساعیمز (کوردستان) مجموعه سنک ۸ نجی نسخہ‌سی ده انتشار
ایتشد . هر جوق کزیده مقاله‌لری جاری اولان مذکور مجموعه‌ی قارئین
کرانه توصیه ایلرز .

کور دجه حرفلری

حروف صوتیه

آ	فتحه ثقیله	آسکی	آتش	معناسه
ه	فتحه خفیفه	رهز	بوستان	د
و	ضمه ثقیله	بور	بکید	د
ؤ	ضمه مبسوط	دؤر	اوزاق	د
ۆ	د مقبوضه	کۆر	درین	د
ی	کسره ثقیله	بی	قویو	د
ئی	کسره متوسطه	بی	کوره	د
ئی	د خفیفه	بی	کوتوردی	د

حروف صامته [°]

ا ب [۱] پ ت ث ج چ خ د ذ ر ز
 ژ س ش ص ط ظ ع غ ف ق ک گ
 گ ل م ن و ه ی

[°] امارتلی حرفلر صرف کوردجه به مخصوص اولوب دیگر لسانلرده بولمز برنجینه
 صداسی اینک معناسه کان و چیل ، لهنک لهنکده ایکنجینک بارجه معناسه کان
 « گز » لهنک لهنکده آلاشیلر بونخرج کوردجده یله چوق مستلدر -
 [۱] (ب ، پ) حرفلری آره سنده ایری بر نخرج اولوب مذکور نخرج ایچون
 آیر یجه بر حرف احضار ایدلگده در -

په پوزت دانه پوهی برسېلت ، په شان نادانه یی وک بلی کتار .
 له پشمی وځناکی برسېلت ، نمرین سرکه و دبند وهوسار
 له قلهی مصطفی رو ورنکېره ، په داسی کېوه نمری کنهکار
 که مردی ، روحی نلپاکت بهجوسنی ، له انسانی دچینه شکلی سکار .
 ورن یاران شوی میخاده امشو ، له پی در پی فریدن یار واغیاو .
 شوالی زردوسوره وک خرمن گل له سرملغوری زره روکن بهخروار
 شوالی خامه کو ، زریختو خارا له سربک دابین ولا مالی تېجار
 ندیم ونوکرو آغاو اقدی له دوری دانېغن وک خط برکار
 له نظمی بزم جم ، ساقی بکېری - شراب ولی یذا مطرب له مزمار
 بنیزو شربت وقله و مزه وی ا ده فوطينو رچنگو بربطوتار .
 دبی ام بزمه هرېم لظنه پروا هتادو حصه رابووری له شوکار
 که دینا بو بروی قیاس و نکی صره ی بش کردنی شلواره ام جار
 - مایه یی -

سترانا کردان

طاقا خوشی بی لاسمه درکت فرضه ژمرا تخانی وخت
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 بخنجه مزی وی قهبت وکی گل نامه و صا وکی دلی گل
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 میر وزن و کج حمی نظان هولی نه خدیب و بی مکانک
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 سی دولت ظالم وقاس هار تالان کره سریر و دیار
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 یاس ژدلی خوه مرد رین تاجا ظفری امی بینز
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 ره حانیا انیان هقاله بی غیرتی باش نهو و باله
 طاقا خوشی بی لاسمه درکت
 سلیمان پوهنی

کاکه بي

(آين مزدك و بابك) شيخ رضا

هتانه هرو کو بیستویه بزى
 ده بسن حلقه بي وک عقد پروين
 له سالکا شو پاراښ دیندار
 له هیگا بیکی خالی لیس دیار
 نسیمی کوسه ؛ بابای مهر عیار
 یگانه ی کن رش و کاحولی شاخدار
 بریشی دا ده چوری اشک خوښار
 ورین دسی بی ده گاه وهک قلب هوشار
 درویه حشر و نشر و جنت و تار
 اطاعی اشقیایه و دفعی اشرار
 تناسخ ریگه بی که راست و هموار
 به آشو بن ملای سرلنگه دستار
 زهاوی مر دو کوری کم بو چاومار
 ایتړ دنیاده بقیه عینی گلزار
 به تنهای شیخ رضا کی هرزه کفار
 علاج ده کری به مشتی پرله دینار
 بلورینی کریکی ساده رخسار
 له سرله رنکه اول ، ترک آزار
 له هردو عمده ترکبتان اسرار
 چواره پیت بلم ؛ ای پیر هشیار
 برازی بوزو کله ی خوکی مرادار
 دجینه قالبی شوخیکی نازار
 به آینه به ابرکانوبه الطور
 نه دی کانی به عشقی باوه یادگار
 بختنه ژبرکلینی دابه ویزار
 هتانه هرو کو بیستویه بزى
 ده بسن حلقه بي وک عقد پروين
 به چو کدا دی قوته ی من زرکه کاردو
 ده خوینی مر سیه ی (مالوس) ملعون
 وه کو باران به کلکی پیره سگدا
 له پاش اکیال رسم ماتم وشین
 معاذالله دملی بابایها القوم ؛
 غرض لم جرتو برتو کا کو فیکه
 حلولی مذهبیکی بی گریو قورت
 له گوی مگرن قصه ی آخون سنی
 بحمدالله نما کاک احمدی شیخ
 اکر بیوشیخ علیش دفع البلابی
 ټینی یانه مینی چی له دس دی
 اکر مشته و مشار یش بی زبانی
 به دیناری علاج کن یابه سمنی
 عزیزان مذهبی یاران ججم ؛
 دوم اکرام ضعفه و شرط ثالث -
 امانه جمله بشمن اصل مقصد
 شکسته ی جوزو تولى تنوز و گلبه ی -
 اکر بمری له سرام دینه روح
 ضعیف بی خوانخواسته اعتقاد
 نه کی ترسی به خیری خلفه بابیر
 شیاکی کاوه حول نه گریته له ریش

یاواش فر دوغری چکمه چیار ایندیله. آراس قدر بومله ایلک صبر مهاجرنی چنبرمشدی. (درون) لرغریدهکی واسع و وارزه وده اوتلرینه متوجهاً حرکت باشلادیله. اوزون سورن سیاحتینک نتیجهسی (آروپا) دبدیکمز قطعه به وصول واونک ملل مختلفهسی تشکیل ایتک اولدی.

تکثر نفوس سیبله (بلورطاغ) ک یوکسک یا بالارینه قدر چقمقه مجبور اولان (آریا) لر، طیفه قلمری دار ساحه لر دن، صوثوق داغلر دن تدریجاً اینرک (یاوان) لرک بوش براق دینی اراضی بی دوله یردیله. برمدت ده بومالکانه پدرده اوطوردقن صوکر، بررواینه نظراً حکم فرماولان مدھش صوثوقلر، ده قوتلی و صخته یقین دیگر روایت کورده آرالرنده ظهور ایدن دینی براختلاف، (آریا) لرنده وسیله افتراق و مهاجرنی اولدی. جنوب شرقیدهکی بدخشان حوالیسند اوطوران و بوکون (هندو - آریه) اسمیله یاد اولان عاقله، قسماً (هندو - کوش) طغزینی آشرق، قسماً سلسله بی دولاشرق (هند) داخل اولدی. اورانک سکنة اصلیه سیله عصرلر سورن بر مجادله مدیده دن صکره احراز غلیتیه حاکیت قطعه سی تأسیس و اهالینک صنوف عالییه سی تشکیل ایتدی.

(آریا) لرنک دیگر مهم ویوک پارچه سی (ایران) اسمی آیره. (ایران) ی لر مهاجرته دوامه تفصیلاتی (واندیداد) آدلی دینی کتبه بک برنجی فصند صراحة مذکور طریق تعقیب ایه بوکونکی وطنلرینه داخل اولدیله [۲]. (واندیداد) ک بو تفصیلاتی بک قیمتدار اولوب مهاجرت ایرانیه اوزرنه کی پرده شکو و ابهامی رفع ایدر، (ایران) ی تاریخ انتقالک مهم بر قسمی تنویر ایلر. اودرجه ده که بو کتاب اثنای هجرتده کی توقف مرحله لرینی و تکرار بر مرحله دن دیگرینه انتقالی انتاج ایدن بلایابی ده صره سیله تعداد و بیان ایدر [۳] مبعدی وار

کوردی، بشایسی

(۲) ماسهرو، ایرانیلرک آروپادان آراس و فور و ادبی ضربیه کلمه کربنی ده صخته قریب بولور.

(۳) بومراحل علی الماده بورویش قونالری دکلد. مهاجرلرک نمکته قرار ویردکاری مناطقدر. فقط زوالیلر نروده برلشکه باشلامشله اوراده خالق شر اولان (آمریهان) برلیه ایجاد و تکرار مهاجرنی تولید ایلهمشدر.

کورسکبه باقابجق و یکنر کندی جیلاق کوزرمله کورمکه جالیت جقم .
 بو هووسمک مجموعمه صورت تلقیننه دازر بر اشاره نائلیت مقاله لرك
 تقدیمه کافی بر امرود . چه کزه احترامات مخصوصه و محبت خیابیمی
 تقدیم ایدمدم افندم .

اگ بر ۱۰ ماهی ۲۳۵ اصغهای

مکتوبی بالا به درج ایندیکز محترم عا بر مره :

(زین) ک غایبی گورد عرفان و مدینتی ، بوگون غلب کلن عرفان
 و مدینت سویه سنه اصماد اینمکدر ، بونک ایچون آلدن کدی یکی قیدر جالبشاجقدور .
 کورد ایچون آلف موافق عرفان و مدینت اونک سجاایای ملیسمه - قوانین طیبه
 واجتماعیه به موافق صورتده - تألیف ایدلش شرق و غرب عرفان و مدینتک
 مزوجه سیدر . ظن ایده رزکه اینکنجی بر چاره خلاص و نمالی یوقدر و ظن
 ایده رزکه ذاتکزده بونی دینک اینتیورسکزر . اوحالده وهد ایندیککزر
 یولده مقاله لركزه انتظار ایله بالوسیه تقدیم و حرمت ایلرز .

کوردلر (ایرانی) دکلیدر ۹۰۰

— بکن نسخه دن مایه —

(آریا) نام همومبسیله یاد ایدیلان عرفانک تقسیمات تألیفی میباندده
 بقی باشلی ایکی اصل واردرکه نسک شرق و غرب طاعیلان یوزلرجه
 قیلنه منشأ وظیفه منی کوریر . بونلردن (آریا) اسمنه تخصیصاً غلک ایدن
 قسم شرقده ، باختریانک طاعلق مناطقنک صوئوق وادیلرنده و (یوان) [۱]
 اسمنی طاشیان بارچده غربده کی دینت و محمولدار اووه لرده برلشمینی ایدیلر .
 بو صورتله حیات بداوتلرینی باشامده دوام ایدرکن طاعلق سینه تنکنه
 سیفه به جق درجه ده نکتر ایدن وموانع ارضیه سبیله شرقه دوقری
 انکشاف ایدمه دین (آریا) لر ، (یوان) لری تضییقه ، اولنری پاداش

(۱) کوردجیسی (جوان) در .

حالا کوردستانده پاشایان بر قسم (ترکه زبان) اولاد اکراده صمیم جاندن آرزو ایندکری تعلم لسانک و سائط تحصیل و تفهیمی اعداد ایتنه بن علاقه داران، تاریخک کندیلرینه حاضر لادینی طمن محفک درجه سنی دوشونسونلره ایسته بومر ویتلردر که بی ملتداشلمله تورکه آکلاشمق اضطرارنده براقیور .

مدیر بک ، مجموعه کزک باواش آدملرله نکامله دوعری کیندیکنی کورمکه برابر مساعدکزه بوراده برشکایت درمیان ایدیم . مجموعه نك مندرجاتنده تنوع یوقدر . بوندن مقصدم تنوع دیه بی سروین برطافم قوالیاتله املای ستونی توصیه دکلدر، انحقاق مثلا : دیندن ، اقتصادباندن .. الخ بحث ایدم بیلجک مندرجات میاننده بوکی مباحثه متعلق یازیلرک ده کورونمسنی آرزو ایندیکنی خالصانه اخطاردرد . باخصوص دینی یازیلر عالم اسلامک بوآن ثفت و انشفاقده آذاف مسلمینه تابع اولدقلری دین حنیفک اوامر و نواهینسی باقره بیلیمک نه کوزل بر فعله ثواب تشکیل ایدردی بیلیمک اک جوق مقدارده و اک مقدر علمای دینه مالکینی آزاده اشتباه برعنصر اسلامک ، ایکی دانه جک مجموعه نك مطالب تحریریه سنی نظمین ایدم بیه جک قادر محروم قلم اولدینی محاکمه قبول ایتنه بور . اوله بیلیرک بوکونه قادار اهل ایدلدیکنی کوردیکم بو مسئله ده بنم آکلادمینگ سیر وار . دها صلاحیتدار ذوات برکورد مجموعه سنک بو احتیاجنی تلافی به خامه ران همت اولماق صورتیه وظیفه بلافی ایضا مخاطره سنه آتله بی بزم کی همجزه عرفانه تحمیل ایتشلر دیمکدر . بوسیله درکه مباحث دینی به دائر بعضی مقاله لر یازمق هوسنه مغلوب اولدم .

کوجوک یاشمدن بری کوردیکم تام برتریه اسلامیته ایلجابانی و مدارس اسلامیته کچیردیکم بر لاج سنک حیات تحصیلک تأمین ایدم بیلجکی برسویه عرفانه و قدرت افهام داخلنده بر شیر یازاجم .

موضوعی بوکونکی حیانتک خاطر مسوز و الاجاتلی واقعه لری آراسندن انتخاب ایدم جکم ، اونلره نه اهل صلیب دورینی ، نه ده اسکی بر شرقی

استانبوله کلبه گز ایلم کوردلرک حادثات یهیه قرشی توضعیت آلدینی تحقیق اولدی . ملتله صو رقیام اوفهین طانی جناب ویلسون حضرتلرینک کوردلر اوزانده کی تاثیرنی فعلاً کورمک ایسه یوردم . باشدلرینه خدمت اجتماعی نسیلرینه خادم اولمایه ترجیح ایلدین ملتیزک بوحالت فکریه سی اونی انزیزله کنندی منفعتنه مخالف ، متضاد امللرک آرقه سنده قوشمغه سوق ایدر . بوندن طولایی برلشه من ، آریلیر و طاغیلیر . اوزون پنه لرک توالی مشاهداتی بکا برمعتاد برمنظره اختلاف ویا کلوب یکجمله برنشک متقدمک انقراض خاطرانی مواجهه سنده بولوناچم قورقوسی ویریوردی . اوزینه لک بردوده سیروسیاحتک موجودیت مادیه مه صالدریدینی اضطرابات مزعجه بالذات تحقیق و تدقیقه مانع اولیوردی . نهایت بومکتوبی تقدیمه توسط بویوران دین و ملت قا داشمیزک لطف دلالت و همتیه آرادیم معلوماتی قسماً تدارک موفقی اولدم .

دارالحلافده بزی سیاسی ، اوتیکی اجتماعی ایکی کورد جمعیتی موجود بولونیوموش ، نسخ متقشره لرینج تماماً تدارک ایتدیکم ایکی مختلط مجموعه ده بونلرک واسطه نشریه سی اولق کرکدر . الله ذوالجلال موجودیتلرینی صدمات شقاق و نفاقدن مصون و ثمرات فعالیت و مساعیرندن زواللی ملتیزی مستقیقه بویورسون .

بونلردن ایکنجیسنک هانکی هدفه توجه ایتدیکتی (ژین) مندر جاتندن اوکرنگک قابل اولدی . سیاسیینه کلنجه : اونک پروگرامنی مجموعه نیک شمدی به قدرکی نشریات تورکیه سندن — استدلال طریقیله اولسون — اوکرنگک ممکن اولدی مر کوردجه قیسملرینک بوکا دائر معلوماتی محتوی اولیسی وارد خاطر سده — مع الحجاب مرض ایدهیم — یک اسکی بر کورد طائسه منسوب اولقله برار لسان ملیمی بیلمه یوردم . بوقصور بکا هاند اولدینی لادار بلکه جوق فضله سیله لسانمیزی ییللره راجعدر . بزم کی حسب القدر مرکز ملتیدن یک اوزاقلره دوشمش بدیختان ملت وبخصوص

سوځیز بر حرارت حب و فداکاری ایله مربوط اولدفلرینی کوردو کجه مفکره مده
کوردستانک پارلاق و متین آتیشی یوکه لیور .
دودت بیچق ، بشنه

بو وظیفه لر (هر وی) نك بوگونکی اولادلرینه قالمش دیمکدر . یترکه :
بو وظیفه لرک عظمتی قارشوسنده اولرنه بدین ، نه نیکی ، نه مایوس اولسونلر ؛
بالکیز حقیقی کورسونلر و برده شو لازمه بی تقدیر ایستیلر : خیال و احتراصدن
اوزاق ، حقیقت و امکان ایچون چالیشمق ... خیال و احتراصک قازاندینی
کورولمه مشدر . قوتی حقیقت و امکندن آلان امیدلردر که ایرکیچ طبیی
اولان طلوع صمدانیسیله روحلره متانت و شوق اعتلا و یریر .
خیال و احتراصک ، سقوط حرمانله نتیجه لته جک اولان زهرناک آحیافتی ده
هیچ اونو تمالمالی . بندن او خلاصکارلره تحفه احترام و تحیل ...

ممدوح سلیم بکی

۲۶ مایس ۱۱۹

بر مکتوب

مدیر بک اقدی ،

بعد السلام کندی قیصه جه تقدیم ایدیم ، بر کوردم . اولدجه اسکی
بر تاریخه مالک بر کورد عائله سه منسوب . اوزون زمانلردن بری نشر علمه
اشتغال ایدن بر سلسله علمیه نك صولک حلقه سنی تشکیل ایدیورم . مدرسه
و مکتبه آتیم . حرب و عجم دیارینی ، بلاد آکراد و اتراکی ، بر آزده اقلیم
افرنجی طولاشدم ، بحالاً استانبولده ایم . صمدیک محروم مشی و حرکت
برخالد بولونیورم . بوسیله شرف زیارتکنزه مظهریتدن بر مدت ایچون
محروم قالمق اضطرارنده ایم .

میداننده طوبیلا نیلیرکن (هیؤی) بی استانبولده باشاتان بوزلرجه سماغلرده
 اومیدانده غافل و محترس بر ملتاریزمک آغیر زنجیرلرینه بویون اؤکدیلر .
 (هیؤی) ، ایکی کنجک قوجاغنده اللهه امانت قالدی . برکون اولدی که
 (هیؤی) یارینک ضیادار برامیدی اولاراق آنجاق قیلرده یابدار اولدی .
 نومت ، (هیؤی) کوردلک ایچون بر (امید) ایدی . یهدی سنه اول
 بوتون آغیر باشلیلر ، بویوک آداملر ، هب بره کوشهده اویوقلارکن ،
 هرکس قورقانه ، محرز ، هرکس هر شینه حق دیرکن ، هیؤی کنجلری
 (امید) لرینی ، بوکون دیلرده یوکسک یوکسک سوبله زن ، اولحق بر غیرت ایله
 حقیقت اولاجاق اولان وقایی بر برلرینک قولقلرینه اوج سنه منادیآ
 فیصیلدا دیلر ، دردلدیلر .

(هیؤی) بر عزم ایدی . هریره فلاکت صاچان و هریردن فلاکت طوبیلا یان
 بر حکومت اونیده کندینه بر آلت یایق ویا هیچ اولمازسه حق سنکوتی
 ویره رک کندینه متدار قیلا بیلیمکدن نومید اولونجه (هیؤی) ده کیلری
 بریمانه ایله پولیس دائره لرینه سور و کله دی ، سسلرینی حبسخانه لرده بوغدی .
 سوریه ده عربلر آصیابرکن ، استانبولده کیم بیلیر هانکی ماقبتلره اوغرائلق
 ایچون هیؤی حیلرده آرانبور دی . لکن حرب ، استانبولده ده احتمال که
 دار آماجلی یایق ، ویا آناتولویه طوغرو منقار ، بودروملر حاضر لاق
 زحمت حاجت بر اقبوردی .

بوکون (هیؤی بایراقی) نی بکیدن چکنلر آراسینده ماسکی بویوک
 قارده شلرندن همان کیمسه یوق کیی در . دیک که ، (هیؤی) نلک سیریدن
 اول یایدینی روح عزم ، روح دوام زوال دکل ، قوت و وسعت بولشیر .
 (هیؤی) نلک احیا مراسمنده بیان تقدیرات ایدن محترم بر متفکرلر
 یک دوغرو دیدیکی کبی « کنجلرمز ، شرق روحندن ، شرق ذهنندن
 کلیآ آزاده بویوکسک اولدوقلرینی کوستربیلر . اولنلر عشوقیلر کبی خور و نس
 بر اثری بیقما دیلر . موجود برقل اوزونده برجا بویوکسک نلک خولم ، نبات
 عزم خاصه لری کوستردیلر . اولنلر هرگون ، هر دقیقه بر برلرینه و وظیفه لرینه

کینه و کیفه نه قدر متکامل ایسه لر قادیلر هرایکی جهتندن ده اوقدرا آرز متکاملدرلر . ایشته بن بوموازه سزلکدن قورقارم .

کورده ایتمام و آرامنه ایش بولق و سفالتدن قورتارمق مقصدی ، هر شیدن اول (ممکن و ألزم) اولان شیلرله اوغراشیلماق ضروری اولان شوزمانده ، اک بویوک و برنجی و خیفه در . اولنرک رقیق و حساس قلبری ، استانبولدن اعتباراً اناطولینک اک قاراکلق کوشه لرنده ، غدادن ، لاسدن ؛ و - دیه بیله جکم که - جیاتدن محروم اولاراق سوروکله بن اُرکک ، قادین ، قیز و قارده شلرمزک آلامی ، شه سبز بزلردن داهای زیادہ آجیلله حس ایده درلر و بو سببله درکه آتی بی قازانمق ایچون حالک قورتارماسی لزومی کالبله تقدیر آلیرلر . کونک وارلغمز و یوقلغمز تعلق ایدن بولک مهم مسئله سی حقنده نسبتاً آزسطر تخصیص ایتهم مسئله ناک داهای آزشایان نظر اولماسندن دکدر . انشاء داهای جوق سوز سوبلنمه دن و جوق زمان کچمه دن شوشفتنکار و شفا آورالرله بویارامزک صارلدیغی کوروروز . اووقت خاتلرمز کاللری اثبات ایتک اعتباریله ملتزدن قازانه قلبری شاهنشک بک جوق فضله سی ، حرکاتمز ترصد ایدن اُغیاردن ملتزمه قازاندرمش اولورلرکه کندی قلبلری نکه ده اگزیاده بوهیجان ایله چارپدینه آمیم . اولردن هر برینک آمال ملیه مز ایچون برر والده خبرات و موفقیات اولماسنه ازدل و جان قنناخوام .

امیدلرمزه قوت و یرمن دیگر اثر مبرور ، یکیدن فعالیت به باشلادیغی شکران واقفخاره کوردوکنز (کورده طلبه هیؤی جمعیتی) دره (هیؤی) حرب عمومینک احداث ایندیکی درت بیجق ، بش سنه ک فاصله فعالیتدن سوکرا ایشه باشلاپور .

اوج سنه ک مساعیسه کوردک طالنده بویوک امیدلر و قوی اعتمادلر او یاندران (هیؤی) فلاکت صاحبان و فلاکت طوبلایان بر حکومتک ایجاده ایندیکی بر حربده نجاهت قیمت عضو غائب ایندی . درت بیجق سنه اول سو مملکتک بوزون گنج بیگ و کنج قافالری آتیه سوروکلتک ایچون مکتب حربیه

خانلرمز آلايشه، نمايشه مقنون دکل، آنجاقي آي برعائله خانمي، اولادلرمزه، قارده شلرمزه وطن، وظيفه، فداکارلق حسلری آشيلايان نام برر آنا اولدقلری کون د کورد قادينلنک عصری ذهينته تعالى و انكشاف، املته ايرمشر ديمکدر.

بنم ايجون بر آز مهم کورون د عائله جياننده اساسي، اجتماعي اصلاحاتي استحصالي ايله مک، قيديني - اکر آکلایيلديکم معياده ايسه - کوردلک اکثریتک، بونظامنامه اطرافنده طويلانان خانلر و بوکون آني ملت حقنده پروژه لر حاضرلايان کنجدر سويه سنه يوکسلمه لريله قابل حصولدر؛ کوردستانده ايجابات عصریه به دوعرو پي درپي حاصل اولاجاق تمایل، بو اصلاحاته احتياج مس اينديره جکدر؛ يعنی بو، بر زمان وحيانده انقلاب، مسئله سيدر.

(ژین) دن اقتباس اينديکم سطرلرده، کوردلکده برقادينلق مسئله سنک حادث اولماسي احتمالي اولماديقي - وييلوردم. بر مدقق محترمز دييورکه: د کوردلک ايجون يالکنز برعرقان و برتحصيل وارد. کوردلکک تعاليسي ديدیکمز وقت بونک ايجنده اُرکک و قادين داخلدر. زورله، غيرطبيعي بر آيريلق چيقارمالي يزه، ثبوت، بک دوعرودر، بو فکر بر حديث شريفله ده استشهاد ايديله بيلير:

طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة

علم طلبی مطلق اوله رق ذ کرايدلديکي و مسلم ايله مسلمة نلک اوندن استفادهمي درجه سنده فرق کوزه تيلمه ديکي ايجون اُرککلره قادينلرک تحصيل و تعاليسنده ده - آنجاقي جنسيتک ضروري قيديني بعض فرقلر مستتا اولق اوزده - باشقا بر فرق کوزه تيلمه مز، اُرککلردن آيرمه برقادين مسئله سي نه وقت محدث ايدور. و ايش نه وقت نه لکله شير؛ نه وقت که اُرککلره قادينلرک سهويه عرقان و تربيه لرنده - کية - و کيفيه - بر موازنه سزلک اولورسه، تورکلرده کي قادين مسئله سنک سيني بونده بوليوردم. اُرککلر

یگانگیان هر فردندن اعظمی کاری تأمین ایدمن ملتیر نه مغلوب اولماقدن
نه دوشگون قالماقدن قورقسونلر . حادثات روز مره بر کونش ضایعی
لؤتیه کوزلر مزه ضوقیلور و قاطلر مزه صوفق ایستورکه : قادیلری ده
او ککله یله برابر ، جدال اجتماعیه کورمه یین ، مساعی حیاتییه اشتراک ایتمه یین ملتیر
بو خطر آلود ساحه مدینته کونوروم کبی درکر . بو جهان حر بنده
کورمه دکمی ؟ اؤ مدنی و اؤ مجهز ملتیر ، قادیلری ده عین نسبتده مجادله یه
اشتراک استدر دیلر ؛ یوقسه نامسبوق پر محشر جدال اولان بو حریده بویه
و بو قدر چاریشمق ممکنی ایدی ؟ اؤ بسیط مثال اولارق خسته باقیچی
خانلرله یرلرینه اؤ ککله قونولدیفنی فرض ایتسه ک ، دشمنله چاریشماق
قاچ کشتی قالا ییله جک و مدافعه وطن نه نسبتده ممکن اولاییله جک دی ؟ بونوع
امثله ایسته یلدیکی قدر تکثیر اوله ییلیر . بن خانلر مزک ، ملیتک و عرف
اجتماعینک روحندن دوغان بو حقوقه اساساً مالکیتلری ، آتی مز ایمون
یلک امیدبخش بر سرورله تعلق ایدهرم . آتحاق بو حقوقدن ساحه مدینته
استفاده قوبولق ، خانلر مزک بروطفه سیدر .

نظامنامه دکمی کورد قادیلرلنک عصری ذهنیت تعالی و انکشافی
تأمین ایتک و آرزوسی غایه تکامله دوعرو طوتولش بر مشعل رها در .
(زن) دهکی اومقاله مدق شو سطرلرلرکده اقتباسنه مساعدله یو یورولسون :
« ایشته کورد قادیلرک وضیت طبیعی مقتضای حاله بومرته او یوندر . اؤکیک اولان
برشی وارسه ، ملی اعتباردن دوغان ملی عنعنات قهرمکتوبه ایچنده تاج اولان بوسجیدار
ترجمه ک ، معروانه قستورلرله ، عصری قواعد تعلیم ایلده تکیل و تئوج ایلده مه مسیدر .
بودساتیر تربیتی ، بوقواعد تعلیم تطبیق ایتدیکنز کون کورد قادیلرک درجه فطیعتی ،
یشدر بونقی اولادله فاضل غبطه بخشا بر (وطن نعلی) توالی ایلرکی کورده جکتر ،
مؤمنز کله بو آتی یلک اوزلق دلا دره . »

بواغایمز ی پرده ها تأیید ایدهرز . میدان مدینته مستمزی دیکته جک
بر کورسیه . ملکی اولمانی ایستورساق اوروپا و آمریقادن علم ، صنعت ،
تجربه یی دولی ترقای عین اقتباس ایتیکله برابر سچایای ملیه مزله قابل توفیق
ایلان اؤ ککله یی آتی ریزده اولایانلری ده توفیق ایدرک آلق ضرورتند . بز
خانلر مزک بونوعی قدر ایتله لرندن داها پارلاق برعنه تکامل اولاماز ،

وظیفه‌های حقوق دینی و سیاسی را بر عهده نگذارد، زمانه اجتنابیه نهیاً و اصلاً استماع انگلی اولیاً مقصد است.

مسئله‌های حقوق دینی و سیاسی را بر عهده نگذارد، زمانه اجتنابیه نهیاً و اصلاً استماع انگلی اولیاً مقصد است. مسلمانان که مسخوت ابتدائیه‌ی محافظه‌ای این چنین بود که کنه‌ای به باورهای او را درده قادیان موقوف برگون بزم تلقین و تطبیق ایدئولوژیک است. این چنین فکلی در کلیاً آری اولیاتی کوره‌کدن و بعضی ماصارمک مسلمان قادیانلی ماضیه بیه کور و له‌مش و حالاً غیر ممکن بر ظلمت دوفرو مورکلمک استه‌کریه قناعت کنبد کدن صوکر او فکری در میان اجتمه . برگون مرکز خلافتد مرفرد، بالیده باعلیده، قادیان قیانیه مشغولدر . بومسئله، کنده افکار شخصیه‌ای کوره حل ایدینجه بونون مسائل حل ایدینش اولیاً جافی ظن اجتم خطا شده بولونیوردر . فستک شکل و مضامین اولیاتی آکلامق استیئر کوردستانه، حتی بر آزده ثورک آناطولیسته قدر اختیار زحمت بولونیوردر . بوانه قدر قادیانک اکاسیه اوغراشیلاجه اوکا بر تربیه صحیه ایله صلابت تربیه ویرله‌یدی مسئله چوقدن حل و مقصد تحصیل اولیاً نمندی .

به او مقاله‌ده « ایت بز، بوندر دیندار اولان بر مکت اجتنابیه وضعیت نسوانیه‌ی صومرک اجتنابیه یک مواق بولوردر . بومسئله، صومرک استیئر، باشد منوردر اولیاتی سادّه بواجبه دوفرو بولونیوردر کورمک اجتمه اوغراشیلاجه بکلمه‌ی بعضی مثله و مثلاً بولونیوردر اولیاتی کی آبرجه متعلق بر قادیان مسئله عدالت اولیاتی امکانی بوندر .

کورد قادیانی سربسدر . فستک شکار اصلاهی خازنده‌ی کورمک بولونیوردر آزاده‌در . اولیاتی کورمک داخل بولونیوردر حیانت اجتنابیه، بومسئله، اجتمه حاز اولیاتی قادیان شددر . بر آزده‌ها بوقاری طبقه باقارسان بر سلطه نسوانیه کوروردر .

مسئله، بوشکل و ماهیتده اولیاتی خاتمرمک و تلخیصی غولایلاشمن و متمرک اولیاتی استفاده‌ی آرمی اولیاتی . هرکچن کورمک خورده اولیاتی، مکت اولیاتی بر فضا احتیاج تحصیل ایددر، فضا احتیاج فضا سبی اجتناب ایدیرر . فضا سبی فضا بازو به محتاجدر، ایت مدیث بولونیوردر دوزار . اکت مدیث مثلاً احتیاجی اکت خوردر، آجتی مدیثک بر خاصه عرقی حسن ایدین احتیاجی تطمین ایدر یلمکده‌در .

ایکی آر مبرور

کورده لاه پیری نالی جییه
کورده طلبه هیدی جییه

عصرک، پیش اقباله ترمه سوره یکی رنگارنگ خاوه تا ئین ملت مزده حصه استفاده سنی
آلته باشلادی . بر استفاده نك بك چوق کچ لاش اولدینی اهترانی اینک
حشناشلق و دره شناسلق اولور ؛ لیکن آتی ایچون بزه ضیادار امیدر
بختش ایدن بشارت لر آزا اولسایدی ، حال ایچون سوز سوبه نك جرأتی ده
گنبد مزده بولامازهق . امیدر مه قوت ویرن آثار ، صولک زمانلرده ،
هتلف کورد طبقه لرده ، آک بویوک ایتاج لرده کورده یکم ، فعالیت نمره لریدر که
یونلری رهد ملیمزی اثبات ایدن برر وسبه اولجورق قبول اینک ده بک
دوغرو اولور .

« کورد لادینلنک ، عصری فحشله نالی و انکشافی تأمین اینک ؛
ماله جیاتنده اساسی ، اجتماع اصلاحاتی استحصال ایلمک ، تهجیر و قتل
مناسبتیه سفیل بر حاله کلن کورد ایتم وادامته ایق بولق و تقدی معاونته
مظهر اینک صورتیه سفالتن نور تارمق ، مقصدلری اطرافنده و کورد لادینلری
نالی جیتی ، نامی آلتنه بر عفل کشاد ایدن استانبولده کی خانلر مزه ، کوردلر که
شرف اولان بر تأسیس مبارک لرندن دولایه ، نه قدر مدیون شکران اولساق
یریتور .

عصر لولک یار . نسباتی آلتندن « قور و لولوب بویکه لمن ملت لک جیاتنده
لادینلرک دولی بک مؤثر کورد یورز . اولنرک اویوان روحلره ،
قاراکلق قاقاره زرق ایندیکی نور حرکت و هیجانی هیچ بر واسطه تأمین
ایده من . « بر ملتک نسواتی ، درجه تر قیسنک میزانیده ، سوزی ساحه
مدینه هلملر اولق ایستین هیتلرک ناظم مساهیسیدر . (۱۵) نومرولو
(زین) ده کی « کورد خانمی ، مقاله سنده شو سطرلری یازیوردم :

« شوراسی معتددرکه مسلمانلده لادینک خاثر اولدی بی موقع و حقوق بویکون کندینه
غیر لائق کوردلن مولدن بک بویک و حقوقدن بک وسیدر . علما و علای دینک

فریادی ، قورو طور اقر او زرنده خیلای سربله رک هم واپسین حیاتی
بکله یین صاحبز خسته لک اینلری ایشیدیلور ، شوراده ویران بر مسجدک
خراب ایشیکنده اوزنمنش بیاض صاریق بر اختیار جیهی آتنده طوکان
بر چفت مینی مینیشی قوجا قلابرق عدمه پوللایمندی .

اگر کوی آتشمک قیامت قوباران قرطه لرندن قورئولش بیکرجه
ممصومک تازه کفنسز ، خیلای نعلریله مقبرسز زمی راستانی آکدیر یوردی ا
ای قانی که لک اسجار تسلیتکاری بیاقوش قهقهه لرله بکله یین اولوم
یوللری ا او کونکی مسافرت حرمانکزه اوسفیل حجره لک و هم آلود
دیوار لرندن بشقه ماتم ایدن یوقدی . اوت : اوسفیل ، اومظم حجره لک
هوای محصورنده چیرین لیل قسوتک ابدیت قادار اوزایان ساعات وایلندن
آتیلر تودیع پیام ایده جک بر صدای وجدان یوکلمه دی . اوقانی
حجره لک ویران سفلی آتنده او کوزلک صوک شهقه انبی چیرینرکن
یوقسول یولولریکزه آغلایان بر قلب پولونمادی ا

زوالی ملت ا شرقی ، غربی ، جنوبی - تاریک قید ایتدیکی بر ناره
خون و قتال ایچنده - قاصوب قاوران بوحرلک الا چوق نصیبه دار خسران
انسانلری سز اولدیکز . هیات ! ! انسانیتی نورتن سرگذشت
شکایتکزی ، تاریخی اوتاندران شکایت سرگذشتکزی یاد ایدن یوق ا
سز که یاقین قومشو کزک ابدی کین وظلمه ، قاته صوصایان بر دشمنک
دیو آسا هجوملرینه ، قهرمانقلریکزه ، فداکارقلریکزه مقابل ، سنه لرندن بری
قارداش کی باش باشه ویردیکنز

بوکا انسانیت - اگر وارسه - اوتانسه - آغلامون ا

کمال هوزی

ساماندن آریلان خاندانر ، بیکلرجه نازلی کهیلاندن آریلان اختیار
قهرمانلرده آغلایورلردی .

۱۱۱۱ هجری اوغراقلری بو اولوملو ، ایصسز دیارک صباح اغقالی
کونیشلریله قارشیلایاجق قاچ یتیم واردی ۱۱۱۱

غملی بر قیش آقشامی ، داغلردن سوزولهرک ایلور ، کویک هیران
وماتم آغلایان هواسنی کولکلوردی . آدیم آدیم یاقلاشان کیجه نیک سکونت
جنودنجه آواصره اوزاقلردن کلن کسیک ، بوغوق صسلر ، وصوکره
بوکیسه سز ، ایصسز کویک امدادسز محیطی چینلاتان یتیم فریادلری اخلال
ایدیوردی .

قاردن ، فرطنه دن قورتولاییلر یو کروان قونماز دیارک قاراکلق
دهلیزلرنده دولایشورلردی . زوالی کوی ! حقیقه مسافرلری اعزاز
ایده ییله جک بر حالده ایدی ! :

برز کوستیک یوواسنی آکدیران نولر قورقونج هیولالره آشیان
ایدی ؛ صولقون ، اولوم یوزلی حجره لره چوروک سفقلری ایصسز ویرانه لکرک
روح لرزانیه مهای سقوط ایدی ؛ اوروجک آغلریله برده لشمس دار
وکوچوک حجره لرندن آتشم کونش لرینک نکه احتضاری سوزولم یین بودیریلر
مقابرینک چاتلاق ، صیواسز دیوارلرنده اوزاق اعصار بدویتک شتون
خاطرانی ارنسام ایتشم ظن اولوتوردی ! اوزاق ، یاقین برتون محیط
خاسرنده بیکلرجه خانمان ماتمدارک هیران مغمومنی یاد ایتدیرمن قورقونج
جنابتلرک نهفته خیالاتی بریان اولیوردی .

اوزون و یاقین بر نیاز ایله بکله نیلن صباحک صولوق فجرلرنده فیرطنه لر
کیزلرک کوی یورغون مسافرلری ایصسز ماتملریله تشییع ایدیوردی ۱۱۱۱
کیدن کیتشم ، قالان قالمشدی : تا اوزاقلده بر کاربان بریشان بی تاب
آدملریله ییقینه زق ، قالقازق ، سورونه رک ایلرلور ؛ وینه دوشن دوشبور ،
قالان قالبور ، گیدن کیدیوردی ؛ بریده ، کویک طاوانسز ، یاقین
هوجکلرکده فنوز دیللی آچیلما یان بشیک چوجقلرینک آغلامدن قسملشم

ساله ۲۲۰ - خروشه
نصف سال ۱۲۰ -

۵۵۵۵۵۵۵۵

دوچ: اولو عیالده مقابل

اماده ایدلر

۵۵۵۵۵۵۵۵

شین

حیات

سهلتي ۲۲۰ - خروشه
آلتی آلتی ۱۲۰ - خروشه

۵۵۵۵۵۵۵۵

مسلكمه موافق مقالان

مع المنونیه درج اولورد

۵۵۵۵۵۵۵۵

دين، ادبيات، اجتماعيات و اقتصادياتدن بحث ايدو توركيه كوردجه مجموعه

ایمسز کوی

برکوندی، بولبولو، سیاه برکون، ورمیلر، الم، المیلر، ورم، بخش
ایدن کوندی. افقرینک مهد سوداسنده هیراف اوپویان اودبار حسنک
اولاد پریشاق دردنجی مهاجرت مرحله سنده کوردیم؛ لحوسه لر هنوز حیات کوز
آجایان قونداقلرینی دیری دیری قارلر کومشلدی؛ اختیار نینه لر هیران
ییملرینی قارلی یوللرده برافشلدی؛ گنج طولر، نشانی قیزلر، کیمسه سز
یاورولر، بو آج و یوقسول کونده بر ماواي تسلیت آراپور، بش کون
دوام ایدن قارلی بریولک او یقوسز ساعتلرینی مرحمتسز برکیجه نك سکون
هائلنده دیندیرمک امیدله آواره، سرکردان دولاشیورلدی. آه هله
او کیمسه سز یاورولر، حیات بر بارچه دها سوروکله یه بیله جک برلقمه ایچون
یتمز، توکنمز هینج قریقلره آغلایورلدی.

اوله ایدی: الک خسته برقفان، بلکه برتسله هیران کثیرپردی.
آغلایمايه البته حقاری واردی: کنار مست و خولایسند بياض الهلر بیقانان
ماوی کرلرلدن آبرلشلدی؛ یشیل کولکلرلنده نازلی حیلانلر اوپویان
زمره اورمانلردن ایرلشلدی؛ داللرلنده کلربیتن، بیلر اوئن باغلردن؛
قوینده سوداکار پریلر رقص ایدن باغچه لردن آبرلشلدی؛ وایسته اوله
ایچون ایدی که: اوزون بر سیلابه خسرا نه جانانن آریلان جانلر،

قارلر مزه نو

قارلر مزدن بعض ذواتك (ژين) كله سنك مدلولي بولمده مشكلاته
دوشديكني آلاپورز . بر طاقلري بونسمينه ده كوردجه قادين معناسينه
كلن (ژين) مفهومى كوريتورلر . حالوكه عنوانك آلتنده كي (حيات)
كله سي دوشريدن دوشميه (ژين) ك تام مقابليدير . كوردجه (ژين =
Gin) باشاق ، حيات ديمكدر . املاشده (ژ) و (ن) آراشده بر (ي)
يعنى محدود بر كسره وارد . فارسي (ژن) مقابل اولان (ژن) (ي)
سز يازيلر ، كسر ايله اوقدور .

شكل حروفك اوقاق برالتاسه نه عجيب معناسلقلر بوليد اينده بيلديكني
ارائه ايدن بومثال حقيقه جيعدر . نه يابام ، آري برلسان ، سامى الفبا كسوه سيله
انجاق بوقادار مفيد اوله بيلير . فاعتبروا . . . ۱۰۰ - ژين -

(مم وزين) لك طبيعى ختام ولدى

ملا احمد خانى حضرتلرينك ه كورد . تعميم معارف ونشريات جمعيت ،
طرفندن اوتنه دنبري طبع ايتديرلمكده بولان (مم وزين) نامنده كي كتابي شيمدى به
قدراعلان ايتديكمز وجهله ساحه انتشاره چيقدى . (مم وزين) جمعيتك نشر
اينده چكي كايانك برنجي كتابيدر . استانبولده كاغد فيثاتك و ترتيب مصارفك يك
يوكسك اولماسه رغما (مم وزين) موجود كاغذرلك اوك ايسنه و يك نفيس
مهورده طبع ايتديرلمشدر . جمعيت هيج بر منفعت مادي كوزه تيمردن
يالكز كورد ادبيات و عرفانه خدمت ايتك ايسته ديكندن بوقدن مصارف
عظيمه ايله ميندانه كلن بو كتابه اداره خانه دن آلتق شرطيله ۵۰ و طشرمه
تمهيلي اولارق پوسته ايله كوندرلك اوزره ۶۰ غروش فيثات قونولمشدر .
كتابك عييد طبيعى يك آزا اولديغندن اوك اول كوردستانده كي قارلرلك آرزولريني
امعاف ايتكي ايستيورز . آرزو ايدنلك اداره خانه به مراجعت ايتلري
وطشرمه كيلر كده كتاب بدلتي پوسته ايله نقدا كوندرمه لري لازمدر .

طبعاً مم وزين تمام بو

مم وزينا ملا احمد خانى مصودتكى نفيس ذا هاتيه طبع كرن ماركس
آرزوي خونندن و كرنياوي بكت ژايرو باشي داداره . خاتامه دا (۵۰)
ژبو خارخ زاستانبول دكل مصارف بوستى (۶۰) غروشه

سنه لی ۲۲۰ فروشدر.
آئی آئی ۱۳۰ فروشدر

ساک ۲۲۰ فروشه
نیف سال ۱۳۰

چین

۱۳۳۵

مسلکزه موافق مقالات
مع المنونیه درج اولنور.

درج اولونیمان مقاله
لحاده ایدلز

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعهدر

مندرجات

تورکجه قسمی

ایبسر کوی (هجرت لوحه لندن) کمال فوزی
ایکی ازمیرور (کورد قادیلری قالی جیتی، می دی طلبه جیتی) عمودح سلیم بکی
بر مکتوب اصفهانی
کردلر (ایران) ی دگیلر ؟ کوردی بتلیسی

کوردجه قسمی

آیین مزدک و بابک شیخ رضا
استرانا کوردان سلیمان بوحنی

آدرس :

باب عالی جواری ابوالشموذ بخادہ سندھ نجم استقبال مطبعہ سندھ (ژین)
ادارہ خانہ سی
توزیع محلی
باب عالی جادہ سندھ یکی شرق کتابخانہ سی

آبونہ لری مزہ

آبونہ لری مزہ کوندردیکمز بر طاقم نسخہ لک واصل اولمدینی شکایتی
اوتہ دن بری مرجعک نظر دقتہ وضع ایدلیدی حالده الآن توالی ایدیورہ
بو شکایتی تکرار عرض ایتکله برابر آبونہ لری مزہ واصل اولماش نسخہ ل
وار ایسه نومرولری همان اداره به بیلدیرملری رجا ایلرز .

کوز حکیمی

دوقوز حامد شا کر

مومی الہ هر نوع کوزخسته لقریری تداوی ولایم کن عملیاندیری موفقیته
اجرا ایله نومرولی فی کوزلکار دخی تعیین ایدر . هر کون امین اوکنده
تراموای موفقنده حسین حسنی اجزاخانہ سندھ بولنور .

سیل الرشاد جریده اسلامیه سنک ۴۱۳ نجی نسخہ سی قیمتدار مقاله لرله
انتشار ابتدی .

رفیق مساعیمز (کوردستان) مجموعه سنک ۸ نجی نسخہ سی انتشار
ایتشدن . بر جوق کزیده مقاله لری حاوی اولان مذکور مجله سی
کرامه توصیه ایلرز .

کوردجه حروفی

حروف صوبه	آ	فتحه قبله	حروف صوبه	آ	فتحه قبله
آ	فتحه قبله	آ	فتحه قبله	آ	فتحه قبله
و	ضمه قبله	و	ضمه قبله	و	ضمه قبله
و	ضمه مبسوط	و	ضمه مبسوط	و	ضمه مبسوط
و	مقبوض	و	مقبوض	و	مقبوض
ی	کسره قبله	ی	کسره قبله	ی	کسره قبله
ئ	کسره متوسطه	ئ	کسره متوسطه	ئ	کسره متوسطه
ئ	خفیه	ئ	خفیه	ئ	خفیه

حروف صامته [م]

ا ب [۱] پ ت ث ج ج ج ح خ د ذ ر ز
 س ش ص ط ظ ع غ ف ق ک گ
 گ ل م ن و ه ی

[۱] ا ب پ حروف صغری کوردجه مخصوص اولوب دیگر لسانلارده بولمز برنجیست
 صداسی اینه مناسه گان و جیول و لاسنه تلفظنده ایکنجیست یارجه مناسه گان
 و کوره لاسنه تلفظنده اکلاشیلر یوخرج کوردجه ده یکه تیوق مناسلار
 [۱] (ب، پ) حروفی گره سینه ایزی یوخرج اولوب مذکور یوخرج ایملر
 آیرجه یو حرف امدار ادا گنده دیر

لوما ژبلبل

بلبل چې په نالیاوه مردم
 یان هون ژی وکی مه بی ولانن ۱۹
 حاشا . . نه وکی مه هون سفیان
 (هیلون) وه هیه خدان کلانن
 هون عاشق صور کلان حه پینن
 دل خازمه مملکت ، کلانن
 معشوق وه کان ؛ مه کلستان .
 کازی وه دکر ؛ مه دل دپانن
 عشنا مه نه ولاوه دیتا کله
 یان طالب ژبن ، یان ممانن .
 هوډ کر بگرین اکر بکالن
 هون عاشق زار بی ثباتن
 هاوین ، بهار دکن فغانی
 زوستان لوه تیت بی خباتن
 لورا : نه وه کل دما نه معشوق
 وختی وه کو برف وصیر دهاتن
 دل خازمه هرهنه کو کوندن ،
 باژیر ، ره زن همی ولانن
 یزدان وکی عافراندهی شو چی
 کوتی (هیه ا . .) مظهر صفاتن
 پولاه کو سر کزب دسوژیت
 آکر ژم وینیا ولانن
 شو ناوه مرن به برف صرمان
 عشقا خوه دا ام خدان ثباتن

۱۰ - کلان - ۲۳۰

ژلاما کاربان ع . دهمی

ژباړا ريارا

بازارينو ا فینو صورنو ا
 هون مزینین ، هون ماقولین
 ژبووی به خوه ته تف نادین
 زخوه شرمه خوه رحمت کرین
 ملت چییه ، چی طبایه ؟
 وان چه پلا ا گوه وان مدین
 ام اشراقین ، ام اعیانین
 هون رهبرین ، جویله کین
 بختین مه شربکین
 پیره که بازین زرکین
 حل و مرجان لی کردن کین
 لیقینا کرم گله که خوشین
 مه ته دیکن ، مه رحمت یکن
 فله تی ، چی زمه به ..
 مهبی هیلین لی کف خوه
 لی حال خوه ، لی ذوق خوه
 چاوادیه برابیه !
 براولات خرابیه !
 شوشاعرق لی پشمه به
 پیرک و کهچ لی رقصه به
 پاشلامه تزه زربه
 براء شهوقا ، لی سرمه به
 چاوادیه و مسمه به
 دنیا خرابیه

نورکسی : شهرلیر

شهرلیر ، قرمزی فسلر
 سز بیوکسکز ، کبارسکز
 بونک ایچوندر قلدا نیورمکز
 ذاتا کنندینی یورمق هیدر
 ملت نه در ، نه شیدر
 بو ملوسلره قولاق آصایک
 بز اشراقز ، بز اعیانز
 سزر نهبرسکز جویک (هوام) سکز
 چالیشک ، بز ی طویورک
 قادینلر مزه آلتون بیلزلایک
 کردنلرینه حلیات و مرجان قویک
 صیجاق یتاقلر غایت خوشدر
 بز ی قلدا نیایک ، یورمایک
 دشمن کلیورمش بزه نه
 بز ی کنندی کیفمزه براقک
 کنندی حالمزه کنندی ذوقزه
 فصل اولورسه اویله اولسون
 وطنده خراب اولسون
 راقی شیشمسی اوگمزه اولسون
 قادین و قیز رقصان بولنسون
 کچلر مز آلتون طولی اولسون
 قوی - باشمزه اولسون
 فصل اولورسه اویله اولسون
 دنیاده خراب اولسون

زاخونی

حضرت احمد خانى غایت متاثر بڙيہ حمیت دوى هانيہ غلیانی ژفرطاً حمینى
ژقلبى شوطى بجهنى کریان بقی طارزی کرپه هوار

ازمامه دحکمتا خدی دا

کرمانج د دولتاً دنی دا

ایا بجه وجه مانه مهروم

بالجمله ژبوچه بونه محکوم

نمانا کردستان و کردان کرپه شجاعت و غیرت حمیتا دکردا تدا هی
دملتکی دى دا نه دپه دست بشاء کردان کرپه

هرمیرکی وان ببذل حاتم هر میرکی وان برزم رستم

بفکر هر ب وختاوه کر جان کرمانجی به بو شبه برجان

سبب فلاکتا کردستانی شجاعتا وان یا مفرطاً سخاوتاً نابجا دده نیشان

دان ودیت

لوپیکفه همی شه بی تغافن داثم بتمرد و شقاقن

ژبروی قاسی کو لسان کردی لسان رسمی نه بویه رواج نه گرتیه آخ و کسر

ژدل هانیه

گکردی هبویا مه ژى حدانك

عالی کر مک لطیفه دانك

من دی علما کلام موزون

عالی بکرا لبان کردوف

چه بکم کو کوی کساده بازار نین ژفاشرا خریدار

حقیقه بارارا خورت هه ژى وک بارارا ، احمد خانى کساده چه فقه

اظه را حمیتی دکن مودجویتا خوه تاف دکن ژ ژحر یا ماهویت رش خلاصی

نابن ژکولا ولات ژور سلامت نامین یارب تووان محفوظ بدیروموفق بک

۳۴ مایس - ۳۳۵

همزه

جی دکن یك ژوان اثار كفن (مموژین) . كوسر تاج ایتهاجا كرده ان احمد خانی
د (۱۰۱۵) دانقیسیه ذاتکی متقی، مندین خوئی دهائکی بلند دعلوم دینه،
حکیمه، ادبیه دا صاحب قدرتی تامه دملیت پروردا را وک فردوسی بویه
د (۱۰۶۱) دا هاتیه دنیایی

لورا کودما ژغیب فک بو

تاریخ هزار شیست یلی بو

تاریخا نفیسینا (مموژین) ی (۱۱۰۰) . مرحوم مغفور پشی

نفیسینا ولا دتاخوه آخر (مموژین) دا وهه دبیزت

ایصال کهشته چل وچاران

وی پیشرو گناه کاران

صدا سف کو تاریخا وفاتاوی معلوم نیه مدقناوی لبایزیدیه زیارتکاها

کردانه چند اثر نفیسینه همی کردینه (نوبهار بجوگان) اثرکی غایت نفیسه

د (۱۰۹۴) دا نفیسینه دبیزت من اف اثر نفیسینه

نه ژبو صاحب رواجان

بلکی ژبو بچوک کرمانجان

تاریخا حیات وی کرچه منظمأ نه معلومه اما ژانار وی یتنه زانین کو احمد

خانی وک فردوسی ژبو ملتیا خوه ختییه تمام موجودیتا خوه دوی رئی دا

صرف کریمه آثار احمد خانی دکرستانیدا غایت معتبرن هرکسک با احترام

ناف وی ذکر دکت

فقط درجاناتیردا نه گهایه فردوسی چونکه فردوسی بقلم خوه

ایران فزانده احمد خانی نه هفت کو کردستان تمام بمرت ژموتا مؤید خلاص کر

آما تمام اعیانه کر چونکه زمان فردوسی ژبو فکرا وی مساهد بو زمان احمد

خانی غایت برباد وچین بو دولتا عثمانی دکل حکومتا ایرانی متفقاً کردستان دماینا

خوه دا تقسیم کر بون دست بی وان وسان کر ی دا بون کو نه دکارین خوه

بهترین چونکه ماده بهر طرفاندا جاوان عسکر سوق لسروان و کرن با انواع

حیله و دیسیان اختلاف و شقاق ایخستبونه ناف کردانه

کور دجه قسمی

دباجه - مم وزین

ادبیات . و آثار ادبی .

ژبو مرقوم و ملتکی ادبیات و آثار ادبی و لځم قوینه ژبو سرایت فال
ملت خوئی ادبیات چه قدر بکثت سراپی سلطتای بی مادی بهرفت وینا
به ملتکی یتنه تعمیر کرن .

ملت یونان دگل هندکی و بی قوتیا خوه چند عصران موجودتیا خوه
وندا کر بژولایسکی هئانیان اما ادبیات و آثار یونانی داوړپا دا طرفدار
بیدا کرن خوئی خوه ژدست هئانیان دریخسن .

ایران ماده محو بو اسیر عربان بشتی وی کته بن اسارتا ترکان فقط
لسان و ادبیات فارسی دیسا ایران اینا وجود دکل وی قاسی کوفرس و لځ هیولای
نافی وی هیبه بخوه یتنه

عرب حشت ، نه عصره سلطتاخو وندا کر به فقط لسان ، ادبیات
و آثار عربی بشرق و غوی حاکه بهمه حال تی ساحیت خوه یتنه وجودی
جاوان یتنن .

بناء لقی حقیقی مرقوم و ملتکی کوارزو یا موجودیت و سلطتاخوه یا ملتکی
بکن لازمه ژاول امرقه اهتمکی قوی بدنه ادبیات و آثار خو بی ادبی .
اف حقیقتا هان دیشیا چار عصراندا حضرت احمد خانی درک کر به و ژبو و
خبله . و بیژن ا من لسان کرده اینایه نظام و انتظامی .

دا خلق نه بیژن کوا کراد

بی معرفتن بی اصل و بیاد

خاساد قی عصر دا دلا ممدنی دا حجت و برات ملتان لسان و ادبیات واته . ملتکی
بی حجت بی برات دخواوی نایته سه کرن کس کهی خوه نادتی مکر معلوم یتنه
کو براتوای ژبی هاتیه سلطاندر ژبو ابیاتا قی دعوائی و داینا عمل و خپاملتیا خوه
هندک ژخورت مه شف . وروژ صرفا هتا خوه دکن آثار قدیم نشر و پی

(هرب ورز ، دولی و بسط ؟)

هره باغ ، زازایه قویون ؟

بوضرب مثله تضاد حاردر . نه هرب حقیله بر باغچوان نه زازا

جدیله بر چوبان اوله بیلر ایشٹ اهلنه تودینی متصنندر .

(درد بر چیان تم نانه)

آج اولانلرک دردی اکمکدر .

ترکه مقابلی : هرکک بردردی واردر آریا ینک ده آب ،

(اکرنی کونی من بجه از توکنه اشکنجه .)

اکر سن بجه مه دوشرسهک سنی اشکنجه به قویارم .

بوسوز انتقام مقصدیله سویله نیر .

(ژی کز قوشمه نابی)

سوپورکه اوتندن دیرک اولماز .

(مری پیس ژی نشت پیس حظ ده)

فنا آدم فنا شیدن حظ طویار .

(مرانیابی برینی ، جو مرد بونابی زواجی نه تاوه)

پاره سز یکتیک ، ازدواجسز سخیک مقبول دکدر .

بوراده کی مقصد اولدجه دریندر : لیلک دفعه بریسه دوکوشن بر

آدم یارالنوب کسب عاقبت ایندیکدن سوکره اولجه آله بینی یارانک

اضطراباتی درخاطر اینکسزین تکرار باشقه سیله غوغا ایدرسه اویکتندر .

ثانیاً هنوز تاهل ایتمه دن سخاوت دهوا سنده بولنان بر آدم اولدکدن سوکره

تکرار جو مردلکنی محافظه ایدرسه اوسخیدر .

(اوکی مر بوچی ژنبو چی مر بو)

یکیت اولدقدن سوکره ایستر لادین ایستر ارکله اولسون .

(ژن هن ژینک هن)

قادرین وار قادینجق وار .

(مابمدی اور)

سیوه رکلی : حللی

ترجہ مقابل : ه انسان اولور اثری قالیر . مرکب اولور سمی قالیر .

(تلیاکی شریعت ژیکی زی خون نایی)

شریعتک کسدیکی پارمقدن قان گلز .

(سبته خیبر براتی)

صباح کلیر خیبر برابر کلیر .

ترجہ مقابل : ه صباح کله خیبر کله .

(نان پادشاه ، کوشت وزیر ، وای دینان کزیر مزیر)

اکک پادشاه ، ات وزیر ؛ دیگرلری مقرین ، بندکاندر .

بوندن مقصد ؛ حیات ایچون حکومتده اولهینی کبی اکک حکمداره ،

ات وزیری مقامنده در . دیگر نوع ما کولات دوجه نهاده قالیر . حکومت

اونلر سز اداره اولنه مدینی کبی حیاته بونلر سز یاشایه مز .

(پیشیا رویی نایی کرتن)

کونشک اوکی آله ماز . یعنی حقیقت ستر اولنه ماز .

(دینا ؛ می داران)

دنیا ؛ آتاجلرک کولکسیدر . مقصد دنیا کیسه به مال اوله ماز .

(سلاف لی بیانه نه لی ریانه)

سلام قویونلره در صاقلیره دکل !

مقصد ؛ اعتبار قویون صاحبزیننه یعنی زنگینلره در . صقالیره شخصه دکلدر .

(درد دلان ؛ هوری ، کوری ، دوری)

کولکلرک درد ؛ اوفاددر ، دریندر ، اوزاقددر .

(خلکرا ماصیان دکره زی خورا کو سیان دکره)

خلقه بالق طوتار . کندینه قابلومغه طوتار !

(دل غضب ناکیی مرادان)

غضبی بوره ک مرادینه نائل اوله ماز .

(حدی تمالی لیکوری جیان برف دبارینی)

جناب حق طاغله کوره قار یاغدییر .

یعنی هرکس ایندیکی قدر بولور .

گوردلرده ضروب امثال

(حیب نجار ! را کف فنا هف جار ! خدی یک درکه هزار)

ای مرانغوز حیب ! هر دفعه کی اویو ! الله بر در قیو بیکدر .

حیب نجار نام ذات علی روایه حضرت عیسیایه ایمان ایتش واوزمانده
باشامش مؤمن موحددر . انطاکیده مرانغوزلقه کچمشدر . حضرت
عیسیایه اولاً ایکی سوکره بر دها کوندردیکی حرار یونک ارشاداتیله دین
عیسایه قبول ایندیکندن انطاکیه تکفورینک غضبه اوغرامشدر : تکفور
بر کون حیبی نزدینه جلب ایدرک فرق کونه قدر تکلم ایتک شرطیله
تخته دن بر انسان هیکلنک اعمالی امر ایدر . حیب نجار ایسه بالطبع
مقابله ده بولنه میهرق خانه سه عودت ایدر . ومع بشرک خارجنده بولنان
بوتکیفک غیر قابل انفاذ اولدیفنی تفکرله او لیجه عظیم بر ملاحظه
طالار . رفیق حیاتک وهملی دوشونجه منی حس ایدرک سینی آکلایان
دوجه سی موضوع بحث کلام حکمت آمیزی سویله مکه حیبی فرق کونه قدر
مها امکان تسلی به مقتدر اولور . فی الحقیقه فرقچی کونی صباحین نه صورتله
تکفورک حضورینه حیقاجتی تفکر ایدرکن قیونک اورولدیفنی ایشدر .
بونک اوزرینه دها زیاده تلاش ایدر سه ده قابوی دوکن آدمک
تکفورک وقتی ورتابونک اعمالی خبر ویرمسیله حیب نجار بر انشراح
قلب حس ایدرک سجده شکرانه قایانیر . بالاخره شمعون او ایکی رفیق
ایله برابر متعصبیرک هدف تیر قدری اولمشلردر .

ترکجه مقالی : (بر قابوی بند ایدر سه بیک قایو ایلر کشاد)

(ناین کی کر دین کی کو)

دیملر کیم یابدی کیم دیدی دیرلر .

بوضرب مثله کی مضای حقیقی : انسان بروقه نیک شاهی دی اولدیفنی تقدیرده

صورولدیقه او وقعه بی افشا ایتمه یلدر .

(کادیمی چرم دیمنی ، میر دیمزنی تاف دیمنی)

اوکوز اولور درسی لایر . ارکک اولور اسمی قالیر .

وشرف ، اثر اجداد اوزرنده ټكړا ، ایا ن فتوحاتك تولید ایتدیكي بویوكه كوچوك حكومتلك تاریخی قید و علاوه دن عبارت بسیط بر وظیفه در . حسب الایجاب اولدجه اوزون سورن تمهیداتك بر پارچه دها توضیحینه مدار اولمق اوزره ملتزك منشأ و تاریخه دخولیه تشکیلات ابتدایه سندن بر پارچه معلومات اعطاسنی مناسب كوردم .

(ایران) ك ادوار تاریخیه مبدألرنده كي احوال و موجودیتی . حقنده معلومات قطعیه اعطاسنی متعسر در . فقط اهل تاریخك همت عالیسی ، یدشونك توپرافلر آلتنده كیزلیدیكي بر جوق منابعك ، باخصوص ملترك افسانه لر ، لسانلر ، دینلر و سائره كي اجتماعی مؤسسه لرینك تتبعه عی طریق الاستدلال بعض حكملره دست رس اولونمشدركه بونلر همان عموم طرفندن مظهر قبول اولمشدر . فكر بشرك جولانكاه تدقیقی اولغه باشلایان متروكات ماده و مثلاً شهرلر ، آبدلر انقاضی ، اسکی انسانلرك قوللاندقلری انار واشیای یتیه قیملری مطالعه سندن استحصال ایدیلن معلومات ، اساتید علمك بو حكم و قرارلرنده كي صحت و اصابتی هر كون بر پارچه دها تأیید ایتكده در . انسال بشریه آره سنده اك جوق تتبع و تدقیق ایدیلان هرق شبه یوقدركه (آری) هرقیدر . علما آره سنده بونك حقنده ویریلان تفصیلات تاریخیه ده بر مطابقت نسبییه كوزه جاربار . هرقزك احوال سابقه سنی ایضاحده اهل علمك همان همان اتحاد ایتدیكي رایه نظراً :

جوق اسکی زماندن بری ، باختی قطعسی ، یافت هرقك مختلف شعبه لری طرفندن وطن اتحاد ایدلشدی . عینی قطعه ده و بر هیئت اجتماعیه حالنده بولونمقله برابر تأثیر اقلیم و سوق احتیاجله بونلر بر طاقم انقسامات تالییه دوجار اولمش هر پارچه فردی بر حیات امرارینه باشلامش ایدی . مرور زمان اصلاً مشترك لسانكده موضعی استحاله لره دوجار اولماسنی انتاج ایتدی . فقط بوتون قیللر كندیلیری (آریا) نامیه یاه ایتكده مشترك قالدیلر . . .

كوردی* بتلیسی

بر آرزو صوکر ایند بهت ایدی چک اولان قسیر یرانی هسبرت تشکیلاتیه
 بو کونکی نسلنرک محافظه ایندیکی اشکال آراسنده موجود مضامینر بو
 اداسمزی تأیید ایدن براهین جهه سندندر . ایندی آکلاشیلیورکه کوردلر
 نه سام مرقی ، نه تورانی زمره سیله آلیش ویشی اولدین صاف بر
 (ایران) ی ملتدر . مسئله یی بورایه قدر کتبردکن صوکره یوقاریده ایراد
 ایندیکم ، عییا ملتیزک بر تاریخی یوقی در . . . سؤالنه عودت ایدیورم
 وجواباً دیورمکه :

ملتیزک تاریخی موجود ومدوند . . . !

آواز بلند ایله ساکڭ باغیرورم . ای بیک توزلو غرضکار منقولاتک
 آفر اتهاملری آلتنده ازیان ، ایکله یین کورد ملتی ! سنک بر تاریخک ،
 هرملتک فوقده ، بر اوکله کونشی شعشه سیله پارلایان معظم و محتشم
 بر تاریخک وار . . . !

خان واهانکار دشمانلرک قورصدینی چرکاب ضلال و اغفاله آدانه ،
 بر آز کیری به باق . . . !

کوره جکسک که اک محتشم ماضیاری خاضرلاتان ، اک بویولا شان
 وشرقی طاشیان تاریخ ، سنک در .

قبه سا آلتنده لذت اسارتی طامامش یکانه ملتک مسکین اولادی ! بر
 بارچه سیلکین ، براز حاله نظر ایت . . . !

کوره جکسک که مالکانه وطنک افق شرقیسندن کلن روزکارلرک مونس
 ولطیف وزانی ساکا ، بوکون دخی اوتاریخ معظمک اوز قارداش النده -
 وفقط هیات .. ! متردی آدیملرله ظلام استقباله دوفری - مرحله مقدراتی
 قطع ایتمکده اولدیفنی خبر ویریور

کوردک منشائی وبنابرین تاریخی معلومدر . اوکا باشقا منشأ وتاریخ
 تحریسی حاصلی تحصیل قیلندن برسی بی فائده در . بزم بو باده یاباجمنز
 شی ایران کتله معظمه سی تاریخنه ، بوکون کورد نامیه یاد اولونان بویولا
 واپلک مؤسس حکومت همه سنک مؤخرأ یارانیدینی پارلاق محائف شان

ثبات وراثت ایدرکه کوردج، نك صف و نخوری، لسانك لی (ایران) یدر.
بوصراحتہ رغماً بودیل قونوشان مائت سامی ویا تورانی بر منشاء مالکیتی
ادعا ایدہ بیلیمک دوزخریسی بک کونونج اولور .

برده احوال اجتماعیه تدقیقاتی کورہلم : منشأ تحریقاتی اداره ایدن
قولاغوز سپاسنک اک ضعیف آباغی احوال اجتماعیه تدقیقاتی تشکیل ایدر .
بوندن استحصا ایدہ جکمز معلوماتی قید احتیاطہ تلقی مجبورقی واردر .
چونکہ ملئر خصوصیلہ شرق قریب اقوامی بری رینہ اوقادار گرفت بر حالہ
کلش ، عصر لرحہ تنادی وحالا دوام ایدن استیلا ومہاجر تئر اوقادار عظیم
تأثیر لر ایقاع ایلم مشدرکہ بومؤثرات عادات و عنعانی مزج وتوحید ایلم جهانی
بر وضعیت قلب ایلم مشدر . ذاتاً عادات و عنعنات بر پارچہ امراض ساریہ بہ
تشبیہ ایدیلہ بیلیر . او ، بر طرفدن اوتہ کنہ جکیمک ایچون اولیلہ عظیم وجسم
تحوالاتہ مرض احتیاج ایقز . اقوام آراسندہ کی کوجولہ بر تماس واتصال
شرقدہ یاشایان بر عادتق خربہ وینہ جنوبدہ کی براعتیادی شمالہ کوتورہ بیلیر .
حقیقت بویلم اولقلہ برابر احوال اجتماعیه تدقیقاتی بعضاً مهم واکثر یا
معاون خدمتئر ایفا ایدہ بیلیر . عادات و عنعنات ایچندہ اولیلہ ایزلرہ تصادف
ایدہ بیلیر زکہ دیکر لرندن تجرید ایدہ ایدہ بزی هدف مطلوبہ ایصال ایدر .
برجوق اختلاط لرحہ رغماً یا لکزر بر جماعت ویا قوم طرفندن طانیلوب دیکر لر لرینک
التفات ایتدیکی عاداتدہ تصادف ایدیلہ بیلیر . بک کوچ و اوزون سورہن
اشتغالات ایلم ائلمہ ایدیلہ بیلین بو قیللہ معلومات دیکر ایکی منبعک ویردیکی
نتایجک تقویہ و تحکیمہ باعث اولور ، قرارلرک قطعیتی تأمین ایدر . ہر نہ قدر
کوردلرک احوال اجتماعیه سی شرائط علمیه دائرہ سندہ تدقیق و ترتیب
ایدیلہ مامش ايسہدہ کورد تشکیلات اجتماعیه سیلہ عادات و عنعناتنک سامی
اقوامک کیلرلہ غیر قابل رد بر صورتدہ تعارض ایتدیکی ہر ایکی زمردنک
حال ابتدائیدہ یاشایان اقصائی کزوب کورنلرحہ معلومدر . کوردہ عشیرت
تشکیلاتنک بوگونکی خطوط اصلیلہ و بارزہ سی اونی سامی ، تورانی وکل ،
فقط محقق صورتدہ (ایران) ی بر اصلہ ایصال ایدیور . فی الحقیقہ

کوردلر (ایران) دکلیدونه..

— بکن نهخهون مایهه —

دهواترین تاییه مقامیده ایرادیتدکری که مهم اعتراض، هروق و اقوام بشریه نکه یکدیگری اوزرینه اجرا ایدیکری نامتناهی تاثیرات اختلاطکردن لسانلرده مصون قلامیهرق اساسی تغییراته دوجار اولدوقلریدر. وهنه اولاده قابلی تسلیم کورینن بواده اوقاق برتدقیق اوکنده تبدیل شکی ایدر. فی الحقیقه عوامل تغییردن یخی قومشو ویا حاکم ملئر لساننک تاثیراتندن مصون قالمش نکه بر دیله تصادف ممکن اولیور. فقط عینی زمانده بوتغیراتنک یالکیز لساننک لغت قسمنه منحصر قلهرق دیک بینه اصلیهسنی تشکیل ایدن ترکیات صرفیه ونحویه نکه محافظه بکارت ایتدیکنه السنه موجوده شهادت ایدیور. مثلاً: تورکجه هتالیجه یی طوغورتان او مدهش عرب و عجم مهاجرت لغویه وحقی نحویه سی اصول املا یی ثلاثی مجرد، رباعی مزیدیه قاپورینه قدار سور وکله مکه موفق اولدینی حالده لساننک صرف ونحو یی اوزرینه اک کوچوک بر اثر تغیر قوندریمغه موفق اوله مامشدر. کذاک شیمیدیکی فارسی یی — بوکونکی شکلیه — دوغوران و فرسلره اک اساس کبر عنعنات و عام تلویخی ترک ایتدیره بیهجک قدار قوتی نفوذلر، تاثیرلر پایان عرب و صربجه مهاجرات ونحکم یی کذاک لساننک بینه اصلیهسنه بر ضرر ویرمامشدر.

بو حالده لسانلرک تشکیلات صرفیه ونحویه سن یی اوننک منسوب اولدینی زمره نکی غیر قابل تغیر برکوک کی قبول ویمش، بوتقطه دن نظر ایدلیدیکی تقدیرده تدقیقات لسانیه هدم اعتماد بیان ایدنلرک نقصان لظری هیاناً ثابت اولور. بولظریه کوردجه یی تطبیق ایدیلجه کوریلورکه دیلزدخی کرک قومشو وکرکسه کلوب بکن وحقی مالکانه اجداده اوزون بویل مسافرتلر ویره ن دیلرله زیون تاثیر یی اولمش، لسان، آلاهی آلاهی کلمات اجنبیه نکه مشهر بوقلمونی اولتی فلاکتی طامش ایهده صرف ونحو یی اک کوچوک تغیراتندن مصون قالمغه الهی عصرلق اجداد بیمده نکه، باخترباننک صوئوق وادیلرندن کوردستاننک قارلی طاعلرینه انتقال ایدن یادکار ایدیسنی حفظ وحمایه ایله مشدر. ابتدائی بر درجه تحصیلک اماره ایده بیهجکی اوقاق بر عطف نظر

ایچون شاقانه و متحسرانه قوشان بدبختلر ، اوراده کندیلرینی قارشیلایان
هقور و انصافسز بر آجلق و یوردسزلقدن باشقا بر شی بولمایدلر . مجهول
افقلره و مظلم طالعلره دوشرو قچا و کن نصی محو اولان زوالی خلق ، اوکا
غریب بر مقدارینی ده آنجاق دیوارلرینی کوردیکی و آنجاق اونلریله نفدی
ایده بیلدیکی طور اقلرینه - آتینک مجهول معدله رینه خدالر یتشدره جک
طور اقلره - خدا اوله رق قاریشدردی .

بی ، کورد مهاجرلری ده اسکی یوردلرینه دوغمه لیدرلر .. بونی ایسته مک
ویایق بور جزدرا فقط اورایه دونن کورد اوراده کندینی قیشین قورو یه حق
نهو ، یاز قیش قارتی دو یوراجق خدا بولمایدلر . بویکی شرط اولمازسه کورد بر پارنی
اولو داها ویرمک ایچون دونش ، فضله اوله رق بر اشکنجه داها کورمش اولور ،
فقط کنجلره ، کورد خلاصکارلری ، بیلر سکریا ، کوردلر ده اخلاقی ،
محی ، اجتماعی امراض نه قدر آزدی . بو (حرب و هجرت) بزنی نه قدر متوهن ، اجتماعاً
و محه متوهن بر درک به ایندیردی ، دوشونیور میسکز ؟ کوردلر ده مسکرات
هیچ یوق دینیه جک قدر اندردی . نموذباله فحشیات پله اوزاقدی . فره نکی ،
وهرم کی خسته لقلرک آدینی بیلمز دک . ایشته ، بویوک هر قداسلرم ، درت سته
بونجه فلا کتلردن سوکرا مملکته دونه جک اولان کورد بودر دلردن برینی ، بعض
کره بر قاجنی ده مستصحباً کیدیور ، یاریشکی نسل ، یارینک کوردستانی تهلمکده ...
آبی دوشونک ! . سز لرك اعصابکیز قوی ، قلبکیز متین ، مفکوره یه مربوط ،
خیالدن اوزاق ، حقیقتله قارش قارشیه کلکدن اورکیز اولدقلر کیزی بیلدیکم
ایچون بی پروا سوبلیورم ؛ بوحر بک ایشته ، بزه قانی هدیه لری بو . . چاره
دوشونه لم .. بو چاره لری دوغوراجق (آنا) عزیم ، فعالیت و ثباتک تربیه ایندیکی
(تشکیلات) دینیان شیندر ؛ تعبیر دیکرله هر مدنی ملته کی (جمعیت
تشکیلاتی) در . حرب و صلح کوردستانلرینک هر کیزی کوشه سته قدر برر
مرشد ، برر خلاصکار کی صوفیه حق ، قارا کلقلر ده حیات نور ، یوقلقلر ده
نور حیات ایقاد ایده جک دماغی و قلبی عضولره قوماندایدن (جمعیت تشکیلاتی)
در . بونک حقتنده ده ، ان شاءاه ، باشقه بر وقت قونوشوروز .

ایچون اوزله یئر ، بزره لائق کوره نلر ، بونلردن منفعت خسیسه لری
 نامه ذوقیاب اولانلر بولوناییلر . . فقط ، سز ای کوردلرک حامیسی یز ،
 فداکاری یز، دییهن املی، فقط سزلرده خوشمی کوروپورسکنز؟ سزلرده،
 بومنظره لرله نجاعت حاضره سی - مذبحانه اولسون - بر تحرك وناثر
 اثره کوسنزه بیلمک ایچون کافی بولمور میسکنز؟ اگر بویله ایه ، جوق
 یکمز املین اولک ، بر ملتی بوقدر زوالی یابان ضربه شون بزیه ، سزی،
 همزی ده حوزه محویه آلیر واوله سور وکلرک نوزده لرلرزه بیخیله جق
 اولان انقراض اعصار نه تبرئه نفس ، نه تخلیص حیات ایتمه مزه امکان بر اقیه .
 آنقره دن کنن این اضطرابی هب برابر اوقودق ، آکلادق یا ! . . کورد
 قیزی دکل ، فقط ارککی راقی ، مسکرات نه در ، بیلمییدی؟ ایشته ،
 یالکیز بو ، بوتون بر بطی قاورایان سلاسل نجایی کوشتمک قدرتیاب
 اولدقلری حالده قیدسز دورانلرله یوزلرینه اورولمش برتو کورولده دامغاسیدر .
 بر هرق بویله اسفل ساقینه - کندی جرم وکناهی اولمادز -
 سور وکله نیرکن سیرجیلکی نفسلرینه مناسب کوره نلر، اوندن ، زمام مقدراتو
 آلرینه آتی حقی بیلم نه چهره ایله ادعا ایده بیلیرلر ؟
 کون کچمورک آنقره دن ، آطنه دن ، اطراف ، جر بیرون بتلیسلر
 وانی ، اضروملی . . . مهاجرلرک امضالره تیر و تیریه سفاقلری ،
 آجیلری ، جریه لری حکایه و متعاقباً ایستمداد ایدن فریاد نامه لر برر
 زخم جهنمی کی یوره کلر مزه بایشماسین ! . .

بوگون کورد مهاجری آچم ، عریانم ، یوردسزم ، خسته یم دیه
 فریاد ایدیور . . اولیای نعمتزه دوشن بویوک بواج - دقیقه یکمه دن -
 بودردلره دواساز اولمقدر . کورد مهاجری اُسکی یوردینه اعانه ایدیله جک . .
 بلک اعلا ! . . لطیف صولرینه ، فردوسی اووالرینه ، زمردین داغلرینه
 قاووشاجق، جوق آبی . . لکن اوراده کنندی باریندیراجق بر قوبله، حیانه
 سدرمق اولاجق برسیاه آریه اولسون بولاجقمیدر ؟
 کوزمه کوردم : محاک مستخلصه سی ویریلن طور اقلره قاووشمق

انسانیتك ، انصاف و شفقتك انظار و آذاندن آعلامق و آغلافتدن داما مقدس بر وظیفه بیلنمزدم .

عرضی ، حیاتی ، مالی ، خصوصی و عمومی مقدساتی قورتارمق ایچون کوردستانك هر کوشه سعادتمندن قویوب کلن بوسیلابه معصومیتك دو کولدیکی منصب سفالتی تصور ایتك بیله - وجدانیله دوشونن - بر انسانه ، هیچ اولمازسه ، آغیر بر شاشقینلق ویریر . نه قدر حسن ایتسه و چابالاسم کمال فوزینك صنعتکار قدرت قلمی اولماقجه برشی آکلانما یاچم . بوگون آفرمده ، قونیده ، آخنهده ، حتی یاقینلرمزده برر یتیم غذا ، یتیم رفاه ، یتیم حیات اولاراق سورونن و سوروکلنن ارضروملی ، وائی ، بتلیسلی . . . هجرت سورولرینك قلبرینه بر آز قولاق و یروب دیکلمك ، جهرلرینه بر آز یوز چورروب باقمق ، انسان اولانلره ، نه آجیلر آغلایان لوحه لر مرض ایده جکدر .

یومیه اوچ ، بش فروش ، ایسترسه یوز فروش وعد ایدیلوب اوده ویرلمك ، یالوارانلر باب طافتمدن قوغولمق — یرینی یوردینی اوتوده ، جولوغنی ، چوجوغنی ویا آتاسنی ، باباسنی یوللرده ، بر جفت حیوانی جانی آتا بیلدیکی یرده ، بش اون یاراسو فرصتجو بقالمر ، فروغیلرده غائب ایدن — بومصیبتزده لر ایچون نه آجی بر اضطر ایدر . یوردنده انعام و احسانی بر ذوق ، بروظیفه بیلنلرک بوگون هتاج صدقه اولمالری نه یوره ک یاقیچی بر جلوّه زماندر ! .

کیمه دیدیک ، کیمه یالواردقسه ، زریه ، هانکی قاپویه آغلادقسه قیافتلرمزک فرسوده لکی ، نانیاره بولامایان معدله رمزک جهره لرمزه عکس ایدن تقاضای سفالتی قارشیمزده کیلرده ، ایرکیلن وایکرنن بر اشمزار تمحس و احتیاس دن باشقا بر حرکت حاصل ایتمده دی ، دیمک نه تحملسوز عقده دراه قلبگاه احفاده برر آه مدید انکسار گیبی اوزانان عقده لر . . .

بولایتاهی محرومیتلر ، بنیه اجتماعیه مزده ، التیامی مشکل نه جرحه لر آجیدی و آچپور ؛ نظر مرحتکزه مرض ایده دم ، بویارلری ، بزلی

ساک ۲۲۰ فروشه
نیف ساله ۱۳۰

سهلی ۲۲۰ فروشدر.
آلی آلی ۱۳۰ فروشدر

درج اولونیان مقاله لر
اعاده ایدلر

مسلکیزه موافق مقالات
مع المنوبه درج اولنور.

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه در

(هه وار!...) - امداد!..

بو حربه هر ملتک توزه رینه چوکن یکون نجایی بر آبدہ ایله نجسیم
ایتمک لازم کسه - بلا تردد ادعا ایدرم که - قوجا فنده جو چوغیله بر کورد
مهاجر قادینی ، مقصدی افاده ایچون ، اُک رو حل و جانی یئدنه بر موضوع
اولور . درت منه ایچنده ، اُک زنگین مخیله صاحبیری ظلمه خونخوارامک بیه
تصور ایدمه چکی اضطرابات دو غوران حربیه ، هر هانکی سیله ، اُلا آن طرفدار
اولانلر وارسه و اُلا آن هر هانکی ملی مفکوره و انسانی اُملاک واسطه استحصالی
اولوق فضیلتی حربده تحیل ایدنه نلر یا شایورلر سه اولنلرک ، بو عملکتندہ (مهاجر) ،
بالخاصہ (کورد مهاجری) دینیلن اجساد سفالتی کورمه دکلرینه ویا - کوردکاری
حالده - بی حس و بی شعور بر قلب و دماغ طاشیدقلرینه قناعت کنیره حکم .
شاعر و یا موسیقیشناس اولسا ایدم ، هجرت نامی ویریلن بو ، اولومه ،
یوقسزلغه ، هر معناسیله سفالته ، انحطاطه و غرو (آقین) ک مبدأندن
بوسطلرلرک یازلدینی زمانه قدر سمع و بصرمک مطلع اولدینی - نه دینیم
بیلیم ، تعبیرلرم بو حقیقلری افاده یه کافی میدر؟ - فجیع هائله لری بشرینک

(مم وزین) ك طبى ختام یرلى

ملا احمد خانى حضرت نرىك كورد تعمیم معرف و نشریات جمعی طرقدن اونه دنیری طبع ایندیلمكده بولنان (مم وزین) نامنده كى كتابی شیمدی به قدر اعلان ایندیكمز وجهله ساحه انتشاره چیقدی. (مم وزین) جمعیك نشر ایدمك كى كایاتك برنجی كتاییدره استانبولده كاغد فیناتك و ترتیب مصارفك يك یوكسك اولماسنه رغما (مم وزین) موجود كاغذرلك الك ايسنه و بك نفیس صورتده طبع ایندیلمشدر. جمعیك هیچ بر منفعت مادیه كوزمه تیهرك یالکز كورد ادبیات و عرفانه خدمت ایتك ایسته دیكندن بوقدر مصارف عظیمه ایله میدانه گلن بو كتابه اداره خانه دن آلتی شرطیه ۵۰ و طشریه تمهدلی اوله رقی پوسته ایله كوندرك اوزره ۶۰ غروش فینات قونولمشدر. كتابك عدد طبى بك آز اولدیقندن الك اول كوردستانده كى قارنلك آرزولرى اصفاف ایتكى ایستیورز. آرزو ایدنرك اداره خانه به مراجعت ایتلمی و طشرمه كىركده كتاب بدللی پوسته ایله نقدا كوندرمه لری لازمدر.

صبا مم وزین تمام بو

مم وزین ملا احمد خانى دصودنكى نفیس دا هاتیه طبع كرن هر كس آرزوی بخوندن و كرنیای بكت ژایرو باشی داداره خاتامده (۵۰) ژبو خارخ و استانبول دكل مصارفا پوستی (۶۰) قروش

امراض جلديه و افرنجیه متخصصی

دوقتور شكری محمد بك

همشهریه مزدن دوقتور شكری محمد بك بازاردن ماعدا هر كوفى صباحدن آفتابه قدر غلظه سرایی مکتبی قارشوسنده خروستاكى و نام دیگرله سعید باشا خاتمه كى مایه خانه سنده خسته لری قبول و الك مكمل اصولرله تدای ایدر.

تلفون بلكه و فلی : ۱۸۱۲

الم چیچكاری

بتلیسده قدیمدن بری نشر مرقا ایله معروف خیزانی عالمه سلكه احفادنن همشهریمز کال فوزی بك اخیراً بونامده ۹۵ صحیفه ك بر مجموعه اشعارى انتشار ایندی. اینجه و نظریف حسلك محمولی اولان بو كوزل مجموعه بی قارئین كرامه بالخاصه توصیه ایدرز.

جبالک ۲۷۱۰ قریب

نیف سال ۱۴۰۰

ଉତ୍ତର

درج اولونمیان مقابلہ

اعادہ ایڈلنز

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیات میں بحث ابدی طور پر۔ گوردیہ مجموعہ

تورکہ فسی

کودلرده ضرورب امشل جلمی

کوردجه قسبی

کوردجه الفبا نمونه سی

نسخہ نامی : فیروز خان

آدرس :

باب عالی جواری ابوالسمود جاده‌سندھ نجم‌استقبال مطبعه‌سندھ (زین)
اداره‌خانه‌سی
توزیع‌محل
باب عالی جاده‌سندھ یکی شرق کتب‌خانه‌سی

آبونه‌لریمزه

آبونه‌لریمزه کوندردیکمز بر طاقم نسخه‌لرک واصل اولمدینی شکافی
اوتدن بری مرجعک نظر دقته وضع ایدلدیکی حالدہ الآن توالی ایدیوره
بو شکافی تکرار عرض ایتکه بزابر آبونه‌لریمزه واصل اولماش نسخه‌لر
وار ایسه نومرولری همان اداره‌یه بیلدیرملری رجا ایلرز .

کوز هکیسی

دوقتور حامد شا کر

مومی‌الیه هر نوح کوزخسته‌لقری تداوی و لازم‌کن عملیاتلری موفقیته
اجرا ایله نومرولی قی کوزلکار دخی تعین ایدر . هر کون امین اوکنده
تراموای موقفنده حسین حسنی اجزاخانه‌سندھ بولتور .

سیل‌الرشاد جریده اسلامیه‌سنگ ۴۱۱ نجی نسخه‌سی قیمتدار مقاله‌لرله
اقتشار ایندی .

رفیق مساهمز (کوردستان) مجموعه‌سنگ ۷ نجی نسخه‌سده انتقار
ایتمشدر . بر جوق کزیده مقاله‌لری حاوی اولان مذکور مجموعه‌ی قارئین
گرامه توصیه ایلرز .

(م وزین) لک طبی ختام بولدی

ملا احمد خانى حضرتلرينك د كورد تعميم معارف و شريات جمينى ،
طرفندن اوتهدنبرى طبع اينديرلمكدە بولنان (م وزین) نامندەكى كتابى
ياقینده ساحه انتشاره چيقاققدر . (م وزین) جعيتك نشر ایدەجكي
كایاتك برنجی كتابیدر . استانبولده كاغد فیناتك و ترتیب مصارفك پك
يوكسك اولمسه رغما (م وزین) موجود كاغدلرك اُك ايسنه و پك نفیس
صورتده طبع اينديرلشدر . جمعیت هیچ بر منفعت مادیه كوزەتیهرك
يالكز كورد ادبیات و عرفانه خدمت ایتك ایسته دیکندن بوقدر مصارف
عظیمه ایله میدانه گلگن بوكتابه اداره خانه دن آلتی شرطیه ۵۰ و طشریه
تمهدلی اوله رق پوسته ایله كوندرك اوزره ۶۰ خروش فینات قونولشدر .
كتابك عدد طبیك آز اولدیفندن اُك اول كوردستانده كی قارنلرك آرزولرینی
اسعاف ایتكی ایستیوروز . آرزو ایدنلرك اداره خانه یه مراجعت ایتلری
وطشرده كیلركده كتاب بدلنی پوسته ایله تقدأ كوندرمه لری لازمدر .

طبعا مم وزین تمام بو

م وزینا ملا احمد خانى دصودتکی نفیس دا هاتیه طبع کرن هر کس
آرزویا خوندن و کرنیوی بکت ژایرو باشی داداره خانامه دا (۵۰)
ژ بو خارخ ژاستانبول دکل مصارفا پوستی (۶۰) خروشه

امراض جلدیه و افرنجیه متخصصی

هوقتور شکری محمد پک

همشهریلر مزده و هوقور شکری محمد پک بازاردن ماعدا هر کون مباحدن
آقنامه قدر خطه سرای مکتبی قارشوستنده خروستاکی و نام و یکرله سعیدباشا
خاندنکی معاینه خانه سنده خسته لری قبول و اُك مکمل اصولره تداول ایدر .

خورد به اوغلی ۱۸۹۳

الم چپچکری

بتلیسده قدیمدن بری نشر مرغانه ایله معروف خیزانی مائه سنه افخاندنن
همه بیریمز کال فوزی بکک اخیم آ بونامده ۹۵ حقیقک بر مجموعه اشعاری
آه تار ایندی . اینجه و ظریف حیلرک حصول اولان بو کوزل مجموعه یی
قارئین کرامه بالخامه توصیه ایدرز .

چون بکوشین ؟

له باش بئنج سال هئاسه کیشان و برسی و تینوی ؛ آخری خوم کیانده
 ناو برادران کومل پرور و وطن دوس ! . . من له زیرام بار ناهمواره ده
 هموچشتم له فکر چو بووه ؛ حتی له ژبان خوم هراسان بو بوم . أم کوت
 خدایا له باش ام آکره . کورده ، چلی دیت ! . . . له ماردین و موصله
 وه تاوه گواسته مول همو کیو و برد پر بوبه له هاجری کرد . . یکی بردی
 اشکان ؛ یکی خاکی هه نه کن یکی باری نه کیشا . . . هموروت و قوت . .
 هرا منده نبو ! . . زوری له برسا نه مرد نه بوه خوراکی قل و کرک ! . .
 اوف ! . . کام دل له پیش أم منظره ی برد بریژده ناتوینوه . . . ، کام
 چاوله برابر أم سفالت ورش بختی به دا برله فرمیسک و آکر نایت . آخ
 نه بخته رشه . . له بوزانطی بوژور ، پیره ژینکم دی . سه بچی وردی بو
 بردیان نه کیشا ، خوم رانگرد ایم ابرس « تیزی کی دری ؟ دایه ، که دنگی
 منی بیست ؛ برچاوی بوله فرمیسک به اشرت کچه کافی پیشان دام : نه مانه
 مندالی منن ، بوپارویی و نان ! . . سهی تایواره نه کوشین ؛ هیشتا تیرمان
 نا کن دو کریم له بر مرد باوکیان امرو سهی نی له ژیر « کلل کیومه کی پیشان دام »
 او برداسامرد ، کردمانه ژیر خا کوه . من برچاوم تاریک بو ، دلم هاته لرزه ،
 کیژ و سربوم « آخ أم بخته رشه ، بری نان و پارم پی بو هموم دایه دیکه پیره
 ورا بووردم . . .

پیره زن له (وانه) و گیشنبوه نهوی . . فقط سه قربان دابو ایکه تصویر
 بکیرت کومه ل کر دچی کیشاوه چی ماوه لهم حکایتا نه نه منده زوره ؛ اگری
 بیاو ییتو هموی بنوسی ، عمری نوح « نوح » ی پی لازمه .

کردستان هموی تالان کرا حتی وای لی هاتوه زور جیگا مریکی ، بزنیکی
 تیا نماوه ! . . بو نه مانه چی بکین ؟ . . کردستان وظیفه ی زوره فقط نه له
 همو کوره تر له گشت به اهمیت تره .

آردلانی :

داور

(ماویه تی)

کازين

جڏوڏووه کين، لي دوراڏو بنيرين
 ابرو حقه، حق کي له لي پيشه
 جيا بلند، دشتافره بي زلام
 سه روه ڪ دين، آفادين بي مري
 ڪيش ڪيڏهه بن حليف نرم و ڪرم
 زيمان ڙمه هاته برين دو ڪرني
 خون نه مايه لاش ايمه دام چيڻ
 بري سالانه اوسايو حق هه بو
 جي سه روه ڪ، حق زابنون تاس هه بو
 ايروري ام ڪورميرا وان شيران
 ام ڪيش قلس بون لدني داروسار بون
 ڙهار بوني خدي ڙمه حزنه ڪر
 مزين ڪو تن حزار نصهي چيڙهه
 آم نه يڪي، حزار ڙوان ام دين
 به ڪن ڙي چڦو وه نه ڪر ام ڪور بون
 ڙمه ڙي نه وه يڪ سه روه ڪ درنڪت
 چيا ڙجي آم ترسين جي هه
 چيا ملت ڙدلاڪي درنه ڪت
 له برحق ڪيش چيا وه اي برشين

جر ڪريته؛ هواريوان بنيرين
 رهن مانا تايه خواري بي ڪيسه
 نولامزن جي تيدا بي زمان
 روڙ حقه ديساه يڪين بي سري
 ڪن نايڙهه جي بو عول، عزم و زرم؟
 رشايي ڪته برمه چڦو ڪرني
 منامري تود ڪرين ام زينن [۱]
 ڙبو حق لهردری شرهه بو
 ڙبو جي بي فريقتبون حق هه بو
 آيدي حيفه له هلدین وان ناوان
 ام ڪتنه خو بڻو ام ڙي هار بون
 مصيبتا لهرمه دا برنڪر
 مصيبت کي ڙبو ملت بي تره
 جي جملا ڪولاندسيوا ام ڪتن
 يڪ نه ڪرت دست يڪي ام ڪر بون
 ري يا حق نه دا پسین برنڪت
 اوي حقه ام دخوازين جي هه
 چيا شيخا، جي سيدا برنه ڪت؟
 له بريڪبون وي هن مانا به هرنين

۱ مارچ ۲۲۰ دياربکري

فکري نجات

او کوته لی قوی کران هات
 رابو هنری عناد به هیان هات
 دوکوت ژولانی وی سفرگر
 لورا : خبری دوی اترگر
 عهدگر بختن بیت قوماندان
 باه والی یکی به حشمت ، شان
 نهوجو ختی دمکتیان خوهند
 جاپاشوه نه میند عهد وییوند
 لورا : نه دخوه زت به بی ته عالم
 نیت هه بو نهو به بی ته ظالم
 چند مکتبه کان وه کورت وثیقه
 طالع گره والی بی سلیقه
 برگره ژزیر جلید مزین
 نهو حاکم ، والی به معین
 گاوا زوری گهشته بازیر
 نهو جاهل ، احمق گو بی لیر
 امره ک ژلوه دایه بوقه وماندان
 بابی خوه همان هاوینه زندان
 روزادیتر آینه حضوری
 اوتحل خبر اینانده بی ری :
 « بابو ! . . به ته کوت - تونابی انسان -
 والی مه دملکدا حکمران »
 - حاشا . . . من نه کوت تونابی والی
 بلکه ژمروقی بی توخالی . . .
 • - پسان - ۷۲۰ ژمالامکاران

کورده قسمی

مخاطبیا میمه دگل شطی جزیری مجاویا ژعشقا بی نظیری

کای شیهت اشک من روانه	بی صبر و سکونی عاشقانه
بی صبر و قرار و بی سکونی	یان شیهت من توژی جنونی
قط نینه ژبوته را قرارک	غالب ددل ته دانه یارک
هر لحظه تزی چه بته بیری	سرگشته دبی لرخ جزیری
اف شهره به گر ژبوته محبوب	حاصل گریاه بوته مطلوب
دائم دلی ته دانه منزل	دستی ته لگردنی حائل
هیزا خدی توفکر ناکی	هر روز هزار شکر ناکی
افچنده دکی هوار و گازی	ایدی چه مرادی دخوازی
یهوده چرا دکی توفریاد	آواره دچی دیار بغداد
گر از بگریم و گر بنالم	وراز بمرم و گر بکالم
هرچی و کو از بکم روایه	معقول ژبو مرا فهایه
جارك لدلی مزی کنرکه	سرچشمه چشم من نظرکه
دردی دل من کوبی دوايه	چشم تومن چه ماجرایه
دیوانه من پری بدردا	از دجله زنبری مه بردا
وسطانی ونیرکزی وسقلان	دروازه و عتری و میدان
قان سیرکهان تولی دکی گشت	از مامه بو مرا درو دشت

نیمه مروفی نی

سعدو ، گو هی کورک کیم اذعان
کونی گوری من (تونابی انسان ۱)

بود مشغول ولیکن بهمت	آشکار ازچه بشغل دنیا
نه بکام دل خود خورده خفت	اهتمامش همه دین دینداری بود
با کفش تیغ سیاست هم چفت	بود درعدل درین عالم طاق
یافت تشریف شهادت را مفت	چندسالی که بدین قانون زیست
کوهر جسم کرامتش بسفت	مفیدی هم مشتی با خنجر
.....	هد ... چنان ..
[*]	

حا کترك مراقبني احتوا ایدن جامع جوارنده کی بو قبرلردن صکره
کویه کیدرکن ایکی بیوک طاشلق دها واردرکه بورانک برینک مدرسه
دیگریک حام اولدینی مرویدر . آفالرک مراقبني محتوی تپه ایسه لسه
ای بر حالد اولوب تپه نك الك اوستنده جعفر افا زاده محمد اغانک قبری
هپسندن دها ای محفوظ قالمشدر . تپه نك سائر اقسامیده کاملاً بو حائله
افرادینک قبرلیله مالامال اولوب احفادینک [خندان زاده] نامنی آلدقاری
محمد آغانک قبرنده کی طاشلرده بشقه یازیلر او قونه میورسده یالکز ۱۱۱۸
تاریخی مکمللاً سچیلیمکده در .

قلعه چودالان حقتده ویردیکم بومعلوماتدن صکره محترم بابان احفادینک
او موقی استملاک ایدوب ، او آبدات تاریخیه یی احیا و محافظه ایچون هیچ
بر تشبده بولندقارینی کال الم ایله یاد ایتمکدن کنندمی آله میه جفمی شوراده
یازدقندن صکره صده رجوع ایده جکم :

سلیال پاشانک وقوع شهادتنده صندالی حاکیمته مخدومی ابراهیم پاشا
قعود ایتمش ایسه ده مملکتده کی شورش نهایت خلغی موجب اولمش ویرینه
خانه پاشا زاده محمد پاشا افعاد ایدلمشدر .

(مابعدی وار)

[*] بویازیلر نه قدر طوغرو استنساخ ایدیلماش ایسه سلیمان پاشانک عدل و دایمته
دال بر آبد تاریخیه اولدینی جهله مستسنسک یازیسی عیناً درج ایدیوروز . (زین)

قارشى بويغى بوكر ، لكن باطله قارشى قلبدن قوبان صبحه اعتراضه صوك
نفسى فدا ايدنجه به قدر جاريشبر ، كورد ملنى عصمت وجدان ، صافيت
قلبيه مالك بر ملتدر دير ايشك اينچندن جيقارز .

شيلانلى زاده

ايوب صبرى

هامش. — كله جك مقاله مزده كوردلرلك تاريغنى برملت اولديغنه دوام وكورد
لسانك هنوز طائمه مش برلسان اولديغنى ادعا ايدن ياكلش ذهابله اعطاي
جواب ايدم جكنز .
ا . ص

بابان خاندانى

مايبد

قبرك باش طرفنده كي طاشده :

هوالتى الباقي

هذه المشهد الشهيد السعيد و مرقد المناجور
بالاخره السيد يدالوالى العالى البادل الحمدو
لمصالح الانام بانى الحسنات الحمد الانار عليه
هذ الامر بالخروج

مروى وهو سليمان باشا

ابن مرحوم خالد باشا غفر الله

.

. قبرك آياق طرفنده كي طاشده :

والى عصر وسليمان زمان آنكه كردستم ازدم بروف
وانكه تا جرخ بكا مش كرديد كام خويش ازهمه اهدا بگرفت

دوچار اولدیفنه ، تاریخاً و لساناً موجودیتی نامعلوم بر ملت اولدیفنه دائر
برجوق یاغزارار یاغدریلور . بواحراصله دولو یاغزارار نه قدر منطقسز
بولدیفنی و باطل برخیال و کاذب بر فها بدن عبارت اولدیفنی اثبات ایده جکزر .

۲ — Faste de la nation Kourde تاریخنده « کورد کلهسی

شجاعتله مترادفدر جهانک شجیع ، بهادر قهرمانلرندن برجوغی بو ملته
منسوبدرلر . وقتيله (کی قباد)ک تحت تابمیتده بولنان و غضنفرانه حماسیله مشتهر
(رستم زال) دخی بو ملته منسوبدی دنیلور .

بونکله ، کوردلرک بمحق خارقه مظفرینلریله افتخاره شایان بر ملت اولدیفنه
بر قناعت حاصل اولور .

ینه مذکور تاریخنک بر قاج صحیفهسی جویردم کوزمه شویله بر عبارت
ایلیشدی :

۳ — (کورد-ملتی) شرف الدین ایله افتخار ایدر . شرف الدین
کوردلرک مزایا و سجه لرینی یکان یکان تدقیق ایتش و کورد تاریخنده
بیوک بر نام براقشدر دیور . بوبراهین و (ژین)
جمعنک عدم مساعده سندن یازیله میان دها برجوق شیرل یا کلس
ذهابله قارشى یوکسلن حق صدالیدر . امید ایدرمکه : کورد ایتقی
قابلايان احتراس و غفلتله مالی بولوطلرک ایچلرندن متدیاً حق قیغلجملری
صیجرايه حق و کورد کنجلرینک متدی فعالیتلریله شیمدی به قدر معطم
ساحه لرده کومولن کورد تاریخی تماماً تظاهر ایده جکدر .

فقط هیات ؟ ! بوتاریخی ملت شمدی به قدر مدهش فلاکتلرک
قربانی وهران خونین فجایه معکس اولمشدر .

بیلمکه بومات ، نه زمان بوقورقونج سیاه کیجه لرک بر صباخه نائل
اوله حق ، نه زمان ایکله یین قلبی ، قانایان روحی راحت بوله جتدر .

ضمیمه مقال اوله رق ، کوردلرک تاریخی بر ملت اولدیفنی قبول ایدن ، فقط
فرط جسارتی بار بار اقله تاویل ایتک ایسته ینلر ایچون بر قاج سوز سویله هم
کوردلرله اسناد اولنگان بو شیرل بهتاندن عبارتدر ، هر بر کورد حقه

کوردلر تاریخی بر ملندر

۲

تاریخك صحیفه‌لری قاریشدیریلرله حق اولورسه ملل مختلفه آره‌سندہ مطلقاً کوردلرده تصادف اولونور . کوردلرده کندیلرینه کوره بر دور تاریخی یکیرمشلردر . کوردلرده اجدادینک داستان ظفرلریله خیلی مدت اقتضار ایشلر و بو کونده ایتکده‌دلر . دورین بر نظرله باقیلیرسه : فضیلت و حاسنلرله طولو بر کورد تاریخی کورولور .

کوردلرک تاریخی بر ملت اولدینی آشاغیده‌کی دلایلله اکلایله‌جقدیر . ایشته کوردلرک تاریخیاً موجود اولدق‌لرینه و ملل اجنبیه‌نک مراق و تجسس‌لرینی جلب ایتدکارینه دائر دلیللر :

۱ - (۱۸۸۷) تاریخنده فرانسه‌لی « هازری‌بندره » ، « شمیل هاملین » ، دها بر قاج فرانسز متحیزاننک کوردستانه اجرا ایتش اولدق‌لری سیاحت نتیجه‌سندہ « کوردستانده » نامنده‌کی کتابده سیاحت واقعه‌نک اسبابی (هازری بندر) طرفندن شویله‌جه تصریح ایدلمشدر ؛
« موسیو ره‌قلوس » لک کتابلرینک برنده شویله‌جه بر عبارہ کوزیمه ایلشدی :

[آسیای وسطی‌نک « بویون‌زباب » حوضه‌سی حزم و احتیاط‌سز تصدی ایدیلیمین بر قطعه‌در بورایه طاغیر مملکتی تسمیه اولنورکه سکائی ، بهادر ، جنکاور اولان کوردلردر . . .] ایشته شو عبارہ بنده بو مملکتی کورمنک ایچون بر مراق اوایاندیردی . حقیقه تجسسیمی ازاله ایتدم ، سیاحتی یابدم و نتیجه‌ده جوق نمون اولدم . . .

آکلاییلرورکه کوردلر تاریخیاً موجود و شجاع‌لریله اشنهار ایتش بر ملندر . مع التأسف بو حقیقتلر میدانده ایکن ، کوردلرک نسیان غمنومی‌یه

قوی وارد که کوردلرک منشائی (یافت) هر قك آری قسمه ، بزه دها
باقین بر تمبیرله (ایران) ی شعبه سنه کوتوریور .

شهو منشأ مسئله سی ، هله تاریخلک کنجادی محذورینک انضمامیه ،
پک قاریشیق بر ماهیه مالکدر . شیمدی به قدر همان هیچ بر ملک منشائی
قطعیتله تعیین ایدیله مامشدر . بومسئله هر وقت اینجون بر درجه مجهول ، بر بارجه
مهم اوله رق ارباب علم و تدقیق میاننده دائمی بر منبغ قبل و قال اولوق مظهریتی
محافظه ایدوب کیتمکده در . آنجیق بعض آثار و علائم وارد که بوموضوعی
ساران ظلال ابهامی اهمیتل بر صورتده تنویر ایله ماضینک قراکاتلری
آراسنده تهره حقیقه حیقان ارباب علمه رهبرلک ایتمکده در . اوت ؛
ملی افسانه لر ، لسان ، احوال اجتماعیه تدقیقاتی بو کونکی و حتی ماضیده کی
اقواملک منقأ لرینه دائر تام بر وضوح و قطعیتله اعطای قرار ی تأمین
ایده بیلور .

ملی افسانه لر ، ظن اولندینی کبی ، اویدیرمه برر خیال قفوسی اولمقدن
چوق اوزا قدر . هر افسانه ایچنده یاشادینی ملک - عددلری مجهول
عصرلردن اول وقوعه کش - هر هانکی بر حادثه اجتماعیه سنک اخلاف الده
علی التوالی تحریف و تبدیل ایدیله ایدیله و یا عیناً بزه قادر واصل اولمش
بر یادکار مخطریدر . اونک روایاتی آراسنده نظر بر صدی تنویر ایده جک
بر چوق تاریخ (قیرنچی) لری موجوددر . بن (زین) ک ایلك نسخه لرنده
منتشر مقاله لر مده کوردلرک ملی افسانه لرینه دائر بر قاچ سوز یازمش و کورد
افسانه لرینک منشأ ملیمزی (ایران) ی شعبه سنه ایصال ایتدیکی نتیجه سی
استحصال ایتمش ایدم . بوندن اوتوری افسانه لر بحثی بوراده تکرار
ایجه جکم ، لسانه باقارق دیه جکم که بوده عینی نتیجه یی تحکیم ایدیور .
علی الخصوص کورد صرف و نحوینک تدقیق بو حکمی غیر قابل اعتراض
بر درجه ده تأیید ایلر . تعیین منشأده تدقیقات لسانیه به استادک ابی بر اساس
اولمادیقی اعلان ایدن علما بو ادعالرنده محدودال نظر قالمشلردر .

کوردی بتلیسی

مابعدی وار

اعتباریله برقرارتك موجودتی انكار ایدیله مرز - چونكه . . . اخ ، دیمكه آشكار برتنافضه دوشمكدن قوریتیلدیور . سانی برمئك ، یافت هرقله منسوب ایله یلرله عینی قومیته منسوب اوله بیللمسی ، اولئرله انكار ایدیله میه جك بر رابطه قرابته صاحب بولونسی تاریخك شیمدیكى تنقیسیه قبل تألیف دكادر . كوردلر یاسام و یا خود یافت اوغایدیر . ایکیسی اورتسی یوقدر . اکثریت مدققین كوردله (سام) آراسنده برمناسبت كورمیور . بن بوراده كوردك یافت نسلدن اولدینی قبول و بونظریه یی عمومی برنظرله تدقیق ایده جكم . كورمی یافت عرقندن حد ایتككه مسئله یی كسیدروب آتیش اولماز . بوتقدیرده دخی آرایه محتاج ایضاح برعالمك کیردیكنی مشاهده ایده رز . معلومدركه یافت عرقی یلكیز آریلردن عبارت دك ، برده (توران) عنصری حاویدر . بناء علیه شیمدی ده كوردلر ، ی (آریان) ی و یا خود (توران) ی ددرلر دییه جكیز . بواختال سزه غریب كلسون . ایکنجی احمات صوك زمان تدقیقانی میاننده بویوك براهیتله موضوع بحث و مقال اولمقده در . کشفیات اخیرهدن قوت آلان آخر باشلی و کثیرالعدد طرفدارلرده مانكدر . برچوق آلمان وانكیز نشریاتی ، خصوصیه ه انسیفوبدری بریتانیک ، کی قبوله متهلدر . موسیو وسترفارد (Westergarde) ، اوپرت (operst) ، دوسولسی (de sauley) ، نورری (norris) نك مساعی عالمانه لرندن اخذ قوت ایدن یکی تاریخ غیرقابل اعتراض برادعا ایله ، دییوركه كوردلرك بوكونکی وطنی مهاجرت ایرانیه دن اول خالص برعنصر تورانی ایله مسكون ایدی استیلای ایرانی بهرغم اولئرلرلرلنده اوطورمی ، شیمدیكى توركك یابدینی کبی ثباتسزلق ایده رك همان بابا یوردینی ترك ایله مهاجر اولمدی . غرب تاریخلرینی بك چوق اشغال ایدن بومطالعاته باقهرق بزده ملتزمی اقوام تورانیه دن می عدایده لم ؟ !

ا کر برچوق صریح دلالتلرله نسیانی قابل اولسه ده كوردك (آریان) ی برملت اولدینی قناعت مؤسسه سی ردایدیله بیلسه یا بیله حق ایلک ایش فی الحقیقه بوسؤاله جواب تصدیق ویرمكدن عبارت قالا جقدی . لکن المزده اوج برهان

ا گزیتله یابدینی کی کاشته یالکز هرب کوزلیکیله باقاری ساحه اطلاعاتی داخلنده کی اقوامک کفیه سی - اویدردقاری هرهانیکی برماصاکی قوت اضلاله تودیع ایله - ملیت هریهیه الحاق ایتمکدن باشقا برشی دوشونمه مشلردر . ایشه کوردلری (مندرابن ماهالما) ماصالی واسطه سیله قومیت عربیه جامعه سته صوقان روایت وامشلی ، بونوع تصنیعات عندییه استناد ایدر . بنا برین تواریح شرقیه منقولای همان همان عمومیتله شایسته احتجاج دکدرلر .

توراته کتجه : کوردلری نسل یافته منسوب کوسترمکده بزمه متفق بولندینی حالمه عهد عتیق افسانه لری زمانمژده و ناتیق تاریخیه دن عدد ایدمک موقعی آرتق غایب ایلمه مش کیدر . بابل ، نینوا ، اقباطان توزلری آلتنده کی نفائس منابعه مالک اولدینی کوندن بری علم تاریخ ، اولاد اسرائیلک برنوخ مجموعه اساخیری دیمک اولان بو کتابک عرقلرک انقساماتنه مائد روایتندن استغایه باشلامش ، بشریات و علوم معاونه سملک ترقیات اخیره سندن فیض آلان اصول تاریخک شکل حاضری نهایت اونی قابل اهامل بر حاله قویمشدر . بلطیبیه درکه تواریح عتیقه و مؤرخین سالفه یی چوقجه اشغال ایدن اولاد نوح ماصالی ده بومباندن عینه علمی ترکه محکوم بولونیور . اقوام بشریه یی اویدر مه برسلسله انسانیت ذیل ایهامنه باغلایه رقی نوحک اوج اوغلنه قادر جیقاران ماصالاری نسیان ابدی ده محکوم ایتمکله برابر علوم جدیده ، اوزون و متعب سته لک محصول تبیی اولان تصنیفات هرقیه سی - سوق اعتیادله - سام ، حام ، یافت اسملری نی علم اتخاذ ایتمکدن فراغت ایده مامشدر .

فرس تاریخیه باقره سی اوراده حقیقی برقرار داش وقانداشلرک ویردیکی حرارت محبتله کوردلر ر آغوش ایدلدیکی وحی اونک آیری برنامه ذکرینه تحمل ایدیله مدیکی . گزیتله مشاهده ایدر .

کوردیلور که کوردلری (سام) هرقی دفترینه ادخال ممکن اولمیور . حق سید نازف بلخده (سام) دعواسنی تعقیب ایدن سطرلرده و کردلر هرحاله ظن ایدلدیکی کی ایرانیلرک بر شعبه سی دکل . . . الخ ، دیدکدن سوکرا همان متعالی فقرده و یالکز ایرانیلرله عینی قومیه منسوب اولمق

معهده كندیلرله هم قیاس بولونمادیغیم بعض نقطه لره تصادف ایندم
 بوسیله تاریخ و آتی ملیمزله قویاً علاقه دار کوردیکم منشأ بحثی بر آرز
 مناقشه لازم کلدی . هیزمك محتاج اولدینی بعض حقیقتلرک تظاہری تأمین
 ایدہ بیلیمک ایچون بوموضوعك ملتداشلرمز آراسنده برزمین مناظره اتحاد
 ایدلایکنی کورمک دوهیسی شدتله آرزو اوله جق شیردنددر . باقم ...
 سیدعارف بك مقاله لرندہ « اولاد حضرت نوحدن سامك نسلندن
 انشعاب ایدن کوردلرک ... الخ » دیورلر . بونده بر ذہول وار ظن
 ایدیورم . بز شیمدی به قدر کوردلری (یافت) ی بیلوردق . بولادار
 غرب محققین علماسی آرسنده ، باخصوص شرق قریب اقوامك تاریخ
 قدیمی اوزرندکی ردای مچہولیت و مہمیتی رفع ایدن وبك قطعی حقائق
 علمیہ نك تظاہری تأمین ایلہن تدقیقات و کشفیات جدیدہ یی مساعی
 معکله لرینہ مدیون اولدیغمز عصر اخیر عالمی میاننده بر ذاتہ تصادف
 ایدلہ یورک کوردلرک سام نسلنہ منسوبیتہ دائر حتی ضعیف بر روایت
 دربان ایش بولونسوف . (آلہرمالہ) کبی طرفدارلری ینہ کندی
 شخصلرینہ انحصار ایدن بعض مؤلفین تالیہ نك آثار تصور متروکسندن
 چیقاردقلری (فیزی یونومی) مشاہیرہ استناداً میدانہ آتدقاری بك عندی
 وضعیف ادعائر بذاتہ مجروحدرلر . (فیزی یونومی) مشاہیتی ، اعتراف
 ایدہ رمک بک چوروک بر استناد کاھدر . عروق بشرک بیکلرله افادہ ایدیلہ بیلہ جالہ
 اختلاطات و تعالیاتنك بو کونکی محصول عضویسی ، باش و یوزلرینك و
 البسہ و قیافتلرینك ارانہ ابتدکی خطوط و اشکالدن استمزاجاً تصنیف ایتمک
 علم مفہومیہ نہ درجہ اشلاف ایدر بیلیم .

شرق اسلاف علماسیلہ اونلرک رہبر تاریخیسی توراتک بومشئلہ حقندہ کی
 حکملرینی تحقیق ایدرسه ک کورورزک اونلردن بر قسمی حدود مساعیلرینی
 اوز وطنلرینك حدود سیاسی ایلہ تحدید ایدہ رک دیگر ملتله اصلاً مشغول
 اولامشلر ، کندی ملتیلرینی ایسہ بر معتاد نوح اوغللرندن برینہ ربط ایتمک
 اکتفا ایلہ مشلردر . قسم دیگر کی عرب علماسیلہ معقبیلرینی علمای اسلامیه نك

توجیه ایدرزك قولاغنه ماضی اجدادك عظمت وحشمتی برآمده جان شكاف
قوتیله باغیرمق احتیاجی واردر .

اوكا ، ترا کیا مھرالرئ ، آله لردكزی ، آق دكزی ، مھرلر کیر ، بابل
قه لری ، همان دكزی ، سند و تورا و قره دكزی برینه باغلایان خطك
جاریوه لیدیكی حدود وطنی اراثه ایتلیدر كه هت اجدادك یوكسه كلکی ایله
عجز و ذلت اخفاده آغلایان مسكنت حاضر دنك ثقلت حجابندن بر حصه انتباه
جیقارسوه . ایشه بومعظم وظیفه یی یاباقق قدرت ، ماضی ملی ترنم ایدن
تاریخ صحیفه لری آراسنده صاقلیدر . اونئ ، عطشان عرفان ملت اهدا ایدمك
الی بکلیورز . بوتون ملت اوپولمكه شایان بویگانه آله حرارتلی بوسه لری
تقدیم ایجون تعریف ایدلر بر صبر سزاق ایچنده در .

کوریدیورمكه کوردی حیات عشیرتدن ، ساحة جمعیه کچیرمك ایجون
آتیه حق کوپرینك تملی اونك ملی تاریخی تدوین ایتك تشکیل ایدیور .
عجبا ملت نك بر تاریخی بوق می در ؟

بونك جوابی بك مشكدر . اونك ایجون بنده بوجوابك مناقشه سی
بعض ابضاحات متمدن صکره یه تعلیق ایدیورم .

معلومدر كه برملتك مبدأ تاریخیسی ، هنوز بك کنج اولان تاریخنك
ساحة رؤیته دخولی آندن باشلار . فقطیردن بترکی بردن بره نظر تاریخنه
چاربق کافی گلور ، برده مورد ومنشأ وثیقه سی ایسته یورلر كه ایشه بو ، بك
قاریشیق بر مسئله تشکیل ایدیور .

هرملت ، قبل تاریخنك قارائنق بوللرنده اثر اجدادی آریور . بزده
بوکاروانه قارشمق احتیاجنده یز . بوتقدیرده ایشه ، بزده ده تعیین منشأدن
باشلامق ایجاب ایدیور . تاریخنمزه دائرسوز سویله مك ایسته یز آرقداشلك
جمله بواحتیاجه سرفرو و بو نقطه یه تماس ایتدکلرینی کوریدیورم .

کوردستان مجموعه سنك دردنجی نسخه سنده کی مقاله لرنده سید عارف بك
کوردلر ك منشائی آراشدیرمغه لزوم کوریدیورلر . بو مقصده یازدقلری

استقبالك ، لارائى و قزل استقبالك سینه حرص و عداوننده صاقلادینى
الم و اولوملردن صیانتہ چالیشمى وظیفه سى قالدی . اوت ؛ بو کونكى و یاربىنى
وظیفه مز بودر ، بو اولمیلیدر .

جوف مظلومده جتین و قانی برجدالى طاشیان بومفكوره نك ایستدیکى
شرائط موفقیتی احرار ایده بیلیمك ، کوردلا مزیات مفطوره سنه یکرمنجی
عصرک اقنیم سى و نباتی تاقیمه متوقددر . آنجاق بو سایه ده درک ملتیز
عدالت قائمه نك بی داری تانمه قدر - حق غصب اولونانلره خاص برغاند
فداکارانه ایله - هر وظیفه یی ایضا ، هرمانی احبابی متکفل اتم و پذیر بر
قدرت مجادله ایله تهجیز اوله بیلیر .

هرقان عصره ، احتیاج زمانه ، بازوی تشکیلات ملتیه - ایتمه یین جیمارت
وفداکارلقلرک عمری چوق آز ، تأثیرى هیچ بوقدر . بدترین کوردی ،
عصری تشکیلاته مظهر ایتمیدر . قناعتمه کوره بوشکیلات ماضی ملی
اساسی اوستنده یو کسله بیلیر .

ماضی ، بر خزینه قوتدر . عروق ملیسنه اورادن آوج آوج فیوض
زنده کی آیتامایان اقوام مبارزات ملیه ده پک چاپوق دوچار تعب او بورلر .
اونلرک حصه جدالی زنجیر اسارتدر . ویل ؛ او جمیته که ماضیسنندن
اوزاقلاشمغه تمایل ایدر .

افعال اجداد ، حرکات عالییه یی تلقین و تکوینده عوامل حالیه نك پک
چوق فوقنده بر موقع شمول و تأثیره مالکدر . ماضی ، تاریخدر . تاریخ
ملینک نظرگاه احفاده اوزاتدینى هر سطر شئون استقبال ملتیه دوغری آتیش
برر صراط شوق و هیجاندر . کوزلری ، اجدادک تاریخ ملی صحائفی دوله بران
مفاخر و حرکات عالیسنه متوجه اولمایان احفادک طریق حیاتده کی مظهریتی
موجودیت سفیله سنى - زمانک کندیسنه احضار ایندیکی غور اضمحلاله
دوغری - رعشه دار آدیملرله سور و گلکه محکومیتدن عبارت قالیر .

بناء علیه تهاجم مصائبه اریوشان ملتیزى کوکسندن طوتارق شدتله
صارصق ، اونک مخور غفلت کوزلرینی آرقیه ، درجه درجه اوزاقلره

و يو کون مقدرات جهانہ محکم ايدن. ملتړک حقمرزده کی علم و قناعت لری نصیحت
و تبديله او غراشلسون . کونلر ، آيلر برق خاطف سرعيله گندی، بکدی .
حيات ملله بلکه بردها تصادفي محال قيمتدار دقيقه لری توالی ايدوب کتدی .
بومدت ظرفنده مع التاثر اعلان ايدم که - نه دوهريدن دوهري به ملتزمک
وقايه حقوقه تماس ايدر بر تشبته ، نده کوردلری انظار اجانبه بر پارچه
تنوير ايدم بيله جک نشرياته شاهد اولماق ، بويه برشی دو يماق !

بکاويله کليور که کتله حاضره من آرتق محروم بصر و بصيرتدر . چونکه ،
هرشی برطرف ، حقسزلرک تطمين حرص مليلری او غورنده قوباردقلری
طوفان تحريف و اغفالی ، ايجاد و توسل ايندکلری وسائط تزوير و اضلالی
اولسون کورميور ، عبرت آليورز ، چونکه ، باطل هيچ يوقدن بر دکل ؛
برچوق ساخته حق لری يار اتاجق قادار ايلر يلمش کن بزلر ، زوالی مسلمان
بزلر ، کونشدن پارلاق حق لرمزه رغبه تاريخی ، حالی حقوق انسانيه و مليه مزک
افول الیمی مواجهه سنده بيله حالا برسکون مسکينه ايله بی حس و حرکت
طور ييورز . خایر ؛ طور ميور دیديشيورز .

اوز ايکنجی عصرک طيف هائی حاکم و متهمک سواق لرمزده ، ميدانلرمزده
جبهه حاکميتزی ضربلر ، حریم دياتمز اياق لریله يورويان برعاصفه هول
انکيز اوکنده قلمدن جاتيردارکنی بزده او غراشيور ، هيچ ديکنمه دن
دیديشيورز ، آنجا ق بری برمنله ، قارداش قارداشله بوغوشيورز . . .

افق قانی بولوط لره قابلی ، استقبال سیاه کولکلرله اورتولی ، کولکلر
توالی ايدن یاس انکيز حادثاتک تضییق باردی آلتنده اولوم ره شه لریله
تیره یور . اعتراف ايدم که بويه بر زمانده ، انسان بر پارچه تسليت بولمق
ايچون حالی اونوقتجه جاباليور ، مظلوم اولسه بيله بالکيز استقبال تفکرله
اولنک قصر مبهمنده آجیلرینی اونوتدیرمحق بر نقطه اميد آريور .

بنده یاشلی کوزلرمی آتینک دوينلکلرینه توجیه ايدم رک ديورم ،
همه ادم که حالک فرصتلرینی قاچيردق ، بزه ، ابد قدر ياشامغه نامزد مليتمزی

سالک ۲۲۰ فروشه
نیت سال ۱۳۰

مجموعه

رج اولونیمان مقاله
اطاده ایدلز

سنه لک ۲۲۰ فروشدر
آلتی آلامی ۱۳۰ فروشدر

مجموعه

مسلکزه موافق مقالات -
ممنونیه درج اولور

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه در

کوردلر (ایران) ی دکلیدر !!

کوردستان مجموعه سنک دردنجی نسخه سنده (کوردستان و کوردلر)
عنوانی بر مقاله او کرده . ملتزه که آجیقلی برزدینه تماس ایدن او مقاله ده
بزی سویندیره جت کوزل تصدیق ، وعدلر وار . کوردک تاریخی ،
اجتماعیاتی ، و احصل بر مات صفتیه اونک مؤسسات موجوده و ماضیاتی
تدقیق ایتمک ، ملتزمی بوکونه قدار یزروا غیار نظرندن صاقلایان مجه ولایت
برده سنی ییرتوب آتماغه چالشمق بویوک برعزم و همت اثریدر . متششینه
موفقیت تمی ایده رم .

عالم مدینه ججه مجهولیتک ، فنا طانمش اولمانک بو عصرده ، هله نتیجه
تصفیسنه ترمه رک ، ایکه یه رک انتظار ایتدی کمز بوقیامت اجتماعیه زمانده
نه یامان برائر بدبختی وفلاکت اولدیفنه ایمان ایدن خدمتکاران وطن بوکجه
علوی تشبثاته قارشو ریاسز برشکران و منتداری ایله متحسس بولونه جقلردر .
بن هر آن وزمانده ، باخصوص (زین) تاریخ انتشارندن بری ملتکم
ارباب تدقیق ، اصحاب قلمنه النجایده رک رجا ایتدم ، دیدم که بریاندن ایمانات
عصریه موافق تشکیلات ایله کوردک حقوق تاریخیه و منافع سیاسی حالیه سو
مدافعه ایدلسون ، دیگر طرفدن هر واسطه نشر و تلقینه توسل ایله ابدی
دشمنلر مزلک قوردقلری عصرلق شبکه اغفال و خیانتک فریفته ضاللی اولان

کوردجه حرفلری

حروف صوتیه

آ	فتحه ثقیله	آکثر	آتش	مناسنه
ا	فتحه خفیفه	رهز	بوستان	•
و	ضمة ثقیله	بور	کجید	•
ؤ	ضمة مبسوط	دؤر	اوزاق	•
ۆ	• • مقبوضه	کؤر	درین	•
ی	کسرة ثقیله	بی	قویو	•
ئی	کسرة متوسطه	بیئر	کورهك	•
ئی	• خفیفه	بیئر	کوتوردی	•

حروف صامه [٠]

ا ب [١] پ ت ث ج ح خ د ذ ر ز
 ژ س ش ص ط ظ ع غ ف ق ک گ
 گ ل م ن و ه ی

[٠] اهارنلی حرفلر صرف کوردجهیه مخصوص اولوب دیگر لسانلرده بولنیز برنجیسنک صدای اینک مناسنه کن • حیثی • کله سنک تلفظنده ایکنجیسنک بارجه • مناسنه کن • کله • کله سنک تلفظنده اکلاشیلیر بو مخرج کوردجهده بلکه چوق مستملدر .
 [١] (ب ، پ) حرفلری آره سنده ایری بر مخرج اولوب مذکور مخرج ایچون آریجه بر حرف احضار ابدلکده در .

سلاک ۲۲۰ فروشد
نیف سال ۱۳۰

درج اولونمیان مقاله‌لر
اعاده ایدلر

برنجی

حیات

سنه‌لی ۲۲۰ فروشد
آلی آلفی ۱۳۰ فروشد

مسلکمز موافق مقالان
مم‌المنوبه درج اولدور

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه‌در

مندرجات

تورکجه قسمی

کوردلر (ایران) یدکیدر کوردی بتلیسی
کوردلر تاریخی بر ملتدر ا . ص
بابان خاندانی یاملکی زاده عبدالعزیز

کوردجه قسمی

« ژ زنی »
مروفتی نی ح . رحمی
کازین فکری نجات
چون بیکوشین داور
کوردجه الفبا نمونه‌سی

آوردن

باب عالی جواری ابوالسمود جاده سده نجم استقبال مطبوعه سده (زین)
اداره خانه سی توزیع محلی
باب عالی جاده سده یکی شرق کتابخانه سی

آبونه لریزه

آبونه لریزه کوندردیکمز بر طاقم نسخه لک واصل اولدینی شکایت
(۵) نجی نسخه مزده مرجعک نظر دفته وضع ایدلکی الان حالا نوالی
ایدیور بو شکایت تکرار مرض ایتمک برابر آبونه لریزه واصل اولامش
سخار وار ایسه نومرولری همان ادره به بیلدیرملری رجاء ایلرز .

کوز هکی

دوقور حامد شا کر

موی ایله مینوع کوزخسته لقری تدای و لازم کن عملیاتلری موقیت
اجرا ایله نومرولی قی کوزلکر دخی نمین ایدر . هر کون امین اوکنده
تراموای موقفنده حسین حسنی اجزاخانه سده بولور .

بیلالرشاد جریده اسلامه سنک ۴۰۶ نمی نسخه قمتدار مقاله لری
انتشار ایتدی .

رفیق ماهیمز (کوردستان) جهوه سنک ۶ نمی نسخه سده انتشار
ایتمشدر . بر چوقی کزیده مقاله لری حاوی اولان مذکور جهوه و تاریخ
گرامه توجیه ایلرز .

نه زانین

ای جهل و نه زانین تویی دوژمن تویی خان
 ظلماتیه هیلان ممی بی صنت و بی دین
 قهراتهیه ویرانه گری ، آه . . وطنی من
 کیناتهیه بی لانه کری ، جسم وتی من
 نروت تهزمه استانبهیه بی مال درافن
 ام ماینه به لنگا زو فقیر خانه بلافن
 دردی تیه معلول کری ام خوه تران
 ام کینه ؟

کوری کینه ؟

مالیخسیر گاوانز ؟

یان ام ژنی خدان شان ولس قوم نهین
 باهرامه هیه ام ژنی خدان باهر و لیسین
 دنیاو کی چیکر خدی باهرامه ژدابو
 لاکن نه زانین و جهل کافی

— قدابو . .

ژمالامکاریان

۲ - نیسان - ۲۳۵

ع . رحیمی

حروف یامته [۲]

ا ب پ ت ث ج ح خ ذ ژ ر ز
 ژ س ش ص ط ظ ع غ ف ق ک گ
 گ ل م ن و ه ی

[۲] اشارتی حرفل صرف کرجیه مخصوص اولوب دیگر لسانلرده بولنیز برنجیک
 مداسی اینک معنایه کان « جیل » کلمه نیک تلفظنده ایکه نپسینک پارچه . آینه کفن
 « کهر » کلمه نیک تلفظنده اکلاشیار بوغمرچ کوردجده پاک چوق . . .

ارمنی جته لری دخی در حودیدو . فقط بر ته لکئی قوتله باشه جیقامایه جته لری
 آکلایان جته ریشتری (روایت کورد آرام ، ایشخان ، وره میان) ماضیه
 هپارینت تحریر بخش اوردی . وره (اسنان عبدالحمید ثانی) اواخر سلطنته
 دوغرو ققاسیان کئی ارمنی جته ریشتری (حسنان) عشیرتی رؤساستدن
 رضاء موسی بکت براندی قیامت ایله برمدت تشریک مساهی ایتش لرایدی .
 بودو . دخی ، قازچیکند . دخی براندی ، تکیه سناک بولون دانی دکیسان نام
 محله (سید علی) یه ملاتی اولد قتری مرویدر .

(سید علی) حکایه سی صد دنده اولدیز . وقعیه قارشی منفی و بی طرف
 بروضیت آلمشدی . بروضیتی ، هیئت تحقیقیه نك انکار فی تأیید ایندی
 کی مصادمه یه اشتراك ایتش اولان ووقعه دن ایکی سنه اول خانه سندن طرد ایندی
 اولدنی محذومی حیدرک لزوم تحزیسنی و حکومتی اشعار ایلدوردی . بوسیله
 مبنی اولاجق که ، کندوسندن قوشقولا نامقده ایدی . عکس تقدیرده غیوبتی محقق
 ایدی . عین زمانده وقعیه عامللرینه سندوترینه معین وظهیر اولدیزه داز ، خیرایصال
 ایلش اولدنی روایت ایدلمکده ایسه د بوزک و نائق ایله تأییده احتیاجی دوکاردر .
 شیخ شهاب الدین ایله میانه لرنده موجود اولان منافرتک ازاله سی ایچین
 مره قدر چالیشلش ایسه ده ، رفیقیت اند ایدنا مشدر . اساساً سید علی
 وقعیه نك حدیثندن اول وضعیه نك هرجه ن اهمیت ووخامتی دریش ایلیر
 هرشیدن فراغتله (شام) کیتیمک تصورنده بولونیوردی .

خلاصه : صورت حدوث و جریانی ، دهاد و غریبی طیش یوزی ، فی ، اشخاص
 و عواقبی مطالعه ایندی کمز وقعیه نك ایچ یوزی ، نه داز معلومات صحیحه
 مفقود لولمقله برابر . ماهیتی و عوامل اساسیه سی بوجه آتی اوج ققله
 اوزرنده جمع و تلخیص ایله مکندر . شویله که :

۱ — بوقعیه ، حکومت اتحادیه نك اجرا آت عندیسه سنه واهالینک معروفه
 قالد قتری ظالمانه طرز اداره یه قارشی عدالت ایستین بر حرکت ایدی .

۲ — وقعیه نك صفحات متعددده سنده نفوذ و رقابت داعیه لرنک تأثیر کور و لشمیه

۳ — مطالب دینه صورتنده تجلی ایدن آمال ملیه سونبور و لشمیه .

لاورشید

مدیر مسئول : حمزه

نجم استقبال مطبعه سی

اسمندی کی اوج ولادنن (سید نور محمد) ک بیوک محمد میدر. (سید علی)
دخی (سید جلال الدین) ک محمدومی ایدی. شیخ، عمجہ سی اوغلتک علائقہ
دنیویہ سنک فضلہ اولمسنن، آلایش واحتشامہ مشغول بولومسنن دولای
کندوسنہ مغبردی .

سید علی — ۳۰ یشلرنده اسمر بکزیلی، سیاه کوزلو، جاتیق قاشلی،
قامتی وسط درجده لونڈ شورلی، کبار، بر دک، ایدی. قیافت اعتباریلہ
بر جوق بکوردن آیریدی. باشنه کنارلیرینہ و احمدیہ دنیان ایپکلی یازمه
ماریلی فس اکتسا ایپیکی کبی قوستوم دخی آناطولی قصبہ لرنده متعمم
اولان شکہ ایدی [۱]. کوردلر آراسنده اسم مخصوصیلہ، (حزت گورد)
یوزژدر، دیبہ آکیلردی. احتشام وسلطتی بک سوردی. حکم ونفوذی
خیزان، کواش، شطک، طاضیک حوالیسندہ جاری اولدینی کبی ملاز کرد
وبرلاقہ قدارده امتداد ایتمکده ایدی. بوتون بو اراضیدہ زوایا و مریدانی
موجود ایدی، یومیہ ۲۰۰ کشیلک هادایک؛ تکیه و مسافر خانہ سندہ اطعام
واغزاز اولوندینی روایت ایلمکده در. تکیه نک واردات اساسیہ سی اراضی
موقوفہ تشکیل ایتمکده ایدی. معینده اوج یوزہ قریب سلاحشورہ موجود ایدی.
بومقدار سفربری بروصیت مواجہہ سندہ بیکره بالغ اولاییلردی. یالکیز،
بر ذاتک سوبلہ دیکی وجہلہ سلاحشورلیرینک — ستر عشائر سواریلیرینہ
نسبتہ — قیمت عسکریہ سی، تجهیزات و ترتیبات اعتباریلہ نقصانندی. منہادیآ
آرتان نفوذ وقوتی اوکنده بر جوق رقیبلر پیدا اولمقده ایدی. بو میاندہ

مأذونیت بوپورمشلردی ک بوذوانت کرک حال حیات لرنده کندولرینک، کرکہ ارنخ لارندن
صوکرہ سلالہ لرینک دائرہ نفوذ ومعنویتری طابت واسعدر. مثلاً، بتلیسدہ هیخ محمد کفروی
حضر تیرینک مرقدلری تا (قارص) حوالیسندن زیارتہ شتاب ایدزائرلرک مرقدک اوکندن
این استنداد، ورکوع احترام کرانہ ایله یکدمیری وانمدر. شوراسنہ برئی استغراق
فدایتک لازمدرک، کوردلردہ متفرق اقلیتلر مستثنائولق اوزردہ — دیناً مسلمانق، مذهباً
شانیلک، طریقه نقشبندک، سائر امثالیرینہ نسبتله، حائز رجحان وا کثرتدر .

(۱) کوردلردہ سربوش ملی یکملاهدر. اشکال مختلفہ سی. واردر. صوکر زمانلردہ
نورک مہاجر تیلہ مألوف اولمش بولونان شہری کوردلردہ کیدکیری فلرک اطرافتہ یازمه
سارمقده درلر. قوستوملر دخی، «ولات» دنیان مناطق جغرافیائیہ کورہ (روزکان،
موطکان، خوزان، بوطان . . الخ) بر خصوصیت مرعی ایدرلر. بولنردن
موطکانلیرک طرز قلبی طابت سادہ واییدر .

اولونیوردی . اوسره لرده اعلان اولونان عفو همومیدن محکوملرو منفیلرده استفاده ایدیورلردی .

اشخاص:

مناسلیم - ۵۵-۶۰ یاشلارنده کنج حوالیسی (زازا) لرندن ایدی . علوم شرعیه و عربیهیه واقف ، عالم ، متدین بر ذات اولوب وقعه ده اوینادینی روله باقلبرسه (نوعی شخصنه منحصر) اشخاصدن معدود اوله بیایر . عز مکرر و صاحب مفکوره اولدینی آکلاشیلیور . وقعهیه تقدم ایدن کونلرده (کارکار) لی (منلای الدین) نام ذات مناسلیمه یشیل یازی ایله یازمش اولدینی بر مکتوبده (منجی و مجدد) اولاجاغنی عالم معناده مشاهده ایتمش اولدیندن بیان تبشیرات ایلوردی . مناسلیم ، شیخ شهاب الدینک کوچوکدن بری امر تعلیم و تربیه سنده بولونمش اولمقله لالاسی و خواجه سی اولدینی کبی شیخک مقامنه کلدکدن صوکرده مرشدی ، عین زمانده سرخلفاسی [۱] ایدی .

شیخ شهاب الدین - ۳۰ یاشلارنده ، بیاض صاریقلی ، نورانی وجهی ، ملحم ، بر ذات ستوده صفات ایدی . علوم شرعیه و عربیهیه واقف ، امور دنیویه دن محتجب ، معتکف ، اوصاف حسنه ایله متخلق و متجلی کامل بر انسان ، حقیقی بر (شیخ) ایدی . خواجه سینه قرشی قبنده ، ضعه یقین درین بر حرمت و مربوطت حسی بسار ایدی . بوحسیاتی ثلوم قرشوسنده بیله اظهاردن چکنمه مشدر . دیوان حربک ، والیه معهود مکتوبی یازوب یازماش اولدینی سؤالنه (خواجه سنک آرزوسنی انفاذایتدیکی) جوانی ویرمشدر . خیزانک « با کنوس » قریه سنده اقامت ایدر ، یازین بتلیسه قریب اورمانلرله محاط کوزل بر موقعده کائن اولان (سید آوا - سیدک احیا کرده) نام صبیقهیه کیدردی . قلوب عامده پرستش درجه سینه واران بر حرمت فوق العاده و نفوذ معنوییه مظهر ایدیلر . بین الاخوان (غوث) عنوانیه توقیر ایدیلن جدلری (مناسبات الله) [۲] حضر تارینک (جلال الدین ، حسن ، نور محمد)

[۱] مرید ، طریقت نقشبندیه سالدیکنه اتلاق اولدینی کبی خلائق دخی طریقه مذکورده منسوبیتدن اوصاف مطلوبیه یی حازدوانه قریض اولنور ، برنویه غصومدر ، [۲] (مناسباته) ، طریقت نقشبندیه نک نفر و تمیمی ایچین (بوبوک سه طه) حضر تارندن مأذون اولمشلردی . اساساً (سید طه) حضر تری دما بر چوق قایلر کرامه (سرود حوالیسنده « نیرساو » شیخی ، بطلیسنده شیخ محمد کفری . . .) ایدر

این حال لاشیور و متهوراته سویله نمت ایست بر رفیق خلیل) . سکوت امر
ایندیکی کبی اطرافنده کیلرده مایوس اولمازینی ، بونک آنحق جناب حقک بر
امر مقدری بولندیقی و معروض قالدینی ظلمک عدالت الهیه ایله قارشو
لاشه جفتی بیاندن صوکره (بس شریف) تلاوت ایلور . وکیل متانته
کندوسنی جالدره تسایم ایدیوردی . آصیلدینی ایپ ایکی دفعه قوپورور
(آنهک عفو ایندیکنی سز عفو ایتیمورسکز . بنم ایچین قنن بر ایپ
کنبریکز) دییوردی . (سید علی) دخی حرکاتله ، معروض قالدینی
عاقبت خیمه آراسنده هیچ برمناسبت کیزمیدی و اندراکنه صیفدرمه مادیقی
بو ظالم نتیجه اؤککنده دیار الهیه اغیاره قارشو آصلمهک کندوسنه پک آغیر
کالدیکنی ، سویلیوردی . بتلیس خنریله ، روژکی آغارینک مقبرلرینی
حوی بولونان قدیم مزارلرده دفن اولوندیلر ، یاران و مریدان اون بش
کون فوج فوج مقبرلری اوزیینه کلهک نوحه کر اولدیلر ، اظهار شیون
وماتم ایله بوفاجعه ایچین ترتیل ایله دکبری شریقلری سویله دیلر . زیارت
کن قافلهلر تمامیه قصبه دن ایجرویه براقلمیوردی . قسم قسم کلهک زیارت
ایدوب کیدیورلردی . عکس تقدیرده واسع مقیاسده نمایشلر ترتیب
ایدیله جکی محققدی . عین زمانده حکومت (سید علی) نک کوچوک مخدومنی
رهینه مقامده بتلیسده اقامت ایتدیریوردی .

شیخ شهاب الدینک و سیدعلینک اعدامی بتلیسده ، خیزانده ، کوردستانک
اقسام متعدده سنده آجی تأثیرلر اویندیردی . متأثر اولماق فرد آفریده
قلمادی . هیچ کیمسه بو آتی و غدار نتیجه نی مأمول ایتیموردی . باخصوص که
سید علینک وقعه ده دخلی و علاقه صمیمیه . بوق ایدی . شیخ
شهاب الدینک عصمت و منزهی آشکار ایدی .

منلا سایم ، روس قونسولوسخانه سنک جوانب اربعه سنه نوبخیلر اقامه
سیله ترصد اولونمقده ایدی . وقتا که حرب عمومی وسیله سیله حکومت
عثمانیه ایله روسیه آراسنده حال حرب تحث ایدیوردی ، روس قونسولوسی
بتلیسی ترک ایدنجه منلا دخی توقیف وایکی رفیق ایله برلکده اعدام

(منلا سلیم) ۱۶ کشیک رفقای ایله، یول اوزرینه تصادف ایدن روسی قونسولوسخانه سنه التجا ایتمش ایدی ، (شیخ شهاب الدین) دخی بو نتیجه اوزرینه (وان کولی) ساحله اینهرك یلکین کیسی ایله ارجیشه اورادنده سرحدہ دوغرو کیدرکن ، روایت اولایه کوره روسلره التجایی بنفسته یدیرمه یوب نسایم اولمش ، روایت اخیرمه نظرآده (زبلان) دره سنده توقیف ایدیلهرک بتلیسه کشدر .

وقعه نك شکل اخیرى اوزرینه خیزان وبتلیسه کلی صورتده عساکر منظمه اعزام وبتلیسه اداره عرفیه اعلان ایدیلهرک بر معتاد دیوان حربہ عرفی آشکل ایله شدید بر صورتده اجرای حرکتہ باشلادیفی کبی بری طرفدوزه خیزان اوزرینه سوقیات عسکریه باشلامشدر . خیزان اوزرینه یوروش بابان عسا کر عثمانیه هیچ بر مقاومتہ معروض قالدن طوغریجه خیزان شیخلرینک مقبر وزاویه لرینی احتوا ایلمن (غیدا) یه مواصلت ایله مش ز (سید علی) طرفدن فوق العاده اعزاز واکرام ایله قرشولانهرق حرکات تعقیبکارانه مدتجه عسا کر شاهانه ای اعاشه ایلشدر . نتیجه تعقیبات اولهرق (۳۰۰) . قریب اشخاصی توقیف اولوندیفی کبی (سید علی) دخی و محضاً مرکزده بولونمش ، لزومندن بحث ایله بتلیسه کتیریلهرک موقوف طوتیلشمشدر . بر آئی قادر موقوف قالدندن صوکر دایوان حربہ محاکماتی ختامه ایردیرمش اولاحق که شیخ شهاب الدینک بتلیسه وصولندن بر قاج کون صوکوه اون سکز کئی حقتده اعدام امری صادر اولهرق اوج مختلف کیجهده قصبه نك مختلف محللرنده - کوك میدانده سید علی شیخ شهاب الدین ، فقی خلیل وسائرہ ، چارشو میداننده شیخ شیرین ، منلا محی الدین ، فقی جندی وسائر حقتده صلباً اعدام حکمی تطبیق اولمشدر . دیگر طرفدن ۱۵۰ کشى ده سینوب ، انقره ، سیواس ، مدینه نفی و تقریباً قلنمش ایدی ، منفیار میاننده بر قاج دانه ذوات معروفه وار ایدی .

کوك میدانك تاریخی سینہسی اوزرنده قوریلان اعدام سپالری آلتنه پک مدھش ، پک آلم بر فاجعه اوینانیوردی . (شیخ شهاب الدین) معصوم قلیله ایک آلتنه کلدیکی وقت اوزمانه دکن مقبر بولندیفی (سید علی)

دیدم [۱] و شری بك تیرینه، اوزرلرینه گفتم: یازیل یارات کشیده اولونشدی.

حکومت محلیه نك ایکی طابورلق نظامیه و ژاندارمه قوتی ایله ایکی جیل طوبی ایکی میترالیوز و کلیتی اسلحه سی موجود ایدی. بکی والی، عسکری دیوبنی آجی دیروب سلاح و جیخانه توزیع ایتدیکی کبی قصبه نك حاکم نقاطدن قامه به، قشله به، حکومت قوناغنه، گوك میدان مزارلقنه طوب و مترالیوزلری تعیه ایتدیرمشدی. صباحلین باشلایان مصادمات آقشامه قدر دوام ایتش و بك هیجانلی اولمادی. کوردلر کیمه آاز اولدقلری کبی سلاح و جیخانه لری ده هیچ منابه سنده ایدی. اکثریسی خچر و دکنک ایله مجهز اولدقلری کبی قوماندان و ضبط و رباطدن محروم ایدیلر. میانه لرند. رؤسادن معدود اوله رق، قدیم شروان بکاری احفادنندن محمد امین، خاقان مغفور سلطان حمیدک تفتکجیلرندن هیوریسی علی آغا، خوماجل فرسو و سائر موجود ایدی. امین ایله خوماچ آغاسی فرسونک مقابله لری بك دلیرانه و قهرمانانه ایدی. طوب کور و لتوسی، تادیاً یاغان و اطراف صولایان میترالیوز یاغموری، کوردلرک تجاوز محتملندن اورکرك حکومت یار دیم ایدن برلی قوتلرک انضمام معاوتی مواجهه سنده تدارکسز اولان کوردلر هیچ شبهه سز مجبور رجعت اولاجقلردی. مناسلم کویا میتی خلقنه قورشون تاثیرندن مصون قله جقلری سویله مش ایسه ده.. آرا لرنده مجروح و مقتول ظهور ایتشی اوزرینه مهاجمین محنة مصادمه بی ترک ایله برلرینه عودت ایتشلر در. انشی مصادماتده کوردلر ۸-۹، عسکر دنده براوقادار مقتول و مجروح دوشدیک کبی اهلیدنه اثر قضا اوله رق (۲۰) کشی قدر مقتول و مجروح ظهور ایتشدر.

نتیجه

اک چوق مترالیوزدن شکایت ایدن مهاجمین، عودت ایتک باشلامشلردی.

[۱] رومالیر طرفندن انفا ایدلمش بتایس قلعه نك به بر نامه موسوم طائفه تبه سنده واقع نرسد قله سیدر.

بر حکایه تاریخ

— یکن نسخه‌دن مابده وختام —

او وقت حکومت محافلده تاسده بولنان احمد آغایف نام محرریاز مشراولدی
بر بندده (مظهر) بکک عجزندن بحث ایدیور و ککات متهجه ايله کوردلری توصیف
ایدیوردی . یکی والی بتایسه موصلت ابدنجه ، اولجه مقابله ایچون کوندریلر
برطابورلق قوت ، شدتلی برقرار فورطنه سی ائاسنده متعرضلرله شدید
بر محاربه یه دوتوشمش ومنهزماً قصبه یه رجعت ایتمش بولونیوردی . مهاجرله
بوقوتی تعقیباً قصبه نك شرق جنوبیسنه تصادف ایدن (کافی زواله قور و چشمه
نام ارمنی محله سی ايله (هرسان) نام کورد محله سنه کیور و محلات مذکوره یی
اشغال ایدیورلردی . محلات مشغولده کی ارمنیلر ، کوردلری حسن قبوله
قارشیلایور . کندولرینه ییه جک ، ایچم جک اکرانه ایتدکلی کبی حکومت
قوانغی جوارنده کی محلاتده بولنان ارمنیلرده مرخصه لری واسطه سیله حکومتدن
مقدار کافی سلاح آلوب سلاخلانیورلردی .

شهرده عمومی برهیجان و خلیجان حاکم ایدی . هرکس وقواتک تعقیب
ایده جکی سیری مراق وانتظارله بکله یوردی . محلاتک بر قسمی متعرضلر
طرفدار اولدینی حالده اکثریت اعتبارله دوچار نبورز اولاجتارندن
قورقورلردی . بونکله برابر برچوق کنجیلر کوردلر طرفه کچمشلردی .

اوکیجه عمیق برانتظار وتردد ایجروسنده کجی . شهرک بعض محلاتند
ساکن قبائل (زیدانیلر ، مرموطیلر ، کومسایلر) کوردلر طرفی التزام
ایتدکلی حالده قطعی قراره ویره ممشلردی . متعرضلر ، هر نه دنسه
شهرک (هرسان) محله سندن ماعدا ، ساثر محلاتیه ارتباط و مناسبت پیدا
ایتمه مشلردی . بنام علیه اوکیجه یا قوتلرینه اعتماد ایدهرک ، یا خود تعمیر مامون
نتایجک ظهوری احتمالله بناء امنیت ایدمه یهرک شهری تمامیه اشغاله تشبیه
ایتماشلردی .

صباحلین ، اورتیلق آغاریر آغارمز ، بتون نظرلر مهاجرلرک بولونقلری
جانبه دوزرو دونمشدی . فی الحقیقه قصبه نك الك حاکم نقطه سی بولنان

بیر مرتبه به اصعاد ایندیگمز کون قدر مرتبه بالاتر سی کوره جکزر .
 اروپا و آمریکا ترقیات مدنیسی قبول و تطبیق ایخت کورد ایچون
 هیچده چنین ویابانجی ایشلردن دکدر ، اونک ایچون بو کون دنیا به شانلرینی
 داغیتان و مقدرات علمی تنظیم قدرت و کانی کوسترن بویوک ملت لک یتمشمن
 اولدورق غایبه کوز دیکمکندنده کندیمزی آلاماز ..

کورد مانی بالکیز کندی صنع و تقصیر یله دکل ، تاریخک و مختلف اسباب
 تاریخچه لکده سوق شامتیله بک کچ تقیر ایده بیلدیکی لوازم عصری بی
 اولدینی کبی تلقی بالقبول ایتمش ، حق اونورانی شهر اهده بورومک باشلامشدر
 دینیه بیلر . کوردلرک مربوطیت معروفه دینیه لری کندیلرینی شهر اه ترقی ده
 تشویق ایده جک ایشیرنجی سببده اولابیلر اولوریرک دیندارلنی کسوه سی
 آلتده مقدرات ملت حاکم اولمق داعیه سنده بولونانلرک - تکرار ایدییورم -
 بالکیز ویالکیز حرص منعمدن دوغانه نعلریته معروف و قانغاسون . مع یاقه
 دوامسز وضعیف بیر مخلفتدن عبارت اولاجق اولان بو حرکتکده بالذات
 صاحباریته ضروری دوقومتدن باشقا بیر نتیجه حاصل ایتمک امکانی یوقدر .

چونکه کورد کتیه ملیسی حقیقی و حق آکلامشدر . کوردلک بیر
 (اعتقاد مدرک) به مالک اولدیقی یوقدرلرده سویله مشیدم . بو خاصه ،
 قدمه تکاملی اولان قوی بیر (ادراک معتدانه و ایدیندارانه) مرتبه سه صمود
 ایندیکی کون (کورد) جهالتدن ، اسیر باشاق و اسیر اولمقدن ، حق
 قایدیرمقدن قورتولمش ، شهر اه اقبالده جوق یول آلمش دیمکدر . بو آتی نک
 جوق اوزاق اولمادیقنه مؤمنلردیم . ایشته اووقت ، کوردلرک مکنتسب
 هیچ بیر ایلیکی اولمادیقی سویله بن آرقاداشم ، ثبوت بالذات آرقاداشمده ، اورتاده
 حقنی ، وظیفه سی مدرک ، فضیله ، انسانیته خادم بیر ملت کوره جکدر .

کنجبلر ، کورد منورلری ، بو غایه تکامل مفکوره مز و - کمال
 فوزینک تعصیل سویله ییم - یورویه جکمز د اوزوز و دیکنلی یوللرده
 تولومه و حقسنلقلارله کوله شیرکن ، (حق) ده معینمز اولسون .

۱۴ نisan ممدوح سلیم بی

وقهر ايله قبول ايتدير ملك بومدينيت بير خاصه سیدر دینیت، بیامش اولانم که مسلمانلغه یابانچی بومدینیت - بعضلرینک یالاندن دیدیکلری کبی بیر خرسیتیان مدینیتی - ده کیلدر. اساساً بیزه مونس منبعلردن کلن وزمان ايله حیات انسانیه اویدیریلان بومدینیتدر. بومدینیت بیزی دینمزده لاقیدی به دکل، احکام اساسیه مبارکه سنه داما قوتله ره ایته سوق ایده چکدر . بیلمه لی یز که بومدینیتی قبول ایتمزسه ک، اللهمک و بیغمبرک عصرلردن بهری بیزه ودیعاسی اولان بومقدس مؤسسینی بالعکس متروک و مهجور برافش اولورز . دوشونمیه لی یز که دینک غایه سی دنیوی و اخروی سعادتدر و دولایسیله دینک اعتلا سیدر . دینک اعتلا سی سالک لرینک اعتلا سیدر . بیز بوحالزلله هر کون نه یزیک محکوم و کوچولمکه میال اولور سه ق نه دنیوی و اخروی سعادت، نه ده کندیملرک و دینمزله اعتلا سه خادم اولایبایز قوتل اولقی ایچون بومدینیت بیر چاره و ضعفدن قورونومه چیشمایانیر ایچون ده اک مدهنش بیر داهییه در . ذاتاً ایسترایسته منر دیکشه چکنر، اون سنه اولکی معلوماتنر بو کون ایچون کافی کمرسه ، اون سنه اولکی قیقتنر بو کون باشقه شکل کیره رسه اوچوز سنه اولکی قناده و قیافتده قنقی ویا قنقی ایچون هناد ایتمک نصل ممکن اولور ؟ کوردستلندن قنایارله استابوله دو کولن کوردلر مملکتلریندن کتیرلش هانکی قیافتی و یا هانکی عجمی ذهنیتی صاقلا یورلر ؟ قیافتلری ده کیشدیرن و ذهنیتلری تکمل ایتدیرن بو کوردلرک مملکتلرینده کی بابا ، قاردهش و هم شهرلریندن نه لری نقصاندر ؟ اولنردن دیندارلقجه و ملیتجه کری قایلر نره لری واردر ؟ بناء علیه بن بومدینیتی « زمانک مادی و معنوی شرائط حیاتیه سنه اویغق ، دییه تعریف ایدرم ؟ بیزده کندیملری بوش شرائطه اویدیرمق مجبوریتده یز . عکس تقدیرده ، بوسیلابه مدینیتی طور دیرمق ایسته ینلر ، اونک دالغله لری اوکنده سور و کلنمکه محکومدرلر .

ملی روحمزده، هر تورلو تکاملی تقبل و تمثله اک مساعد صورتده، مکنوو اولان استعداد منری بوش بوشنه صاقلا رسه ق باشقا ملتلرک اونی کنده منفعتلرینه خدمتکار ایتملرندن قور قالم . آنجاق سجا یای طیمه منری مشهور

ایشته سیزه، کوروب دیکه دیکم انسانلرک آیریشیلرندن بیکارده بیرى...
 بوندن شونتیه چیقورکه کوردلر دلدلری آکلماشلر، لزوم ترقی تسلیم
 ایتملردر. خسته وارکه خسته لغتک وجودینه اینانماز و طیبیک وصایاسته
 آلدیرماز؛ خسته وارکه خسته لغی آکلار دو قنورک هر دیکنه مراعاتکار
 اولور؛ بویله خسته لر قورتولش صایایلرله ایسته کوردلر بوتورلوردر.
 أوروبا و آمریکا قان دوغان بو کونکی جهان شمول قدرلرک اسرارنی
 آکایورز و آراتی اوطرقلردن کان هوا جریانلرینک بادسموم دکل، نسیم
 حیات اولدینی بیلورز.

بو کونکی ترقیات مدنییه قبوله، ذهنیتی. ذهنیت دینه و فکریه سی
 بو قدر مساعده بخش اولان بوملتک بیرده استعداد فطرینی آراشدیرالم:
 بونک ایچون مجرداتدن بحث ایتکدانه مادی مثالر کتیرمک داها فائده لی
 دکلی؟ بن بومثالری، بوکون استانبولک هر تورلو مکتبلرنده صیرالراشغال
 ایدن کورد طلبه سنده و أوروبا بانی کورمش، اورالرده تضرر و تکمیل ایتش
 کورد کنجیرنده بالغاً مابلغ بولیورم. اوطلبه نلک و بو کنجیلرک هیچ بیریرده
 امانلندن کیری قلمامازی، کوردک محیط بر استعداد و قابلیت دماغیه سی
 بولوندیغه دلیل کافیدر. بوندن باشق، کوردلرک ناصل بیر صنعتکار روحه
 مالک اولدقلىخی آمریقلانک اوتهمسده، بیریسنده یاشادقلى صوکرانلرین
 و صنعتکار اولاراق، بیر صلاحیتدار صفتیله مملکتلرینه دونن کوردلر اثبات
 ایدرلر؛ بن بولردن قاچ دانه سنی کوزمه کوردیم: اونر باکا ایشیان حرمت
 بیرانسان مکمل حسنی تلقی ایتدیلر.

ایشته قشاعتجه، بیر حقیقت اولدینی ایچون اُمیتیه اتیان ایلیورمکه کوردلر
 اُلک یوکسک بیر مدنیته قبوله و اُلک مفضل بیر تکاملی تمثله - نسبتاً داها آز
 بیر زمانده و داها غیر مساعد شرائط ایچنده - مستعدور.

منسوب اولدقلى دینک بی نهایته وابدییه ایلیکلری و فضیلتلریله برابر
 مسلمانلر، بوکون غالب کلن، وغالباً یاشایه حق اولان بیر مدنیته قارشوسنده
 محیر بر اقبلمشلدردر، رضا و طلب ذاتیلریله قبول ایتمه بن ملتله کندینی جیر

بالقبول بيشلردر، بوكاده متشكرم . مختلف يرلرده مختلف زمانلرده باكا
 شومالده بك چوق سوزلر سويلهين كوردلر اولدى :

[—اقدى، اوقومق بيلمهين آدم هيچ بير شئه يارامامش، حيواندن
 نه فرقى واركة — اوقومق بيلمهيدك، بير ژاندارمه پارچىسى كابوب ييزى
 ايستهديكى كې صوبوب كيده مژدى — (اوقومو بىلى كوردهن بير كورد) اقدى،
 والله شيمدى دنيادن هيچ خبرمن اولمادىغى آكلادم، ييز بير چفت او كوزله
 بوك طاشياچىزدىيه نلر چكيوروز، جانئز چيقيور، او كوزمن اوليور، آغليوروز.
 او كوزك ائنه مى، چاريق بايدىغمز ده ريسنه مى آجىرسك؟.. حريف، هيچ
 زحمتسز، آتسز، او كوزسز ايستهديكى كوتور بيور — (طياره يى كوردهن
 بير كورد) آدم اوغلى نلر ياپارمىش، بونلرى ايجادايدە نلر انسان ديرلر سە يايژه
 نەدىمەلى؟ ييز دوغرو يولده يورومكى بيا ميوروز، اونلر كوككرده اوچيورلر،
 اقدى، ييز نه وقت بويلاو چاغىز؟ — سېكارك كوزى اولسون، ييزى وقتنده
 اوقوتماي، شيمەي قويون سوروسى كې نەديرلر سە بويون اكيوروز،
 اوغلم اوقوسون، بىم كې قالماسون ديدم، شهرده بير بيلك واردي، اونكله
 قوتوشدم اوغلومى مكتبه ويردجىكدى. اوشاغى كوندرم، شهرده بش اون
 كون قلدى، بير آزده اوقودى، ييزم آغا راضى اولماي، ايلا اوقوتماي حقسك،
 كويه كتبه جكسك ديدى، بنده كتيردم؛ چوققده آدم اولماي — ييزم
 كويلى خواجه سنده عقللى بيرشى بيلردك، اوقومش ديه رعيت ايدردك؛
 كچنده بورايه سنك كې بير اقدى كلدى، دينه دائر نه قدر سؤال سوردى
 ايسه هيچ بيريسنه جواب ويرمەدى، كويلى طوبيلاندق، شهردن آدم عقللى
 بيراملم كتيرمك قرار وىردك. انسان اوقور سە تام اوقومالى، اقدى بويوكلر
 ييزه باقدينده يوق كه... ييزه نەيدىلر دە يامداق. نەدن ييزم كوزمنى
 آچيورلر. چونكه ايشلرينه ايله كليور، اوقومش اولانلر آچىق كوزلى اولور،
 سوز سويله مك بيلردكلى؟ — (بنده بير غزته كوردهن كورد) اقدى، او عثمانليجه مى
 يازيبور؛ نه چيقار، ييزمده بويلا يازيلرمن، كتابلرمن اولمالى كه اوقوندين وقت
 آكلالم اوشى عثمانليجه بيللرە مخصوص، كوردلر كى نرمدە؟ سيزك كې
 اقدىلرده كوردلرە مخصوص بويلا شيلرە ياپسە كز نه اولور؟]

(ص . ج .) نشر دې مېن ایدوړکن به قدر مېرغه و مشکلاته هدف ولدی وایک زمانه شخص مبارکي و مسلک جلیل چاپنده نه قدر معارضه واردی؟ متقدمین علمای اسلامیه دن قاج ذات حیاتلرنده مظهر تصویب اولایلدی و نه قدرینک انجاق ارتها لرنیدن سوکرا قیمتلری بیلدی؟ عیسوینک ادوار نمجدنده کی، تشوشت، مثلاً انکیزیسیون اجرا آتی اوروپانک او عصرده اویانقانه استعداد کوستره سی و بواویانقنغندن لمنفعة ضرر کوره جک اولان صنف ره بانک اندیشه سی نتیجه سی ده کیلی ایدی؟ پروتستانی دوشونن بیرایکی فکر نلره معروض قلئادیلر؟

همانل تاریخک صولاً ترقی جریالرنده، سلطان سایم ثالث، سلطان محمود دورنده کی قیاملر هانکی ساققلره اولمشیدی؟ ملته ترقی لئانذینی طاندیرمق ایستین قاج کنی ایدی؟ و بوفکرلرنی نه درجه افشا ایدو بیلیورلردی؟ بوکون خواجه لرمزه، علمامزه قدر حلول ایدن فس، قولای یاق، قراوات، دویانطان اووقت ایچون یکانه سبب تکفیر دکی ایدی؟ تاریخدن یراز بهر یاب اولانلر ترقینک هر یرده آزجوق بیریرینه بکزمین صفحه لری اولدیلری بیلرلر. بیه یومثالری ایراددن مقصوده، اجتماعاتک قواعد عمومیه سی امثله تاریخیه ایله تأیید و کوردلک حیاته تطبیقاً زمین مطالعه ایچکدر.

عصر یلشمک مجبوریتده بولنان کوردلده بو قواعد عمومیه دن طبیی خارج قلأماز. اوده، بعض لوازم مدنییه یی قبول ایدوړکن، شه سز یا حرص منفعتدن، یا غفلتدن متولد مانعتلره اوغزایا چقدر و بوأملنده اُک زیاده عامل و فعال اولان عضولرندن ایسترایسته مز قربان ویره چکدر. آنجاق، بو قواعد نه قدر عمومی اولسه، هرملک طبیعت وسیجه سنه کوره آریجه دوجار تبدل اولورکه، بوده طبیعیدر.

استانبولدن اوزاق قلاییم دیرت سنه نیک همان بیر ییحق سنه سی مختلف محیطلرک کوردلری ایچنده کچیردم که بو باکاشو قناعتلری ویردی: کوره (تعصب جاهلانه) به بیکنه، فقط قوی بیر (اعتقاد مدرکانه) به صاحبدر، بوکا مفتخرم؛ کذا کوردلر عصرک احتیاجاتی تماماً تقدیر و ایجاباتی تلقی

ایدینشلردر . اولنرك بوفكر وحر كنه تمسك ايد رده اندیشه منفعتدن باشقه بير سبب يوقدر . بويخنده خلوص اجتهاد و بسوق قناعتله متحرك اولانلري تاريخ ، اندر قيللندن قيد ايديبور . كننه ناسك هيچ يروقده كنديلكنندن ترقى و نجهده علمنه يوروديكى كورولمه مشدر . ناس ، علم الاكثر اك اول كنديسنه مراجعت ايدنهك واك زياده كنديسنه - هر هانكى بير سبدن - خوف تلقين ايله ننگدر . بو طبقه نامى تحريك ايدنهلر ترقينك تاسسندن منفعة متضرر اولاملردر ، اولنر مختلف رنگ و شكلده بيرسورو متغلبه دركه . خالق كوزلري آچيليرسه كنديلرينه قوللق ايدنهلر قالمياچغندن و هيچ بير زحمت چكه دن قازايلان ثروت و ساهلنلرك بر هوا اولاجندن قورقلر . [۱] ، غريبدركه كننه نامى اضلال واهرا ايدنلر هروقت صميمي ، نجهده طرفدار ، خالق حقوقي دوشدونور كورونهرك اولنك جهالته آچيقله برابر ترقيلرينه اسكى اولورلر . كذا هروقت واقع اولمشدركه نه دفعه صوكرا كندي حركتلىنك جزاسنى چكن و نتايهندن مشكى اولان ينه زمرة خلق كنديسيدر .

تاريخده ، ترقى يي ، نجهدى كورولتوسوز و مشكلاتسز قبول ايدن ملتلر كورويوروز ؛ بونلرده كننه مليه حاكم اولان اركان نافذه يا كندي شخصلرينه ، ياخلفلرينه هاند منافع آتيري . دريش ايتكلري ياخود جدا خالص بير محبت مليه ساهمه سيله متحسس اولدقلري ايجون ترقى جريانلرينه مخالفت دكلر . تسليم نفس و بعضاً تشويق ايتمشلردر ؛ بومثللو اركان ، آرق اولملنرك (آباء سعادت) مرتبه بلنديه ارقا و ماهام الدوران خير و شكرانله ياد اولورلر .

دائما بك كوجوك بير اقليتكم دماغنده ، حتى جوق كره تك بير دماغده دوغان ترقى جريانلري ، هروقت قولايجه آقوب كينمز لر ؛ بونك ايجونده بير آرز تاريخه باقم :

حضرت عيسى (ع . س .) اوزمانك (دين حق) نى اعلان ايدركن قاج كشي يي كنديسنه طرفدار بولدى و عاقبتى نه اولدى ؟ حضرت محمد [۲] بو حقيقت ايك دنه بير كورد كويلر باغقه باقم بيراقاده ايله سوره مشدر دايما آشافنلرده اولنك نافده سنى ذكر ايدم چكم .

و تکامل اجتماع لزومند؛ آنرا نیز به متفقین و متفقین؛ فقط تطبیقاته کیریلدیکنده ،
 اودرجه مفوض بیر مخالفت حاصل اولور که حتی ترقی نیک ناصل اولاجقندن ،
 ترقینک نیچون ایسته نیلدیکندن بینه غنمت ویا تفاقیل ایدملر کوردولور .
 زوالی (ترقی) و مبارک (دین) ده بیرضاف اصلمز، سطحی شکلره و جاهلان
 نظریه لره قرمان ایدیلر ؛ باری، اودنی قلفان ایدملر دینک کنه و غایه سی
 بیلسلر . . . باری، اود ترقی به مقبول اولاس ترقینت منصفینی آکلاسلر . .
 دیندن بحث ایدملر ایچنده ، قراوات و یاق طاقنلری و بیق کسنلری تکفیر
 ایدملر کوردم که یکریمی درت ساهت میچانه دن چیقمازیر و یوزلرجه
 انسانلرک کندی اُمکریه ، آذربینک ترلریه قزاندقاری ، توی بیتمه مش
 زوالی جرح و قرح در قریبه تخصیص یندکری ثمرات مسامحی بی هر حص
 درونی ایله کیسه نوبینه چکریر ، کذ حیاسک اون بش سنه سی مدرسه ده کچوره نلر
 و پوست طریقه نامزد اولانلر کوردم که رشوتی استعجال و بهره گیری
 ملت معصومه نیک کیسه لرینی بوشلتمه آلت تاقی ایدملر .

ترقیدن بحث ایدملر کوردم که انعام کلهوام، دیبه رک بیرجمل ایله
 کوردوشکی ویر کویونلرک دردینی دیکه مکی نزل و بوتون غنمت ملیه
 انکار و هر عرفداننی استخفاف ایتمکی ترقی مقتضای صایرلر .

حایوکه نه دین ، مثلا ، بشقعلرینک کدینلریله قورصاق دولدیلمق ،
 ویا علمی واسطه نلر ایتمکدر ؛ نه ده ترقی کویلدن ، حاییدن ، کویدن
 قاجق پاخود ملتک هر تورلو محترمانی استخفاف ایلمکدر . دین و ترقی ،
 بیر یئرلیله آل الله ویره رک ملتک روحنه کیرمه لیدرلر . ذاتا دین ترقیدن باشقانه
 دیمکدر که ... دینی و ترقی یاکلش آکلامق ویا بیله رک یاکلش کوسترمک
 ایسته بویله کباردن کنه و خطالری ایشله مک سائق و ملتک ضررینه منجر
 اولور . هر دورده ، هر ملتده آز جوق تجدد و ترقی علیهدارلی کورلمشدر .
 تاریخک اُلک قدیم دورلرندن یاقین زمانلره قدر بونک ایچون تورلو تورلو مثاللر
 بولوب ذکر ایدمیلیر .

دین محافظتی دایما کندیلرینه حصر ایدملرله هر شیده ملت نامه
 اداره کلام حتی کندیلرنده کورنلردوکه بو علیهدارلی صنعت وایش

بومقله مده بویشلاره دائر بیر آر سوز سویله مکی فائده لی کور یوروم ؛
 تا که کوردلرده سلیمان اوابی حیثیتله بومباحث فکر به واجبه عیاضوزده رنده کنده
 حق تفکر و مطالعه لرینی استعمال ایتمش اولسونلر ؛ تنی ایدرم که داهاییر
 چوق کنگلر و منور لر من بوکا دائر اولان فکر لرینی « ژین » صحیفه لرینه
 تودیع ایدلرده کوردلک ایچون (مسامح اجتماعیه پروفرا می) نك اساساتی
 حاضر لاش اولور . یوقسه بومعظم مبحث بیر ایکی قلمک ، ایکی اوج دفعه
 یازوب چیزمه سیله حل ایدیلجک شی ده کیلدر .

بجه کیرمزدن اول بیر نقطه یی هرکس نظر نده تثبیت ایتمک ایستهرم ؛
 بن ، شخصاً دینک افراد و هیآت اجتماعیه ایچون لزوم قطعیه سنه و اونلرک
 دینه اولان احتیاج لرینه اوردیجه قلم که بجه بیر انسان هواسز ، صوسز ،
 اککسز یا شاید مایاجانی کی (دین) سزده حق حیاته مالک اولاماز ؛ باخصوص
 بو دین فخر الانی نك دین اکلی اولور بو فکری بدن اول دوشون
 و اعلان ایدن یوز بیکنرجه عالم و متفکرده واردر . هر وحسز انسان اولامایاجانی
 کی ، دین سزده حیات اولاماز ، مده منی قبول و اعلان ایتدکن صوکر ا
 ترقی به ، تعجیده ، تکامله متعاق فکر لر منی سرد ایدلم ؛

شبه دن آزاده در که اُک دیندار انسانلر آراسنده بیله دینک - اساسه
 تعلق ایتمه بن - صورت تلقیمی ده کیشیر : هر صوفی ، هر متدین ، هر متقی
 انسان دیندن عین معنای ، عین مقصدی استخراج ایتمز . طریقت نقشبندیه
 طریقت قادریه ، طریقت رفاعیه و . . . الخ ایله طرق تصوفیه نك دیگر
 اصنافی و مذاهب سینه و شیعه و داهاییر چوق شعبات مذهبییه بونلر هپ
 اُساس خارچنده لان احکام تالیه دینییه باشقا باشقا تفسیر ایتمکدن منبعث
 بویوک ، کوچوک اختلافلر در . دینک احکامنده بویله اولونجه بیر دین
 منسوبلری آراسنده (ترقی) به ویریان معنی ، ترقیدن بکله نیلن فائده ،
 ترقینک اشکال تطبیقیه سی ، ترقینک غایه سی حقنده اختلاف فکر و نظر
 بولونماسی بطریق الاولی ممکن و جائزدر . شوراسی ده قطعیدر که دیندار ،
 صوفی ، شیخ ، خواجه ، شهرلی ، کویلی ، مکتبلی ، چفتچی هرکس ترقی

سالك ۲۲۰ قروشده
نیف سال ۱۳۰۰

مقاله

درج اولونمیان مقاله لر
اعده ایدیلر

مقاله

سالكی ۲۲۰ قروشده
آلی آلی ۱۳۰۰ قروشده

مقاله

مستکمه موافق مقالات
مع لئونیا درج راندور

مقاله

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصاد و غیره بحث ایدر تورکجه کوردجه مجموعه در

ایستاد

کوردینکنده رقی جریانی

دژین، که این درینجی نسخه سنده کی (کورد خانمی) مقاله سنی
او ویران آرقاداشلرمدن بیرسی دیدی که کورد خانمی و حقیقه آبی تدقیق
ایندیش، اوصاف مجزیه بی کورستانیش؛ یانکیز کورد خانم کی اوصاف
و هاریت مکتوب رسیده، خبر نیت بر صورتده پیشدیکنی ایما ایتمک
ایستیورست. من ایده رم، کورایه یسه دوشونجه که دوشوردر؛ کوردلر که
نویسنکری، نه کورتولکیز و رسه هب کندیلرینه عاقددر؛ بونلر که داها
آبی بیرحاله کتیرمه سی ایچور نه دوشونیورسک؛ آرقاداشمک سوزلری
شایان نظردر؛ ظنجه، دینک ایستیورلر که ملنک سجه سنده مکنوز
ارلا خضای مدروک و مشهور بیر قوت ییمالی و نقایصی ازاله ایله یرینه
عصری فضائل اقامه ییمالی. بن سوکیلی آرقاداشمک اقدانسه بر معنای
ویریه رم؛ بوکا کورده ده مقاله یورونه جکم.

صوک زمانلرده استانبولک تورکجه غزنه ورساله لری ده مهم بیر مسئله ایله
اشتغال ایدیورلر؛ قادیلرک آرککلر کی تحصیل معرفت ایدوب ایده میه جکندن
باشلا یراق دوام ایدن بویازیلده، مسلمانلرک تجمدد پروانه بیر پروغرام
داخلنده عصر یغمه لری فکرلری ده مندمج بولونیور.

(م وزین) لک طبیی ختام ولدی

ملا احمد خانى حضرتلرينك ۋ كورد تعميم معارف و نشریات جمعيتى ۋ طرفدن اوتهدنبرى طبع اينديرلمكدە بولنان (م وزین) نامندەكى كتابى ياقينده ساحه انتشاره چيغاجقدر . (م وزین) جمعيتك نشر ايدەجكي كايانك برنجي كتابيدر . استانبولده كاغد فيئاتك و ترتيب مصارفك يك يوكسك اولسنه رغباً (م وزین) موجود كاغذرلك ائك ايسنه و يك نفيس صورتده طبع اينديرلمشدر . جمعيت هيچ بر منفعت ماديه كوزەتیهرك يالكز كورد ادبيات و عرفانه خدمت ايتك ايستهديكندن بوقدر مصارف عظيمه ايله ميدانه گلن بوكتابه اداره خانه دن آلتى شرطيله ۵۰ و طشره به تمهيدلى اوله رق پوسته ايله كوندرلك اوزره ۶۰ هروش فيئات قونولمشدر . كتابك عدد طبيى يك آز اولديفندن ائك اول كوردستانده كي قاريلرك آرزولرينى اسعاف ايتكي ايستيورز . آرزو ايدنلرك اداره خانه به مراجعت ايتلري و طشره ده كيلركده كتاب بدلنى پوسته ايله نقداً كوندرمه لري لازمدر .

طبعاً مم وزین تمام بو

مم وزينا ملا احمد خانى دصودتكى نفيس دا . هاتيه طبع كرن هر كس آرزويا خوندن و كرناوى بكت ژايرو باشى داداره خانامه دا (۵۰) ژبو خارخ ژاستانبول دكل مصارفا پوستى (۶۰) هروشه

امراض جلدیه و افرنجیه متخصصی

دوقتور شكري محمد بك

همشهريلر مزده دوقتور شكري محمد بك يازاردن ماعدا هر كون صباحدن آقشامه قدر خطبه سراي مگتي قارشوسنده خرساكي و نام ديكره سيدباشا خاندەكى معاينه خاەسندە خستەلري قبول و ائك مكمله اصولره تداول ايدر .

تلفون به اولغى : ۱۸۱۲

الم چيچكارى

بتليسه قديمدن برى نشر عرفان ايله معروف خيزان عائله سنك اخاندن همشهريمز كال فوزى بكك اخيراً بونامده ۹۵ صفحه لك بر مجموعه اشعارى انتشار ايندى . اينجه و ظريف حسلرك حصولى اولان بوكوزل مجموعه يى هاتمه كه امه مالخاصه ته سه اندوز .

ساک ۲۲۰ فروخته
نیم سال ۱۳۰

درج اولونیمیان مقاله
اعاده امدار

ساک ۲۲۰ فروخته
آلی ۱۳۰ فروخته

مسلکیزه موافق مقالات
مع المتنیه درج اولونور

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصادیاتدن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه در

مندرجات

تورکجه قسی

کوردلرده ترقی جریانلری مدوح سلیم بکی
بر حکایه تاریخ لاو رشید

کوردجه قسی

هزاین ع . رحیمی
کوردجه الفبا نمونه

لغت قسی و خروشد

نیم استبدال مطبعه

آدرس :

باب عالی جواری ابوالسود جاده‌سندھ نجم استقال مطبعہ سندھ (ژن)
ادارہ خانہ سی توزیع محلی
باب عالی جاده‌سندھ یکی شرق کتابخانہ سی

آبونہ لریمزہ

آبونہ لریمزہ کوندردیکمز بر طاقم نسخہ لک واصل اولدینی شکا
(۵) نجی نسخہ مزده مرجعک نظر دقتہ وضع ایدلنیکي الآن حالا تو
ایدیور بوشکاتی تکرار عرض ایتکه زابر آبونہ لریمزہ واصل اولدینی
نسخہ لریمزہ سومرولری همان ادرہ یه ییلدیرملری رجا ایلرز .

کوز حکیمی

دوققور حامد شاکر

مومی الیه هر نوع کوز خسته لغاری نداوی ولزمکن عملیاتلری
اجرا ایله نومرولی فی کوز لکری دخی تعیین ایدس . هر کون امین اوک
تراموای مرقفیده سین حشی اجزا خاتمه‌سندھ بولتور .

سیدالرشاد جریده اسلامیه سنک ۴۰۴ نجی نسخہ سی قیمتدار مقاله لری
انتشار ایتدی .

رفیق مشاعر (کوردستان) مجموعه سنک ۵ نجی نسخہ سی ۵۰۰
ایقشار بر چوق کزیده مقاله لری ایلر اولان کوز
کرامه تومیه ایلرز .

چارش — عجائب قط ممکنه اوژی در . . . موسا کړی مر . . .
 وهاددنی نه یاران پامال بیت اوه چه خنځی به . . .

نه خبر! . . . نه خبر! . . . چارل دی دیمت تماشه دکت ، لازمه از
 بیرم یان بکوژم قط چو کرد ناموسا خوه و هابینت ناوه سنیت بل او ناموسا
 من! . . . و اماقی منه! . . .

« چار کدی دجت تماشه دکت یته غلبانی »

چاورش — بل! . . . بل! . . . کوشتن زعبروی چو دیتینه خدی ژری
 زمین نابرسست چونکه لیسر ناموسی به

« هان دیزته رما انی »

« دینت داته لیسر سنکی کوری خوه »

چاورش — هان بوته! ضربا ناموسی ای جانوری ناموس
 مو — آه . . . دادی

غزال — (هان هشیار دبت) رمی دسنکی مو دینت دتزه ~~حسیا خوه~~
 وای ته چاوی خوه کوره کز « دناوسری خوه ددت »

« غزال و چاورش مردو دکل یک به آهنگ »

هری مو مم عباسی ، عباسی

بریندار و مو دای کوره یت نه نیاسی

.

غزال — کرمکه !

مہوان — « تماشہ دکت ناس نا کت » سلام علیکم

غزال — علیکم السلام . کرمکہ ! سرسرم ہات

مہوان — « رو دینت » خدی ژتہ راضی بت .

غزال — « تاسک (دو) تبت دستی خوہ ددہ تہ سنکی خو » کرمکہ .

مہوان — « ودکرت » (دہوی) ودخوت » من کلہ ژتہ متہ .

« غزال دچت کاری نانی بکت »

مہوان — زحتی نہ کیشہ ویکوی از وستامہ از نہ شیم جو بخوم

غزال — مہوان . . مہوانبت خدی نہ جاوان امر بکن ام مجبورن

امری وان بجی بینن .

مہوان — خدی کیماسی نہ کت پرسیار بی عین ازدی تیشہ کی ژتہ پرس بکم .

غزال — امرکہ !

مہوان — ہون (بکا) مالینہ ین (بوکا) مالینہ

غزال — ہون مہوان نہ بان مقابلی وی سؤالاتہ لازم نات ازبہ چکان

جواب بدم .

ہندہ قدر ہیہ تومہوانی قدری مہوانی سرمہ واجیہ، وچو کردان دمالا

خوہ دا دنک مہوانان نہ کریہ وراثا کرمانجان دریبا مہوانی خوہ دا جان دایہ

دژمنی کرمانجان بیتہ مہوان دیسا قبول دکت و قدری دکرن خدمتہ

بودکن .

مہوان — غزالامن ! صد آفرین بو عصمتانہ از فخری بہ تہ دکم تہ از تہ

نیاسیم از مومہ شیریں تہ خاری لہ تہ حلال بت » همان رادبت دستیہ

غزال دکرت »

غزال — « یک چار حرکتا خوہ تبدیل کر بی اختیار » آہ . .

« مردو خوہ استوہی یک ددن سردوشہ کی دگون نہ ہشیار دین »

« جاورش دری دقوت کس دری ناوکت دری دشکینت ژدردا

بوکا خوہ دوی حالدا دینت تماشہ دکت نانیاست »

غزال — آه . . . یارې اوه بوساڼک چو جواب ژمې نه هات جازک
 دېرمن مې دیتېا بلا ملېکې موتې هاتېا اماتې خوه ژمن وه کرتبا
 « راتېته بیان ، آه . . . آه . . . توه چې ژینه مامروغ ژبو درد، المان
 هاتېه دوینا . . »

چاورش — « ژدردايت ، غزال خدی خبرکت ته چې به ؟ دیسا تووی
 دکری بان ژرلاوی من نه کری ! نه کری ! میز کینا من له ته اړوکه
 مېروغښت ژاوردکاهی هاتېه لښگری مه بردایه دوژمنان دوژمن تسلیم بونه
 مې سلامتېه وان روژنه دیت . . »

غزال — « ې خوه ، خدی کوه دنګې ته ېې ، خوه برهودکت کوتنا
 خوه پوشمان بویش خسیا خوه شرم کر ، »

چاورش — غزال خدی وی مې دامن توژی ژبو مې هاتی دنیایې
 شرم نه که از افتخاری بته دګم کوتو بوکامنی مې چند لاوه توژی هند دلایې؟
 مې چند جامیر وخدان میرغې به ؟ توژی هند خدان عصمتی ؟ ازله
 پشته نابیرم خدی شاهده مې جهان از دبیرم چونکه راستی مروف
 انکار بکت بی انصافی به . . . خدی وه مردوګن بومن بهیلت « دنګی دری تبت

« غزال دجیت ، »

غزال — اوکی به ؟ « دنګک ، ترم »

« خلاصه ژدردايت ، »

غلام — خالنا چاورش ! خالنا من کویت بلا حتی لیر کرم بکت .

چاورش — (دبیرته غزالی) غزال ازویدجم اماتې ته اودر

« چاورش دېجت غزال تونی دیتیت ، »

غزال — آه . . . آه . . . خوه سیا من مزکینی دامن عجا راسته

بارکې امدی بکهنه یک : دنګی دری تبت غزال دیزت «

غزال — اوکیه ؟

دنګک — مهوانه .

« پوتیا خوه بدویخه دکریت دری ودکت ، »

از دځزم که همره فکي کرد یرای خوی دین ناس بکه . کشت
 لسمی همدین برفه ، هنک بی جانی خه ، هنک بی مالی خه ، هنک بی زقان
 وزانیه خه فی ماک خویا اسیرا یاییکه . دست همدین بیکره . حربدا ملتامه
 کردستانه خه خرجی رندی بی چی ندی؟ سنکاویدا رینک کورده بو . نکازی
 او بی وی بریناخو دیشنه . نایک ، نه بیست مروف وی برینی نکانی صاع
 بکه . از دځزم که : حو پیر وجوان کردان لسم برینداری خوبرفی
 هرکس بدستی خود برینی کربیده . جانی دینی لی ویره . خدی نکه یان
 اوی لدسته مه بجه . امیزی ، زاری مژی . کردستانی مژی تف وندا بین
 ازتری حیت ومیرا نیا وجومریه کوردان شفه ناکم .

فقط کسیکی مشا من مژی خوا در دژرا که توانیه . ایشه اوشغلا
 (جغتای بندیا کوردستان) (ژبن) و (کوردستان) وجوان وان هلمکرتیه
 کلی کرمنجی ! ازکازی وهوار دیکم ودیژم که : ریاکی ام جیا نکا لچو
 پشاوی (زبزمینه) مه وه کیشان بی جاف خه دیت . فکرین ! فکرین ! ژو
 ریا خوار و جی ومیری شوندا فکرین : ژمه را اتفاق لازمه . فاعتبرو یا ایها الاخوان

۳ نیسان - ۱۳۳۵

کوردی سیه و رک

کوردجه پیس

ممی آلان

نیا ترو کردان فضیلت کردان نوشی ددهت

دو پرده پیس

اثر ا. ع. دجی

پردا دینی

« پرده و دبیت دیسا رایی خستنا بری فزال بتونی سر »

« ده شه که دو نشسته مله حضرم ان دیکت ریک جار »

کوردجه قسمی

کازندهک

ژی مرا دبزه نکه بی کرمانجی مقاله بنفیسینی . لسرکیزا زفانی کرمانجی زفانی کرمانجی نه بیکه که . . . خلک سلیمانی زفانی هکاریان نزانه ، دومی ، کرمانجی نزانه خلاف ویژی راسته . از وحو کردن دوخازنکه یک زفانی مه هبی هرکس بی ویزافی بخونی ، بنفیسینی ! . فاشغلا لسرپی جوان کردان هشتی به . براوان بشغان . ازی لفراده بی برانجی کرمانجی کارندا بکم . کلی بران ! ژی چار صدسال زیده بتره که مه دولت وسلطتاخو وندا کر مه این دست خلکی غلامیگر . باف وکلی مه جان ومال ، زار وجوان ، خون وخودانیا خو لبر خلکیدان صرف وندا کیر . بی مال وبری خو ذاری خلکی مزین کر . اولاد خوه شغان ، جوتاری ، نه ترانین هیشتن . ژی وازا غلام وقریان شاندین . چیرانی مه ، نا ! نا ! فله شکله لبر دست وکونی مدامری بون . بی نان وآفمه مزین بون ؛ شف وروژ سبی کیرین . جوان خولسرو لانا ندا شاندین خدی بی صنعت وتجارت کیشتان دین . شوندا آنین نبر جافی مه بیرامه کولان دین . لیکورا وان مه جفی خو بی سمالک زحم کردا ، دست ولسکی خولی زنجیران خست . زفانی خوه ژکر . خوه کی کوردا وندا بون . ژهفندران جاف خوفکرن قریکا هفدین کرت ، پسیر ولسکی هفدین کشاند . کر یوبنطی هفدین برکر .

مال وملك هفدین تالان کر . ایشته ایرو روژ روی رش ، دست فاللا مئن البت کس لهرا خدیجی بی ناکی .

از دخاذم که : او ، روژ تاری ورشام بیر بکین . هس خولسری خوبکیرین لوبوی ملتا خو ، لی بوی عرد وذار بی خو بشغان . ژمرا فساد و مزووری فلانزمه . خون دین ، ذانین ، نفستن کره که .

ایدیور . بوشاده دیشارده طوبلاش اولار غیبهت آراسنده (کردن اوزرینه ایکی طوب وایکی طابور عسکر سوق اولنه جنی) شایعه سی ظهور ایمنجه اورته لئی هیجان قاپلابور، و هیئت تجاویزیله ایدنک ایسته نیلیورسده (سید علی) ممانعت ایدیور . هیئت عودت ایندیکی کبی (سیدعلی) ده (ملاسایم) ایله برلکده بتلیسه کلیور. مختلف محللرده مسافره اوطوریورلر فقط ملاسایم مسئله نك بودرلو برطرز تسویه ایله قاپانمسی آرزو ویاخویر حکومت امنیت ایتامش اولاجق که انتظار و خلجان ایچروسنده بولان کردلر خطاباً، سیدعلینک آسیدلیندن و کندوسنکده آسيلمق اوزره اولدیندن باحث برمکتوب یازارق کوندریور. روایت نظر آ مکتوب قصبه بی احاطه ایدن قره غوللر طرفدن توقیف ایدیور.

والی، تسکین اذهان و دفع اشتباه ایچون اوکیجه (سیدعلی) بی تکرار حیزانه کوندریور . آرقه سی صره منلاده عودت ایدیور . بونک اوزرینه (شیخ شهاب الدین) دخی (خوماچ) ده کلیور. تأمیناً بیان ایدلینکه کورو اوراده منلنک اصراری اوزرینه والی به (شیخ شهاب الدین) مهریله مهمور تهدید آمیز برمکتوب یازیله برق (فقیه مصطفی) وساطتیه کونا. ریلیور شیمدی به قدر ائتلافکارانه حرکت ایدن والی ، بومکتوب اوزرینه قوتک لزومنی حس ایدنجه، اولجه قوای مساحه ایسته یوبده منلنک قصبه به وروند اوزرینه تأخیری ایسته مش ایکن شیمدی تکرار قوتک اعزامنی طلب ایدیورسده بوطرز حرکت وان والیسی (تحسین) بکله برابر ، استانبولده اوونکی زمامداران امور نزدنده ناخوش برتأثیر برافرق والی عزل ایدیور، بر سرمد متصرفی (مصطفی عبدالحق) بک تعیین قیلبور .

مابعدی وار

لاورشید

ساعتك مسافره كاڻن «علق» قريه ته سفر ڪيولرل . ژاندره ۽ ٻار ڪڙتن
مشاهده ايدن منلا سليم ، ايشڪ پنجه به فوق العاده ڪ وديفتي حسن
ايدنجه ، ڪوئي به مسئلن خبردار ايله هيجهان سوق وحر ڪنه نشويو ايلور ،
ظهور ايدن هر بده اوزرينه ايڪي اوچ ژاندارمه مجروح اوليور ومنلا تخليص
ايدن ايلور و اورادن دوعرو اومت اينديڪي (خوماچ) قريه سنه ڪيولر ، اطرافه
خبرلر ايصاليه ترتيبات علتيه به ابتدار وتوابي جمع ايله مرڪز ولايتي تهديد
قيام ايلور . مسئلن ڪ فنا بر رنك وشڪل آلاحتي آ ڪلايان بتليس واليس
منلان ڪلبي ، ڪيفيت ڪل وتاليفي ضمنده حڪومت نامنه منلان قائم پدي
مشايخ قادريه دن شيخ نصر الدين ، اهالي نامنه ڪفروي زاده شيخ عبدالحق [۱]
مفتي ، نقيب افنديلرله اشرف واعيان محليه دن مرڪب اون ڪشيك برهيت
مخصوصه ڪونديور .

هيت (خوماچ) مواصلت ايدنجه (سيد علي) بيده اوراده
بوليورلر . اوڪجه هيت ڪ شرفه بر ڪاي ضيافي بايلور ومنله مناقشه
ايدليور . هيت ارڪاني منلايه توسل اينديڪي حرڪاتندن واز ڪوب حڪومه
اطاعت ايتمهني ، شايد قيام واختلافي ضرروي ڪلان اسباب وار ايسه
اونلري مطالب معينه صورتند حڪومه بيلديرمهني درميان ايله بوڪا
ڪندولرين ڪده طرفدار اولدقلري علاوه ايلورلر . (سيد علي) دخي
هيت ڪ نقطه نظري تاييد ايدرك ، منلا سليمه فڪرنده واز ڪچمسي
ونشباتن ڪ اساسمز ، واهي اولديفتي ، دها ايلري ڪيدرك ،

— خواجه ، نه بايلورسڪ ؟ ايپ بيم بوغازيمه ڪير !

ديور و اظهار ناحوشودي ايلوردي . بوتون بويانات خواجه ڪ
(فڪر ثابت) ڪ اوزرنده هيچ برتائير براقيور و آرزوسندن هيچ بر صورتله
واز ڪچميه ڪچني اڪلامق ايچون :

— والي بتليسده نه دوريبور ، ايشته موسي ڪ بزه والي ! ديهه مقابله

[۱] مشارايله ، روسلرڪ بتليس استيلاي اخيري شب نامنڪاننده ، ڪار فرار
فنه آفيرا ڪميه ڪنه باشته ڪنه جلاذڪارانه اولهرق سوقاق محاربهسي بايمس وجيخانسي
يشڪدن سكره شهيد دوعشمهر . عين صورتله جرڪ ايتشي ذن حقنده موجوددر .

بر حکایه تاریخ

مقدمه :

وقایع تاریخیه نك نشر و تنقیدی ایچین ، هیچ اولمازسه ، ربع عصرلق بر زمانك مروری (علم تاریخ) جه قبول ایدلش قواعد اساسیه دن اینسه ده بو قاعده یی ، وقعه نویسلرجه تسجیل ایدیله بیلن وقوعاته تطبیق ایتمك دوغرو اولابیلیر . اساساً وقعه نویسلرك بيله دائرة اطلاعندن اوزاق قالان ، دولو روایات و منقولات ایله قاریشیق بولونان وقایع حقه حقه تیین حقائق نامنه نه قادر سوبلنسه و یازلسه فائده دن خالی دکلدر . بو نقطه نظری کوزه ته رك هر کسجه آرزوق معلوم بولونان (بتلیس وقعه اخیره سی) حقه حقه ذوات متعدده دن دیکله یه رك طوبلامش اولدیقم نوطلریمی . - تاریخی بر خدمت - فکریله انظار قارینه عرض و تنییت وقوعاته ابتدار اهلرم :

تصویر وقایع :

بودن آلتی سنه اقدم ، (بتلیس قصبه سی) ، اولدیجه اهمیتلی بر مصادمه په صحنه اولمشدی . مصادملر ، (منلا سلیم) اداره سنده قصبه هجوم ایدن کوردلی ایله حکومت محلیه قوتلرندن مرکبیدی . وقعه نك طرز جریانی شویله جه نقل و حکایه اولونیور .

(خیزان) قضاسیله (قارچکان ، شطك ، سیمك) ناحیه لرنده کوردلی میاننده پرویاغاندا یاپیلقده ، تشکیلات احداث و سلاح توزیع اولونمقده ایدیلدی بو جمله دن اولوق اوزره (خاجوکانلی سلیمان آغا) بر قاج رفیق ایله ، شطك ناحیه سی مدیری طرفندن - سلاح توزیعی ماده سنندن دولایی - توقیف و مرکز ولایت اعزام ایدلش ایدیلر . بو خصوصده یاپیش اولان تحقیقات نتیجه سی (منلا سلیم) ك مرکز ه جایی لزومنی کوستریوردی . کیفیت (خیزان) قائممقامه اشعار ایدیلور ، قائممقام منلا سلیمی آلوب سیمک ناحیه سنه کتیریور ، اورادنده اللی ژاندارمه رفاقتیه مرکز ولایت

قاله آنادن معین غایه اوزرسه دورمایوب چالیشیور ؛ درعهده ایندیکی وظیفه لر پک عدید ومهمدرلر ، بونلردن بیریمی اولان (لسان وادیات) مسئله سی باشلی باشینه بیر آغیر ایشدر، بن امینم که بو ایشلرک آغیرلانی اونک شوقنی کسر ایدم جک دکل ، هنرمنی آرتیراجقدر ؛ صوک زمانلرده تشبث ایندیکی بیر امرعظیم بنم دیدکلامک وبوجعیت مساعیسنک بارز بیردیلیدر؛ مشهور (ملا احمد خانی) نک کورد ادبیاتنده ابدنشان بیر قیمتی اولان (مم وزین) نامنده کی شاه اثرینک جمعیت طرفندن، قیمت ادبیاتسنه لایق مصارف مهمه اختیاريله وبیرنفاست مخصوصه ایله طبع ایندیکیلکی استبشار ایتدم ؛ بو کتاب بیر کورد لساننک وارلقی، هم اويله بالاتر واکل یه وارلقی اثبات ایدیورکه بو نبوت یالکز کوردلرک ادعاسندن دوغمالد ، شرقی بیلن مدقق اوروبالیرکده تصدیقه مؤیددر .

(مم وزین) شیمدی یه قدر بوتون کوردستانده یا حافظه لرده ، یا آل یازیسی بیر ایکی کتابده یاشادی ، بوندن صوکراده ، آتی نک مدون کورد ادبیاتنده حائز اولدینی صدر شرفده ابدیاً یاشایاجقدر . (مم وزین) حقنده کی تدقیق ادبی بی داها صلاحیتدار ذواته ترک ایدیورم؛ یالکز غیورمتشبلرینه عرض شکران تذکار حق صدنده شونی سویله مک ایستهرم :

(تعمیم معارف ونشریات جمعیتی) تشویقه آرزو کس دکل، فقط لا قدر. اعاضمی نه مقدار چوق، نه مرتبه یوکسک دماغلی شخصیتلر اولورسه اولسون، کنجلرندن، کنجلرینک مساعیسندن مستغنی اولاراق ترقی ایتش بیر ملت کورمیورز؛ کنجلر، چالیشمقدن بیلمازلر، اکثریا چالیشمانک یولی ده بویوک بیر اصابت نظرله تعیین ایدرلر؛ ایش (کنجک قوتی) نه معایضه دکل ، معاونت ایتکه قالیر؛ بو، عین زمانده بیروجیه ملیه درده. . .

ممدوح سلیم بکی

زمانلرنده یاشاتق ، کندیمیزی بیلیمک یوللرندن بیریدر. تاریخ (مدنیزک اصلری) نه دوغروده بیر کریز کاهدر. دیمک ایستیورمک یوم مخصوصلرمیزی تعیین ایدلم ، اولری حیات ملیه مزده یاشاتلم ؛ کندیلری ، یک آژطانیان و باشقالرینه ده آژ طانیان کوردلرده تاریخده و حالده نه اولدقلرینی اوکره نسولر . . .

بو اوزون سوزلرک خلاصه الحلاصه سی :

کندیمیزی بیلیمک یز و باشقالرینه بیلدیرمه لی یز ، چونکه بو (تعرف) و (تعریف) ملی وظیفه میز ی تقدیر ایتک و حق میز ی آغیاره تسلیم ایتدیرمک ایچون بیر چاره در ؛ بو چاره ده ، ملت اولاراق یاشاماز ایچون قطعی بیر لازمه در .
ممدوح سلیم بکی

(مموزین) ک طبعی مناسبتیه

منافع عمومی و خدمات خیریه به متوجه مقصدلرله چالیشان شخص و جماعتلره معاونت ایتک (ملی وظیفه لر قادروسی) نه داخلدر ؛ بیر ملت یوقدر که تعالی به معطوف املرینی (جمعیت) سز و بیر جمعیت یوقدر که پروغرامنی (ملت) سز حبز فعله کتیره بیلسین .
افاده دیکرله :

عصر من خدمات عمومی بی فردلردن آلمش ، جمعیتلره تودیع ایتشدیر ، آنجاق جمعیتلردر که سینه لرنده طاشیدقلری بیر جوق افرادک تنظیم ایدلمش مظارده ، متحد مساعیلرله بومعظم ایشلری باشلیرلر ، افرادده آنجاق اظهار ایده جکاری مآثر تشویق و ابدال ایده جکاری مادی ، معنوی مظاهرلر نسبتده جمعیتلرک مساعیسندن فائده یاب اولورلر .

نظر شکرانه کوردو یورم که « کورد تعیم معارف و نشریات جمعیتی » مظهر اولاجنی توجهی هیچ حساب قاتمادن و معروض قالاچنی مشکلاتی

صمیمی کوروشدیتکسر ، محب ملیهز ، منور بیر آوروپالی بیر کون بک :
 « سیزک یوم مخصوصلرکز بک آز ؛ ایکی دینی بیزامکز وار ، بیر ، ایکی یی
 کچمه ینده ملی کونلرکز . . بونلری ده آدام عقللی یاشاتیمورسکز . آیام
 مخصوصه کزک آزانی سیزک بیر دفعه چایشقان اولمادیفکزی کوستریور ،
 چونکه چوق چالیشانلر کندیلری ایچون استراحت کونلری آرارلر . نایاً
 طبیعتی اونی تدقیق ایتدیگکزه ، بدایع طبیعتدن بک ذوقیاب اولمادیفکزه
 دلیلدر ؛ بوندن باشقا ، هر وقت تسلیمیتله یاشادیفکزه ، هر شیئی اولورینه
 براقدیفکزه ، ملی حیانتکزه مهم آنلر کچیرمه دیککزه ده دلیلدر . بونلر بیرر
 قصوردر ، نصیح ایتمه ملیسیکز ، دیدی . بوسوزلرک بعض جهتلرینه عتلمک
 یتدیکی قدر جواب ویردم ؛ فقط دوغرو جهتلرینک چوق اولدیفی ده
 انکاره لایق دکلدرد .

ملی کونلری یاشاتقی حقمر ووظیفه مزدرد ، دیدک . تاریخک ییزه بخش
 ایتدیکی بو حقدن استفاده بو وظیفه یی ایفا ایچون مختلف شکلرده کی آیام
 مخصوصه مزى (تئیت) ایتک لازمدر . تاریخجیلره ، کنجلره مساعد بیر
 موضوع تدقیق ..

کوردرلرک معلوم اولان دینی آیام مخصوصه سندن ماعدا ملی و اجتماعی نه
 کیبی یوم مخصوصلری وادرد ؟ بونلر هانکی تاریخی منبعلردن چیقمش ،
 هانکی مجرائدن آقوب کلشدر ؟ مثلاً ، « سرسال ، ک ایرانیلرک نوروزلریله
 مشترک اولدیفی آکلاشیلیور ، بونه دندر ویا اویله میدر ؟ (درفش
 کاویانی) نک آجیلدیفی کونک یوم مخصوص اتخا ذی ایچون (کاوه) ؟ نک
 تاریخاً کورد اولماسندن باشقا سببلر و بو اسابدن دوغمش نتیجه لر یوقی در ؟
 « کوردرلر ایچون اجتماعی ، ملی آیام مخصوصه شونلردر ، تاریخاً اصلاری ،
 سببلری ده بونلردر « دیملی ، اورته یه قویمالیدر . یوم مخصوصلر مزى بیلیمک ،
 تاریخی سیرقوم اولیق حیثیتله وظیفه مزدرد . کندیمزى بیلیمک وظیفه سنی
 شیمدی یه قدر ااهال ایتدک ؛ هم بویوم مخصوصلر مزى اوکره نمک ، هم ده اولنلری

دیندن ډراق یاشایا مایاجی اولان هیأت اجتماعیه افندی هر کونکی وظائف دینه لری ایضا ابتدکاری کیی دینی یوم مخصوص لری ده ، بیر برلری حقنده کی تمیبات خالصانه لری نک - رحمت الهیه دف استعانه صورتیه - اظهاریه بیرر وسیله صایار لر ؛ بویه آیام دینه ده نیجه انسانلر اُسکی اغبرار لری اونو تور لر ، هم جنس حقنده خیر خواه اولمق لزومنی حس ایدر لر ؛ روحلرمزده لاهوتی و رحمانی برانجذاب او یاندیران کز یاده بویه کونلردر ؛ آیام مبارک کی غیر اختیاری بیر اشتیاقه بکلرز .

اجتماعی یوم مخصوصلرمز بیزلر ایچون ، عالمه جه ، آرقا داشلر جه ، قومشوجه تارلارده ، چاپیرلرده ، اُکلنجه یرلرنده کز مک ، اُکلنمک ، سهویشمک ایچون نه کوزل وسیله لردر .

ملتلر ایچون اصل مهم اولان « ملی یوم مخصوص » لردر . بونلر ، حیات ملیه ده بیرر طور اقییری ، بیرر مرحله در ، بویه کونلرده بوتون اُشواق واضطرابات ماضیه ، آجی طائلی خاطرات ملیه ، وقایع تاریخیه ، عمر اجداد... هپ کوز اوکنه کلیر ؛ آجی کونلر کز تکرر ایتمه سی ، مسعود کونلرله یاشامق ایچون یکی قوتلر اکتساب اولونور . یوم مخصوصلر بیرر ابتهاج کونیدر ، طوبولوجه اُکلنمک ، سهویشمک ، کولمک ملتلرک حق اولدینی قدر وظیفه سیدرده .. بو کونلرده ، ملتلر ایچون ، کندی وارلقی آکلایمق فرصتی واردر ؛ باشقا کونلر چالیشان ، حیات فردیه اندیشه سیله اوغراشان انسانلر ، « ملی کون » ده ، شخصیت عالیّه ملیه ایله اُک بوکسک درجه ده علاقه دار اولور ؛ حیاتی دقیقه لرده - مللایر حقنی دیکلتمک ایچون - قیام ایدمک اولان (روح ملی) اوکون نمایان اولور ، عادتایر امتحان ساعتی کچیرر . بوکسک اثرلر ابداع ایتمک ایسته یین شاعرلر ، ناصل بیر هیجانه محتاج ایسه لر ، ملتلرک روحنده ده اویله بیر (هیجان) یاشامالیدر ، بویه یوم مخصوصلر ملی هیجانلر قدرتی (تسجیه) ایدن ادمالردر ؛ ملی کونلر ، کچن وقایعک اویله جانلی خلاصه لریدر که بو کونلرده اقول ایتمش بیر تاریخ یاشانیر و یاشاناجق بیر تاریخدن خبر آلینیر .

ایام مخصوصه مزری تبیت مسئله سی

«زین» ک ۱۴ نجی نسخه سنده «سرسال» تبریکی مناسبیله اورتایه شایان تدقیق بیر مسئله آتیلور .

ایام مخصوصه نك تبیتی مسئله سی : بومقاله مده بو «یوم مخصوص» لری تعیین ایده جك دكلم ، بونلرك تبیتی لزومنی تأیید ایده جكم . «زین» سر سالی تبریک ایدرکن آجی کونلری ده تذکاردن واز کچمیر . فی الواقع کوردلر صوك زمانلرك لایعد مرارتلرینی ، انک فحیج صورتلر ده ، طاندیلر ؛ وظیفه لرینه پك صادق اولان بوملنك مادیاتندن زیاده معنویاتی صاغلام - هم پك صاغلام - ایش که آناتولی بی شرقدن غربه دوغرو قطع ایدن بیتمز یوللر ده صایسز اولولر ترك ایندکدن ، بیتمز سفالتر یاشادقدن صوکراینه بوکون و حیاتدار ، ملنلره لایق آثار قیام کوستریور . بوبله نه قدر آجی کونلر کوریرسه ك کوره لم ، هیچ بیرسی وظیفه لریمزی و پارلاق آتیمزی دماغلر مزدن اوزاق بولوندیراماز و ملتجه اُسکی زمانلر ده یاشائش بوبوك ، مسعود کونلری ده اونوتدیراماز . بالعکس ، فلاکت آمیز کونلر ، سعاده ایرمك لزومنی بیزلره - صور اسرافیل قوتیله - اخطار ایدن سیلردر .

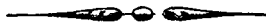
انسانلر مروقوعاتدر ، دیرلر ؛ بیر انسانك حیاتنده لذتله ، انتباهله آکیلجه جق ، حیاتك کچمش کونلریله علاقه دار نه طانلی (آن) لر اولور . هله عائله افرادندن بیرینه ، یاییرقچه عائد بیر کونك طوبلوچه یاد و تذکار ایدیلر سی نه انشراح بخش بیرنسللی یرینی طوتار ؛ چکیلن و چکیلر جك اولان آجی کونلره قارشى روحلره یکی بیر قوت و عزم آشیلایان بیر تسلی

بیر جوق انسانلردن مرکب اولان هیئت اجتماعیه لر ایچوندو بوبله در ؛ بیر هیئت ملیه بوقدرکه یاشادینی مدتجه حیات عمومیه مشترکسه اساسلیجه مؤثر بعض (آن) لر کچیرمش اولماسین . .

و آچىقدى ؛ فقط اوزرنده طاشیدی سیاه آتلاس چارشافی، اختیارك هنوز
یپیک، ماوی جوقه پالطوسی، چوققلرك بویونلرندن آسیلان آل وایک
قورده لالری وصوکره سیالرندن آقان بروقار بو بدبخت کتله نك پاك واصل
برعائله اولدیغی ایما ایدیوردی. ایشته تولومی تهدید ایدن یوره ك بومنظره به
آغلامشدی .

مأیوس اولمایلم . یالکنز او هجرانی کونلرك آجی خاطره لری تمنی ایدرم که
هیچ برعاجز فردیمزك بيله یاندن سیلنمسون . یارینکی احفادك متجسس
قولاقلری هپ اوسفالت منقبه لریله دولدورولسون ؛ بلکه اورهاکار نسل
یره دوشنلری قالدیراجق، بلکه اورهاکار نسل اجدادك بلبرسنز مقبرلری،
عنیز یوردك چوکوک خرابه لری اوزرنده صارصلماز آبدلر ، ییقیلماز
سلطنتلر قوراجقدر .

کمال فوزی

بن هې سز لری دوشونورکن بر « ارتباط و تسلسل افکار » او پېچاره ، صاحبسز مملکتک شن باغچه لری ، ذهنی « ادوار اساطیر » . قادر آلوب کوتورن یوکسک ، یالچین قایالقرنی ، الکخته سودالره اک شوخ نغمه لر ترنم ایدن کوموش چانلایانلری ، بورغون امیدلری باغین نغیرله آووتان ایرماقلری ، کنارلرنده بشیل کوزلی ، وحشی بریلر بیقانان بیاض منبعلری ، بعضاً سراپاستهزا کسین ، کوروسیه قاشلر آلتده داتما کولن قویو ، سیاه کوزلری خاطرلایر و ذهنده اوپنه ، خولیا کار افکارک خیالی ارتسام ایدر ، طوروردی .

سزی چوق ، یک چوق دفعه لر آکدم . کلوب کچن یولیلردن چوق دفعه لر صوردم . کیمیکزک روسیه ده اسیر اولدیفکزی ، و کیمیکزک ایران طوبراقلربنه صیفندیفکزی ، برچوغکیزکده ابدیتک قاپورلری چالدفیکزی سویلرلردی .

بن بوتحمل قیران شیرله ایچین ایچین خیل آغلادم : حیساتکری مزدهلین برصدا اوتسلیسز افقلردن اوزانوب کله دی . سز هرکون قطره قطره یاشارکن ، خایر بلکه هرکون برپارچه دهاتولورکن یالکز خسرانکزی آغلایان تاریخ واردی .

عدمک سیاه قانادلری کوزلریکزی پرده لرکن اوزاقدن ماتمکیزله استهزا ایدن فانکور اولادلریکزه واردی .

یدی سنه اول (قومانونه) نک قارلی صحرالندن ظفر ترک ایدره رک آیریلیرکن بکا حربک برقوربان مذبحه سنه دونن منظره سی هیچ ده تأثیر ایتمه مشدی . یانمه بیکلرجه شهیدک پختیلانمش لاری آقارکن تولوم بندن نورکوب قاجیوردی . اووقت بيلم ناصل برچیلقینلقه اجل تهديد ایدیوردم . هیات . . . اوقانلی حربک - فردالره تولوملو برهجران تودیع ایدن - انهمانده کوردیکم برسفالته آغلادم :

نونی ، بارقی دوشانه برافان برعائله کوردم : یلی بوکوک ، آق صقاللی براختیار خسته کلینی بر هرکه یندیریور ، آرقده ایکی عریان مینی مینی یاورو بورغونلقدن شکایتله فغان ایدیورلردی . کلنیک ایاقلری جیلاق

قارلی یوردك او كسوز ونصیبسز اولاد لری نه

زوالیلر !

درت، بش نه لك هجراڻ مسافه سنك اوزون وديكنلی یوللرنده تولومه
چوق كوله شديككز اولدی . بو غربت و آیراتی یولخلك دها هانكي
چوراق و ایصسز چوللره قدار اوزایا جفتی كسدير مم . نیاز ایچین اوغرا دیككز
معدلرك قابولرینی قابلی ، قديللرینی سسونوك كوردیكز . قابولری آچیق
اولانلرینك ده محرابی اوكندن بوش الله دوندیكز . كچدیككز و حالاً
كچكمكه اولدیككز كچدلرك نه قدار جتین و اوزون تیلی اولدیغی اوزاقدن اولسون
ایشیدیوردم .

حياتك اك قارا كلق ، اك دهرین ومېم افقلرنده مشعللر یاقوب كزدم .
هر یرده « هیچی » نك كریزان كولكسندن باشقه برشی بولامد . آرقه مده
سنة لك مظلم هیولاسی بی ، ماضی دین ارل عمانه دوهرو چكوب بوغتمق
ایسته دی ، بوغولامد ؛ او كده « آتی » نك آلداتیچی نوزادی هر كون صیریتان
رهكار چهره سیله كولومسه یرك آلداتمق ایسته دی ، آلدانامد . آدیم ، آدیم
دولاشیغم بوساحه هیچیده نهایت بورغون دوشدم ؛ یولی آیدینلانا مشعلی
اوزاقلردن قوبوب كلن برفیرطنه بلوطی سوندوردی . هیات ... !! اسرار
اوكنده ایركیلوب قالدیم . آرتق بوتون بنلكمی صارصان بر « عجز مطلق »
ایچیده دیزچو كوب كیمه یالوارایم ؟!

اك قارا كلق كونلرمده بیله دم اولمازدی كه نصیبسز یوردمك تویلر
نور برتهن خلاكتلری ، او آچی وایكیتیلی یوقسولقلری بر دزام صحنه سی کی
كوزم اوكندن كچمیش اولماسون ؛ هر بری تاریخه اك آغلانیچی بریادكار اولان
او آحیق قی و قعله لری بر برر كوزومه كورمه ديكمه ویا جوشقون بریوره ككنه ،
یانیق یزلساندن ایشیتمه ديكمه نه قدار ایتأسفم بیلسه كز !

چین

جیات

سنه لی ۲۲۰ غروشدرد
آئی آلی ۱۳۰ غروشدرد

سالاك ۲۲۰ فروشه
نیف سال ۱۳۰

مـلـكـنـزـه موافق مقالات
مـلـنـونـیه درج اولنور

درج اولونیمان مقاله لر
اعاده ایدلز

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصاد یاددن بحث ایدر تورکجه - کوردجه مجموعه در

یوکسک بر اثر حمیت

مارتک ۳۰ نجی بازار کونی کوردستان تعالی جمعیتده کوردجه مولود
شم یف اوقونه جفی غزته لرله اعلان اولنشدی؛ یوم مذ کورده اوراده
بولونامایاجق اولان مکتبلی بر کورد قیزی صورتی زیرده مندرج مکتوبله
بک ظریف چیچکلرک سوسله دیکی ظریف بر سیتی و بر قوطوبی کوندر مشیدی؛
مولدک قرائتدن صوکر احضرونک اصراری اوزرینه جمعیت منفعتده مزایده یه
چیقارلمش و امانی بشیوز یتش لیرایه بالغ اولمشدر .
قلبری داتما حسیات ملیه ایله جاریان بویله خاتمه و مزایده یه اشتراك ایدن
هیترورانه کوردلک نامه تشکرلر ایدموز :

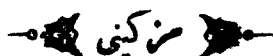
مکتوب صورتی

محترم قارداشلرم ،
ملتمک تهالسنه معطوف تشبثات عالییه بی ایشیدنجه بیوک برغرور ملی
ایله مسرت یاشلری دوککدن کندیمی آله بیورم . بودفعده لسان ملی ایله
مولد شریف اوقوتدیر بته جفی کمال مسرتله غزته لرده او قودیم . اوراده کندیم
بولنه میه جفم ، مکتبده یایدیغم اشبو مدیه چکلرک قبولی رجا ایدر و هر ایشده
موفقیتلر کزی اللهدن نیاز ایلم .

۲۹ مارت سنه ۱۳۳۵ . عزیز

ملا احمد خانى حضرتلرينك كورد ادبياتنده لايوت بر موقع طوقان
 بر شاه اثرلرى اولوب كورد لسانك درجه فصاحت و بلاغتى اثبات اين
 (موزين) نامندهكى منظوم رومانلرى غايت بارى ايله (كورد نعيم مقامى
 و نثرىات) جمعيتى طرفندن طبع اينديرلمكده در. كاغذك و ترتيبك بر
 كېمادى مانملره قارشو اعظمى فداكارلق اختيارينه و نفاست ادبييه
 متناسب برصورتده نثرينه قرار وېرلمشدر. قارئين كرامه تبشير ايلرز

كيتبا «موزين» ام وى طبع دكن مزكى له مى كوردان يت و
 مزناهيال كيتي و صورتكى برقيس دى در كوت مه كوهدارى كرايتا كاغذ
 و كرايتا حقى مرتبان نكر و به فداكاريك مزن ام دريخن

امراض جلدیه و افرنجیه متخصصی

دوكتور شكري محمد بك

همشهريلر مزدي دوكتور شكري محمد بك بازاردن ماعدا هر كورده جان
 آفقيه قدر خلطه سرايى مكتب قارشوسنده خرستاكى و نام ديگر له سيد
 خاتندهكى معاينه خانه سنده خستلري قبول واك مكمل اصول له ناولي
 تلفون به اوغل : ۲۸۶۲

الم چيچكلىرى

بتليسنده قديمدن برى نثر هر فان ايله معروف خيزان عالمينك احمد
 همشهريلر كال فوزى بكك اخيرا بونامده ۹۵ صفحهك بر مجموعه اشماري
 انتشار ايتدى. انچه و نظريف حسارك محضولى اولان بو كوزل مجموعه
 قارئين كرامه بالخاصه توصيه ايدرز.

سالاك ۲۲۰ فروشه
تيف سال ۱۳۰

~~~~~

درج اولونيمان مقاله لر
اعاده ايدلر

~~~~~

شیرین

چایات

سالاك ۲۲۰ فروشه
آلتي ايلمي ۱۳۰ فروشه

~~~~~

مسلکونه موافق مقالات
مع المنوبه درج اولونور

~~~~~

دين، ادبيات، اجتماعيات و اقتصاديات بحث ايدر تورکجه - کوردجه مجموعه در

مندرجات

تورکجه قسیمی

یوکسک بر اثر حیات ه. عزیز
قارلی یوردک اوکوز و انصیسر اولاد لرینه .. کمال فوزی
ایام مخصوصه منری ثقیف مسئله سی مدوح سلیم بکی
(عموزین) کطبی ماسیتله مدوح سلیم بکی
بر حکایه تاریخ لاورشید

کوردجه قسیمی

کازنده ک کوردی بتلیسی
بخی آلان (موردی بیس) ع. رحیمی

~~~~~

ا. غمسی و هروشا

محمد استیلا: بجه

•

•

]

برنجی سنه

۱۰ نيسان ۳۵

عدد ۱۶

سنه ۲۲۰ غروشدر.

آبی آبی ۱۳۰ غروشدر

مجموعه

مسئله مواثق مقالات

معالمونیه درج اولور.

مجموعه

چین

چیلانت

سالك ۲۲۰ غروشدر

نیف سال ۱۳۰ »

مجموعه

درج اولونمیان مقاله

اعاده ایدلر

مجموعه

دین، ادبیات، اجتماعیات و اقتصاد یاندن بحث ایدر تورکجه- کوردجه مجموعه در.